

สรณิพนธ์จาก ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน
(*Sacrés Français ! Un Américain nous regarde*) ของ เทต สเตนเจอร์ :
บทแปล และบทวิเคราะห์

โดย

นางสุภามาส โสมูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สรณิพนธ์จาก ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐอเมริกา
(*Sacrés Français ! Un Américain nous regarde*) ของ เทต สเตนเจอร์ :
บทแปล และบทวิเคราะห์

โดย

นางสุภามาส โสมูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

SELECTED ARTICLES FROM TED STANGER'S *SACRÉS FRANÇAIS !*
UN AMÉRICAIN NOUS REGARDE : TRANSLATION AND ANALYSIS

BY

MRS. SUPAMAS SOMOON

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARTS IN FRENCH-THAI TRANSLATION
FACULTY OF LIBERAL ARTS
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2018
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสุภามาส โสมูล

เรื่อง

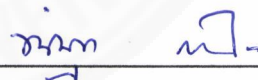
สรณิพนธ์จาก ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐอเมริกา

(Sacrés Français ! Un Américain nous regarde) ของ เทต สเตนเจอร์ : บทแปล และบทวิเคราะห์

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

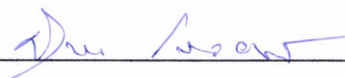
เมื่อ วันที่ 31 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิศา โรจนอนันต์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดารัตน์ พุทธพงษ์)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงศ์ ศรีพิจารณ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	สรณิพนธ์จาก <i>ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน (Sacrés Français ! Un Américain nous regarde)</i> ของ เทต สเตนเจอร์ : บทแปล และบทวิเคราะห์
ชื่อผู้เขียน	นางสุภามาส โสมูล
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิดา โรจนอนันต์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอบทแปลสรณิพนธ์พร้อมบทวิเคราะห์เรื่อง *ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน (Sacrés Français ! Un Américain nous regarde)* ของ เทต สเตนเจอร์ ซึ่งเป็นหนังสือรวมบทความเล่ามุมมองของผู้เขียนเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศสและอุปนิสัยของชาวฝรั่งเศสในด้านต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่เคยใช้ชีวิตและทำงานในประเทศฝรั่งเศสเป็นระยะเวลาราวสิบปี โดยมีรูปแบบการเขียนที่เป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือสร้างความน่าสนใจและน่าติดตามด้วยการเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นอย่างมีอารมณ์ขันเชิงเสียดสี รวมถึงมีความเป็น francophile (ผู้ที่รักในความเป็นฝรั่งเศส) ทำให้หนังสือรวมบทความของเขาได้รับความนิยมจากชาวฝรั่งเศส

ในการแปลสรณิพนธ์ดังกล่าว ผู้แปลยึดหลักการแปลของสถาบันชั้นสูงด้านการล่ามและการแปลแห่งมหาวิทยาลัยปารีส III (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs หรือ ESIT) ซึ่งเรียกว่าทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย โดยมีขั้นตอนที่สำคัญอยู่สามขั้นตอนคือ การทำความเข้าใจต้นฉบับ การผละจากต้นฉบับ และการถ่ายทอดบทแปลให้ได้ความหมายถูกต้องและเกิดผลกระทบทางอารมณ์ต่อผู้อ่านได้เท่าเทียมกับต้นฉบับ

ทั้งนี้ วิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ภาค ได้แก่

ภาคที่หนึ่ง ต้นฉบับและบทแปลเรื่อง *ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* (หน้า 117-185) โดยดำเนินการแปลตามขั้นตอนของทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายดังกล่าวข้างต้น

ภาคที่สอง บทวิเคราะห์กระบวนการแปลทั้งด้านความเข้าใจต้นฉบับและการถ่ายทอด
โดยผู้แปลได้ให้ความสำคัญกับกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันของผู้เขียนซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้
รวมถึงการทำความเข้าใจความรู้เสริมในด้านต่าง ๆ ที่มีการกล่าวถึง การแปลทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส
และการใช้สรรพนามที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านบทแปลได้รับผลกระทบทางอารมณ์เช่นเดียวกับผู้อ่าน
ต้นฉบับ

คำสำคัญ: การแปล, ฝรั่งเศส, อเมริกัน, เทต สเตนเจอร์

Thesis Title	SELECTED ARTICLES FROM TED STANGER'S <i>SACRÉS FRANÇAIS! UN AMÉRICAIN NOUS REGARDE</i> : TRANSLATION AND ANALYSIS
Author	Mrs. Supamas Somoon
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	French-Thai Translation Faculty of Liberal Arts Thammasat University
Thesis Advisor	Assistant Professor Suthisa Rojana-anun, Ph.D.
Academic Years	2018

ABSTRACT

Sacrés Français ! Un Américain nous regarde (2003) by Ted Stanger was partially translated and analyzed from French into Thai language. This book was written by the author's experience in many years in France, polemical, frankly and humorous. In spite of the satire of the author, he assures his Francophile.

The translation was based on the interpretative theory of translation by the École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs (ESIT). Three principal methods; Understanding the source text, deverbalizing the source language, and reformulating meaning to the target language. The translation always respects the source text and emotional effect.

The first part of the thesis contains the original text and translation into Thai language page 117 to 185 of *Sacrés Français! Un Américain nous regarde*.

The second part analyzes the process of translation in every domain; technic of writing, the way to create sense of humor and cultural knowledge.

Keywords: Translation, French, American, Ted Stanger

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิทยานิพนธ์เรื่อง สรรนิพนธ์จาก ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน (*Sacrés Français ! Un Américain nous regarde*) ของ เทต สเตนเจอร์ : บทแปล และบทวิเคราะห์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิชา โรจนอนันต์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงสำหรับความช่วยเหลือและการดูแลเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาการทำงาน

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา กองทิพย์ จารุพินทุโสภณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภารัตน์ พุทธพงษ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจสอบข้อผิดพลาด ให้คำแนะนำ และความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ธณินทร์ มีเพียร ที่ได้ช่วยกรุณาแนะนำหนังสือที่ตรงตามความสนใจของข้าพเจ้า และขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ อันทรงคุณประโยชน์ด้วยความเมตตาหวังดีเสมอมา

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณโรงเรียนสาธิต และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อนร่วมงาน และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ช่วยเหลือเกื้อกูลตลอดระยะเวลาที่ลาศึกษาต่อจนกระทั่งได้ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และขอบคุณครอบครัวที่ให้อำลังใจและคอยสนับสนุนข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา สุดท้ายนี้คุณความดี และประโยชน์อันพึงได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศให้ผู้มีพระคุณของข้าพเจ้าทุกท่าน รวมถึงนางสาวบุษกร ประถมขัดยาธร เพื่อนร่วมชั้นเรียนหนึ่งเดียวในรุ่นของข้าพเจ้าซึ่งได้ล่องล่ไปตามสัจธรรมของโลก

นางสุภามาส โสมูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(4)
สารบัญภาพ	(9)
ภาคที่ 1 ต้นฉบับและบทแปล	
บทนำวิทยานิพนธ์	1
ต้นฉบับและบทแปล	2
ภาคที่ 2 บทวิเคราะห์	
บทนำภาควิเคราะห์	114
บทที่ 1 การทำความเข้าใจมายาคติในบทความวิเคราะห์วัฒนธรรม	116
1.1 ความหมายและที่มาของแนวคิดมายาคติ	116
1.2 มายาคติในงานวรรณกรรม	117
1.3 มายาคติกับการวิเคราะห์วัฒนธรรมฝรั่งเศส	118
1.3.1 มายาคติเกี่ยวกับความเป็นเลิศในด้านอาหาร	119
1.3.2 มายาคติเกี่ยวกับสังคมชั้นสูง	121
1.3.3 มายาคติเกี่ยวกับเสรีภาพและความเสมอภาค	123

1.3.4	มายาคติเกี่ยวกับจิตวิญญาณแห่งการวิพากษ์วิจารณ์	126
1.3.5	มายาคติเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน	128
1.4	มุมมอง (point of view) กับบทความวิเคราะห์วัฒนธรรม	129
บทที่ 2	กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นในสรณิพนธ์เรื่อง <i>ฝรั่งเศสสวยงามย์ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน</i>	131
2.1	ความหมายของอารมณ์ชั้น	131
2.2	กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้น	132
2.3	ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอารมณ์ชั้น	133
2.4	อารมณ์ชั้นที่ปรากฏในต้นฉบับ	134
บทที่ 3	ความรู้เสริมที่สำคัญต่อการถ่ายทอดบทแปล	139
3.1	ประวัติผู้แต่ง	139
3.2	ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-ฝรั่งเศส	140
3.3	ชื่ออาหาร	143
3.3.1	le couscous	143
3.3.2	le carpaccio	143
3.3.3	le ris de veau	144
3.3.4	le Sauternes	144
3.4	ชื่อสถานที่	145
3.4.1	La Tour d'argent	145
3.4.2	Leroy-Merlin	146
3.4.3	Huit à Huit	146
3.5	ชื่อบุคคลสำคัญ	146
3.5.1	François Vatel	146
3.5.2	José Bové	146
3.5.3	Claire Chazal	147
3.5.4	Lionel Jospin	147

3.5.5 Valéry Giscard d'Estaing	148
3.5.6 Rudy Giuliani	148
3.5.7 Laetitia Casta	148
3.5.8 Catherine Pégard	149
3.5.9 Don juan	149
3.5.10 Nicolas Fouquet	150
3.5.11 Patrick Zelnik	151
3.6 อักษรย่อ	151
3.7 ศัพท์เฉพาะอื่น ๆ	151
 บทที่ 4 การถ่ายทอดคำศัพท์และสำนวนที่มีความซับซ้อน	 153
4.1 การถ่ายทอดคำสรรพนาม	153
4.2 การถ่ายทอดคำเรียกชาวอเมริกัน	154
4.2.1 Outre-Atlantique	154
4.2.2 Ricain	154
4.2.3 le yankee	155
4.3 การถ่ายทอดคำเรียกชาวฝรั่งเศส	155
4.3.1 l'Hexagone	155
4.3.2 La tribu gauloise	155
4.4 การถ่ายทอดคำอุทาน	156
4.5 การถ่ายทอดคำภาษาอังกฤษที่ปรากฏในต้นฉบับ	157
4.6 การถ่ายทอดคำศัพท์และสำนวนที่มีความซับซ้อน	158
4.6.1 une étoile perdue	159
4.6.2 un porte-jarretelles	159
4.6.3 Monsieur, Madame	160
4.6.4 le leitmotiv	161
4.6.5 Vichy	162
4.6.6 le laxisme	162
4.7 การถ่ายทอดความหมายเฉพาะที่เกิดจากการใช้เครื่องหมายวรรคตอน	163

4.7.1 les guillemets	163
4.7.2 les points de suspension	164
4.7.3 le tiret	164
4.7.4 les parenthèses	165
บทที่ 5 การถอดเสียงและการทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส	166
5.1 หลักการถอดเสียงตามราชบัณฑิตยสถาน	166
5.2 หลักการถอดตัวอักษรตามภาษาฝรั่งเศส	168
5.3 หลักการถอดโดยเพิ่มคำอธิบาย	169
5.4 หลักการถอดตามความนิยม	169
รายการอ้างอิง	170
ประวัติผู้เขียน	172

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนภาพกระบวนการแปล	115
3.1 Ted Stanger	140
3.2 le couscous	143
3.3 le carpaccio	143
3.4 le ris de veau	144
3.5 แผนที่แคว้นโซแตรีนส์	144
3.6 ไวน์ขาวโซแตรีนส์	145
3.7 ภัตตาคาร Tour d'agent	145
3.8 ประกาศนียบัตรบัณฑิตหมายเลขเปิด	146
3.9 โฌเซ โบเว	147
3.10 แกลร์ ชาซาล	147
3.11 ลีโอนเนล โฌสแป็ง	147
3.12 วาเลรี ฌิสการ์ด เดสแต็ง	148
3.13 รูดี จูเลียนี	148
3.14 เลติเชีย กาสตา	149
3.15 แคทเธอริน เปการ์ด์	149
3.16 นิโกลา ฟูเกต์	150
3.17 ปราสาทโว-เลอ-วีกังด์	150
3.18 ปาทริก แซลนิก	151
4.1 สายรัดต้นขา	160

The seal of Thammasat University is a circular emblem. It features a central five-tiered umbrella (parasol) on a lotus base. Above the umbrella is a crown-like structure. The entire emblem is encircled by a border containing the university's name in Thai script (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) at the top and 'THAMMASAT UNIVERSITY' at the bottom, separated by small star-like symbols.

ภาคที่ 1
ต้นฉบับและบทแปล

บทนำวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้แปลสนใจเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมฝรั่งเศส ซึ่งมีความหลากหลาย ทั้งทางด้านแนวคิดและวิถีชีวิต ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่อนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าในสมัยโบราณ เช่น ศิลปวัฒนธรรม และในขณะเดียวกันก็เปิดรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความทันสมัย และน่าสนใจ อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรมฝรั่งเศสที่เคยปรากฏมา โดยส่วนใหญ่มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือ ศึกษาอรรถิยภาพทางด้านปรัชญา วรรณคดี และความเป็นเลิศทางด้านอาหารของคนฝรั่งเศส ซึ่งเป็นมุมมองที่คนทั่วไปเคยรับรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว

เมื่อผู้แปลได้มีโอกาสอ่านหนังสือรวมบทความ เรื่อง *Sacrés Français ! Un Américain nous regarde* ของเทต สเตนเจอร์ นักเขียนชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้เขียนที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลาราว 10 ปี พร้อมกับวิพากษ์วิจารณ์สังคมฝรั่งเศสในมุมมองที่แตกต่างจากที่เคยมีมาแต่เดิมได้อย่างสนุกสนานและมีอารมณ์ขัน ทำให้ผู้แปลสนใจที่จะทำงานกับหนังสือเล่มนี้ เพื่อเปิดมุมมองใหม่ ๆ และได้ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมฝรั่งเศสในด้านที่ไม่เคยทราบมาก่อน

หนังสือรวมบทความ เรื่อง *Sacrés Français ! Un Américain nous regarde* เล่มนี้ประกอบด้วย 5 บทหลัก ได้แก่ 1) Relations internationales (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) 2) Politique (การเมือง) 3) Économie (เศรษฐกิจ) 4) Société (สังคม) และ 5) Culture (วัฒนธรรม)

ในวิทยานิพนธ์นี้ ซึ่งผู้แปลใช้ชื่อว่า สรรนิพนธ์จาก *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* เนื่องจากการคัดสรรเฉพาะบทความในบทที่ 4 (Société) ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้แปลสนใจมากที่สุดและมีเนื้อหาอยู่ในบทย่อยที่ 15-24 (หน้า 117-185) โดยเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของคนฝรั่งเศส และเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น อาหาร เวลา ความรัก และการจับจ่ายใช้สอย ในบทดังกล่าวแบ่งออกเป็น 10 บทย่อย ได้แก่ 1) Parlons cuisine 2) Très chère bagnole 3) Sa Majesté la caissière 4) C'est pas ma faute 5) Tous délinquants 6) L'amour, toujours 7) Appelez-moi monsieur le Président 8) L'omerta à la française 9) L'heure ce n'est pas l'heure และ 10) Sombres dimanches

ในการแปลบทความนี้ ผู้แปลจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในเรื่องลักษณะเฉพาะของงานเขียน กลวิธีในการสร้างอารมณ์ขัน การหาความรู้เสริมที่สำคัญต่อการแปล และต้องศึกษาเกี่ยวกับระบบการทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส เพื่อให้สามารถถ่ายทอดบทแปลออกมาได้อย่างถูกต้อง ตรงตามอรรถิยลักษณ์ในภาษาไทย รักษาหลักการประพันธ์ในต้นฉบับ รวมถึงเพื่อให้บทแปลมีผลกระทบทางอารมณ์ต่อผู้อ่านได้เท่าเทียมกับต้นฉบับ

XV

Parlons cuisine

Bien sûr elle est bonne, la cuisine française ! Qui donc oserait vous attaquer sur ce terrain ? Certainement pas le ressortissant d'un pays où l'on s'alimente plus par patriotisme que par plaisir.

Mais il y a un hic : vie moderne et cuisine traditionnelle ne font pas bon ménage. Dans ce pays où l'on se suicide encore pour une étoile perdue comme Vatel jadis à cause d'un repas imparfait, qui a encore le temps de préparer de bons petits plats s'il n'est pas rentier ou chômeur ? Qui, en dehors des PDG et autres élites à notes de frais, peut s'offrir des repas dans un très bon restaurant ?

Un jour, je demande à une copine parisienne, Marie-France, de préparer une soupe de poisson pour six personnes (vous avez peut-être deviné qu'en bon Américain, je n'ai rien d'un cordon bleu). On commence à faire les courses à 9 heures pile. Première visite au supermarché du coin'. Hélas, il y manque la moitié des ingrédients, en particulier ces têtes de poisson indispensables au fumet et, surtout — selon la cuisinière — l'œil glauque et la chair molle du colin témoignent d'un manque de fraîcheur inquiétant. Où aller ? Les poissonniers se font rares à Paris de nos jours.

Heureusement nous tombons, dans l'arrondissement voisin, sur la poissonnerie l'Escale qui offre presque tout ce que nous recherchons. Il y a même des poissons joliment décorés d'un drapeau tricolore, étiquetés « pêche française ». Restent les langoustines fraîches « il vaut mieux les commander par téléphone », s'excuse le vendeur, qui, au dernier moment, se souvient qu'il en a de déjà cuites. Ça ira quand même. Tout près, au Cours des Halles, on achète le persil, l'ail, le fenouil, les tomates, les oignons et le safran.

Il est presque 10 heures quand nous arrivons à la maison. La préparation du plat implique (dans le désordre) un couteau de cuisine, un saladier pour y jeter les déchets,

บทที่ 15 มาว่ากันเรื่องการครัว

อาหารฝรั่งเศสอร่อยชัวร์อยู่แล้ว ใครหน้าไหนกันเล่าจะกล้าเถียงคุณในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มาจากประเทศที่กินอาหารเพราะความรักชาติมากกว่าเพื่อความรื่นรมย์

แต่ก็มีปัญหาอยู่หนึ่งประการ ชีวิตสมัยใหม่กับการทำอาหารแบบดั้งเดิมนั้นมันไปด้วยกันไม่ได้แล้ว ในประเทศที่ยังมีคนฆ่าตัวตายเพราะทำดาวมิชลินหายไปหนึ่งดวงเหมือนสมัยที่วาทะเล่าตัวตายเพราะมืออาหารไม่สมบูรณ์แบบ แต่สมัยนี้ใครเขาจะยังมีเวลาทำอาหารอร่อย ๆ งานเล็กงานน้อยอยู่อีกละ นอกจากจะรวลั่นฟ้าหรือไม่ก็ว่างงาน หรือไม่ก็ต้องเป็นพวกประธานกรรมการบริษัท หรือพวกที่เบิกค่าอาหารได้ นอกนั้น จะยังมีใครจ่ายค่าอาหารในภัตตาคารเลิศรสกันได้อยู่อีก

มีอยู่วันหนึ่งผมวนให้มารี-ฟร็องซ์ เพื่อนชาวฝรั่งเศสทำซูปปลาสำหรับ 6 คนให้หน่อย (คุณคงจะพอเดาได้ว่าผมเป็นอเมริกันตัวจริง ผมจึงไม่ใช่คนที่ทำอาหารเก่งเลย) เราเริ่มไปจ่ายตลาดตอน 9 โมงตรง ที่แรกคือที่ซูบเปอร์มาเก็ตใกล้ ๆ แต่น่าเสียดาย เรายังขาดส่วนผสมอีกตั้งครึ่งหนึ่ง ที่ขาดไม่ได้เลยก็คือหัวปลาเพื่อทำให้น้ำซุพหอม แม่ครัวย้ำว่าปลาที่นี้ไม่ค่อยสด เพราะตาขุน เนื้อก็ยุ่ยแล้วเราจะไปหาที่ไหนล่ะ เดียวนี้ร้านขายอาหารทะเลในปารีสก็หายากซะด้วย

โชคดีที่เราบังเอิญไปเจอร้านขายอาหารทะเลชื่อเลสกาลในเขตที่อยู่ติดกัน ซึ่งมีเกือบทุกอย่างที่เราต้องการ มีกระทั้งปลาที่ระดับธงชาติไว้อย่างสวยงามพร้อมข้อความว่า “การประมงฝรั่งเศส” ยังขาดกึ่งกำมกรามอีกหนึ่งอย่าง คนขายขอโทษขอโพยและบอกเราว่า “โทรมาสั่งล่วงหน้าจะดีกว่า” แล้วในนาทีสุดท้ายเขาก็นึกขึ้นได้ว่ายังมีกุ้งที่ทำสุกแล้วเหลืออยู่ ก็ใช้ได้เหมือนกัน แล้วเราก็เลยไปซื้อพาร์สลีย์ กระเทียม เฟนเนล มะเขือเทศ หอมใหญ่ และหญ้าฝรั่งที่ซูบเปอร์มาเก็ตกูร์ส์ เดชาลส์ ซึ่งอยู่ใกล้กันทีเดียว

พวกเรากลับถึงบ้านตอนเกือบ 10 โมง การเตรียมทำอาหารที่วันนี้ต้องใช้ (ไม่เรียงตามลำดับนะครับ) มีด ขามสลัดสำหรับใส่ขะ

un grand et un petit bol, une cuillère en bois, une planche à découper, un économe, un presse-ail, une cuillère, une fourchette, un grand fait-tout, un plat creux, une passoire et une louche. Le tout à sortir, utiliser, laver puis ranger. (Soit près de cinq fois plus de vaisselle que pour un hamburger !) À 12 h 40, on peut enfin passer à table. Au total, plus de trois heures de labeur pour un résultat, avouons-le, des plus succulents.

Recommencer pareil exercice pour le dîner ? Hors de question ! Le grand ennemi de la gastronomie française ce n'est pas la malbouffe américaine mais la société postindustrielle. Le travail des femmes, les transports, le stress quotidien, tout cela condamne à une course perpétuelle. Même les mammys, désormais équipées de micro-ondes, ont souvent autre chose à faire. Un chiffre révélateur : 96 % des Français consomment des surgelés (trois fois plus que les Italiens). Et, selon *Le Monde*, les Françaises entre 25 et 35 ans, n'apprennent pas à faire la cuisine.

« Y a-t-il encore des gens qui mangent à la française ? », demande Nigella Lawson, journaliste gastronomique du quotidien le New York Times. Selon cette grande prêtresse de la bouffe, la cuisine française, une référence mondiale depuis des lustres, est en perte de vitesse. Et de stigmatiser : « Tout ce gras, ces œufs, tant de crèmes lourdées et de fromages. » À croire qu'elle a été entendue (même si personne en France ne la lit). Depuis quelques années, certains bistrots branchés ont viré de bord et arborent sur leurs cartes, carpaccio, salades à l'huile de sésame et autres emblèmes de la cuisine diététique.

Mais on pourrait aussi affirmer que ce recul de la gastronomie à l'ancienne est plutôt bon signe. La marque d'un pays qui, loin de se crispier sur ses traditions, s'ouvre de bon cœur à la mondialisation culinaire. Car l'envahisseur, ce n'est pas seulement McDo, c'est aussi la cuisine asiatique, les saveurs épicées venues des Caraïbes, la merguez nord-africaine et même les Chili mexicains. Les cuisiniers français, sans cesse en quête de goûts nouveaux et fuyant la routine, ont, en effet, appris à tirer le meilleur parti de toutes ces saveurs exotiques. Paradoxalement, ce que les Français refusent sur le terrain économique — la mondialisation — ils l'acceptent avec joie dans leur assiette.

ชามเล็กและชามใหญ่ ซ้อนไม้ เชียงสำหรับหั่น มีดปอกเปลือก ที่บีบกระเทียม ซ้อน ส้อม หม้อใบใหญ่ จานก้นลึก กระชอนและทัพพี ทุกอย่างที่เราจำเป็นต้องเอาออกมา เอามาใช้ แล้วเอามาล้าง และเก็บเข้าที่ (หมายความว่าต้องล้างอุปกรณ์มากกว่าการทำแฮมเบอร์เกอร์เกือบ 5 เท่าเชียวนะ) แล้วในที่สุดเราก็ได้ทานอาหารกันตอนเที่ยง 40 นาที รวมแล้วเราต้องเสียแรงกว่า 3 ชั่วโมงกว่าจะสัมผัสผลลัพธ์ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าเลิศรสที่สุดจานหนึ่งทีเดียว

แล้วเราจะต้องทำแบบนี้สำหรับอาหารเมื่อเย็นอีกไหม ฝนไปเออะ ศัตรูตัวฉกาจของอาหารฝรั่งเศสอันเลิศรส หาใช้อาหารอเมริกันแยะ ๆ ไม่ แต่เป็นสังคมยุคหลังอุตสาหกรรมต่างหาก ที่ผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน เดินทาง และมีความเครียดในแต่ละวัน ทุกสิ่งทุกอย่างบังคับให้เราต้องเร่งรีบไม่รู้จักจบ แม้แต่บรรดาคุณย่าคุณยายก็ไม่เว้น ตั้งแต่เริ่มมีเตาไมโครเวฟ พวกเขาก็มีอย่างอื่นให้ทำอยู่เรื่อย มีตัวเลขเผยให้เห็นว่า 96% ของชาวฝรั่งเศสนิยมบริโภคอาหารแช่แข็ง (นั่นหมายถึงมากกว่าชาวอิตาลีถึงสามเท่า) และจากข้อมูลของหนังสือพิมพ์ *เลอ มงด์* ชาวฝรั่งเศสอายุระหว่าง 25-35 ปี ไม่เรียนรู้ที่จะทำอาหาร

“ยังมีคนรับประทานอาหารตามแบบฉบับฝรั่งเศสอีกหรือ” ไนเจลลา ลอร์สัน นักข่าวด้านอาหารของหนังสือพิมพ์รายวัน *นิวยอร์กไทม์* ตั้งคำถาม เจ้าแม่การครัวแสดงความคิดเห็นว่าอาหารฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงระดับโลกมานานกำลังจะหายสาบสูญไป และยังถูกตราหน้าว่าเป็นอาหารที่ “อุดมไปด้วย ไขมัน ไข่ ครีมหนัก ๆ และชีส” ดูเหมือนคำพูดของเธอจะเป็นจริง (แม้จะไม่มีใครในฝรั่งเศสอ่านมันก็เถอะ) สองสามปีมานี้ ร้านอาหารเล็ก ๆ ที่ได้รับความนิยมได้เปลี่ยนแนว และบรรจุคาร์ปาสโซ สลัดน้ำมันงา และอาหารอื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของอาหารเพื่อสุขภาพไว้ในเมนูของร้าน

แต่เราอาจพูดได้ว่าการถดถอยของศิลปะอาหารเลิศรสแบบโบราณเป็นสัญญาณที่ดี เป็นสัญลักษณ์ของประเทศที่มีลักษณะไม่ยึดติดเรื่องประเพณี เปิดใจให้กับโลกาภิวัตน์ทางอาหาร เพราะผู้ที่รุกร้าเขตแดนมาได้มีเพียงแมคโดนัลด์เท่านั้น แต่ยังมีอาหารเอเชีย อาหารปรุงด้วยเครื่องเทศต่าง ๆ ที่มาจากหมู่เกาะแคริบเบียน ไส้กรอกเมอร์เกออสเผ็ดร้อนจากแอฟริกาเหนือ หรือแม้แต่ชีสจากเม็กซิโก พ่อครัวชาวฝรั่งเศสซึ่งค้นหารสชาติ และวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อไม่ให้จำเจ เรียนรู้ที่จะดึงเอาส่วนที่ดีที่สุดของรสชาติจากทุกดินแดนอันไกลโพ้นออกมาใช้ สิ่งที่ขัดแย้งในตัวเองคือ “โลกาภิวัตน์” เป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสปฏิเสธในเชิงเศรษฐกิจ แต่พวกเขายอมรับมันมาใส่ในงานอาหารด้วยความยินดี

Rien d'étonnant, dès lors, à entendre une gamine qui prend pour la première fois des vacances avec ses parents en Tunisie s'écrier : « Ils ont du couscous ici, tout comme chez Nous. » Bien observé : selon un récent sondage, le deuxième plat national français, après le steak-frites est... le couscous ! Il faut dire que les Asiatiques et les Maghrébins, tout comme les importateurs des fast-food d'Outre-Atlantique, ont trouvé la faille de la restauration française : la paresse notoire des restaurateurs qui obligent le client à se nourrir dans un créneau limité à quatre heures par jour. Ajoutez à cela l'incapacité des cafetiers à s'adapter en servant des repas rapides à des prix raisonnables. Essayez de dîner un dimanche soir en province, à Melun par exemple. Dans le centre-ville, vous avez le choix entre deux ou trois chinois et un McDo.

À propos des McDo, sans la peur du gendarme, bien des Français se joindraient certainement à José Bové pour démanteler ces usines à malbouffer. Mais si vous avez l'impression que la France, pays des traditions, résiste aux sirènes du roi-hamburger, détrompez-vous. Même si McDonald's voit son chiffre baisser dans certains pays, il n'en est rien dans l'Hexagone. La France, avec ses 950 McDo, détient les meilleurs scores, avant les États-Unis. Quel camouflet ! On vous avait déjà intoxiqués avec le Coca-Cola (il n'y a pas que les touristes américains qui boivent ce sirop infect aux terrasses des cafés, hein ?) et maintenant vous contribuez, plus que les Allemands, les Anglais et les Italiens, aux bénéfices de Ronald McDonald.

Mais cette transformation des mentalités accompagnée d'une mondialisation des goûts ne se fait pas sans heurts. Dans un restaurant branché du VIIIe arrondissement, le serveur se préparait à saupoudrer de parmesan râpé le carpaccio de ma compagne. L'outrage ferait frémir tout Italien. Fort de mes quatre années passées à Rome, je l'arrête et lui fais remarquer que ce plat s'accompagne de parmesan découpé en fines lamelles. Considérant sans doute qu'il n'a pas de leçons à recevoir d'un Américain, le serveur se rebiffe. Il faudra l'intervention du patron pour que j'aie le dernier mot.

จึงไม่มีอะไรน่าแปลกใจเลย เมื่อได้ยินเด็กผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเพิ่งเคยไปท่องเที่ยวกับพ่อแม่ที่ประเทศตูนิเซียร้องอุทานว่า “ที่นี่มีกุสกุสเหมือนที่บ้านเราเป๊ะเลย” เป็นข้อสังเกตที่ดี จากการสำรวจเมื่อไม่นานมานี้ เมนูอาหารแห่งชาติอันดับสองของฝรั่งเศสรองจากสเต็กกับเฟรนช์ฟรายก็คือ... กุสกุส ต้องบอกว่าชาวเอเชียและชาวอาหรับนั้นก็เหมือนกับผู้นำเข้าอาหารฟาสต์ฟู้ดจากสหรัฐอเมริกาที่พบจุดอ่อนของร้านอาหารฝรั่งเศส นั่นคือความขี้เกียจอันเป็นที่เลื่องลือ ถูกค้าถูกบังคับให้เข้าไปรับประทานอาหารในช่วงเวลาที่จำกัด เพียง 4 ชั่วโมงต่อวัน แล้วร้านกาแฟก็ไม่ปรับตัวด้วยการเสิร์ฟอาหารจานด่วนในราคาสมเหตุสมผล คุณลองไปทานอาหารเย็นวันอาทิตย์ในต่างจังหวัดดูสิ เช่น ที่เมอเล็ง ในใจกลางเมือง คุณจะมีทางเลือกแค่ร้านอาหารจีนสองสามร้าน หรือไม่กี่แมคโดนัลด์

พอพูดถึงแมคโดนัลด์ แน่นนอนว่ามีคนฝรั่งเศสจำนวนมากเคยร่วมมือกับโฌเซ โบเวเพื่อพังร้านอาหารขยะเหล่านี้ โดยไม่เกรงกลัวตำรวจแต่อย่างใด แต่ถ้าคุณคิดว่าฝรั่งเศส ประเทศแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีจะต่อต้านสัญญาณเรียกของราชาแฮมเบอร์เกอร์ล่ะก็ จงเข้าใจซะใหม่ แม้ว่าร้านแมคโดนัลด์จะมีตัวเลขผลกำไรที่ลดลงในบางประเทศ แต่มันไม่เกิดขึ้นที่ฝรั่งเศส ประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีแมคโดนัลด์ 950 สาขา ยังครองตัวเลขได้ดีที่สุด สูงกว่าในสหรัฐอเมริกาด้วยซ้ำ น้าข้าโหม่ง เราวางยาพวกคุณด้วยไค้กแล้ว (ไม่ใช่มีแค่พนักงานที่เยวอเมริกันหรอกนะที่ดื่มเจ้าน้ำหวานห่วย ๆ นี่ที่เทอเรสร้านกาแฟ จริงโหม่งละ) และตอนนี้พวกคุณยังเพิ่มผลกำไรของโรนัลด์ แมคโดนัลด์มากกว่าชาวเยอรมนี ชาวอังกฤษ และชาวอิตาลีด้วย

แต่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดพร้อมกับการโลกาภิวัตน์ทางด้านรสนิยมก็เชื่อว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างไร้อุปสรรค ณ ร้านอาหารสมัยใหม่แห่งหนึ่งในเขต 8 พนักงานเสิร์ฟเตรียมจะโรยชีสพาร์เมซานขูดลงในจานคาร์ปาโซของแขกของผม นั่นถือเป็นการสับประมาทอิตาลีทั้งประเทศได้เลย ผมอาศัยอยู่ที่กรุงโรมมานานถึงสี่ปี ผมจึงห้ามเขา และบอกเขาว่าอาหารจานนี้ต้องเสิร์ฟพร้อมกับพาร์เมซาน ที่ผ่านเป็นแผ่นบาง ๆ พนักงานเสิร์ฟไม่ยอม หัวหน้าต้องเข้ามาจัดการเพื่อให้เขายอมรับว่าผมเป็นฝ่ายถูก เขาคงคิดว่าคนอเมริกันไม่มีสิทธิ์มาสอนเขา เขาจึงไม่ฟัง ยังดันทุรัง

Et gare aux nouvelles expériences culinaires. Le poulet au Coca-Cola servi dans le restaurant tendance de Jean-Luc Delarue (il a déposé son bilan fin 2002) m'a peu convaincu. Et c'est une litote. J'ai goûté dans un bistrot parisien, et pas des moins chers, une pièce de bœuf recouverte de Brie de Meaux. Ça ressemblait à quoi ? À de la viande avec du Brie. Pas sensas. En dehors des Américains naïfs, à qui un tel plat-arnaque pourrait-il être destiné ? Faisant preuve d'une certaine finesse, le serveur ne m'a tout de même pas proposé le plateau de fromages.

Quoiqu'il en soit, sur le plan théorique, la France reste le pays de la gastronomie. Ici, on sait tout en matière de diététique. Sur un vol Air France, je choisis un jus d'orange pour mon fils, âgé de quatre ans à l'époque. Et voilà que l'hôtesse de l'air lui donne un jus de tomate. « C'est moins acide », explique-t-elle avec la science d'une Marie Curie des airs. Inimaginable qu'une hôtesse de l'air américaine ait un tel réflexe.

Dans les autres pays, le repas est l'occasion de discuter de maints sujets. En France, à table, le repas lui-même est le sujet de conversation. À défaut, on discute avec nostalgie des grandes bouffes passées. Vous ne me croirez peut-être pas, mais un de mes amis cinéastes m'a raconté avec émotion et force détails le dîner surprise offert par ses copains pour fêter ses dix-huit ans. Pas n'importe où en effet, c'était à la Tour d'argent dans les années 1970. Mais trente ans après, quelle mémoire ! Pour les Français, ce genre de souvenir dure toute une vie.

De la cuisine à l'histoire il n'y a qu'un pas et un dîner est souvent pour moi l'occasion de parfaire ma culture. J'y apprends qu'on peut manger les pieds de porc à la Sainte Menehould entièrement, les os compris, et que le roi Louis XVI en aurait goûté lors de la fuite de Varennes en 1791. On m'informe que les oursins se consomment à la fin de l'été, suivis ensuite par la saison des sardines. Saviez-vous que la consommation de l'andouille de Vire remonte au Moyen Âge et qu'elle doit être fumée pendant trois semaines ?

Une évidence : si Jésus Christ et ses disciples avaient été français, lors de la Cène, ils auraient longuement évoqué, avant de le rompre, le fameux pain, dans quel four il avait été fait, avec quel genre de blé et ainsi de suite.

นอกจากนี้ยังต้องระมัดระวังประสบการณ์ใหม่ ๆ เรื่องอาหารด้วย ไก่อบไค้กที่เสิร์ฟในร้านอาหารแนวใหม่ของ ฌ็อง-ลุก เดอลารู (เขาได้เลิกกิจการไปเมื่อปลายปี ค.ศ. 2002) ไม่ค่อยทำให้เกิดความเชื่อมั่นสักเท่าไร นี่ผมพยายามพูดให้เบาลงแล้วนะ ผมได้ชิมเนื้อที่ราดด้วยชีสบริเตอโมซ์ ในร้านอาหารในปารีส ซึ่งราคาแพงไม่น้อยไปกว่ากันเลย มันมีรสชาติคล้ายอะไรนะหรือ ก็คล้ายเนื้อวัวกับชีสบริเนลี ไม่ได้วิเศษอะไรเลย นอกเหนือจากชาวอเมริกันที่ไร้เดียงสาแล้ว อาหารหลอกลวงแบบนี้จะมีไว้ให้ใครกันล่ะ พนักงานเสิร์ฟพิสูจน์ให้เห็นว่าเขาใส่ใจในรายละเอียด เพราะเขาไม่ได้เสนอภาคชีสให้ผมอีก

แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ตามทฤษฎีแล้วประเทศฝรั่งเศสยังคงเป็นประเทศแห่งศิลปะอาหารเลิศรสอยู่เสมอ ที่นี้เขารู้ทุกอย่างเกี่ยวกับโภชนาการ ครั้งหนึ่งบนเที่ยวบินแอร์ฟรานซ์ ผมเลือกน้ำส้มให้ลูกชายผม ซึ่งตอนนั้นเขาอายุ 4 ขวบ และสิ่งที่เราได้เจอก็คือแอร์โฮสเตสนำน้ำมะเขือเทศมาให้ โดยเธออธิบายด้วยท่าทางที่เป็นวิทยาศาสตร์ราวกับมารี กูรี เธอบอกว่า “มันมีความเปรี้ยวน้อยกว่าค่ะ” ผมละนึกภาพไม่ออกเลยว่าแอร์โฮสเตสอเมริกันจะทำอะไรแบบนี้ได้

ในประเทศอื่น ๆ มีอาหารเป็นโอกาสที่จะได้พูดคุยกันในเรื่องต่าง ๆ มากมาย แต่ในฝรั่งเศส บนโต๊ะอาหาร เมนูอาหารนั้นกลับเป็นหัวข้อในการสนทนาซะเอง เมื่อไม่มีหัวข้ออื่น พวกเขาก็จะพูดถึงอาหารที่ยิ่งใหญ่ในอดีตด้วยความอาลัยรัก คุณอาจจะไม่เชื่อผม แต่เพื่อนผมคนหนึ่งเป็นคนเขียนบทภาพยนตร์ เล่าความรู้สึกและรายละเอียดมโหฬารเกี่ยวกับอาหารมื้อเย็นสุดเซอร์ไพรส์ที่เพื่อน ๆ จัดให้เขาเพื่อฉลองอายุครบ 18 ปี ซึ่งสถานที่นั้นก็ไม่ใช่ธรรมดาจริง ๆ เป็นภัตตาคารตูล์ดาร์กซ็องต์ ราวปี ค.ศ. 1970 แต่นั่นมันผ่านมาแล้ว 30 ปี ความจำดีอะไรขนาดนั้น สำหรับคนฝรั่งเศสแล้วความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้จะคงอยู่ตลอดชีวิต

ระหว่างการคร่ำครวญกับประวัติศาสตร์มีเพียงเส้นบาง ๆ กัน และสำหรับผม บ่อยครั้งการรับประทานอาหารเย็นเป็นโอกาสที่ทำให้ผมได้เพิ่มพูนความรู้ด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างดี บนโต๊ะอาหารผมได้รู้ว่าที่เมืองเซนต์ เมอเนอฮูลต์ เขาทานแฮมูทั้งอัน รวมทั้งกระดูกด้วย และได้รู้ว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ได้ชิมมันในช่วงการหลบหนีไปเมืองวาแรนส์ ในปี ค.ศ. 1791 เขาบอกผมว่าเม่นทะเลนั้นต้องกินช่วงปลายฤดูร้อน และต่อจากนั้นก็เป็ฤดูกาลของปลาซาร์ดีน คุณทราบไหมว่าการรับประทานอาหารใส่กรอกเครื่องในหมูเมืองวัวร์เริ่มขึ้นในยุคกลาง แถมต้องเอาไปรมควันอีกตั้ง 3 อาทิตย์กว่าจะได้กิน

ที่แน่ ๆ ก็คือถ้าพระเยซูและอัครทูตเป็นชาวฝรั่งเศส ในระหว่างอาหารมื้อสุดท้าย ก่อนที่พวกเขาจะบิขนมปังรับประทานกัน คงได้ระลึกถึงขนมปังอันเลื่องชื่อที่ใช้เตาอะไรอบ ใช้ข้าวสาลีอะไรทำ และอะไรต่อมิอะไรอีกมากมาย

Le Nouveau Testament n'aurait jamais vu le jour. Les Français discutent cuisine comme les Byzantins du sexe des anges ou de la nature du Christ, jusqu'à l'obsession. Prenez garde : selon certains historiens, il faut voir dans ces débats angéliques — dans le cas de Byzance — l'origine de la décadence de l'empire romain d'Orient. Dans l'Ohio, on ne parle pas à table de ce que l'on mange, comme on évite d'évoquer des deuils ou des événements funestes, ce serait déplacé, voire grossier. Chez moi, on ne mange pas on se nourrit et, pour l'Américain moyen, la cuisine française conserve une image péjorative, snob. Tout juste bonne pour les *foodies* (fines gueules).

Le Gaulois est aussi un prosélyte zélé. Interrogé sur mes habitudes culinaires lors d'une visite chez des amis en Auvergne, j'ai avoué que je n'avais jamais mangé de ris de veau. Une erreur à en juger par la consternation qui s'ensuivit. Tout le monde de s'affairer le jour même pour en trouver au marché et l'accommoder avec des petits pois : cette denrée blanchâtre, inodore et sans saveur, qui semble tout droit sortie d'un film de science-fiction hollywoodien, plonge les Français dans un véritable délire. Toute la famille, attentive, guettait ma réaction du coin de l'œil. Le lendemain, j'ai cru entendre murmurer dans le petit village : « Le Ricain a mangé du ris de veau. » Comme un message codé des Résistants pendant la dernière Guerre Mondiale.

Et puis il y a le serveur français. Il est sans concurrent en ce bas monde, à condition d'exercer ses talents dans un grand restaurant. En reportage à Dijon pour couvrir une course de F 1, j'ai voulu dîner dans un endroit renommé. Guère expert en vins, je choisis un Sauternes pour accompagner une viande rouge. Légère hésitation du garçon : « C'est un vin doux, monsieur. » En bon barbare, je ne voyais pas où était le problème et confirmai mon choix. Embarrassé, le garçon se retira, mais il n'a jamais apporté la bouteille qui n'a d'ailleurs pas figuré sur l'addition. Un excellent repas, mais à l'eau...

En revanche, au bas de l'échelle de la restauration, le garçon franchouillard se classe parmi les pires : un croisement entre le fonctionnaire borné et l'emmerdeur, du genre à mettre une bonne demi-heure à vous apporter l'addition.

พันธสัญญาใหม่คงไม่เกิดขึ้นได้อย่างทุกวันนี้ คนฝรั่งเศสพูดคุยเรื่องอาหารอย่างหมกมุ่นราวกับชาวไบเซนไทน์คุยเรื่องเพศของเทพ หรือเรื่องสถานะของพระเยซู โปตรระวังด้วยว่านักประวัติศาสตร์บางคนมองว่าในการถกเถียงเรื่องเทพทั้งหลายนี้ ในกรณีของพวกไบเซนไทน์ มันคือต้นกำเนิดของการเสื่อมสลายของอาณาจักรโรมันตะวันออก ในรัฐโอไฮโอเราไม่พูดถึงสิ่งที่เรากินบนโต๊ะอาหาร เช่นเดียวกับควรเลี้ยงที่จะพูดถึงการไว้ทุกข์หรืองานศพ มันไม่เหมาะสม แถมยังหยาบคายอีกด้วย ที่ประเทศผมเราไม่ได้อยู่เพื่อกิน แต่เรากินเพื่อยู่ และสำหรับชาวอเมริกันทั่วไปมองว่าอาหารฝรั่งเศสนั้นเย่อหยิ่งและมีภาพลักษณ์ในด้านลบ มีแต่พวกฟู้ดดี (นักชิม) เท่านั้นที่ชอบ

ชาวโกลยังชอบเผยแพร่ลัทธิความเชื่ออย่างกระหายด้วย เมื่อผมถูกถามเกี่ยวกับเรื่องอาหารการกินของผมขณะที่ผมไปเที่ยวบ้านเพื่อนที่แคว้นโอแวร์ญ ผมบอกว่าผมไม่เคยกินต่อมไหม้สของลูกวัว ดูจากความตื่นตะลึงที่ตามมาแล้วการไม่เคยกินต่อมไหม้สของลูกวัวน่าจะเป็นความผิดพลาด ทุกคนก็ถูกจูงไปหาซื้อต่อมไหม้สของลูกวัวจากตลาดในวันนั้นเลย เขากินคู่กับเม็ตถั่วลันเตา มันคืออาหารสีขาวซีด ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส และเหมือนกับส่งตรงมาจากหนังสือโฮลลิวู้ด แต่มันทำให้คนฝรั่งเศสจมดิ่งลงไปอยู่ในความคลั่งคลี้ ทั้งครอบครัวตั้งอกตั้งใจมองปฏิกิริยาผมด้วยทางตา วันรุ่งขึ้นผมคิดว่าผมได้ยินเสียงซุบซิบในหมู่บ้านเล็กๆ นี้ว่า “หนุ่มมะกันกินต่อมไหม้สของลูกวัวแล้ว” ราวกับเป็นรหัสข้อความของพวกขบวนการต่อต้านในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

และยังมีเรื่องพนักงานเสิร์ฟของฝรั่งเศส ซึ่งไม่มีใครในโลกนี้จะเทียบเท่าได้ แต่นั่นเราต้องไปในร้านอาหารใหญ่ ๆ เท่านั้น จึงจะเห็นความสามารถพิเศษดังกล่าว ในการไปทำรายงานข่าวการแข่งขันฟอร์มูล่า 1 ที่เมืองติมง ผมอยากทานอาหารเย็นในร้านดัง ๆ แต่เนื่องจากแทบจะไม่มีความรู้เรื่องไวน์ ผมจึงเลือกไวน์โซแตรนส์ทานคู่กับเนื้อวัว พนักงานเสิร์ฟลืมน้อยแล้วพูดว่า “มันเป็นไวน์หวานนะครับคุณผู้ชาย” ด้วยความไม่รู้เรื่อง ผมจึงไม่เข้าใจว่าปัญหาคืออะไร และที่ยืนยันสิ่งที่ผมเลือก พนักงานเสิร์ฟออกไปอย่างอึดอัด แต่เขาไม่ได้นำไวน์มาเสิร์ฟและไม่ได้จกรายการลงในบิลที่คิดเงินด้วย อาหารมีอันน้อยอดเยี่ยม แต่กินกับน้ำเปล่า...

ในทางกลับกัน ร้านอาหารระดับล่าง พนักงานเสิร์ฟแนวฝรั่งเศสบ้าน ๆ ถูกจัดกลุ่มอยู่ในพวกที่แย่ที่สุด มันเป็นการผสมกันระหว่างข้าราชการที่ไม่ยอมฟังใครกับคนกวนประสาท พวกประเภทที่ใช้เวลาถึงครึ่งชั่วโมงในการคิดเงินให้คุณ

Le Français sait aussi se tenir dans les grands restaurants : il est réservé, et naturel, comme si c'était de la routine. L'inverse de l'Américain en voyage qui, dans un trois-étoiles parisien, se transforme en véritable péquenot. En manque de bonne cuisine dans son propre pays, il se comporte comme l'explorateur perdu dans le désert qui tombe sur une oasis. Émotif, il s'émerveille (à très haute voix) devant le décor, et à chaque petite attention du personnel. Il s'attarde longuement sur la carte, remarquant à maintes reprises la finesse des mets. On peut alors déceler sur les lèvres du serveur un fin rictus de mépris.

Dans le domaine des fromages, la suprématie française reste incontestée. En tout cas, ce ne sont pas les Américains qui vont leur disputer ce titre : comme je l'ai déjà dit, nous n'avons que deux espèces, le jaune et l'orange. Si le plateau de fromages a tendance à disparaître des restaurants (hélas), dans les chaumières, il règne comme autrefois. Un couple d'amis parisiens m'entretient du régime draconien qu'ils ont commencé tous les deux. Et le fromage, ai-je demandé ? « Ah non ! Il ne faut quand même pas exagérer », ont-ils protesté. Un vrai cri du cœur.

Quant à la baguette, elle est le symbole, à l'étranger, de la culture française au même titre que la tour Eiffel. À mes yeux, son principal atout réside dans la médiocrité de son goût qui lui permet de mettre en valeur les plats. Sinon, sa taille de guêpe s'adapte mal à d'autres tentatives culinaires, notamment le sandwich. On peut difficilement placer des aliments, fromage, rosbif ou pâté, sans qu'ils se sauvent par un bout dès qu'on (un Américain du moins) l'attaque par l'autre extrémité.

Les cornichons en particulier qui partent comme des boulets de canon. En plus, malaisée à transporter, la baguette durcit rapidement et souvent, le dessous, trop cuit, est un peu amer. Difficile aussi d'en faire un toast. Ceci dit, certaines baguettes, achetées toutes chaudes se consomment pratiquement pendant le trajet. Chez moi, elles arrivent systématiquement écornées.

Partant de là, rien d'étonnant à ce que la campagne anti-malbouffe de Bové, me laisse perplexe. Il est sympa avec sa bonne gueule, et sa bouffarde ce « paysan » militant.

คนฝรั่งเศสยังรู้วิธีการปฏิบัติตัวในร้านอาหารใหญ่ ๆ ด้วย คือเขาจะสงบเสียงและเป็นธรรมชาติราวกับว่านั่นเป็นชีวิตประจำวันของเขา ในทางกลับกันเมื่อคนอเมริกันเข้าไปในร้านอาหารสามดาวของปารีส เขาจะกลายเป็นพวกบ้านนอกจริง ๆ เพราะที่ประเทศตัวเองไม่มีอาหารอร่อย ๆ แบบนี้ เขาจึงทำตัวเหมือนนักสำรวจที่หลงทางอยู่ในทะเลทรายแล้วได้พบกับโอเอซิส เขาจะแสดงอาการตื่นเต้น (ด้วยเสียงสูงมาก) เมื่ออยู่ต่อหน้าอาหารที่ประดับตกแต่งสวยงาม และตื่นเต้นกับความเอาใจใส่เล็ก ๆ น้อย ๆ ของพนักงาน เขาจะนั่งมองเมนูอยู่นาน สังเกตความประณีตของอาหารหลายครั้งหลายหน เราจึงได้สังเกตเห็นรอยยิ้มหย่นบนริมฝีปากของพนักงานเสิร์ฟ

ส่วนเรื่องของชีสนั้นก็ยังคงเป็นความยิ่งใหญ่ของฝรั่งเศสอย่างเถียงไม่ได้ และอย่างไรก็ตาม คนอเมริกันก็คงไม่ใช่ฝ่ายที่จะชิงตำแหน่งนี้ได้ ก็อย่างที่ผมได้บอกไปแล้วว่าเรามีชีสแค่ 2 ชนิดเท่านั้น คือ เหลืองกับส้ม หากเมนูชีสมีแนวโน้มจะหายไปจากร้านอาหาร (ซึ่งน่าเสียดาย) แต่ในร้านมาจากเล็ก ๆ ชีสก็ยังคงครองแชมป์เช่นเดียวกับเมื่อก่อน คู่สามีภรรยาชาวปารีสเพื่อนของผมคุยกับผมเรื่องการควบคุมอาหารแบบจริงจังซึ่งพวกเขาได้เริ่มแล้ว ผมเลยถามว่าแล้วชีสละ พวกเขาก็แย้งว่า “ไม่ได้สิ แบบนั้นมันเกินไป” มันคือเสียงเรียกร้องจากหัวใจเลยนะครั้นนั้น

ในส่วนของบาเกต์นั้น ในต่างประเทศจะถือว่ามันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของฝรั่งเศสเช่นเดียวกับห่อไอเฟลเลยทีเดียว สำหรับผม ข้อดีหลัก ๆ ของมันก็คือการไม่ค่อยมีรสชาติ ซึ่งไปช่วยสร้างคุณค่าให้กับอาหารจานอื่น ๆ นอกจากนี้รูปทรงที่เพรียวบางของมันก็ไม่ค่อยเหมาะกับการเอาไปทำอาหารประเภทอื่น ๆ เท่าไหร่หรอก โดยเฉพาะแซนด์วิช มันไม่ง่ายเลยที่จะวาง ชีส เนื้ออบ หรือตัดลงบนบาเกต์โดยไม่ให้มันหล่นไปอีกด้านหนึ่ง เมื่อเรา (อย่างน้อยก็คนอเมริกัน) ต้องกัดมันจากอีกด้านหนึ่ง โดยเฉพาะแต่งกวางที่จะต้องไหลร่วงมาราวกับลูกกระสุน แถมยังขนย้ายลำบากอีก บาเกต์แข็งเร็ว และด้านล่างที่มักจะสุกเกินไป จะขมนิด ๆ เอามาปิ้งก็ยากอีก บาเกต์ส่วนใหญ่ต้องกินร้อน ๆ ตั้งแต่ตอนซื้อ ต้องบิกินระหว่างทางไปเลย อย่างผมกว่าจะถึงบ้าน บาเกต์ก็ไม่เคยเหลือเต็มอันสักที

จากที่กล่าวมาไม่มีอะไรน่าประหลาดใจไปกว่าการต่อต้านอาหารขยะของโบเว ซึ่งยังคงทำให้ผมงงงวย ดูจากหน้าตาและไปป์อันโตที่เขาสูบแล้ว “ซาวนา” นักเคลื่อนไหวคนนี้เป็นคนน่าคบหาทีเดียว

Interdire ou décourager les fast-food, les produits alimentaires de masse, les fromages industriels... Pourquoi pas ? Mais on pourrait aussi partir en guerre contre l'insomnie, le stress et autres fléaux de la vie moderne. Le principal résultat d'une victoire des intégristes du vivre et manger au pays serait que la moitié des Français mourraient de faim. À commencer par les moins fortunés, puisque les « vrais produits fermiers » coûtent fort chers. Désolé de vous le dire aussi brutalement, mais la malbouffe en France est essentiellement d'origine française. Dans une grande surface, on compte environ 600 produits laitiers, dont la plupart sont « made in France ». Alors, militer contre la malbouffe, c'est surtout un débat franco-français, entre traditionalistes et modernistes. Entre ceux qui disposent d'argent et de temps pour manger bien, et ceux qui n'en ont pas. Les Américains avec leurs hamburgers proposent une alternative, c'est tout. Aux Français de choisir. La gastronomie française classique existe toujours et tient encore le haut du pavé. Si elle a une rivale en Europe, c'est la cuisine italienne, certes moins sophistiquée et moins variée, mais faite à partir d'excellents produits.

Mais bon, c'est vrai et je dois l'avouer : il y a un Paradoxe français — titre d'un ouvrage récemment paru — qui vient renforcer l'idée que l'on peut à la fois se faire plaisir à table et rester en bonne santé. Non seulement les Français mangent bien mais leur espérance de vie est supérieure à la nôtre et, en plus, ils restent minces seulement 15 % d'obèses contre plus de 30 % aux États-Unis, en dépit d'un véritable culte des Américains pour les produits allégés. Je me permets d'ajouter au passage que la cuisine américaine est délicieuse dans son contexte. Il suffit de ne pas avoir d'autres choix et, bien sûr, d'avoir très faim.

Écouter les Français parler de la gastronomie, c'est un enchantement et leur plaisir — sinon leur savoir — devient contagieux. Le plus fermé, le plus méfiant, le plus réservé des individus sort de sa coquille lorsqu'il est question de recettes. Épanoui, il étale ses connaissances, évoque avec des trémolos des plats mémorables.

เขาต่อต้านฟาสต์ฟู้ด ผลิตภัณฑ์อาหารโหล ซีสุตอุตสาหกรรม... ซึ่งมันก็ดีละ แต่มันก็ยังมีเรื่องอื่นที่เราควรจะต่อสู้ด้วยเหมือนกัน เช่น โรคนอนไม่หลับ ความเครียด และหายนะอื่น ๆ ของชีวิตยุคใหม่ ผลลัพธ์หลัก ๆ ของชัยชนะของพวกหัวรุนแรงที่จะกินอยู่โดยใช้แต่สินค้าในประเทศเท่านั้นคือการที่คนฝรั่งเศสครึ่งหนึ่งต้องหิวตาย เริ่มจากคนที่รวยน้อยที่สุดก่อนเลย เพราะอาหารที่มาจากฟาร์มจริง ๆ นั้นแพงมาก ขอโทษที่ผมต้องพูดตรง ๆ อย่างไม่อ้อมค้อม แต่อาหารขยะในฝรั่งเศสหลัก ๆ แล้วยังมาจากประเทศฝรั่งเศสนั่นแหละ ในห้างสรรพสินค้า มีสินค้าที่ทำจากนมประมาณ 600 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่ “ผลิตที่ฝรั่งเศส” ดังนั้นการต่อต้านอาหารขยะเลยเป็นการคัดจางกันเองของคนฝรั่งเศส ระหว่างพวกหัวโบราณกับหัวสมัยใหม่ ระหว่างผู้ที่มีเงินและมีเวลาสำหรับการกินดี ๆ กับผู้ที่ไม่มี ชาวอเมริกันกับแฮมเบอร์เกอร์เป็นเพียงแค่ทางเลือกหนึ่งให้คนฝรั่งเศส อาหารเลิศรสของฝรั่งเศสแบบดั้งเดิมยังคงมีอยู่เสมอและยังคงเหนือกว่าอาหารชาติอื่น ๆ ถ้าจะมีคู่แข่งในยุโรป คงจะเป็นอาหารอิตาลี ซึ่งอาจจะซับซ้อนและหลากหลายน้อยกว่า แต่ทำจากผลิตภัณฑ์ที่ดีเยี่ยม

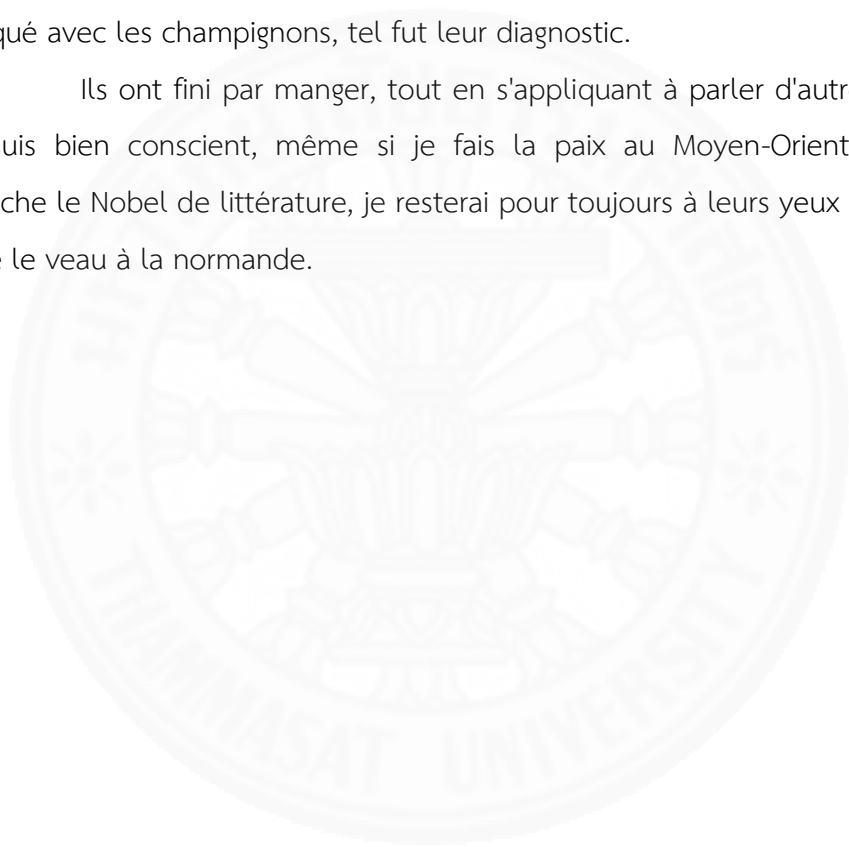
แต่ก็นั่นแหละครับ มันเป็นเรื่องจริงและผมต้องสารภาพว่ามี *ความย้อนแย้งแบบฝรั่งเศส* ซึ่งเป็นชื่อผลงานที่ได้ตีพิมพ์เมื่อไม่นานนี้ สนับสนุนความคิดที่ว่าเราสามารถมีความสุขกับการกินไปพร้อม ๆ กับการมีสุขภาพที่ดีได้ ไม่เพียงแต่คนฝรั่งเศสจะรับประทานอาหารดี ๆ เท่านั้น แต่อายุไขเฉลี่ยของเขาก็สูงกว่าพวกเราด้วย และยิ่งไปกว่านั้นคนฝรั่งเศสยังหุ่นดี มีแค่เพียง 15% เท่านั้นที่เป็นโรคอ้วนซึ่งเทียบกับสหรัฐอเมริกาที่มีถึง กว่า 30% แม้ว่าชาวอเมริกันจะนิยมชมชอบอาหารไขมันต่ำอย่างจริงจังแล้วก็ตาม ผมขอถือโอกาสเพิ่มเติมว่าอาหารอเมริกันอร่อยในบริบทของมัน ซึ่งหมายถึงเมื่อเราไม่มีตัวเลือก และเมื่อเราหิวมาก ๆ

การฟังคนฝรั่งเศสพูดถึงอาหารเลิศรสนั้นเป็นความรื่นรมย์ ความสุข ความรอบรู้ของพวกเขาเป็นโรคที่ติดต่อกันได้ คนที่ปิดตัวเองที่สุด ขี้อระแวงที่สุด สงบเสงี่ยมที่สุดจะออกจากเปลือกหอยของเขาเมื่อมีคนถามเรื่องสูตรอาหาร เขาจะเบิกบาน กระจายความรู้และพูดถึงอาหารที่น่าจดจำ พร้อมเอื้อนเอ่ยด้วยลูกคอเพราะพริ้ง

En ces moments, la France redevient pour un instant celle qui gagne, celle de Valmy et d'Austerlitz.

Alors, bien sûr, le Français a tendance à juger les autres peuples sur leurs talents culinaires. Un soir, j'ai servi à mes invités parisiens un veau à la normande d'apparence un rien... grisâtre. Un silence lugubre s'installa. « C'est peut-être l'éclairage », fit un invité du genre charitable. Peu à peu, les autres se mirent à examiner cliniquement le plat, comme le ferait un médecin légiste. Je m'étais mal expliqué avec les champignons, tel fut leur diagnostic.

Ils ont fini par manger, tout en s'appliquant à parler d'autre chose. Mais, j'en suis bien conscient, même si je fais la paix au Moyen-Orient, même si je décroche le Nobel de littérature, je resterai pour toujours à leurs yeux le minus qui a loupé le veau à la normande.

ในช่วงเวลานี้เองประเทศฝรั่งเศสจะกลับเป็นประเทศแห่งชัยชนะที่สมรภูมิลีและเอาสเตอร์ลิทซ์

ดังนั้นแน่นอนว่าคนฝรั่งเศสมีแนวโน้มที่จะตัดสินคนอื่น ๆ จากพรสวรรค์ทางการทำอาหาร เย็นวันหนึ่งผมเลี้ยงแขกชาวปารีสของผมด้วยเนื้อลูกวัวสไต์ลันอ์มองดีซึ่งหน้าตาของมันเหมือนอะไรไม่ทราบที่สีออกเทา ๆ ความเจียบที่น่าสลดใจเข้าครอบงำ “อาจจะเป็นเพราะแสงไฟ” แขกคนหนึ่งที่นั่งใจดีพูดขึ้น และคนอื่น ๆ ก็เริ่มพิจารณาและวินิจฉัยอาหารจานนี้ราวกับเป็นแพทย์นิติเวช ผลการวินิจฉัยของพวกเขาก็คือ ผมเข้าใจผิดเรื่องเห็ด

ในที่สุดพวกเขาก็รับประทานโดยพยายามพูดคุยเรื่องอื่น แต่ผมรู้ว่าต่อให้ผมสร้างสันติภาพให้ตะวันออกกลาง หรือต่อให้ผมคว่ำรางวัลโนเบล สาขาวรรณกรรมมาได้ แต่ในสายตาของพวกเขาแล้วผมก็ยังคงเป็นไอ้ลูกแมวที่ทำเนื้อลูกวัวสไต์ลันอ์มองดีพลาด

XVI

Très chère bagnole

Ah ! Le Français et sa voiture, quel couple... Si l'on en croit les sondages, ils sont très nombreux à parler à leur automobile. Peut-être certains la préfèrent-ils même à leur chère moitié. Normal, ils n'ont pas de colossales pensions alimentaires à payer, pense tout de suite l'Américain que je suis. Naturellement, nous aussi nous aimons les belles carrosseries, mais sans pour autant nous transformer en kamikazes dès qu'on prend le volant.

Alors imaginez ma panique Place de la Concorde, un mardi à 17 heures. C'est la pagaille. On klaxonne, on s'énerve. Si seulement je pouvais progresser d'un petit mètre, je m'échapperais en empruntant le tunnel. Mais voilà que sur ma gauche une grosse Peugeot tente de me couper le chemin. En vrai parisien, je klaxonne un bon coup pendant deux ou trois secondes. Ouf, ça fait du bien.

Le chauffeur de la Peugeot baisse alors la vitre côté passager pour me lancer un regard dédaigneux. C'est un monsieur très vieille France, la soixantaine, cheveux coupés en brosse, un général à la retraite peut-être.

« Vous cornez, monsieur », me dit-il. « Vous êtes un sot. »

Rares, hélas, sont les moments d'élégance quand on ose prendre le volant en France et quelle surprise de voir les Français les plus sensibles, les plus instruits, les plus civilisés, ceux-là même qui pratiquent avec tant de raffinement l'art de la conversation se transformer en homme de Néanderthal dès qu'ils grimpent dans la Renault familiale.

J'ai dit « oser » car je n'ai jamais rencontré un compatriote (ou d'ailleurs un Anglais, un Suisse ou même un Italien) faire l'expérience de la place de l'Étoile vers 18 heures sans en avoir le souffle coupé. Non, pour conduire en France mieux vaut être français. Cela doit être génétique.

Chaque Français se félicite en son for intérieur d'être un excellent conducteur — sur le plan technique. Et ce n'est pas faux, car dans une semaine moyenne, un automobiliste parisien doit échapper à la mort subite deux ou trois fois (enfin ceux qui y échappent...)

XVI

รถยนต์ที่รักยิ่ง

ใช่แล้วครับ คนฝรั่งเศสกับรถยนต์ช่างเข้ากันดีอะไรอย่างนี้... หากเราเชื่อผลสำรวจ จะพบว่าคนฝรั่งเศสจำนวนมากชอบพูดกับรถยนต์ อาจจะมีบางคนที่รักรถยนต์มากกว่าคู่ชีวิตด้วยซ้ำ ก็เป็นธรรมดาเพราะพวกเขาไม่ต้องจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูก้อนโต นั่นคือสิ่งที่ชาวอเมริกันอย่างผมคิดทันทีแน่นอนว่าพวกเราชอบรถยนต์สวย ๆ เหมือนกัน แต่พวกเราไม่จำเป็นต้องแปลงร่างเป็นหน่วยรบพลีชีพเวลาอยู่หน้าพวงมาลัยรถยนต์

เออละ คุณลองนึกภาพความแตกตื่นของผมที่เกิดขึ้นที่จัตุรัสคองคอร์ดตอน 5 โมงเย็นในวันอังคารหนึ่งดูนะ มันเป็นความอลหม่าน ผู้คนบีบแตรและหงุดหงิด ถ้าเพียงแต่ผมเดินหน้าไปอีกนิด ผมก็จะหลบเข้าไปใช้เส้นทางอุโมงค์ได้ แต่ก็นั่นแหละเมื่อทางซ้ายของผมมีรถเปอโยต์คันใหญ่พยายามจะตัดหน้าผม ผมเลยต้องบีบแตรยาว 2-3 วินาทีตามแบบคนปารีสโดยแท้ เฮ้ย...รู้สึกดีขึ้นมาทีเดียว

คนขับรถเปอโยต์ลดกระจกข้างคนนั่งลงและมองผมด้วยสายตาเหยียดหยาม เขาเป็นชายแท้แบบดั้งเดิมของฝรั่งเศส อายุประมาณ 60 ไร่ผมตั้ง ๆ อาจจะเป็นนายทหารที่เกษียณแล้ว

“คุณบีบแตรใช้ไหม” เขาถามผม “คุณมันโง่”

อนิจจาช่วงเวลาแห่งความสง่ามุนั้นช่างหายากเหลือเกิน เมื่อเรากล้าจับพวงมาลัยรถยนต์ในฝรั่งเศส และเราต้องประหลาดใจที่ได้เห็นชาวฝรั่งเศสผู้มีความละเอียดอ่อนที่สุด มีการศึกษาที่สุด มีวัฒนธรรมที่สุด และเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนศิลปะในการสนทนาที่เฉียบแหลมกลายเป็นมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ทันทีที่ได้กระโดดขึ้นไปอยู่บนรถเรโนลต์ที่คุ้นเคย

ผมใช้คำว่า “กล้า” เพราะผมไม่เคยเห็นเพื่อนร่วมชาติ (หรือคนชาติอื่น ๆ เช่น อังกฤษ สวิส หรือแม้แต่อิตาลี) ขับรถผ่านจัตุรัสเอตเวลในช่วง 6 โมงเย็นแล้วไม่เกิดอาการใจหายใจคว่ำ ไม่เคยเลย หากจะขับรถยนต์ในฝรั่งเศสก็ควรจะเป็นคนฝรั่งเศส เพราะมันอยู่ในสายเลือด

ชาวฝรั่งเศสทุกคนภูมิใจในตนเองอยู่ลึก ๆ ที่มีเทคนิคในการขับรถที่ยอดเยี่ยม ซึ่งมันก็เป็นจริงเช่นนั้น คนขับรถชาวปารีสหนึ่งคนต้องอยู่ในสถานการณ์เฉียดตาย โดยเฉลี่ยหนึ่งสัปดาห์ประมาณสองหรือสามครั้ง (หมายถึงพวกที่รอดมาได้นะครับ...)

C'est ainsi que, depuis l'invention de la roue, les Français se plaisent à s'entre-tuer sur la route et je ne crois pas que les bonnes intentions d'un président de la République proclamant la sécurité routière grande cause nationale, y changent quelque chose. Le score est de 8 000 morts bon an mal an, un record mondial. La vitesse, prêche-t-on constamment aux Français, tue. Tous mes amis français le reconnaissent volontiers, mais ce n'est vrai que pour les autres. En bon individualiste, chacun s'octroie une petite dérogation personnelle. Avec les meilleures raisons du monde, et c'est ça qui distingue le Français au volant des autres Européens. L'automobiliste français est le seul, ayant fait philo au lycée, qui soit capable de justifier ses excès de vitesse.

Un de mes amis, photographe de presse, s'explique avec une logique digne de Descartes : « Sur l'autoroute, le danger vient sans conteste des autres conducteurs. Si je prends le large en les laissant loin derrière, je conduis en sécurité. » Il fait donc du 160 chrono avec des pointes à 170 car il trouve toujours devant lui un importun qu'il est obligé de doubler. Pour un Américain qui a docilement appris dès l'âge de seize ans à ne pas dépasser les 105 km/heure sur autoroute, ces vitesses paraissent démentes.

Autre argument qu'affectionnent mes amis français : on roule vite pour gagner du temps. Il y a des années, on m'avait assuré que si le conducteur français dépassait fréquemment les limites de vitesse, c'est parce que la semaine de 39 heures l'empêchait de passer assez de temps en famille.

Voici une rapide illustration de cette théorie. Pour regagner sa résidence secondaire en Haute-Normandie à la fin d'une semaine éprouvante, un de mes amis parisiens, Bernard, quitte la capitale avec sa famille à 19 h 30 et fait du 150 à l'heure sur l'autoroute de l'Ouest. Comme tout le monde, quoi. Soit une heure pour gagner sa maison de campagne et arriver pile à la fin du journal télévisé de Claire Chazal, c'est-à-dire, à 20 h 30.

S'il se contentait de rouler comme un plouc à 130, la limite légale, il n'arriverait qu'à 20 h 39, une perte de neuf minutes sur le trajet.

ด้วยเหตุนี้ตั้งแต่เริ่มผลิตยางรถยนต์ คนฝรั่งเศสก็ชอบประหยัดประหารกันเองบนท้องถนน ผมไม่คิดว่าความตั้งใจของท่านประธานาธิบดีฝรั่งเศสคนหนึ่งที่ได้ประกาศว่าความปลอดภัยบนท้องถนนเป็นวาระสำคัญของชาติจะช่วยเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ตัวเลขผู้เสียชีวิต 8,000 คนโดยเฉลี่ยต่อปี ยังคงเป็นสถิติโลก “ความเร็วฆ่าคนได้” นั้นเป็นสิ่งที่เราพยายามสอนคนฝรั่งเศสอยู่เสมอ เพื่อนชาวฝรั่งเศสของผมนยอมรับเรื่องนี้ด้วยความเต็มใจ แต่นั่นมันสำหรับคนอื่น ในส่วนของปัจเจกบุคคล ทุกคนก็ยกเหตุผลให้ตัวเองมีข้อยกเว้น เหตุผลที่ดีที่สุดในโลกเหล่านั้นทำให้ฝรั่งเศสแตกต่างจากชาติอื่น ๆ ในยุโรป คนขับรถยางฝรั่งเศสเป็นชาติเดียวที่เรียนปรัชญาตอนมัธยมและสามารถยกเหตุผลเพื่อสนับสนุนการใช้ความเร็วที่เกินพิกัดได้

เพื่อนผมคนหนึ่งเป็นช่างภาพของหนังสือพิมพ์ ได้อธิบายให้ฟังด้วยเหตุผลที่หนักแน่นข้อหนึ่งของเดส์การ์ตว่า “บนทางด่วน อันตรายยอมมาจากเพื่อนร่วมท้องถนนแน่นอน ถ้าผมเร่งความเร็วโดยแซงรถคันอื่นขึ้นไปไกล ๆ ผมก็ขับรถอย่างปลอดภัย” ดังนั้นเขาจึงขับด้วยความเร็วเฉลี่ย 160 กม./ชั่วโมง และบางครั้งก็เร่งถึง 170 เพราะจะมีคนนั่งข้างหน้าที่เขาจำเป็นต้องแซงเสมอ สำหรับชาวอเมริกัน ซึ่งเรียนรู้อย่างวุ่นวายมาตั้งแต่อายุ 16 ปีว่าไม่ให้ขับเกิน 105 กม./ชั่วโมง บนทางด่วน เพราะความเร็วที่พุดมาก่อนหน้านั้นมันคือความบ้าคลั่ง

ข้อถกเถียงอีกอันหนึ่งซึ่งเพื่อน ๆ ชาวฝรั่งเศสของผมชอบใช้คือ เราต้องขับรถเร็วเพื่อประหยัดเวลา หลายปีมาแล้วมีคนยืนยันกับผมว่าที่คนขับรถฝรั่งเศสขับรถเกินความเร็วที่กำหนดบ่อย ๆ นั้นก็เป็นเพราะกฎการทำงาน 39 ชั่วโมง/สัปดาห์ ทำให้พวกเขาไม่สามารถใช้เวลาอยู่กับครอบครัวอย่างเพียงพอ

นี่คือตัวอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจทฤษฎีนี้ได้ง่าย ๆ เพื่อนของผมคนหนึ่งชื่อแบร์นาร์ด เมื่อเขาจะกลับบ้านพักตากอากาศที่แคว้นโอต-นอร์มองดี หลังจากสัปดาห์ที่เหน็ดเหนื่อย เขาออกจากเมืองหลวงพร้อมครอบครัวตอนห่มครึ่ง และขับด้วยความเร็ว 150 กม./ชั่วโมง บนทางด่วนตะวันตก เช่นเดียวกับทุกคน ดังนั้นเขาใช้เวลา 1 ชั่วโมงในการกลับบ้านที่ชนบท และถึงบ้านตอนสองทุ่มครึ่ง ซึ่งเป็นตอนที่รายการข่าวของแกลร์ ชาซาล จบพอดีเป๊ะ

ถ้าเขาขับรถแบบคนบ้านนอก คือ 130 กม./ชั่วโมง ตามที่กฎหมายกำหนด เขาจะมาถึงตอน 20 นาฬิกา 39 นาที ซึ่งหมายถึงเขาเสียเวลาไป 9 นาทีระหว่างทาง

Ce gain de temps précieux lui permet de regarder en toute quiétude l'intégralité des pubs qui suivent la prestation de Madame Chazal. Y a pas photo comme on dit sur TF1 ! Avec l'instauration des 35 heures, on aurait pu penser que Roger se permettrait une certaine sérénité sur la route, mais depuis, il a lui aussi adopté la logique sécuritaire pour gagner la tête du peloton. Ce qu'il y a de bien avec les Français, c'est qu'ils trouvent toujours une raison d'avoir raison.

Et comme le Français est démocrate, ses constructeurs automobiles ont fait en sorte que chacun puisse rouler à tombeau ouvert. Grâce à la mode des petits bolides Renault et Peugeot à moins de 10 000 euros, le punk de banlieue ou le prof de maths peuvent facilement dépasser les 160 dans une cinq chevaux fiscaux et jouer les « trompe la mort ». Faire trop attention sur la route, c'est « ringard », bon pour les trouillards. Au volant, le mâle français — gâté depuis le berceau par sa maman, sécurisé par l'État-providence, soigné grâce à la Sécu, engraisé par son épouse — peut enfin prendre des risques... La route dernier refuge du machisme. Et puis, merde ! L'employé de bureau devient L'Homme de Rio. Le cadre de La Poste se transforme en Alain Prost. Le pharmacien se faufile sur l'autoroute tel Jean-Claude Killy sur la pente.

Difficile d'ailleurs pour l'œil non averti d'un Américain de deviner le chauffard qui se dissimule chez nombre de Français d'apparences placides. Un jour, après le déjeuner, j'ai eu la mauvaise idée de monter dans la berline d'un ami que je ne connaissais pas encore très bien mais qui avait l'allure d'un homme raisonnable. « Je te dépose près des Invalides, pas de problème. Viens », avait-il proposé.

Ce fut la chevauchée des Walkyries, mais sans la musique. Pour passer de première en seconde, il a écrasé l'accélérateur, tout en me parlant d'un projet de voyage en Polynésie. Je n'ai rien entendu, car il roulait toujours en première et le moteur rugissait. Puis vint le débrayage que je redoutais. Il lâcha brusquement le champignon provoquant une embardée subite. Ma tête fut projetée vers l'avant, comme celle d'un de ces mannequins de crash-test. Je voyais déjà des étoiles, des bleues, des jaunes... Mais la ceinture de sécurité me sauva.

เวลาที่ได้นี้ช่วยให้เขาได้ดูโฆษณาทั้งหมดหลังรายการของมาตามชาซาอย่างสบายใจ มันชัดเจนมากเหมือนกับที่เขาพูดกันในช่อง TF1 จากการมีกฎหมายแรงงาน 35 ชั่วโมง เราอาจคิดว่าโรเชอร์จะช่วยให้เกิดความสงบบนท้องถนน แต่หลังจากนั้นเขาเองก็รับแนวคิดเรื่องความปลอดภัยดังกล่าวเข้ามาเพื่อให้นำหน้าคนอื่น ชาวฝรั่งเศสมีดีตรงที่พวกเขามีเหตุผลที่จะเป็นฝ่ายถูกเสมอ

และเนื่องจากคนฝรั่งเศสเป็นนักประชาธิปไตย ผู้ผลิตรถยนต์จึงผลิตขึ้นเพื่อให้แต่ละคนสามารถขับรถอย่างกับจะไปตายได้ ด้วยความทันสมัยของม้าเหาะเล็ก ๆ อย่างเรโนลต์และเปอโยต์ที่ราคาไม่ถึง 10000 ยูโร ไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่นนักรัฟตามขานเมืองหรือครูสอนคณิตศาสตร์ก็สามารถขับเกิน 160 ได้อย่างง่ายดายด้วยกำลัง 5 แรงม้า และล้อเล่นกับความตาย การขับรถด้วยความระมัดระวังเกินควรมัน “เซย์” มีแต่พวกซี้ขลาดเท่านั้นที่ทำ เรื่องขับรถ ผู้ชายฝรั่งเศสถูกทำให้เสียคนมาตั้งแต่เกิด เขารู้สึกปลอดภัยกับรัฐสวัสดิการ ได้รับการรักษาด้วยประกันสังคม ถูกขุนด้วยภรรยา จึงเสี่ยงได้... ถนนเป็นที่หลบภัยสุดท้ายสำหรับพวกที่คิดว่าผู้ชายเป็นเพศที่เหนือกว่า ไซ้ ไปโลด ! พนักงานออฟฟิศกลายเป็นนักผจญภัยในหนังเรื่อง *That man from Rio* พนักงานไปรษณีย์แปลงร่างเป็นแชมป์แข่งรถ อแล็ง พรอสต์ เกล็ดขรุขระไล่ไปตามทางลาดบนทางด่วนอย่างกับนักแข่งสกี ฌ็อง-โกลด คิลลี

มันยากสำหรับคนอเมริกันที่สายตาอ่อนประสบการณ์ ที่จะแยกแยะคนขับรถตืนผีที่แฝงตัวอยู่ในกลุ่มคนฝรั่งเศสที่มีท่าทางสงบ วันหนึ่งหลังจากทานอาหารกลางวัน ผมคิดผิดที่ขึ้นรถเก๋งของเพื่อนคนหนึ่งซึ่งยังไม่รู้จักกันดี แต่เขาก็เป็นผู้ชายที่ทำทางมีเหตุมีผล เขาเสนอผมว่า “ผมจะไปส่งคุณใกล้ ๆ กับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไม่มีปัญหา มาเลย”

มันเป็นจังหวะควบม้าแบบไรต์ออฟเดอะวาลคิริสแต่ไม่มีเพลง ในการเปลี่ยนระดับความเร็ว เขาเหยียบคันเร่งมิดไปพร้อม ๆ กับคุยกับผมเรื่องการท่องเที่ยวที่พอลินีเซีย ผมไม่ได้ยินอะไรทั้งนั้น เพราะเขายังเข้าเกียร์หนึ่งอยู่ และเครื่องยนต์ก็ดังคำราม แล้วก็ปล่อยครัชต์ซึ่งผมนึกหวาดระแวงไว้อยู่แล้ว เขาปล่อยคันเร่งกะทันหันซึ่งทำให้รถฉลอบทันที ผมหัวทิ่มไปข้างหน้าราวกับหุ่นที่มาเป็นแบบในการทดสอบการชน ผมเห็นดาว เห็นสีฟ้าสีเหลือง...แต่ยังดีที่เข็มขัดนิรภัยช่วยชีวิตผมเอาไว้

Nous roulâmes longtemps en seconde, mon chauffeur étant fort occupé à allumer la première cigarette du trajet. Je remarquai d'ailleurs que sa voiture ressemblait à un cendrier géant. Volant et cigarette dans une main, faisant de grands gestes avec l'autre pour ponctuer son discours, il me fit néanmoins une belle démonstration de ses prouesses. Vers la Motte-Picquet, il inséra cavalièrement sa voiture entre deux autos, au risque d'arracher ses rétroviseurs et je me trouvais presque nez à nez avec l'un des conducteurs qui esquissait un bras d'honneur. Un peu plus loin, il fit reculer un camionneur qui débouchait sur la droite, et se croyait, l'innocent, prioritaire. Dans notre sillage, s'élevait une cacophonie de klaxons furieux. (« Des cons ! » commenta mon ami.) Arrivé finalement au feu rouge Place de l'École militaire, il freina si tardivement qu'on faillit envoyer à l'hôpital une brave dame qui traversait sur les clous. Aux Invalides, je descendis et remerciai Roger en poussant un « ouf » silencieux.

C'est lors d'un voyage aux États-Unis que je me suis rendu compte à quel point les Français diffèrent des Américains sur la route. Je m'étonnais de voir combien les autochtones conduisaient leurs véhicules lentement. C'était comme si un cinéaste avait filmé la circulation à Paris puis passé la pellicule au ralenti. Bizarre. La limite en ville est 50 à l'heure, et ces Américains roulaient à 50 à l'heure, pas plus. On aurait dit qu'ils étaient tous sous l'effet d'un somnifère. Les rues semblaient divisées en allées, avec leurs traits de peinture blanche sur la chaussée. Encore plus curieux, les autres automobilistes gardaient consciencieusement leurs bolides à l'intérieur de ces lignes. Lorsque l'un d'entre eux désirait changer d'allée, il mettait le clignotant pour le signaler puis il effectuait la manœuvre.

Dans les villes françaises, comme Paris, on remarque parfois ces mêmes traînées de peinture blanche le long des rues. À quoi servent-elles ? On se le demande parfois. Comme les automobilistes les ignorent superbement, je les ai longtemps prises pour des vestiges de l'astronome Arago.

Autre phénomène, le chauffeur qui s'arrête ou même ralentit est moralement en tort, sous prétexte qu'il dérange. Il fait de la peine à celui qui est derrière, lequel sera lui aussi obligé de se fatiguer à chercher la pédale de frein.

เรายังคงเร่งความเร็วระดับสอง คนขับรถของผมอยู่กับการจุดบุหรืมวนแรกของการเดินทาง ผมยังสังเกตเห็นอีกด้วยว่ารถของเขาเหมือนกับที่เขียบุหรืมอันมืมา เขาจับพวงมาลัยและถืบุหรืมไว้ในมือข้างหนึ่ง พรือม ๆ กับทำท่าทางประกอบการสนทนาด้วยมืออีกข้างหนึ่ง แสดงฝีมืออันยอดเยี่ยมให้ดูพอใกล้ ๆ ถึงสถานีรถไฟใต้ดินลามอตต์-ปิกเกต์ เขาก็ขับแทรกเข้าไปอยู่ระหว่างรถยนต์สองคันได้อย่างคล่องแคล่ว เกือบจะไปเก็วเอากระจกข้าง และหน้าผมเกือบจะชิดกับคนขับรถอีกคันหนึ่งซึ่งทำท่าทางยกไม้ยกมือดำ ผ่านมาไม่ไกล เขาจะแซงรถบรรทุกที่โผล่มาทางด้านขวา และเขาเชื่ออย่างบริสุทธีใจว่าเขาเป็นฝ่ายถูก เขาต้องได้ไปก่อน มีเสียงบีบแตรสนั่นหวั่นไหวไล่หลังเรา (“ไอ้ทำเอ๊ย” เพื่อนผมดำ) ในที่สุดเราก็กมาถึงไฟแดงที่จัตุรัสเลกอล มิลิแตร้ เขาเบรกช้าเสียจนกระทั่งเกือบจะได้ส่งคุณป้าผู้กล้าหาญที่กำลังจะข้ามทางม้าลายเข้าโรงพยาบาล ผมลงรถที่แองวาลิสส์ และขอบคุณโรเชร์พร้อมกับอุทานอย่างโล่งอกว่า “เฮ้อ...” อย่างเจ็ยบ ๆ

การเดินทางไปอเมริกาครั้งหลัง ทำให้ผมรู้สึกได้ว่าบนถนนนั้นคนฝรั่งเศสกับคนอเมริกันแตกต่างกันมากเพียงใด ผมรู้สึกแปลกใจที่เห็นประชาชนขับรถกันอย่างช้า ๆ ราวกับว่าผู้สร้างภาพยนตร์ถ่ายทำการจราจรในปารีส แล้วก็กรอฟิล์มให้มันช้าลง แปลกจริง ๆ ความเร็วจำกัดในเมือง 50 กม./ ชั่วโมง และคนอเมริกันก็ขับ 50 กม./ชั่วโมง ไม่มากไปกว่านั้น อาจจะมีคนคิดว่าพวกเขายังอยู่ภายใต้ฤทธิ์ยานอนหลับ ถนนถูกแบ่งเป็นช่องทาง เห็นเส้นสีขาวบนผิวถนน ที่น่าแปลกกว่านั้นคือคนขับรถทุกคนพยายามขับรถให้อยู่ในเส้น เมื่อมีใครต้องการเปลี่ยนเลน เขาจะเปิดไฟกระพริบเพื่อให้สัญญาณ แล้วจึงเปลี่ยน

ตามเมืองต่าง ๆ ของฝรั่งเศส เช่น ปารีส บางครั้งเราก็จะสังเกตว่ามีเส้นสีขาวยาวไปตามถนนด้วยเช่นกัน แต่จะมีเอาไว้ทำไม บ่อยครั้งเราก็สงสัย เพราะคนขับรถก็ไม่สนใจมันเลยจริง ๆ ผมเชื่ออยู่ตั้งนานว่ามันเป็นร่องรอยของอาราโก นักดาราศาสตร์

อีกปรากฏการณ์หนึ่งคือคนขับรถที่ต้องการจะหยุดหรือชะลอจะเป็นผู้ผิดในเชิงศีลธรรม ด้วยเหตุที่ว่าเขารบกวนผู้อื่น เขาสร้างความลำบากให้คนที่อยู่ข้างหลังที่ต้องโดนบังคับให้ควานหาเบรกด้วยเช่นกัน

Si jamais on acceptait les carambolages comme sport olympique, les Français rafleraient toutes les médailles. Un jour où je contemplais béatement l'harmonie de la place du Panthéon je vis un conducteur freiner un peu brutalement pour se garer. Le motard qui le suivait de trop près lui est carrément rentré dedans. Éjecté de son siège, il a atterri sur le toit de la voiture, heureusement plus surpris que blessé. Fou furieux, il s'est mis à donner des coups de poing sur la carrosserie de la voiture. L'automobiliste, préférant je pense ne pas affronter le motard hystérique, repartit sans sortir de son véhicule. Je n'étais pas le seul témoin. Il y avait aussi un agent de police qui montait la garde devant la résidence de Jean Tibéri, alors maire de Paris.

«Et toi, alors, tu ne fais rien? Il s'en va et tu laisses faire ? Comme d'habitude, la police s'en fout ! », lâcha l'homme à la moto. Apparemment, il aurait aimé que le conducteur de l'auto soit verbalisé pour usage abusif du frein.

Mais ne noircissons pas excessivement l'automobiliste français : il y a pire. Le piéton français, par exemple. C'est un crétin, un farfelu, un nul, un bac moins cinq. Traverser la rue au feu rouge ? Jamais ! Pendant le feu rouge le piéton a bien autre chose à faire. Discuter par exemple avec un ami au bord du macadam et avoir le dernier mot, puis quand le feu vient de passer au vert, se lancer, tel un lapin qui aperçoit des chasseurs, obligeant quatre files de voiture à freiner à mort.

N'oublions pas aussi les piétons du troisième âge, du genre «je suis dans mon droit » qui font des gestes impérieux vous sommant de les laisser passer alors que vous êtes déjà arrêté. Ou les emmerdeurs qui s'arrêtent, quand on freine gentiment pour les laisser traverser un passage clouté, au beau milieu pour chercher un stylo dans leur poche, dégainer leur portable, ou noter une pensée profonde. L'antagonisme entre motorisés et « à pied » est tel qu'on se bat pour chaque centimètre de bitume. Un chauffeur de taxi, expert en la matière, m'a même garanti qu'il voyait régulièrement de jeunes mères de famille qui, pour intimider les automobilistes trop pressés, avançaient dans les passages cloutés la poussette en avant, sûres d'être protégées par leur bébé devenu otage.

Cela dit, l'étranger ne cesse de s'émerveiller en regardant le pas de deux que dansent automobilistes et piétons sur le macadam urbain.

ถ้าเรายอมรับการขับรถชนท้ายกันเป็นทอด ๆ ไว้ในกีฬาโอลิมปิกแล้วละก็ คนฝรั่งเศสคงวาดเหรียญรางวัลจนเกลี้ยงแน่ วันหนึ่งผมกำลังชมความสวยงามกลมกลืนของจัตุรัสป็องเตองเพลิน ๆ ผมเห็นคนขับรถคนหนึ่งจะจอดรถแต่เขาเบรกระยะสั้นชิดไปหน่อย มอเตอร์ไซด์ซึ่งขับตามมาอย่างรวดเร็วและใกล้มากก็เลยเสียท้ายเข้าอย่างจัง เขากระเด็นจากเบาะไปอยู่บนหลังคารถยนต์โน่น โชคดีที่น่าจะตกใจมากกว่าบาดเจ็บ เขาหัวเสียสุด ๆ เขาต่อตัวถึงรถยนต์ไปหลายหมัด คนขับรถยนต์ซึ่งผมคิดว่าคงไม่อยากจะเผชิญหน้ากับชาวแวนโรจิต ก็เลยขับรถออกไปโดยไม่ลงมาถามไถ่ ไม่ใช่แค่ผมหรอกนะที่เป็นพยาน ยังมีตำรวจที่คอยตรวจตราอยู่หน้าที่ปากของเมือง ตีเบรี ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีในสมัยนั้นอีกคนหนึ่งด้วย

“แล้วนายล่ะ นายจะไม่ทำอะไรเลยหรือ มันหนีไปแล้ว แล้วนายก็ปล่อยให้มันหนีไป ตำรวจไม่เคยสนใจตามเคย” หนุ่มแวนโพล่งออกมา ดูเหมือนว่าเขาอยากจะให้คนขับรถยนต์ถูกลงบันทึกประจำวันเรื่องที่เหยียบเบรกกะทันหัน

แต่กระนั้นก็อย่ามองคนขับรถชาวฝรั่งเศสในแง่ร้ายเกินไปครับ เพราะยังมีสิ่งที่เลวร้ายกว่านั้น เช่น คนเดินถนนชาวฝรั่งเศสนั่นเอง พวกนั้นนะเป็นพวกเงาะง่า บ้าปิ่น ไม่รู้เรื่องรู้ราว ไร้การศึกษา ให้ข้ามถนนตอนไฟแดงนะนะ อย่าหวัง เพราะในระหว่างไฟแดง คนเดินถนนเหล่านั้นเขามีอย่างอื่นต้องทำ เช่น พูดคุยกับเพื่อนที่อยู่ริมถนน แล้วก็คุยจบตอนที่ไฟแดงกำลังจะเปลี่ยนเป็นไฟเขียวพอดี ทำให้ต้องพุ่งตัวออกไปประหนึ่งกระต่ายที่สังเกตเห็นนายพราน ผลคือขบวนรถสี่ขบวนต้องเบรกกันหัวทิ่ม

และต้องไม่ลืมคนเดินถนนผู้สูงวัย บุคคลประเภท “ฉันอยู่ในทางของฉัน” ที่ทำไม่ทำมือวางอำนาจบังคับให้คุณต้องหยุดให้เขาข้ามถนนในขณะที่คุณก็หยุดจนไม่รู้จะหยุดยังงี้แล้ว หรือไม่ก็พวกกวนประสาทที่จะต้องหยุดหาปากกาในกระเป๋า เปิดซองโทรศัพท์ หรือยื่นนึกถึงความคิดอันสุดยอด ไอ้ตอนที่เรายุติให้ข้ามอย่างสุภาพบนทางม้าลาย การเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างผู้ขับซี้กับคนเดินถนนนั้นราวกับการต่อสู้กันเพื่อพื้นที่แต่ละเซนติเมตรบนถนน คนขับแท็กซี่ผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้เคยบอกผมด้วยซ้ำว่าเขาเห็นพวกแม่ ๆ วัยใสชอบเดินข้ามทางม้าลายโดยใช้รถเข็นเด็กบังหน้าเพื่อบังคับให้รถยนต์ที่วิ่งทะลุรุมมาต้องหยุดให้พวกเจ้าหล่อนได้ข้าม ด้วยความมั่นใจว่าจะไม่โดนชนกระเด็น เพราะมีทารกที่กลายเป็นตัวประกันกำลังทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันให้

กล่าวได้ว่าชาวต่างชาติต้องประหลาดใจเสมอเมื่อได้เห็นคู่เต้นรำระหว่างคนขับรถและคนเดินเท้าผลักดันกันเต็มรุกเต็มรับบนผิวจราจรในเมือง

Du grand art, façon corrida : le piéton s'insurge pour obliger l'automobiliste à ralentir. Ce dernier, rechignant à freiner, change de cap, mais à peine. Le piéton — son honneur est en jeu — refuse de reculer. Le chauffeur, soucieux du permis à points, calcule précisément les deux trajectoires. Et hop ! Le bolide passe à quelques millimètres de l'homme qui esquisse une légère rotation du buste. Et tous deux continuent leur chemin. C'est fini, bravo ! Un magnifique ballet qui tue tout de même un millier de piétons par an.

ช่างเป็นศิลปะที่ยิ่งใหญ่ รวากับเป็นศิลปะการต่อสู้ของวัวกระทิง คนเดินถนนบังคับให้คนขับรถยนต์
ขับช้าลง ในขณะที่ฝ่ายหลังก็หงุดหงิดที่จะต้องเบรก หักเปลี่ยนเส้นทางแม้เพียงเล็กน้อย ส่วนคนเดิน
ถนนที่ถือว่าศักดิ์ศรีของทั้งชีวิตขึ้นอยู่กับหมากเกมสนี้ก็ไม่มีเสียละที่จะถอยให้ คนขับรถที่กำลังกังวล
ว่าจะโดนหักแต้มใบขับขี่ก็ต้องคำนวณให้ปะทั้งสองทางเลือก และแล้วรถที่ชิงมาเต็มทีก็เลยแทบจะ
เฉี่ยวคนที่กำลังเดินนวนายนาตไปแบบเส้นยาแดงผ่าแปด แล้วพวกเขาก็เดินทางต่อไป เรื่องก็มีเท่านี้ ช่าง
เก่งกันเหลือเกิน การเดินบัลเลต์ที่ยอดเยี่ยม...ซึ่งได้สังหารเหล่าคนเดินถนนตายไปในป็นหนึ่ง ๆ เป็นพัน
คน

XVII

Sa Majesté la caissière

Après une dizaine d'années passées dans votre pays, je finis par croire que pour vous, le bonheur c'est un pays rempli de fonctionnaires et de...caissières. Je ne sais pas si vous l'avez remarqué mais l'Hexagone fourmille de caisses et chacune est un véritable royaume.

Prenez, par exemple, la Grande Épicerie du Bon Marché à Paris. J'ai besoin de pancake mix, ce produit qui permet au mâle américain le moins doué en cuisine de réaliser ces crêpes anglo-saxonnes qui pèsent des tonnes et s'accompagnent d'œufs et de bacon. Histoire de préparer un brunch pour mon groupe de bridgeurs. Depuis longtemps ils me réclament un repas « exotique » made in USA. Pas de problème, cette épicerie propose trois genres de mix. J'en sélectionne un.

Au passage, je remarque au rayon pâtisseries des cannelés, ce délice bordelais. Je fais la queue — c'est samedi — pour en acheter, toujours pour mes bridgeurs.

«Vous pouvez passer à la caisse », m'informe la vendeuse. Sur le comptoir, mon sac de cannelés m'attend, et je tends ma boîte de pancake mix, pour payer tout à la fois.

L'idiot ! Encore une fois, j'ai oublié. Je ne suis pas aux États-Unis, paradis du consommateur. Je suis en France où consommer implique souvent un parcours du combattant. Il n'est, ça va de soi, pas question de régler ce sacré pancake mix à cette caisse-ci. Madame la Caissière du rayon pâtisseries, offusquée, me regarde comme si je lui avais fait une proposition indécente.

« Ah, non ! Vous payerez ça aux caisses centrales, monsieur. »

Hébété, je me traîne jusqu'au poste indiqué où il faut encore attendre une dizaine de minutes.

XVII

ท่านแคชเชียร์ผู้ยิ่งใหญ่

หลังจากที่ได้ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศของคุณมากกว่าสิบปี ผมเชื่อแล้วว่าสำหรับพวกคุณ ความสุขคือการเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยข้าราชการและ...แคชเชียร์ ผมไม่รู้ว่าพวกคุณได้สังเกตไหม แต่ดินแดนหกเหลี่ยมนี้ยุบยับไปด้วยเคาเตอร์คิดเงิน และแต่ละเคาเตอร์ก็มีอาณาจักรเป็นของตนเอง

ลองดูตัวอย่างนี้ละครับ ที่ร้านเครื่องเอปิเซอริ ของบงมาร์เซ่ ที่ปารีส ผมต้องการแบ่งทำแพนเค้ก ผลิตภัณฑ์ซึ่งช่วยให้ชาวอเมริกันที่มีพรสวรรค์อันน้อยนิดด้านการทำอาหาร สามารถทำแครปแบบชาวแอ็งโกล-แซ็กซอนได้สำเร็จ มันหนึ่กมากโข และทานกับไข่และเบคอน ผมก็แค่อยากทำอาหารบรันช์ให้แก่เพื่อน ๆ นักเรียนไฟ่บริดจ์ในกลุ่ม พวกเขาร้องขอเมนูอาหาร “ต่างแดน” แบบอเมริกันแท้ ๆ มานานแล้ว ก็ไม่มีปัญหา ที่ร้านนี้มีแบ่งสามประเภท ผมเลือกมาหนึ่งอย่าง

ระหว่างทางผมเห็นขนมกาเนอเล ของออร์อยแห่งเมืองบอร์โดที่แผนกขนมหวาน วันนี้เป็นวันเสาร์ ผมก็ไปยืนต่อคิวซื้อ นี่ก็สำหรับเพื่อนเล่นเกมส์ของผมเช่นกัน

ที่เคาเตอร์ ขนมกาเนอเลวางรอผมอยู่ และผมยื่นกล่องแบ่งแพนเค้กไปด้วยเพื่อจะจ่ายเงินพร้อมกัน พนักงานขายแจ้งผมว่า “คุณไปที่แคชเชียร์ได้เลยค่ะ”

เง่่าจริง ผมลืมอีกแล้วว่าผมไม่ได้อยู่ที่อเมริกา สวรรค์ของผู้บริโภค ผมอยู่ที่ฝรั่งเศสซึ่งบ่อยครั้งการบริโภคก็ต้องเดินในเส้นทางของนักต่อสู้ แน่แน่นอนว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่จะจ่ายค่าไอ้เจ้าแบ่งแพนเค้กที่แคชเชียร์นี้ คุณนายแคชเชียร์สาวของแผนกขนมหวานมีท่าทางขี้ใจและมองดูผมราวกับว่าผมพูดจาไม่สุภาพ

“ไม่ได้นะคะ อันนั้นคุณต้องจ่ายที่แคชเชียร์กลางค่ะ”

ผมรู้สีกงุ่่งง และเดินไปจนถึงช่องที่บอก ซึ่งต้องรอไปอีกราวสิบนาที

Quand je me plains devant mes amis français de cette via dolorosa des caisses multiples, ils se moquent de moi. « T'as rien compris ! », me dit un copain informaticien. « Faire la queue à la caisse, c'est inscrit dans notre patrimoine génétique. » Peut-être, mais je crois surtout que la survie de l'économie française repose sur la sauvegarde de chaque caisse, comme de chaque bureau de poste et, en province, de chaque trésorerie principale. Lorsqu'un ministre des finances évoque la retenue à la source des impôts sur le revenu, c'est pour la forme, car il sait bien que les touts puissants syndicats vont rejeter le projet, sans même en discuter. Peu importe que les autres grands pays industrialisés aient déjà accepté cette solution fort efficace, les Français ne voient là qu'un complot diabolique destiné à supprimer des caisses. Ayant perdu il y a vingt-cinq ans la bataille des poinçonneuses du métro parisien, les syndicats ne reculeront jamais sur le front des caissières.

Mais revenons à nos grands magasins. Depuis quelques années seulement, ils nous font la faveur de payer la plupart des achats à une même caisse, grâce à l'étiquetage électronique. Je dis bien, la plupart. L'attente n'en est pas pour autant réduite.

Je me souviens d'un jour où, ayant besoin de tissu pour la fenêtre de ma cuisine, j'avale, instruit par l'expérience, une bonne poignée de calmants et me rends dans cette salle des supplices qu'on appelle le quatrième étage du BHV, rue de Rivoli. Ici, c'est l'apogée -du Taylorisme à la française, avec le marquis de Sade en maître des cérémonies. Le royaume de l'inefficacité érigée en système pour torturer le client à petits feux.

Premier épisode : même si vous trouvez tout seul comme un grand l'étoffe en quantité et qualité requises, l'achat ne peut se faire sans l'intervention d'une vendeuse. Pourquoi ? Celle-ci est la seule détentrice des précieux bons de caisses qui permettent d'acquérir la marchandise. Naturellement, elle ne les délivrera qu'après avoir servi les autres clients, puis examiné et mesuré l'article. Jusqu'ici, ça va encore à peu près.

เมื่อผมมาบ่นให้เพื่อนชาวฝรั่งเศสฟังเกี่ยวกับเส้นทางการจ่ายเงินที่มากมายและทรมานสังขารนี้ พวกเขาก็จะหยอกผม “นายมันช่างไม่รู้อะไรบ้างเลย” เพื่อนคนหนึ่งที่เป็นเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์บอก “การเข้าแถวต่อคิวจ่ายเงินมันอยู่ในสายเลือดของพวกเรา” ก็อาจจะใช่เนาะ แต่เหนือสิ่งอื่นใดผมเชื่อว่าความอยู่รอดของเศรษฐกิจฝรั่งเศสตั้งอยู่บนการดูแลปกป้องแคชเชียร์ทุกเคาเตอร์เช่นเดียวกับที่ทำการไปรษณีย์ ในต่างจังหวัด หรือสรรพากรแต่ละแห่ง เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประสงค์จะหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย เขาก็พูดให้ดูดีไปอย่างนั้นเอง เพราะเขารู้ดีว่าสภาพแรงงานอันทรนทนน่าจะเป็นปฏิเสศโครงการนี้โดยไม่แม้แต่จะหาหรือกัน ประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ยอมรับทางออกที่มีประสิทธิภาพนี้ไปแล้ว แต่คนฝรั่งเศสเห็นมันเป็นเพียงแค่การรวมหัวกันอย่างชั่วร้ายเพื่อกำจัดแคชเชียร์ การต่อสู้ในส่วนของพนักงานตอกตัวของรถไฟใต้ดินปารีสพ่ายแพ้ไปเมื่อ 25 ปีที่แล้ว สภาพแรงงานจะไม่ยอมถอยเรื่องแคชเชียร์แม้แต่ก้าวเดียว

กลับมาที่ห้างสรรพสินค้าต่อ เพียงแค่ไม่กี่ปีที่ผ่านมาเขาเอื้อประโยชน์ให้เราจ่ายสินค้าส่วนใหญ่ได้ที่แคชเชียร์เดียวกันเนื่องจากมีบาร์โค้ดแล้ว ผมใช้คำว่าส่วนใหญ่ แต่การรอคอยก็ยังไม่ลดลง

ผมยังจำวันหนึ่งได้ ตอนที่ผมอยากซื้อผ้าสำหรับหน้าต่างในครัว จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ผมต้องกินยาระงับประสาทไปกำมือหนึ่งก่อน แล้วค่อยเดินทางไปยังห้องทรมานซึ่งก็คือที่ชั้น 4 ของห้างขายเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน BHV ที่ถนนริโวลี ซึ่งขายเครื่องใช้ภายในบ้าน สถานที่ที่มีระบบสายพานยอดเยี่ยมที่สุดตามสไตล์คนฝรั่งเศสพร้อมกับความทรมานร่างกายในพิธีการต่าง ๆ อาณาจักรแห่งความไร้ประสิทธิภาพที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อทรมานลูกค้าอย่างช้า ๆ

ขั้นตอนที่ 1 คือ แม้ว่า คุณจะพบผ้าที่มีคุณภาพและปริมาณตามที่คุณต้องการด้วยตัวเองอย่างผู้ใหญ่ว่าทำกัน แต่คุณไม่สามารถซื้อสินค้าโดยไม่มีพนักงานขายมาจัดการให้ได้ ทำไมนะหรือ ก็เพราะพนักงานขายเป็นเพียงคนเดียวที่มีใบสั่งสินค้าสำหรับซื้อสินค้า แน่แน่นอนว่าเธอจะให้ใบสั่งสินค้าหลังจากบริการลูกค้าคนอื่นก่อน จะต้องตรวจสอบ และวัดสินค้าเรียบร้อย มาถึงขั้นตอนนี้ ทุกอย่างก็ยิ่งพอเข้าใจได้

Deuxième séquence : devant la caisse, munie du précieux bon. Nous sommes nombreux à cette étape du chemin de croix, chacun muni de son viatique ou d'un article déjà étiqueté. Quand arrive mon tour, la caissière découvre une anomalie dans mon bon. « Il faudra voir ça avec la vendeuse. Dites-lui qu'elle s'est trompée, le numéro sur le bon ne correspond pas, on ne prend plus ces numéros, nous. »

Par « nous » elle entend le clan des caissières, à ne pas confondre avec celui des vendeuses.

À moi donc d'accuser une vendeuse du BHV de faute professionnelle ? J'en ai déjà la main qui tremble, me voyant traîné en justice par la CFDT. Les calmants n'y font rien. Est-ce que je tiens vraiment à ces rideaux ?

Troisième temps avec celle qui est maintenant « ma » vendeuse. Elle est bien sûr occupée avec un autre client, et je patiente de longues minutes. J'aperçois sur la table mon tissu bien emballé. Si seulement j'avais le courage de m'en emparer et de quitter les lieux en courant.

« Mais, non, dites-lui qu'elle n'a rien compris », éructe ma vendeuse, enfin disponible. Comme tout porteur de mauvaises nouvelles, je ne sais plus où me mettre. Elle confère un instant avec deux de ses collègues qui abandonnent volontiers leurs clientes pour taper sur le dos de ces caissières « vraiment pas possible ». En définitive, on me confie un nouveau bon de caisse, sans aucune explication. Je ne suis qu'un pauvre messenger perdu dans une querelle de famille.

Quatrième rebondissement. Cette fois, je m'arrange pour éviter la première caisse au cas où il s'agirait d'une antipathie notoire entre ces deux femmes. Dans cette confrontation, je penche d'ailleurs légèrement en faveur des vendeuses, allez savoir pourquoi, et je ne voudrais pas assister au triomphe de la caissière toute fière d'avoir obtenu un autre bon de caisse. La nouvelle accepte le papier sans mot dire. Quel soulagement ! Je vais enfin payer. Mais ce n'est pas fini.

Cinquième étape, cette fois-ci pour l'ultime formalité qui consiste à montrer mon ticket de caisse et à prendre possession de mon bien. Mes sympathies pro-vendeuses s'évanouissent en apprenant que la mienne est partie pour sa pause

มาถึงฉากที่ 2 คือ หน้าแคชเชียร์พร้อมใบสั่งสินค้าอันมีค่ายิ่ง มีคนจำนวนมากบนเส้นทางแสงบุญนี้ แต่ละคนจัดเตรียมเงินหรือสินค้าที่ติดป้ายของตนเองแล้ว เมื่อมาถึงคิวผม พนักงานแคชเชียร์พบว่าใบสั่งสินค้าของผมผิดปกติ “ต้องนำไปให้พนักงานขายดูค่ะ บอกเขาว่าเขาเข้าใจผิด เราไม่ใช่ตัวเลขพวกนี้แล้วในใบสั่งสินค้า”

คำว่า “เรา” สำหรับเธอหมายถึงเหล่าพนักงานแคชเชียร์ที่ห้ามสับสนกับพวกพนักงานขาย

นี่ผมต้องไปต่อว่าพนักงานขายของ BHV ว่าเธอทำผิดพลาดหรือ มือผมเริ่มสั่น พอนึกภาพว่ากำลังถูกฟ้องโดยสมาพันธ์แรงงานฝรั่งเศส ยาระงับประสาทก็ไม่ได้ช่วยอะไรเลย ผมอยากได้ผ้าผ่านจริง ๆ ไข้ไหม

รอบที่ 3 กับคนที่เขาเรียกว่าพนักงานขาย “ของผม” แน่نونว่าเธอกำลังยุ่งอยู่กับลูกค้าอีกคน และผมต้องคอยอยู่หลายนาที่ ผมเหลือบไปเห็นผ้าของผมที่ถูกห่อไว้เป็นอย่างดีบนโต๊ะ ถ้าเพียงแต่ผมกล้าพอที่จะฉกมัน แล้วก็ทิ้งหนีไปเลย

ในที่สุดพนักงานขายของผมก็ว่าง เธอโผล่ขึ้นว่า “ไม่นีคะ บอกเขาว่าเขาไม่เข้าใจอะไรเลย” ประหนึ่งคนที่ได้ยินข่าวร้าย ผมไม่รู้ว่าผมต้องทำยังไง เธอปรึกษากับเพื่อนร่วมงานของเธอคนหนึ่ง ซึ่งก็ทิ้งลูกค้าของพวกเขามาอย่างเต็มใจเพื่อจะนิทาพนักงานแคชเชียร์พวกนั้นว่า “แย่จริง ๆ” ในที่สุด ผมก็ได้ใบสั่งสินค้าอันใหม่มาโดยไม่มีคำอธิบายใด ๆ ผมมันก็แค่คนส่งสารผู้นำสารที่ดันหลงเข้ามาอยู่ในการวิวาทระหว่างคนในตระกูล

กระบวนการที่ 4 ครั้งนี้ ผมหาทางเลี่ยงแคชเชียร์ช่องแรกเผื่อว่าพนักงานหญิงสองคนอาจจะไม่ถูกกันเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ในการปะทะกันนี้ผมค่อนข้างจะอยู่ฝ่ายพนักงานขายเล็กน้อย ก็ไม่รู้ทำไมเหมือนกัน และผมไม่อยากจะเห็นชัยชนะของพนักงานแคชเชียร์ที่ภูมิใจเต็มที่ที่ผมได้คุบองจ่ายเงินอันใหม่มา พนักงานคนใหม่รับกระดาศไปโดยไม่พูดอะไร เฮ้ย โลงอก ในที่สุดผมก็กำลังจะได้จ่ายเงิน แต่มันยังไม่จบแค่นั้นหรอกครับ

ขั้นตอนที่ 5 ครั้งนี้เป็นพิธีการขั้นตอนสุดท้ายคือการแสดงใบเสร็จรับเงินและผมก็จะสามารถเป็นเจ้าของสินค้านั้นได้ เหล่าพนักงานขายมีอาชีพของผมต่างหมดแรงเมื่อรู้ว่าคนที่ขายให้ผมออกไปพักแล้ว

et que mon paquet est introuvable. Je suis prié de patienter « quelques petites minutes » ou d'en profiter pour faire d'autres achats.

Après un bon quart d'heure, «ma » vendeuse revient. Elle a une brève explication avec ses collègues, car elle avait placé mon tissu dans un endroit que les autres auraient dû deviner. En tout cas, elle me donne mon paquet en souriant, et je m'en vais avec la ferme intention de ne plus mettre les pieds dans ce lieu de toutes les horreurs, ce bazar de toutes les attentes — pas avant la prochaine fois.

และหากลองสินค้าของผมไม่เจอ พวกเธอขอให้ผมคอย “สักครู่” หรือไม่ก็เลือกดูสินค้าอื่นไปพลาง ๆ ก่อน

หลังจากผ่านไปนานราว 15 นาที พนักงานขาย “ของผม” ก็กลับมา เธออธิบายให้เพื่อนร่วมงานของเธอฟังสั้น ๆ เพราะเธอได้วางผ้าของผมไว้ตรงจุดที่คนอื่นน่าจะนึกออก อย่างไรก็ตาม เธอนำกล่องสินค้ามามอบให้ผมพร้อมรอยยิ้ม และผมก็จากที่นั่นมาโดยตั้งใจแน่วแน่แล้วว่าจะไม่มีวันไปเหยียบที่นั่นอีก สถานที่แห่งความน่าสะพรึงกลัว ตลาดแห่งการรอคอย จนกว่าคราวหน้าจะมาถึง

XVIII

C'est pas ma faute

À son arrivée en France un Américain est toujours saisi d'admiration devant ces Français si sûrs d'eux, si sûrs d'avoir toujours raison. Et puis, l'expérience venant, le visiteur découvre l'explication de ce phénomène un Français n'accepte jamais d'avoir tort.

Reconnaître ses erreurs dans ce pays, c'est perdre la face, subir une humiliation, tomber en disgrâce. Avouer une faute ? Il ne saurait en être question. Ce serait admettre qu'on est un parfait crétin. Un exemple fréquent ? Le Français qui se trompe de numéro de téléphone préfère raccrocher, plutôt que s'excuser.

Pour nous autres Anglo-saxons, ce comportement apparaît paradoxal, venant d'un peuple excessivement poli dans les magasins comme dans la rue où le moindre contact physique entraîne un « Pardon » quasi automatique.

Chez nous, une lady ou un gentleman sait avouer son erreur et dire « I'm sorry » (je regrette). Dans une entreprise américaine, on se bat même parfois pour assumer un échec, histoire de montrer qu'on est conscient de ses responsabilités et surtout team player (qu'on a l'esprit d'équipe). En France, au contraire, ce genre d'attitude ne ferait qu'aggraver la situation. Il est donc conseillé de l'éviter.

Au cours de la campagne présidentielle de 2002, quand Lionel Jospin, après avoir lâché une petite phrase maladroite sur l'âge de Jacques Chirac, se comporte ensuite en gentleman et fait amende honorable — « Cela ne me ressemble pas », explique-t-il — la sanction des électeurs ne se fait pas attendre : une baisse de quatre points dans les sondages.

On peut aussi évoquer le fauteuil vide d'un Valéry Giscard d'Estaing dramatisant sa sortie, pour éviter de s'expliquer. Cette incapacité à avouer une faute s'observe dans tous les domaines. Il y a quelques années, j'avais acheté une baignoire sabot (pour le studio de mon fils) dans un Leroy-Merlin de la banlieue parisienne. Pour éviter le délai de livraison, j'avais loué une camionnette.

XVIII

ไม่ใช่ความผิดของฉัน

เมื่อชาวอเมริกันเดินทางมาถึงฝรั่งเศส เขาจะต้องรู้สึกชื่นชมชาวฝรั่งเศสที่มีความมั่นใจในตัวเอง และมั่นใจว่าตนเป็นฝ่ายถูกอยู่เสมอ แต่ต่อมาประสบการณ์จะทำให้ผู้มาเยือนค้นพบคำอธิบายของปรากฏการณ์นี้ คือ คนฝรั่งเศสไม่เคยยอมรับว่าตนเองผิด

การยอมรับผิดในประเทศนี้ถือเป็นการเสียหน้า การถูกสบประมาท การสูญเสียความสง่างาม การสารถภาพผิฉะนั้นหรือ ไม่มีทาง เพราะมันหมายความว่าเราโง่เขลา ตัวอย่างที่เห็นบ่อย ๆ ใช้นิยม ก็คนฝรั่งเศสที่โทรผิดมักจะวางหูทันทีแทนที่จะขอโทษอะไร

สำหรับพวกเราชาวแองโกล-แซกซัน พฤติกรรมนี้ดูขัดแย้งในตัวเอง กับคนที่สุภาพอย่างมากในร้านค้าหรือตอนอยู่บนถนน เมื่อเจียรร่างกายผู้อื่นแม้เพียงเล็กน้อยยังพูดคำว่า “ขอโทษ” เกือบจะเป็นอัตโนมัติ

ที่บ้านเรา คุณสุภาพสตรีหรือสุภาพบุรุษรู้จักสารถภาพผิดและกล่าวคำว่า “I’m sorry” (ฉันเสียใจ) ในบริษัทอเมริกัน บางครั้งต้องต่อสู้เพื่อให้เขายอมให้เราได้รับผิดชอบความล้มเหลว เพราะมันเป็นเรื่องของการแสดงออกถึงความตระหนักรู้ในการรับผิดชอบ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น team player (ความเป็นทีมเวิร์ค) ตรงกันข้ามกับในฝรั่งเศส แนวคิดประเภทนี้มีแต่จะทำให้สถานการณ์แย่ลง จึงควรหลีกเลี่ยงจะดีกว่า

ในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งปี ค.ศ. 2002 หลังจากทีลีโอดแนล โซสแป็ง ได้พูดประโยคผิดพลาดเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับอายุของฌาคส์ ชีรัก ก็เลยแสดงความเป็นสุภาพบุรุษและขอโทษ โดยอธิบายว่า “ปกติผมไม่พลาดแบบนี้” การลงโทษจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ต้องคอยนานเลย ผลสำรวจความนิยมลดลงทันที 4 จุด

คนฝรั่งเศสยังสามารถเรียกร้องให้ประธานาธิบดีวาเลรี ฌิสการ์ด เดสแต็ง ลงจากตำแหน่งซึ่งกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต เพื่อจะหลีกเลี่ยงการแก้ตัว การยอมรับผิดไม่ได้สังเกตเห็นได้ในทุกสาขาอาชีพ แม้ที่ปารีสแล้ว ผมได้ซื้ออ่างอาบน้ำขนาดเล็ก (สำหรับห้องพักของลูกชาย) จากร้านลอร็องแมร์แล็ง ซานเมืองปารีส เนื่องจากไม่อยากจะขอให้เขามาส่ง ผมจึงเช่ารถขนมาเอง

« Votre baignoire est un excellent modèle », m'avait affirmé le jeune qui m'avait fait signer la facture. Arrivé chez moi l'installateur m'apprend qu'on m'a livré une baignoire sans pieds. Je l'avoue, jusque-là, j'ignorais tous des pieds de baignoire.

Le lendemain, retour chez Leroy-Merlin où, sans m'énervier, j'explique mon cas. Derrière son comptoir une jeune dame me regarde avec méfiance. Peut-être suis-je un de ces fameux arnaqueurs qui font fortune avec des jeux de pieds de baignoires volés ? Après une petite pause pour un appel perso sur son portable, elle daigne inspecter ma facture.

« Vous avez bien signé que vous aviez reçu le matériel, n'est-ce pas ? »

« Mais je ne savais pas qu'il fallait des pieds... »

Elle ne m'écoute pas. Dans mon esprit, le personnel de Leroy-Merlin, qui aurait dû me donner d'office des pieds, était responsable de ce contretemps. Manifestement, pour cette employée je ne suis qu'un idiot de client, pas fichu de savoir qu'une baignoire a besoin de pieds. Le coupable, le fautif, c'est uniquement moi.

La vendeuse condescend finalement — après un deuxième appel perso — à regarder s'il n'existe pas un jeu de pieds excédentaire qui traînerait dans les rayons. Par hasard, c'est mon vendeur de la veille qui les apporte. Croyez-vous qu'il va s'excuser ? Pas du tout. Il se borne à grommeler un « fallait le demander en même temps ».

Normal, depuis le berceau, le Français apprend à refuser la responsabilité de toute faute, qu'elle soit légère ou lourde. Passé trois ans, le leitmotiv du petit Gaulois est : « C'est pas ma faute. »

Les vendeurs, qui se trouvent en première ligne, sont bien sûr les plus blindés, les mieux armés, quelle que soit la nature de la faute, industrielle, commerciale ou autre. Même les enfants ne leur inspirent aucune pitié dans un Go Sport de la capitale, je remarquais l'autre jour un tout jeune garçon, presque en larmes, car le vélo reçu pour son anniversaire tombait déjà en miettes.

“อ่างน้ำของคุณสวยมาก” หมู่คนที่ให้ผมเซ็นใบเสร็จยืนยัน เมื่อมาถึงบ้าน คนติดตั้งบอกกับผมว่าเขาส่งอ่างอาบน้ำที่ไม่มีขาตั้งมาให้ผม ผมสารภาพว่าจนถึงตอนนั้นผมไม่รู้เรื่องขาตั้งอ่างอาบน้ำเลย วันรุ่งขึ้นผมกลับไปร้านเลอว์-แมร์แล็ง เพื่ออธิบายปัญหาของผมอย่างใจเย็น หญิงสาวที่ยืนอยู่หลังเคาเตอร์มองผมอย่างไม่ไว้วางใจ บางทีผมอาจจะเป็นหนึ่งในหัวข้อเสียงซื้อที่ร่ายขึ้นมาจากการเล่นเกมสขโมยขาตั้งอ่างอาบน้ำละมั้ง หลังจากหยุดไปคุยโทรศัพท์ส่วนตัวครู่หนึ่ง เธอก็ยอมตรวจสอบใบเสร็จของผม

“คุณเซ็นชื่อว่าได้รับอุปกรณ์ไปเรียบร้อยแล้วไม่ใช่หรือคะ”

“แต่ผมไม่รู้มาก่อนว่ามันต้องมีขาตั้ง...”

เธอไม่ฟังผม ในความคิดของผม พนักงานของเลอว์-แมร์แล็ง ซึ่งน่าจะต้องให้ขาตั้งกับผมตั้งแต่แรก ควรต้องเป็นคนรับผิดชอบกับความผิดพลาดนี้ เห็นได้ชัดเจนว่าสำหรับพนักงานหญิงคนนี้นั้นผมเป็นเพียงลูกค้าโง่ ๆ คนหนึ่ง ที่ไม่หยิ่งรู้ได้ว่าอ่างอาบน้ำต้องใช้ขาตั้ง คนผิด คนที่ควรโดนตำหนิคือผมคนเดียว

ในที่สุดหลังจากการคุยโทรศัพท์ส่วนตัวรอบที่สอง พนักงานชายก็ยอมลงมาเพื่อดูว่ามีขาตั้งเหลือในแผนกบ้างไหม บังเอิญว่าคนที่ยกขาตั้งลงมาให้ผมก็คือพนักงานชายคนเดิมเมื่อวันก่อน คุณคิดว่าเขาจะขอโทษผมไหม ไม่เลย หมอนั่นได้แต่บ่นพึมพำว่า “ขาตั้งก็ต้องขอไปพร้อมกันสิ”

เป็นเรื่องปกติ เพราะตั้งแต่แบเบาะ ชาวฝรั่งเศสเรียนรู้ที่จะปฏิเสธการรับผิดชอบทุกอย่าง ไม่ว่าจะหนักหรือเบา หลังจากอยู่มาได้ 3 ปี ผมก็รู้ว่าประโยคเด็ดของชาวโกลก็ คือ “ฉันไม่ผิด”

แน่นอนว่าพนักงานชายซึ่งเป็นด่านหน้าเป็นพวกที่แข็งแกร่งที่สุด และอาวุธพร้อมมือที่สุด ไม่ว่าจะเป็นความผิดประเภทไหน จะเป็นด้านการผลิต ด้านการขาย หรือด้านอื่น ๆ แม้แต่เด็ก ๆ ก็ไม่ทำให้พวกเขาใจอ่อน วันหนึ่งในร้านโกสपोर्टของเมืองหลวง ผมสังเกตเห็นเด็กคนหนึ่งเกือบจะร้องไห้เพราะจักรยานที่เขาได้รับในวันเกิดพังเป็นชิ้น ๆ

Tout ce que le vendeur, restant de marbre devant ce juvénile désespoir, a trouvé à dire c'est : « il ne fallait pas prendre ce modèle. C'est de la merde. » En lui en indiquant un autre, nettement plus cher.

Un échange entre la cliente d'un café de la place Maubert et le serveur m'a laissé encore plus perplexe. Avec un luxe de précautions, une jeune femme demande au garçon — c'est vrai plutôt du genre voyou en tablier blanc — si, par hasard, ii n'aurait pas un peu de miel qu'elle pourrait mettre dans son thé, car elle souffrait d'un violent mal de gorge.

« On n'est pas dans votre cuisine », lui a répondu le serveur. Était-il simplement mal élevé ou seulement gêné, par une requête qu'il ne pouvait satisfaire ? Je pencherai pour la seconde hypothèse, ayant maintes fois remarqué le ton sec et désagréable des commerçants auxquels on demandait -un article qu'ils ne possédaient pas en magasin.

Parfois l'étranger déclenche inconsidérément ce réflexe, anti-faute. A la caisse d'un Franprix, réalisant que la cliente qui me précédait était partie avec mon paquet de thé, je le fais remarquer à la caissière. Immédiatement, celle-ci se croit mise en cause.

« C'est pas de ma faute ! », réplique-t-elle, inquiète et de m'expliquer comme si j'étais le procureur de la République : « Au-delà du lecteur de code-barres, c'est le client qui est responsable de ses achats. » Ah bon...

Rien de très surprenant, car le licenciement pour faute grave est la hantise des Français. L'idée d'être renvoyé du jour au lendemain, sans indemnités, c'est le cauchemar absolu. Par contre, dans l'Ohio comme dans les 49 autres États de l'Union cela arrive tous les jours.

D'où cette question existentielle : si quelqu'un commet une erreur en France, doit-on la lui signaler, au risque d'avoir l'air d'instruire son procès ? Un des vétérans de mon club de tennis est affirmatif : « Il faut se faire respecter. Sinon les gens te traitent comme de la merde. »

พนักงานขายซึ่งยังยืนนิ่งเป็นหินอ่อนต่อหน้าเด็กชายผู้สิ้นหวังพูดได้เพียงแค่ “ไม่น่าซื้อรุ่นนั้นไปเลย มันห่วยจะตาย” พร้อมกับแนะนำแบบอื่นให้เขาซึ่งแพงกว่ามาก

การพูดคุยกันระหว่างลูกค้าสาวกับพนักงานเสิร์ฟของร้านกาแฟที่จัตุรัสโมแบร์ยังทำให้ผมงุนงงหนักขึ้นไปอีก หญิงสาวถามเด็กเสิร์ฟอย่างเกรงใจว่าเขามีน้ำผึ้งสักเล็กน้อยไหม เธออยากจะใส่ลงไปในชาของเธอ เพราะเธอเจ็บคอมาก

“ที่นี่ไม่ใช่ครัวที่บ้านคุณนะ” เด็กเสิร์ฟที่ดูไปแล้วก็เหมือนจิ๊กโก๋ใส่ผ้ากันเปื้อนสีขาวตอบ เธอ นี่เขาเพียงแค่ไม่ได้รับการอบรมมาดีพอ หรืออีต๊อดที่ไม่สามารถหาสิ่งที่ลูกค้าต้องการมาให้ได้ ผมค่อนข้างจะเชื่อสมมติฐานที่ 2 มากกว่า จากการที่ได้สังเกตเห็นเสียงหัวเราะไม่น่าฟังของคนขายของเวลาที่เรามาหาสินค้าที่เขาไม่มี

บางครั้งต่างชาติก็ไปกระตุ้นปฏิกิริยาต่อต้านความผิดนี้อย่างไม่ทันระวัง ที่เคาน์เตอร์ซูเปอร์มาร์เก็ตฟร็องพรีซ์แห่งหนึ่งเมื่อรู้ว่าลูกค้าคนก่อนหน้าผมเอาห่อชาของผมไปด้วย ผมจึงบอกแคชเชียร์ให้ทราบ เธอคิดว่าเธอถูกกล่าวหาซะงั้น

“ไม่ใช่ความผิดของดิฉันค่ะ” เธอรีบตอบอย่างกังวล และอธิบายให้ผมฟังราวกับผมเป็นอัยการของรัฐว่า “พ้นจากเครื่องอ่านบาร์โค้ดแล้ว ลูกค้าต้องเป็นผู้รับผิดชอบของที่ซื้อเองค่ะ” อย่างนั้นหรือ...

ก็ไม่น่าประหลาดใจเลยเพราะการถูกไล่่ออกเนื่องจากทำความผิดร้ายแรงเป็นความกลัวฝังใจของคนฝรั่งเศส ความคิดว่าจะถูกไล่่ออกแบบปูปีบ และไร้เงินทดแทนนั้นเป็นฝันร้ายสุด ๆ ตรงกันข้าม ในโอไฮโอ และอีก 49 รัฐที่เหลือของอเมริกา เรื่องแบบนี้เกิดขึ้นได้ทุกวัน

นั่นเป็นที่มาของคำถามเชิงปรัชญาว่า ถ้ามีใครสักคนทำความผิดในฝรั่งเศส เราควรเตือนให้เขารู้ตัวแม้จะเสี่ยงต่อการถูกมองว่าไปสอนเขาหรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องนี้คนหนึ่งในคลับเทนนิสยืนยันว่า “เราต้องทำตัวให้น่าเคารพ มิเช่นนั้นคนจะมองว่าเราเป็นคนไร้ค่า”

Quelques minutes plus tard, nous succédons sur le court à deux jeunes gens qui partent sans passer le filet, laissant la terre battue réduite à l'état de champ de bataille (genre Wagram).

Fort du principe énoncé par mon ami, je les arrête et leur demande en toute innocence : « Vous ne passez pas le filet ? »

« On n'a joué que cinq minutes, et de toute façon, on a trouvé le terrain comme ça », répond le moins gentleman des deux. Le ton monte et après quelques invectives de part et d'autre ils quittent les lieux sans la moindre excuse. A la fin de la partie, un prof de tennis me fait ironiquement remarquer que je lui ai paru « vraiment déchaîné ».

« Il faut se faire respecter », lui dis-je. Mais je crois avoir compris ce qu'elle sous-entendait. Accuser un Français d'une faute, cela ne se fait pas. Les deux tennismen auraient perdu la face s'ils avaient reconnu leurs torts. Et puis, ne m'avaient-ils pas expliqué que ce n'était pas leur faute si le terrain était ainsi saccagé.

Trouver des excuses est le sport favori des Français et cela demande énormément d'énergie. Quand Canal Plus a annulé l'émission « Hyper Show » de Frédéric Beigbeder, celui-ci a consacré son dernier show à chercher un bouc émissaire. Ce n'était ni sa faute ni celle de la chaîne mais celle du public qui n'était pas prêt à voir ce genre d'émission.

Ce refus d'avouer ses erreurs rend difficile, voire impossible pour un Français de changer d'avis. Ce serait admettre qu'il s'est trompé.

Dans ce domaine, mon ami Jean-Paul est un expert. Un jour, je lui rappelle qu'il avait prédit que la Russie retomberait dans le communisme. Nullement pris de court, il rétorque du tac au tac : « Sans l'aide américaine, ça aurait été chose faite. »

Un dimanche soir, on décide d'aller au restaurant. Je lui fais remarquer que celui qu'il a choisi est fermé le dimanche ; arguant de son excellente mémoire, mon ami maintient que le jour de fermeture est le lundi. Arrivés sur place, on peut lire sur le panneau « fermé le dimanche ».

« Ils ont dû changer depuis peu », explique Jean-Paul, pas le moins du monde démonté.

สองสามนาที่ต่อมา พวกเราลงสนามต่อจากวัยรุ่นสองคนที่ออกไปโดยไม่เก็บกวาดสนาม
ปล่อยพื้นสนามเประเปื้อนอย่างกับสนามรบที่เมืองวากราม

ตามหลักการมากมายที่เพื่อนผมบอกมา ผมจึงเรียกพวกเขา และถามอย่างไม่รู้อิ
โหนอิเห่นว่า “พวกคุณไม่เก็บกวาดสนามหน่อยหรือครับ”

“เรามาเล่นแค่ 5 นาทีเองนะ และที่จริงเราก็เห็นมันเป็นแบบนี้อยู่แล้ว” หนุ่มคนที่
สุภาพน้อยสุดตอบ พุดเสียงแข็งและหลังจากที่เถียงกันไปมา ทั้งสองก็จากไปโดยไม่มีคำขอโทษ ตอน
สุดท้ายครูสอนเทนนิสสาวของผมก็เลยประชดผมว่าผม “คุณบ้าไปแล้ว”

“เราต้องทำตัวให้น่าเคารพ” ผมบอกเธอ แต่ผมเชื่อว่าผมก็เข้าใจถึงนัยที่เธอบอกนั้น
แหละ การกล่าวหาคนฝรั่งเศสนั้นเป็นสิ่งที่ห้ามทำ หนุ่มนักเทนนิสสองคนคงจะเสียหน้าหากต้อง
ยอมรับความผิดของตนเอง แล้วอีกอย่างพวกเขาก็อธิบายให้ผมฟังแล้วว่ามันไม่ใช่ความผิดของพวกเขา
ที่สนามละเทะแบบนี้

การหาข้ออ้างเป็นกีฬาโปรดของคนฝรั่งเศส และต้องใช้พลังงานมหาศาล เมื่อตอนที่ช่อง
ทีวีกานาล ปลูส ได้ยกเลิกรายการ “ไฮเปอร์ โซว์” ของเฟรเดริก แบชเบอร์เดอร์ ในโซว์ครั้งสุดท้าย
เขาหาคนที่จะมาเป็นแพะรับบาป มันไม่ใช่ความผิดทั้งของเขาและของช่อง แต่เป็นความผิดของผู้ชม
ต่างหากที่ดันไม่พร้อมจะดูรายการประเภทนี้

การยอมรับความผิดทำให้การเปลี่ยนความคิดของคนฝรั่งเศสเป็นเรื่องยาก หรือถึงขั้น
เป็นไปได้เลย เพราะมันคือการยอมรับว่าเขาผิด

ฌ็อง-ปอล เพื่อนผมเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ วันหนึ่ง ผมบอกเขาว่าเขาเคยพูดว่ารัสเซีย
น่าจะกลับไปเป็นคอมมิวนิสต์อีก ไม่มีอะไรน่าประหลาดใจเลยเมื่อเขาได้ตอบทันควันว่า “ถ้าไม่มีคน
อเมริกันช่วย คงทำสำเร็จไปแล้ว”

เย็นวันอาทิตย์หนึ่ง เราตัดสินใจที่จะไปทานอาหารที่ร้านอาหาร ผมบอกเขาว่าร้านที่
เขาเลือกปิดทุกวันอาทิตย์ ด้วยความมั่นใจในความจำอันยอดเยี่ยม เพื่อนบอกผมว่าร้านปิดทุกวัน
จันทร์ เมื่อไปถึงที่เราพบป้ายที่เขียนไว้ว่า “ปิดทุกวันอาทิตย์”

“เขาต้องเปลี่ยนวันเมื่อไม่นานนี้” ฌ็อง-ปอลอธิบายอย่างไม่มีเห็นเป็นเรื่องแปลกอะไร

Je me tais. J'ai appris qu'un Français qui commet une erreur c'est un fauve qu'il vaut mieux ne pas provoquer.

ผมหุบปากเงียบ รู้แจ้งแล้วว่าคนฝรั่งเศสที่ทำความผิดเป็นสัตว์ป่าที่เราไม่ควรไปยุ่งโมโห

XIX

Tous délinquants

Tout le monde le sait — même un Américain — la France est le pays de la liberté. Mais cette conception de la liberté recouvre parfois des formes qui laissent pantois l'innocent étranger. Il suffit de faire un petit tour dans le métro parisien pour s'en convaincre.

Le point de vente des billets ressemble généralement à un blockhaus de la Wehrmacht : l'État, apparemment incapable de faire respecter la loi, s'abrite derrière des vitres blindées. Curieux. Bien protégés, les agents de la RATP peuvent contempler, à loisir, les nombreuses infractions commises aux tourniquets. Ils se contentent le plus souvent de baisser pudiquement les yeux. Les barrières, simples passoires pour les fraudeurs, ne dissuadent, elles, personne.

Dans le couloir, un vieux mendiant, toujours le même, et sans une once d'agressivité tend la main. Depuis la IVe République à l'en croire. Et moi qui étais persuadé que la mendicité était interdite dans le métro.

Une fois sur le quai, fume qui veut. La loi Évin ? Elle n'est pas appliquée, en dépit des nombreux panneaux. Et quand, à la télévision, un journaliste demande une explication à un responsable de la police parisienne, la réponse est : « J'ai autre chose à faire. » Courageux. Aux États-Unis, un policier qui avoue à la télé qu'il se fiche de la loi, c'est du jamais vu !

Soyons juste, le voyageur parisien qui sait être raisonnable fume sur le quai, au besoin, mais pas dans les rames. Quand les contrôleurs piquent un fraudeur, les autres passagers — ceux qui sont en règle — manifestent une certaine curiosité. Est-il blanc ou pas ? Bien habillé ? Jeune ou vieux ? Mais ils évitent soigneusement de croiser le regard du coupable. Pas question d'avoir l'air désapprouvateur. Dans d'autres pays comme l'Allemagne, le resquilleur serait immédiatement fusillé du regard car il menace l'ordre public. En France, non. Ici, c'est plutôt l'ordre public qui a mauvaise réputation.

XIX

แหกกฏกันทุกคน

ทุกคนแม้แต่ชาวอเมริกันต่างรู้กันดีว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแห่งเสรีภาพ แต่บางครั้งมันทัศนเรื่องเสรีภาพนี้ก็แสดงออกมาในรูปแบบที่ทิ้งให้ชาวต่างชาติที่ไม่รู้เรื่องต้องตกตะลึงเพียงแค่ลองไปสถานีรถไฟใต้ดินในปารีสดูก็เข้าใจได้แล้ว

โดยทั่วไปจุดขายตัวจะคล้าย ๆ กับบ้านพักของกองทัพเวอร์มัทท์ รัฐบาลซึ่งเห็นได้ชัดว่าไม่สามารถทำให้คนปฏิบัติตามกฎหมายได้ จะหลบอยู่หลังตู้กระจกนิรภัย แปลกจริง ๆ เจ้าหน้าที่ของบริษัทขนส่งเอกชนปารีส RATP ซึ่งได้รับการปกป้องอย่างดี สามารถจ้องมองผู้กระทำผิดตรงประตูหมุนอย่างเพลิดเพลิน ส่วนใหญ่พวกเขาแค่ปรายตามองอย่างเกรงใจ เครื่องกันเป็นทางผ่านง่าย ๆ สำหรับพวกคนขี้โกง มันก็ดูขวางใครไม่ได้เลย

ตามทางเดิน มีคนขอทานแก่ ๆ ซึ่งก็เป็นคนเดิมตลอด และไม่มีทีท่าก้าวร้าวแม้แต่บ่อยยื่นมือมาขอเงิน ถ้าผมจำไม่ผิดตั้งแต่สาธารณรัฐที่ 4 ผมเชื่อมาตลอดว่าไม่อนุญาตให้มีการขอทานในรถไฟใต้ดิน

เมื่ออยู่บนขานชาลา ใครอยากสูบบุหรี่ก็สูบ กฎหมายเอเว็งนะหรือ ทำอย่างกับจะได้ใช้ทั้ง ๆ ที่มีป้ายห้ามอยู่เต็มไปหมด และเมื่อมีนักข่าวทีวีสอบถามหาความรับผิดชอบจากตำรวจปารีส คำตอบที่ได้คือ “ผมมีอย่างอื่นต้องทำ” กล้าหาญเหลือเกินพ่อคุณ ถ้าเป็นในอเมริกา ตำรวจที่สารภาพทางทีวีว่าเขาไม่แยแสกฎหมาย เราไม่มีวันได้เห็นหรอก

ว่ากันตามตรงแล้วผู้โดยสารชาวปารีสที่รู้กาลเทศะจะสูบบุหรี่บนขานชาลาถ้าจำเป็น แต่ต้องไม่ใช่ในตู้รถไฟ เมื่อพนักงานผู้ควบคุมจับคนกระทำผิด ผู้โดยสารคนอื่นซึ่งทำตามกฎจะเกิดความสงสัยขึ้นทันที เขาเป็นคนดำหรือคนขาว แต่งตัวดีไหม เด็กวัยรุ่นหรือแก่แล้ว แต่พวกเขาพยายามหลีกเลี่ยงที่จะสบตากับผู้กระทำผิด ต้องไม่แสดงท่าทางไม่เห็นด้วย ประเทศอื่น ๆ ในยุโรปอย่างเยอรมนี ผู้กระทำผิดจะถูกจ้องมองทันทีเพราะเขาละเมิดกฎระเบียบของสังคม แต่ในฝรั่งเศสไม่เป็นเช่นนั้น ที่นี่กฎของสังคมมักมีชื่อเสียงในทางลบซะมากกว่า

Et lorsque son représentant ose pointer son nez, il est de bon ton de le narguer puisque, pour de nombreux Français, il ne mérite pas le respect. La police c'est toujours un peu Vichy. Vous aimez les fraudeurs comme vous aimez ceux qui ont pris le maquis sous l'Occupation. Ce laxisme est peut-être la soupape indispensable à un peuple doté d'un grand passé révolutionnaire qui rejette l'ordre à l'anglo-saxonne.

Un de mes amis français m'a ainsi raconté la manière dont il avait traité les contrôleurs du métro. Sommé de payer une amende sur le champ car il voyageait à l'œil (ce qu'il ne contestait pas) : « J'ai jeté les pièces par terre. À eux de les ramasser ! », m'a-t-il dit tout fier.

Cet homme n'a pourtant pas du tout l'impression d'être un hors-la-loi, juste un citoyen ordinaire « harcelé » par les agents de l'ordre public. Surprenant de la part de quelqu'un de parfaitement intégré et qui, de surcroît, gagne très bien sa vie. Vivant dans un embrouillamini de lois, quelquefois utiles, souvent inutiles, chaque Français s'arroge le droit de juger celles qui méritent d'être respectées. Même ceux qui déclarent un changement d'adresse à la police, traverseront la rue au feu rouge, nonobstant le mauvais exemple donné aux enfants. De même, des jeunes frauderont en faisant acheter une télévision par un copain qui paie déjà la taxe audiovisuelle. Sans le moindre sentiment de culpabilité.

L'explication de ce comportement incompréhensible pour qui n'est pas né gaulois est qu'ici on distingue entre « Interdit » et « Formellement interdit ». Encore faut-il être capable de faire la distinction. C'est un travail à plein temps, doublé d'une réflexion morale pratiquée sans relâche, week-ends et fêtes inclus. Tous ces efforts apparaissent ridicules aux étrangers. Les Français, de leur côté, n'ont que mépris pour les gens, en particulier ceux du Nord qui, faisant preuve d'une incroyable paresse mentale, respectent les lois comme des robots.

Un Français consacre beaucoup de temps à demander des indulgences. Flânant dans mon quartier, j'ai remarqué que pas mal de voitures en stationnement avaient des petits cartons écrits à la main pour expliquer pourquoi le propriétaire ne payait pas. Par exemple :

และเมื่อมีตัวแทนจากรัฐเข้ามาอยู่ ก็จะถูกแซวและแหย่เล่นไปตามธรรมเนียม เพราะสำหรับชาวฝรั่งเศสจำนวนมาก เจ้าหน้าที่รัฐไม่สมควรได้รับความเคารพ ตำรวจก็เป็นพวกเผด็จการน้อย ๆ เสมอ พวกคุณชอบคนซีโก่งเหมือนกับที่ชอบพวกองค์กรไต่ดินระหว่างที่อยู่ภายใต้จักรวรรดินิยม การเพิกเฉยต่อกฎหมายนี้อาจจะเป็นสิ่งหลอเลี้ยวที่จำเป็นสำหรับชนชาติที่มีอดีตอันยิ่งใหญ่ในเรื่องของการปฏิบัติ และไม่ยอมรับระเบียบวินัยแบบแอ็งโกล-แซกซอน

เพื่อนชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งของผมเล่าให้ฟังเกี่ยวกับวิธีที่เขาทำกับผู้ตรวจตำรวจไฟใต้ดิน เมื่อถูกบังคับให้จ่ายค่าปรับเพราะเขาเดินทางโดยไม่จ่ายเงิน (ซึ่งเขาไม่ปฏิเสธ) คือ “ผมก็โยนเงินเหรียญลงพื้นให้พวกนั้นเก็บเอาเอง” เขาเล่าอย่างภาคภูมิใจ

อย่างไรก็ตาม เพื่อนคนนี้ไม่ได้รู้สึกว่าเขาเองเป็นผู้ละเมิดกฎหมายเลยสักนิด เป็นเพียงแค่พลเมืองธรรมดาที่ “ถูกรังควาญ” ด้วยคนของทางการ นำประหลาดใจที่นั่นเป็นพฤติกรรมของผู้มีหน้ามีตาในสังคม และยิ่งไปกว่านั้นเป็นผู้ที่มีรายได้ดีด้วย

เมื่อต้องใช้ชีวิตอย่างยุ่งยากวุ่นวายกับกฎหมายที่บางครั้งมีประโยชน์ แต่บ่อยครั้งก็ไร้ประโยชน์ คนฝรั่งเศสทุกคนทักท้วงเอาเองว่ากฎหมายอะไรบางอย่างที่ควรปฏิบัติตาม แม้แต่คนที่แจ้งที่อยู่ใหม่กับตำรวจ หรือคนที่ข้ามถนนตอนไฟแดง ก็ถือเป็นตัวอย่างไม่ดีสำหรับเด็ก เช่นเดียวกับเด็กวัยรุ่นที่หลีกเลี่ยงการจ่ายภาษีโทรทัศน์โดยให้เพื่อนที่จ่ายภาษีนี้แล้วเป็นผู้ซื้อทีวี โดยไม่ได้รู้สึกผิดแม้แต่น้อย

คำอธิบายสำหรับพฤติกรรมที่ไม่สามารถเข้าใจได้สำหรับคนที่ไม่ได้เกิดเป็นชาวโกลคือสำหรับที่นี่ คำว่า “ห้าม” กับ “ห้ามอย่างเด็ดขาด” นั้นไม่เหมือนกัน แต่ไม่ง่ายเลยที่จะแยกออก ช่างเป็นงานเต็มเวลาที่ต้องคุณสองเข้าไปอีกเมื่อต้องใคร่ครวญหาเหตุผลมาใช้อย่างไม่หยุดหย่อน ทั้งวันหยุดสุดสัปดาห์ รวมถึงงานเทศกาลอื่น ๆ ความพยายามทุกอย่างที่กล่าวมานี้ดูเป็นเรื่องตลกสำหรับชาวต่างชาติ คนฝรั่งเศสเหยียดหยามคนอื่น โดยเฉพาะคนยุโรปทางเหนือที่ปฏิบัติตามกฎหมายราวกับหุ่นยนต์แสดงให้เห็นถึงความซีเจียจคิดอย่างน่าเหลือเชื่อ

คนฝรั่งเศสใช้เวลาจำนวนมากเพื่อขอการดเว้นโทษ ขณะที่เดินเล่นแถวบริเวณบ้าน ผมสังเกตว่ารถยนต์หลายคันในที่จอดรถมีป้ายกระดาษเขียนด้วยลายมือเพื่ออธิบายว่าทำไมเจ้าของจึงไม่จ่ายค่าจอด เช่น

« Véhicule en entretien »

« Véhicule en panne »

« En travaux au numéro 17 »

« Véhicule en cours d'obtention d'une carte de stationnement résidentiel »

Mais il arrive qu'en dehors de l'Hexagone le Français se retrouve piégé par son comportement libertaire. Un étudiant parisien venu faire ses études dans l'État de Washington n'en est toujours pas revenu : un policier lui a fait payer une amende pour le « crime » de *jaywalking*, c'est-à-dire de traverser la rue au vert. « Mais il n'y avait pas le moindre véhicule à l'horizon », a-t-il protesté. En vain. Un conseil, aux États-Unis, chers amis français, soyez prudents : respecter toutes les lois. *Because a rule is a rule* (une règle est une règle comme on dit à Columbus) et pas une simple suggestion.

Alors, forcément, à mon arrivée en France, en achetant mon téléphone, j'ai fait très attention à prendre le modèle avec la petite étiquette verte mentionnant « agréé par le ministère des télécommunications ».

« Bof » m'a répondu une copine française. « Tu peux prendre n'importe lequel, tu sais, ils marchent tous pareil. »

J'étais tenté de suivre son conseil, car les téléphones munis de la fameuse étiquette, vendus dans les boutiques France Telecom, coûtaient plus cher. Mais en bon Anglo-saxon, je suis resté dans la légalité, quitte à faire ricaner mon amie. Quelques mois plus tard, l'Express révélait l'arnaque : le seul organisme autorisé à accorder les agréments appartenait à... France Telecom.

Autre exemple d'impunité qui nous stupéfie tous les jours, le traitement réservé à votre classe politique.

Le cas Mitterrand a laissé abasourdis les journalistes américains en poste à Paris au début des années 1990. Un président de la République fait un enfant à sa maîtresse et personne n'en parle. Chapeau ! On enviait votre largeur d'esprit.

C'est l'autre volet de l'affaire Mazarine qui laisse sans voix les observateurs américains. La maîtresse du président de la République logée dans un appartement appartenant à l'État ? Voyageant avec lui aux frais du contribuable ?

“รถอยู่ระหว่างการซ่อมบำรุง”

“รถเสีย”

“บ้านเลขที่ 17 กำลังซ่อมแซมอยู่”

“รถอยู่ระหว่างรอบัตรจดทะเบียนของที่พัก”

แต่เมื่ออยู่นอกประเทศฝรั่งเศส คนฝรั่งเศสต้องประสบกับการติดกักจากพฤติกรรมอิสระเสรีของเขา นักเรียนชาวปารีสคนหนึ่งมาเรียนที่รัฐวอชิงตันแปลกใจเป็นล้นพ้นเมื่อตำรวจคนหนึ่งให้เขาจ่ายค่าปรับข้อหาอาชญากรรม *Jaywalking* ซึ่งหมายถึงการข้ามถนนเมื่อไฟเขียว เขาโต้แย้งว่า “ก็ไม่มีรถสักคันอยู่ในช่วงเวลานั้น” ซึ่งก็ไร้ประโยชน์ เพื่อนชาวฝรั่งเศสที่รัก จงระมัดระวังนะ คำแนะนำเมื่ออยู่ในสหรัฐอเมริกาคือจงเคารพข้อกฎหมายทุกข้อ *Because a rule is a rule* (กฎคือกฎ เช่นเดียวกับที่คนเขาพูดในโคลัมเบีย) และมันไม่ใช่เพียงคำแนะนำ

ดังนั้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อผมมาถึงฝรั่งเศส ในขณะที่จะซื้อโทรศัพท์ ผมระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะเลือกแบบที่มีป้ายสีเขียวเล็ก ๆ ติดไว้ว่า “ได้รับการยอมรับจากกระทรวงโทรคมนาคม”

“โอ้เอ้ย” เพื่อนสาวชาวฝรั่งเศสของผมอุทาน “เธอจะเลือกอันไหนก็ได้ รู้ไหมทุกอันมันใช้ได้เหมือนกันแหละ”

ผมพยายามทำตามคำแนะนำของเธอ เพราะโทรศัพท์ที่มีป้ายดังกล่าว ขายในร้านของฟร็องซ์ เทเลคอม ราคาแพงกว่า แต่ด้วยความที่เป็นชาวแองโกล-แซกซอน ผมยังคงอยากทำตามกฎหมาย แม้จะเสี่ยงต่อการหัวเราะเยาะเย้ยของเพื่อนผม ไม่กี่เดือนต่อมา หนังสือพิมพ์ *เอ็กเพรส* ได้เปิดเผยถึงการหลอกลวงว่าบริษัทเดียวที่ได้รับอนุญาตให้ทำสัญญาเป็นของ...ฟร็องซ์ เทเลคอม

ตัวอย่างของการงดเว้นโทษอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเรางงงวยทุกวันนี้คือการปฏิบัติที่สงวนไว้ให้กับชนชั้นการเมือง

กรณีของประธานาธิบดีมิตต์แตรร็อธทำให้นักข่าวชาวอเมริกันในปารีสตกตะลึงเมื่อต้นปี ค.ศ. 1990 ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐมีลูกกับภรรยาน้อยและไม่มีใครพูดถึง มันยอดเยี่ยมจริง ๆ เราอิจฉาความใจกว้างของพวกคุณ

อีกเรื่องหนึ่งคือกรณีของมาซารีน ลูกสาวของประธานาธิบดีมิตต์แตรร็อธ ซึ่งทำให้นักสังเกตการณ์ชาวอเมริกันต้องตะลึง ภรรยาน้อยของประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์ที่เป็นของรัฐอยู่ชั้นหรือ เดินทางไปพร้อมกับเขาด้วยเงินที่มาจากผู้เสียภาษีใหม่

Et cela ne fait pas scandale ? Incroyable ! Imaginez le président des États-Unis dans une semblable situation, se servant des caisses de l'État comme si c'était sa tirelire personnelle. Il serait contraint de démissionner pour corruption dans la semaine. Sans parler des célèbres « ballets d'hélicoptères » chaque week-end, dont Tonton était si friand. En comparaison, le résident de la Maison Blanche est sous haute surveillance. Tout déplacement à des fins électorales est facturé à son parti.

Pour expliquer la tolérance française, on nous explique que les électeurs considèrent un peu le chef de l'État comme l'héritier de la monarchie et lui accordent à ce titre certains privilèges. Dont acte. Impunité pour le président, comme pour ceux qui sautent les tourniquets du métro.

Finalement ce qui en France étonne l'étranger, ce n'est pas tant le degré de corruption que la résignation du Français moyen face à ce phénomène. Comme s'il s'agissait d'une fatalité. Il tolère les magouilles des grands de ce monde comme les petites libertés prises avec la loi par la France d'en bas, car lui aussi en profite, à l'occasion. On paie un dessous de table pour l'achat d'un appartement ; des avocats, soumis à la TVA, accordent une ristourne si on les règle en espèces ; des policiers font réparer leurs bagnoles personnelles par le garage de service. Sans oublier tous les artisans qui travaillent, au moins en partie, au noir.

Et puis il y a ces quatre millions de PV non payés chaque année, symboles de la résistance contre le pouvoir de l'État. Dans cette République, on encourage une politique pro voitures pour gonfler les bénéfices de la Régie et ensuite on distribue des amendes aux pauvres conducteurs qui aimeraient tant pouvoir stationner légalement. Après mûre réflexion, de nombreux Français optent tout naturellement pour le non-paiement du papillon, dans l'attente d'une amnistie présidentielle — ce vestige de l'époque monarchique. Un beau jour, les sans-culottes vont marcher sur le centre de Rennes où sont stockés dans un coffre-fort les 16 millions de PV des trois dernières années...

En attendant, un soir, sans faire attention, je gare mon auto devant une porte cochère sur le quai de Montebello. A mon retour, plus de voiture !

แล้วมันไม่กลายเป็นเรื่องอื้อฉาวเลยหรือ ช่างน่าเหลือเชื่อ ลองจินตนาการว่าประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาอยู่ในสถานการณ์คล้าย ๆ กัน ใช้เงินของรัฐบาลราวกับว่าเป็นกระปุกออมสินส่วนตัว เขาคงถูกบังคับให้ลาออกด้วยข้อหาคอร์รัปชันภายในหนึ่งสัปดาห์ นี่ยังไม่พูดถึง “ปฏิบัติการเฮลิคอปเตอร์” ที่โด่งดังในแต่ละสัปดาห์ ซึ่ง “ลู่” ขึ้นขอบมาก ๆ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ทำเนียบขาวอยู่ภายใต้การเฝ้าระวังอย่างมาก การเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งถือเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมือง

เพื่อจะอธิบายการยืดหยุ่นแบบฝรั่งเศส มีคนอธิบายให้เราฟังว่าคนที่เลือกตั้งยังมีความคิดอยู่เล็กน้อยเหมือนกันว่าหัวหน้าของรัฐก็คล้ายกับผู้สืบทอดสันตติวงศ์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช พวกเขาจึงยอมให้มีอภิสิทธิ์พิเศษบางประการได้ ประธานาธิบดีที่ทำผิดแล้วไม่ต้องรับโทษก็เหมือนกับพวกที่กระโดดข้ามประตูหมุนของรถไฟใต้ดิน

สุดท้ายแล้วสิ่งที่ประเทศฝรั่งเศสทำให้ชาวต่างชาติประหลาดใจ มิใช่การคอร์รัปชันที่มีอยู่มากมายเช่นนี้ แต่เป็นการที่คนฝรั่งเศสทั่วไปยอมจำนนเมื่อเผชิญหน้ากับปรากฏการณ์เช่นนี้ต่างหาก ราวกับว่ามันเป็นชะตากรรม เขายอมรับการคอร์รัปชันของคนใหญ่คนโตในโลกนี้ราวกับว่าเป็นเสรีภาพเล็ก ๆ เพราะเขาก็ได้ประโยชน์เช่นกันในบางโอกาส เช่น การจ่ายเงินใต้โต๊ะเพื่อซื้ออพาร์ทเมนต์ การที่นายยอมลดราคาให้ลูกค้าที่จ่ายเงินสดเพราะเขาจะได้ไม่ต้องจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่ม หรือ พวกตำรวจที่เอารถส่วนตัวไปซ่อมในอู่ที่ให้บริการของรัฐ ยังไม่รวมถึงพวกช่างฝีมือที่ทำงานโดยไม่แจ้งรายได้บางส่วน

และยังมีพวกใบสั่งที่ไม่มีใครไปจ่ายในแต่ละปีอีกสี่ล้านใบ เป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านอำนาจรัฐ ในสาธารณรัฐแห่งนี้ เขาระดมนโยบายซื้อรถเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ให้กับสรรพสามิต และต่อมาก็แจกใบสั่งให้กับคนขับรถผู้นำสงสารที่อยากจะมีสิทธิในการจอดรถอย่างถูกกฎหมาย หลังจากการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว คนฝรั่งเศสจำนวนมากเลือกที่จะไม่จ่ายค่าปรับเอาดื้อ ๆ ในระหว่างรอการนิรโทษกรรมจากประธานาธิบดี นี่มันเป็นเรื่องที่หลงเหลือมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช วันดีคืนดีพวกนักประท้วงก็อาจจะออกมาเดินบนถนนใจกลางเมืองแรนส์ที่ตั้งของตู้รถไฟที่เก็บใบสั่ง 16 ล้านใบที่ออกในช่วง 3 ปีมานี้...

เย็นหนึ่งขณะที่ผมจอดอยู่หน้าซุ้มประตูท่าเทียบเรือมงเตอแบลโลโดยไม่ทันระวัง เมื่อกลับมา รถก็ไม่อยู่แล้ว

J'entre dans la crêperie d'en face pour me renseigner. On l'a enlevée, m'informe le tenancier. Loin de me traiter comme le coupable que je suis, ce monsieur me fait comprendre que le résident de l'immeuble qui a eu recours à la police est un goujat, un antisocial, un « malade » au sens mental du terme. Celui qui a enfreint la loi, moi en l'occurrence, est un individu respectable ; mais celui qui la fait appliquer est un scélérat. Après l'avoir remercié pour sa solidarité, j'ai pris un taxi en direction de la fourrière.

À l'instar de nombreux Anglo-Saxons, j'ai du mal à comprendre le laxisme des Français. Ce pays n'a rien d'une société désordonnée à la manière italienne. Il y a des institutions, des services qui marchent. Mais comme l'a écrit Montesquieu : « Les lois inutiles affaiblissent les lois nécessaires. »

Et si cette tolérance était amenée à diminuer ? Les Français en tout cas sont de plus en plus nombreux à exprimer un certain ras-le-bol face au laxisme de l'État. Et voici que soudain un nom a surgi, tel un lapin sorti du chapeau d'un magicien, Rudy Giuliani (l'ancien maire de New York). Dans la presse écrite, à la télévision, dans les discours des hommes politiques, on ne parlait plus que de Saint Giuliani et du succès de sa politique de « tolérance zéro » qui a réussi à faire baisser la criminalité dans la grosse pomme.

Mais avec l'abîme qui sépare nos cultures en matière de lois et de règles, avec les réticences historiques des Français devant le recours aux forces de l'ordre (et surtout la délation) je souhaite bien du courage au ministre de l'Intérieur français s'il veut faire du Giuliani.

ผมเข้าไปถามร้านเครปที่อยู่ตรงข้าม เจ้าของร้านบอกว่ามีคนมายกรถผมไปแล้ว เพื่อไม่ให้ผมรู้สึกผิด คุณผู้ชายคนนี้บอกผมให้เข้าใจว่าคนในตึกที่เป็นคนไปแจ้งตำรวจนั้นเป็นคนเกร่ต่อต้านสังคม และเป็นคนป่วยทางจิต ในกรณีนี้ ผมซึ่งเป็นคนละเมิดกฎหมายกลับเป็นคนน่าเคารพ แต่คนที่ทำตามกฎหมายคือคนผิด หลังจากขอบคุณในความมีน้ำใจของเขา ผมจึงนั่งแท็กซี่ตรงไปยังที่เก็บรถที่ถูกยก

เช่นเดียวกับชาวแองโกล-แซกซอนจำนวนมาก ผมทำความเข้าใจแนวคิดผ่อนปรนของชาวฝรั่งเศสอย่างยากลำบาก ประเทศนี้ไม่ได้มีสังคมที่สะเปะสะปะแบบอิตาลี มีสถาบัน มีหน่วยบริการที่ทำงานได้ดี แต่ก็เหมือนกับที่มิงเตสกีเออได้เขียนไว้ “กฎหมายที่ไร้ประโยชน์ทำให้กฎหมายที่จำเป็นอ่อนแอลง”

แล้วถ้าทำให้ความผ่อนปรนนี้นั้นลดลงล่ะ อย่างไรก็ตาม มีคนฝรั่งเศสจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่แสดงหน้าตาเบื่อหน่ายความหย่อนยานของรัฐ และถึงตรงนี้ก็มิชชี ๆ หนึ่งผุดขึ้นมาทันที เหมือนกับกระต่ายที่ออกมาจากหมวกของนักมายากล นั่นคือ รูดี จูเลียนี (อดีตนายกเทศมนตรีของนิวยอร์ก) ในสื่อสิ่งพิมพ์ ในทีวี ในสุนทรพจน์ของนักการเมือง เขาพูดถึงแต่นักบุญจูเลียนีและความสำเร็จของนโยบาย “กูจะไม่ทน” ซึ่งประสบความสำเร็จในการลดอาชญากรรมในเมืองแอปเปิ้ลไญ์ได้

แต่ด้วยเหวอเล็กซึ่งแบ่งแยกวัฒนธรรมในด้านกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ของเราไว้ กับการชอบฝ่าฝืนกฎระเบียบที่มีรากเหง้ามาจากประวัติศาสตร์ (และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับสินบน) ผมอยากให้กำลังใจรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยของฝรั่งเศสหากเขาต้องการทำแบบจูเลียนี

XX

L'amour, toujours

Mais comment les Français arrivent-ils donc à se reproduire dans un pays où rencontrer une personne du sexe opposé est toute une affaire. Combien de fois ai-je entendu cette question : « Tu n'aurais pas quelqu'un à me présenter ? » J'ai un peu l'impression que chez vous les présentations se font encore comme au XIXe siècle. L'exemple de Dominique, une Parisienne qui frise les 35 ans, illustre cette difficulté. Elle a fait de solides études et travaille dans le secteur bancaire (pas derrière le guichet). Dominique, précisons-le, n'est pas Laetitia Casta, mais elle n'est pas mal non plus. Envoyée à New York pendant quatre ans par sa société française, elle a adoré cette ville qui n'est pourtant pas la métropole américaine la mieux profilée pour se faire des relations. Depuis son retour à Paris, la jeune femme déprime, elle se sent isolée.

« À New York, tout était si facile. Chaque week-end, il se passait quelque chose. On n'avait qu'à choisir. Ici, au bureau, il y a des clans et on se retrouve vite casé dans une catégorie ou une autre. Interdit ensuite d'en changer. Chacun rentre chez soi en fin de journée et c'est terminé. » Dominique a gardé contact avec ses amis américains qu'elle revoit lors de leur passage à Paris mais, surtout, il y a l'Internet.

Le Minitel, puis l'Internet et plus récemment les textos volent au secours de toutes les solitudes et permettent à de nombreux Français de se rencontrer. Sollicité par Newsweek pour faire un article sur ce phénomène, je m'y suis attelé. Grâce à un service du Minitel qui prétendait localiser la partenaire de mes rêves, je suis tombé sur « Idris », probablement un pseudonyme. Nous avions un taux de compatibilité de 98 % assurait la machine. Mais Idris ne répondit jamais à mon message, se refusant apparemment à lier nos destinées.

Pas grave, juste après apparut « Audy » qui se disait « gentille, sensible et désireuse de partager les choses de la vie ». Hélas, elle aussi a déguerpi, prétextant que sa maman était souffrante.

บทที่ 20

ความรัก ไม่รู้จบ

แล้วคนฝรั่งเศสจะประสบความสำเร็จในการสืบพันธุ์ได้อย่างไรในเมื่อการนัดเจอกันกับเพศตรงข้ามเป็นเรื่องยุ่งยากอยู่เสมอ ไม่รู้กี่ครั้งแล้วที่ผมได้ยินคำถามว่า “นายไม่มีใครแนะนำให้ฉันรู้จักบ้างหรือ” ผมมีความรู้สึกอยู่เล็กน้อยว่าที่ประเทศของคุณนั้น การแนะนำให้รู้จักกันยังเหมือนเมื่อศตวรรษที่ 19 อยู่เลย

ตัวอย่างของโดมินิก สาวปารีสซึ่งอายุใกล้จะ 35 แล้ว อธิบายความยุ่งยากนี้ให้ฟังได้ เธอได้เรียนอย่างจริงจัง และทำงานในธนาคาร (ไม่ได้นั่งหลังเคาเตอร์) คงต้องบอกก่อนว่าโดมินิกไม่ใช่นางแบบอย่างเลติเซีย กาสตา แต่เธอก็หน้าตาไม่เลวเหมือนกัน เธอถูกบริษัทฝรั่งเศสส่งไปทำงานที่นิวยอร์กเป็นเวลา 4 ปี เธอรักเมืองนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่นครหลวงแห่งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดก็ตาม ตั้งแต่เธอกลับมาปารีส หญิงสาวก็รู้สึกหดหู่ และโดดเดี่ยว

“ที่นิวยอร์กทุกอย่างง่ายมาก ทุกสุดสัปดาห์ต้องมีอะไรเกิดขึ้นสักอย่าง เราแค่เลือกจะทำอะไร แต่ที่นี่ที่ทำงานจะมีแก๊งต่าง ๆ และเราจะถูกจัดแยกให้ไปอยู่แก๊งโน้นแก๊งนี้อย่างรวดเร็ว และหลังจากนั้นก็ห้ามเปลี่ยน และต่างคนต่างกลับบ้านตอนเย็น ก็แค่นั้น” โดมินิกยังคงติดต่อกับเพื่อนชาวอเมริกันซึ่งเธอจะเจอกันอีกครั้งเมื่อพวกเขาแวะมาปารีส แต่ส่วนใหญ่ก็ติดต่อกันทางอินเทอร์เน็ต

เครือข่ายมินิเทล จากนั้นก็อินเทอร์เน็ต และเมื่อไม่นานมานี้ก็การส่งข้อความ ช่วยขจัดความโดดเดี่ยวได้ และช่วยให้คนฝรั่งเศสจำนวนมากได้ทำความรู้จักกัน เนื่องจากนิตยสาร *นิวส์วีค* ชักชวนให้ผมทำบทความเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ ผมจึงตกลง บริการเครือข่ายมินิเทล ช่วยสืบค้นผู้ร่วมฝันของผม ผมจึงได้เจอกับ “อีตริส” ซึ่งน่าจะเป็นนามแฝงของเธอ จากการยืนยันของอุปกรณ์นี้ อัตราความเข้ากันได้ของเราสูงถึง 98% แต่อีตริสไม่เคยตอบข้อความของผม และดูเหมือนจะไม่อยากให้ชะตาชีวิตของเราหลอมรวมกัน

ไม่เป็นไร ไม่นานก็มีคนต่อมาก็คือ “โอดี้” ซึ่งบรรยายตัวเองว่า “สุภาพ ละเอียดย่อนกระตือรือร้นที่จะแบ่งปันประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต” แต่น่าเสียดาย เธอก็หนีไปอีกเช่นกัน โดยอ้างว่าแม่ของเธอป่วย

La suivante s'appelait « Sylvie » et elle était à la recherche de son « double anatomique ». Intrigué, j'ai demandé à quelques amis français le sens de cette expression. N'ayant pas eu de réponse claire et nette, c'est moi qui ai abandonné la belle à son étrange quête.

C'est alors que j'ai trouvé le grand amour en la cyber-personne de « Béby ». Nous n'avions que des affinités, y compris la cuisine mexicaine et les vieux films en noir et blanc. Je voyais déjà l'avenir en rose avec la belle à mes côtés. Notre roman dura presque une semaine, jusqu'au jour où Béby m'informa qu'elle avait 19 ans. Gloups ! Quand elle m'a demandé mon âge, j'ai répondu non sans un certain flou chronologique « plus de quarante ». La réponse ne tarda pas : « Merci pour ta franchise. Tchao. »

Il fut un temps où les Américains trouvaient en France un havre de liberté, loin de notre sévère puritanisme. À Columbus, il était interdit pour un couple non-marié de prendre une chambre d'hôtel. Un copain américain se souvient encore avec émoi de la première fois où il a fait monter une Française dans sa chambre à Paris. Il était terrorisé à l'idée de la réaction du personnel, mais la seule question qu'on lui a posée à la réception était : fallait-il un ou deux petits déjeuners pour le lendemain ? « Ce jour-là, j'ai béni le peuple français », m'a-t-il dit.

Autres temps, autres mœurs. La révolution sexuelle a eu lieu aux États-Unis aussi et les choses ont changé, même dans l'Ohio. En Californie, par exemple, il n'est pas rare, m'a-t-on dit, qu'une femme accorde une fellation avant même le premier baiser. Sur le terrain de la libération des mœurs, je ne sais pas qui est gagnant mais il paraît évident que les Français gardent une bonne longueur d'avance dans la recherche d'un équilibre des relations entre hommes et femmes. Quelle admirable complicité entre les deux sexes, aussi bien en amitié qu'en amour !

Même mariés, les Français arrivent à garder leur propre personnalité. Aux États-Unis par contre, un couple est trop souvent prisonnier de son statut officiel. Ce sont Mr. and Mrs. Un point c'est tout.

En France, on ne fait pas du premier coup d'œil la différence entre épouses et célibataires.

คนต่อมาชื่อว่า “ซิลวี” เธอกำลังค้นหา “ร่างที่สอง” ของเธอ ด้วยความสงสัย ผมจึงได้ถามเพื่อนชาวฝรั่งเศสสองสามคนเกี่ยวกับความหมายของสำนวนนี้ เมื่อไม่มีคำตอบที่ชัดเจน ผมจึงทิ้งสวามิภักดิ์กับการแสวงหาแปลก ๆ ของเธอ

จนกระทั่งเมื่อผมได้พบความรักครั้งยิ่งใหญ่กับคนในโลกไซเบอร์ชื่อ “เบบี้” เรามีแต่สิ่งที่คล้ายกัน รวมถึงชอบอาหารแม็กซิกัน และหนังเก่าขาวดำ ผมมองเห็นอนาคตโรยด้วยกลีบกุหลาบกับสาวสวยที่จะอยู่ข้าง ๆ ผม นิยายรักของเรากินเวลาอยู่เกือบสัปดาห์ จนกระทั่งวันหนึ่งเบบี้บอกผมว่าเธออายุ 19 ปี โอ๊ยตาย เมื่อเธอถามอายุผม ผมไม่ตอบด้วยตัวเลขที่ชัดเจน “สี่สิบกว่า” เธอตอบอย่างไม่รีรอว่า “ขอบคุณที่ไม่ปิดบัง ลาก่อน”

ในอดีตชาวอเมริกันมองว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นพรมแดนแห่งเสรีภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต่างไปจากความเคร่งครัดด้านขนบธรรมเนียมของเรา ที่โคลัมบัส ห้ามคู่สามีภรรยาที่ไม่ได้แต่งงานพักโรงแรมห้องเดียวกัน เพื่อนชาวอเมริกันคนหนึ่งยังจำความรู้สึกตื่นเต้นในครั้งแรกที่เขาพาผู้หญิงฝรั่งเศสขึ้นไปบนห้องนอนที่ปารีสได้ เขารู้สึกกลัวกับปฏิกิริยาของพนักงานโรงแรม แต่คำถามเดียวที่เขาได้รับจากพนักงานต้อนรับคือ ต้องการอาหารเข้าหนึ่งหรือสองที่สำหรับวันรุ่งขึ้น “วันนั้น ผมสรรเสริญประชาชนฝรั่งเศสอย่างยิ่ง” เขากล่าว

เวลาเปลี่ยน ธรรมเนียมก็เปลี่ยน การปฏิวัติเรืองเพศได้เกิดขึ้นที่สหรัฐอเมริกา และสิ่งต่าง ๆ ก็ได้เปลี่ยนแปลงไป แม้แต่ในโอไฮโอ ในแคลิฟอร์เนีย มีคนบอกผมว่าเห็นได้บ่อยไปที่ผู้หญิงจะยอมออรัลเสกซ์ก่อนการจูบครั้งแรก ในดินแดนที่มีเสรีภาพทางความเชื่อนี้ ผมไม่รู้ว่าใครคือผู้ได้ประโยชน์ แต่มันชัดเจนว่าคนฝรั่งเศสยังคงก้าวหน้ากว่าคนอื่นในเรื่องการค้นหาความสมดุลกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ชายหญิงช่างเข้ากันได้ดีเหลือเกิน ทั้งในด้านมิตรภาพและความรัก

แม้แต่คนที่แต่งงานแล้ว คนฝรั่งเศสยังคงรักษาความเป็นตัวตนของตนเองเอาไว้ได้ ตรงข้ามกับในสหรัฐอเมริกา คู่สามีภรรยามักจะถูกจองจำด้วยสถานะภาพทางกฎหมายมากเกินไป พวกเขาเป็นมิสเตอร์ และมิสซิส ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น

ในฝรั่งเศส มองผ่าน ๆ เราไม่สามารถแยกแยะระหว่างผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหรือยังโสดได้

À l'inverse, dans la plupart des pays européens, vous distinguez tout de suite celles qui sont hors concours, comme si était inscrit sur leur front : « Pas de badinage pour cause de mariage. » Chez vous, toutes les femmes rayonnent d'une disponibilité sous-jacente qui les rend attractives. C'est incroyable !

Les jolies femmes n'ont pas le monopole du sex-appeal : le jeu est ouvert à toutes. C'est la première constatation de n'importe quel mâle américain fraîchement débarqué sur le sol français. Max, un de mes amis avocat à Chicago, venu en vacances à Paris, le remarquait dès son arrivée : « Ici, même les moches ont quelque chose. » Cela explique peut-être pourquoi on ne détecte pas chez les Françaises cette agressivité anti-mâle qu'on rencontre si souvent en Amérique. Là-bas, pour séduire et s'amuser il faut être « belle et blonde ». Alors toutes les autres, les brunes, les rousses, les jolies, un peu, beaucoup, ou pas du tout, en veulent forcément aux hommes.

Autre particularité constatée dans l'Hexagone, la sexualité est au service de tous, librement, sans contrainte. Catherine Pégard journaliste au *Point*, nous montre chaque semaine ses belles jambes haut croisées et un petit bout de cuisse. C'est une façon agréable, mais pas vraiment indispensable, d'attaquer la lecture de ses carnets. Une telle photo serait totalement « inappropriée » dans une Amérique obsédée par l'égalité des sexes.

Encore plus surprenante est la tolérance des Françaises vis-à-vis de leurs mecs. Ils ont tous les droits les mâles français. À diplômes égaux, ils gagnent plus que les femmes. (Dans 5 % des foyers seulement, l'épouse a un salaire plus élevé contre presque 15 % aux États-Unis.) En famille, sans la moindre culpabilité, ils laissent encore tout faire à leur moitié (même si elle aussi travaille) qui est à la fois mère, femme de ménage et caporal-chef des finances domestiques. Sans oublier d'assumer son rôle de maîtresse en titre, au sens purement sexuel.

Rares sont, en effet, les Françaises qui se sentent offensées si leur amoureux leur demande de mettre un porte-jarretelles. Aux États-Unis, une telle proposition s'attirerait une réponse sèche du genre : « Pourquoi ? Je ne suis pas attirante sans ce truc-là ? »

ในทางกลับกัน ในประเทศส่วนใหญ่ในยุโรป คุณมองออกทันทีว่าใครไม่ได้อยู่ในสนามแข่งแล้วราวกับว่าถูกจารึกไว้บนหน้าผาก เช่น “ไม่พูดล้อเล่นเพราะแต่งงานแล้ว” ที่ประเทศของคุณ ผู้หญิงทุกคนเปล่งรัศมีแห่งความโสดที่ซ่อนอยู่ ซึ่งทำให้พวกเธอน่าเข้าใกล้ ช่างเหลือเชื่อจริง ๆ

ผู้หญิงที่น่ารักไม่ได้เป็นผู้ผูกขาดเรื่องการดึงดูดทางเพศเท่านั้น ผู้หญิงทุกคนเข้าร่วมการแข่งขันได้ มันเป็นเรื่องแรกที่ผู้ชายอเมริกันไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามมองออกทันทีที่ได้มาเหยียบแผ่นดินฝรั่งเศส แม็กซ์ เพื่อนทนายคนหนึ่งของผมจากชิคาโกที่มาเที่ยววันหยุดที่ปารีส เขาตั้งข้อสังเกตทันทีที่มาถึงว่า “ที่นี่ แม้แต่คนขี้เหร่ ๆ ก็ยังมีอะไรบางอย่างให้ค้นหา” นี่เป็นคำอธิบายว่าทำไมเราจึงไม่พบความก้าวร้าวต่อต้านผู้ชายในตัวผู้หญิงชาวฝรั่งเศสเหมือนกับที่พบได้บ่อย ๆ ในอเมริกา ที่นั่นถ้าต้องการดึงดูดใจและเล่นสนุกได้ ต้อง “สวยและผมทอง” ดังนั้น คนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสาวผมน้ำตาลผมแดง น่ารักนิดหน่อย น่ารักมาก หรือไม่น่ารักเลย แน่แน่นอนว่าต้องโกรธผู้ชาย

ความพิเศษอีกอันหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในดินแดนหกเหลี่ยมคือ เรื่องเพศมีไว้สำหรับทุกคน เป็นเสรีภาพ ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ กาเรอริน เปการ์ด นักข่าวของนิตยสาร *เลอ ปวงต์* แต่ละสัปดาห์เธอจะนั่งไขว่ห้างโซฟาอ่อนสวย ๆ ของเธอ มันเป็นที่น่ามอง แต่ไม่ได้จำเป็นเท่าไรในการดึงดูดความสนใจเมื่อเธออ่านข่าว ภาพแบบนั้นจะ “ไม่เหมาะสม” โดยสิ้นเชิง ในอเมริกาที่หมกมุ่นอยู่กับความเท่าเทียมทางเพศ

ที่น่าประหลาดใจมากเข้าไปอีกก็คือความใจดีของผู้หญิงชาวฝรั่งเศสที่มีต่อผู้ชาย ผู้ชายชาวฝรั่งเศสมีสิทธิทุกอย่าง ในวุฒิการศึกษาที่เท่ากัน ผู้ชายจะได้ค่าตอบแทนมากกว่าผู้หญิง (มีครอบครัวแค่ 5% เท่านั้นที่ภรรยาได้เงินเดือนสูงกว่า เมื่อเทียบกับอเมริกาซึ่งมีเกือบ 15%) ผู้ชายยังคงปล่อยให้ชีวิตทำทุกอย่างโดยไม่มีความรู้สึกผิดแม้แต่น้อยแม้ว่าเธอจะทำงานเช่นกัน เธอเป็นทั้งแม่แม่บ้าน และหัวหน้าการเงินของบ้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งยังไม่รวมการเป็นภรรยาในเชิงพฤตินัย

สาวฝรั่งเศสน้อยคนที่จะรู้สึกโกรธถ้าคนรักของพวกเธอขอให้ใส่สายรัดต้นขา ในสหรัฐอเมริกา ข้อเสนอแบบนี้อาจจะก่อให้เกิดคำตอบห้วน ๆ เช่น “ทำไมหรือ ฉันจะไม่น่าดึงดูดใจถ้าไม่มีไอ้สิ่งนี้หรือยังงั้น”

Une Française, pas nécessairement parisienne, semble comprendre instinctivement qu'entre une femme qui porte des talons et la même en baskets, il y a un monde.

Merveilleuse Française ! Dans les pays arabes, les femmes sont peu disponibles et il faut se méfier des frères, des pères et des oncles qui agissent en farouches protecteurs. En Italie, une fille de bonne famille, souvent pudique, refuse certaines pratiques qui sont « pour les putes ». Quant aux Allemandes, faire l'amour est presque une opération d'hygiène publique, et elles se déshabillent comme si elles étaient chez le médecin. En France, changement de décor, une femme bien élevée ne dit jamais non, surtout si elle se croit aimée. De plus, contrairement à ses sœurs américaines, une femme hésitera à téléphoner à un homme pour un rendez-vous, laissant à l'homme le rôle de prédateur.

En revanche, il y a du progrès à faire dans certains domaines (du point de vue masculin) : couchez une seule fois avec une fille un peu traditionnelle, et elle comptera sur vous pour lui consacrer systématiquement tous vos samedis soirs. Et puis, quand vous téléphonez à une copine après un ou deux petits mois de silence, elle semble bizarrement distante. Dans ce cas, il faut recommencer à zéro : dîners, soirées, spectacles... La Française pardonne tout, sauf le silence.

Traditionnellement sexy, la Française n'est cependant pas une obsédée du mariage. Ici, 42 % des enfants sont nés de parents qui n'étaient pas passés auparavant devant Monsieur le Maire, un classement qui situe la France juste derrière les pays scandinaves, réputés pour leurs mœurs progressistes et bien loin devant les États-Unis (33 % seulement, chiffre en partie dû aux ghettos noirs) et l'Allemagne (23 %).

Cette liberté de mœurs s'accompagne pourtant de comportements archaïques dont le harcèlement sexuel qui n'est pas une pure invention des féministes américaines. Est-ce parce que le monde du travail n'est — heureusement — pas devenu un lieu complètement asexué comme aux États-Unis ? Si certains patrons en sont encore à utiliser la promotion canapé, ce serait à en croire les Don Juan gaulois,

สาวฝรั่งเศส ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวปารีส ดูเหมือนจะเข้าใจโดยสัญชาตญาณว่าผู้หญิงที่สวมรองเท้าส้นสูงกับผู้หญิงที่สวมรองเท้ากีฬานั้นไม่ได้อยู่ในโลกใบเดียวกัน

สาวฝรั่งเศสช่างมหัศจรรย์เหลือเกิน ในประเทศอาหรับ ผู้หญิงมีอิสระน้อย และต้องระมัดระวังพี่ชาย พ่อ และลุงที่แสดงตัวเป็นผู้ปกป้องที่ป่าเถื่อน ในอิตาลี ผู้หญิงที่อยู่ในตระกูลที่ดีบ่อยครั้งจะรักษานวลสงวนตัว และปฏิเสธข้อปฏิบัติบางอย่างที่มีไว้ “สำหรับโสเภณี” สำหรับประเทศเยอรมนี การมีเซ็กซ์เกือบจะเป็นปฏิบัติการเพื่อสุขภาพ และวิธีการถอดเสื้อผ้าก็ดูราวกับว่ากำลังจะให้แพทย์ตรวจร่างกาย ในประเทศฝรั่งเศส สถานการณ์แตกต่างออกไป ผู้หญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างดีไม่เคยพูดคำว่าไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเธอรู้สึกว่ามีคนมารัก ยิ่งไปกว่านั้น ตรงข้ามกับสาว ๆ ชาวอเมริกัน ผู้หญิงฝรั่งเศสจะลงเลที่จะโทรศัพท์ไปนัดกับผู้ชายก่อน แต่จะปล่อยให้ผู้ชายสวมบทบาทผู้ล่า

ในทางตรงกันข้าม บางเรื่องก็ควรได้รับการปรับปรุง (ในมุมมองของผู้ชาย) เช่น นอนกับเด็กสาวที่ค่อนข้างเคร่งประเพณีเพียงครั้งเดียว เธอจะหวังให้คุณมอบทุกเย็นวันเสาร์ของคุณให้กับเธอโดยอัตโนมัติ และถ้าคุณโทรศัพท์ถึงเพื่อนสาวคนหนึ่งหลังจากที่ได้เียบหายไปเดือนสองเดือน เธอจะดูมีระยะห่างอย่างประหลาด ในกรณีนี้ คุณต้องเริ่มต้นที่ศูนย์ใหม่ คือ ไปทานข้าวเย็น มีกิจกรรมยามค่ำคืน ไปชมการแสดงกับเธอ... ผู้หญิงฝรั่งเศสให้อภัยทุกอย่างยกเว้นความเจียบ

สาวฝรั่งเศสที่เซ็กซ์มาแต่ไหนแต่ไรก็ไม่ใช่นคนที่หมายมั่นว่าจะต้องแต่งงาน ที่นี่ มีเด็ก 42% ที่เกิดจากพ่อแม่ที่ไม่เคยได้ไปนั่งต่อหน้าท่านนายอำเภอมาก่อน ในเรื่องนี้ฝรั่งเศสแพ้แค่ประเทศแถบสแกนดิเนเวียซึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องธรรมเนียมสมัยใหม่ และนำหน้าสหรัฐอเมริกาไปไกล (33% เท่านั้น ซึ่งเป็นตัวเลขที่รวมในสแลมคนดำด้วย) และประเทศเยอรมนี (23%)

อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตอย่างมีอิสระนี้มาพร้อมกับพฤติกรรมเก๋ไก๋โบราณ และการคุกคามทางเพศก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่พวกเรียกร้องสิทธิสตรีชาวอเมริกันคิดขึ้นมาเอง หรือเป็นเพราะโลกแห่งการทำงานไม่ได้กลายเป็นสถานที่แห่งการไร้เพศเหมือนกับที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นโชคดี ถ้าเจ้านายบางคนเลื่อนตำแหน่งให้กับคนที่ใช้เต้าไต้ พวกเจ้าผู้รักษัฝรั่งเศสมองว่า

parce que bien des Françaises croient pouvoir gérer la situation, ou plus simplement, ne seraient pas mécontentes de profiter encore de leurs atouts féminins.

Les mâles français, eux, sont assez faciles à classer. Il n'en existe que deux espèces le romantique et le séducteur.

Le romantique tombe amoureux une fois par semaine lorsqu'il a vingt ans, une fois par mois vers la trentaine et, passée la quarantaine, une fois par an. Plus tard, usé par la vie et d'inévitables échecs, son romantisme fleur bleue s'estompe, et il commence à se préoccuper de sa retraite ou de ses perspectives d'héritage du côté d'un oncle lointain.

Le séducteur, en revanche, fidèle à son style, a un parcours plus constant. En voiture, il conduit de façon « relax », le bras gauche à la fenêtre, cigarette aux lèvres. Il se permet d'arriver en retard à ses rendez-vous, sans même s'excuser. Quand il parle à une femme, il n'a peur de rien il roucoule, provoque, taquine, il est sûr de son coup ; par contre, inutile de le prendre comme confident, il ne sait pas écouter. Au lit, c'est le mâle triomphant dans toute son horreur, même si, depuis quelques années, il subit la concurrence des surhommes en provenance du Tiers-monde. Ce Don Juan n'a qu'une crainte : tomber amoureux. Dans ce cas, il risque de devenir dépendant.

Quel que soit leur tempérament, les Français ont un atout incontestable : ils sont les héritiers d'une longue tradition de mâles entraînés à dénicher les femmes disponibles comme des truffes. Une amie parisienne m'a ainsi raconté comment l'un de ses invités lui avait passé un « coup de téléphone de château » pour la remercier d'un dîner organisé chez elle. En fait de remerciements, il a habilement tiré d'elle un maximum de renseignements sur les autres convives, y compris sur une certaine célibataire qui ne tarda pas à devenir sa maîtresse. « Finement joué, j'ai admiré la manœuvre », m'a confié l'hôtesse.

Mais ces séducteurs ont quelquefois un drôle de comportement. Dans mon groupe d'amis, il y avait Guy et Marie-France qui vivaient en union libre depuis plus de quatre ans. Comme tous les couples, ils avaient leurs habitudes en matière d'intimité.

นั่นเป็นเพราะผู้หญิงฝรั่งเศสเชื่อว่าจะสามารถจัดการสถานการณ์ได้ หรือพูดให้ง่ายกว่านั้นคือ พวกหล่อนก็พอใจกับการตักตวงประโยชน์จากความเป็นหญิงของเธอ

พวกหนุ่มฝรั่งเศสนั้นง่ายต่อการแบ่งประเภท พวกเขามีอยู่แค่สองสายพันธุ์ คือ พวกโรมแมนติก และพวกเจ้าชู้

หนุ่มโรมแมนติกจะตกหลุมรักสัปดาห์ละครั้งตอนอายุ 20 เดือนละครั้งเมื่ออายุประมาณ 30 และเมื่อเลย 40 ก็เหลือปีละครั้ง จากนั้นเมื่อเหนื่อยอ่อนกับชีวิตและความพลาดหวังต่าง ๆ ความรู้สึกโรมแมนติกของเขาก็จะหายไป และเขาจะเริ่มใส่ใจกับการคำนวณบ้านานู หรือไม่กี่เรื่องมรดกที่จะได้จากญาติผู้ใหญ่ห่าง ๆ

ในทางกลับกันหนุ่มเจ้าชู้ซึ่งซื้อสัตย์ต่อสไตล์ของตัวเองจะเดินในเส้นทางของตนเองอย่างมั่นคง เมื่ออยู่ในรถยนต์ เขาจะขับอย่าง “ผ่อนคลาย” แชนซ้ายอยู่ทีหน้าต่าง ริมฝีปากคิบบุหรี เขาสามารถไปสายในวันนัดโดยไม่แม้แต่จะขอโทษ เมื่อเขาพบกับผู้หญิงคนหนึ่ง เขาจะไม่กลัวอะไร เขาสามารถผิวปาก ยั่วเย้า ล้อเล่น เขามั่นใจในการกระทำของเขา ตรงกันข้าม เปลา่ประโยชน์ที่จะให้เขาเป็นผู้รับฟังเพราะเขาทำไม่เป็น บนเตียงเขาเป็นบุรุษแห่งชัยชนะที่น่ากลัวมาก แม้ว่าสองสามปีมานี้เขามีคู่แข่งยอดเยี่ยมที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา หนุ่มตอน ขวน จอมเจ้าชู้นี้กลัวเพียงอย่างเดียวคือการตกหลุมรัก เพราะเขาเสี่ยงที่จะต้องตกอยู่ในอำนาจผู้หญิง

ไม่ว่าจะมีนิสัยใจคออย่างไร พวกหนุ่มฝรั่งเศสก็ยังมีข้อได้เปรียบที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ พวกเขเป็นผู้รับมรดกธรรมเนียมที่ยาวนานของผู้ชายที่ได้รับการฝึกให้ขุดค้นหาผู้หญิงที่ยังว่างอยู่ เหมือนหมุดมหาเห็ดทรัฟเฟิล เพื่อนสาวชาวปารีสคนหนึ่งเล่าให้ผมฟังเช่นกันว่าหนึ่งในแขกที่เธอเชิญมางานได้ส่งเสียงตามสายจากปราสาทมาหาเธอ เพื่อขอบคุณสำหรับมือเย็นที่จัดขึ้นที่บ้านเธอ ในระหว่างการขอบคุณ เขาตื๊ดข้อมูลมากที่สุดเกี่ยวกับแขกคนอื่น ๆ อย่างเชี่ยวชาญ รวมถึงสาวโสดบางคนที่มาร่วมงานซึ่งไม่นานก็กลายเป็นคู่ขาของเขา “เข้าใจเล่น ฉันทื่นชมการจัดการของเขา” เจ้าของบ้านสาวบอกกับผม

แต่พวกเจ้าชู้ บางครั้งก็ทำตัวตลก ๆ ในกลุ่มเพื่อนผม ก็ยี่และมารี-ฟร็องซ์ ซึ่งอยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงานมาเป็นเวลากว่า 4 ปี เช่นเดียวกับสามีภรรยาทุกคู่ เขาทั้งสองมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเฉพาะของเขาเอง

Chez eux, c'était la transparence poussée au plus haut (ou bas) niveau : ils ne fermaient par exemple jamais la porte des toilettes. Rien ne devait être dissimulé à l'autre. Puis leurs rapports se sont détériorés et Marie-France a fini par avoir une aventure qu'elle n'a pas cachée à Guy. Ce dernier m'a raconté par la suite que sa première pensée n'avait pas été que sa compagne avait fait l'amour avec un autre homme, mais qu'elle aurait pu pratiquer avec lui aussi « la porte ouverte ». Quelques semaines plus tard, il a osé poser la question et Marie-France l'a totalement rassuré sur ce point. Leur couple était sauvé.

Puisqu'on parle de rupture, j'ai remarqué que dans l'ensemble les Français, hommes et femmes confondus, réagissaient avec une certaine élégance lorsqu'ils se faisaient larguer. Cela fait partie de la vie, même si parfois c'est vraiment très, très dur. Et dans ce cas, contrairement aux Américains, ils ne courent que rarement chez leur psy.

L'étranger a parfois l'impression qu'en matière de relations amoureuses les Français préfèrent un certain flou. Quand ça ne va pas trop mal, on évite d'examiner les choses à la loupe, à la manière clinique des Anglo-Saxons. Dans les débuts de la pandémie du SIDA, une question se posait : le préservatif était-il nécessaire pendant le sexe oral. En principe, oui. Mais la plupart des Françaises — y compris une amie qui avait une relation avec un médecin spécialisé dans le traitement du Sida — s'y opposaient. *Le Monde* a publié un ou deux articles à ce sujet mais sans jamais trancher. Finalement, c'est dans les pages de *Marie-Claire*, qu'on pouvait découvrir l'approche la plus simple éviter de se brosser les dents avant, pour ne pas faire saigner les gencives. Very French, comme on dit à New York.

พวกเขามีความโปร่งใสในระดับสูงสุด (หรือต่ำสุดก็ไม่รู้เหมือนกัน) เช่น พวกเขาไม่เคยปิดประตูห้องน้ำ ไม่มีอะไรที่ต้องปิดบังอำพรางต่อกัน และความสัมพันธ์ของพวกเขาก็เลวร้ายลง มารี-ฟร็องส์ มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับคนอื่นซึ่งเธอก็ไม่ได้ปิดบังก็ย เขาเล่าให้ผมฟังต่อมาว่าสิ่งที่เขาคิดแวบแรกไม่ใช่ การที่คู่รักของเขาไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น แต่เป็นเรื่องที่เธอน่าจะ “เปิดประตู” กับเขาด้วย สอง สามสัปดาห์ต่อมาเขากลับมาตั้งคำถามนั้น และมารี-ฟร็องส์ก็ทำให้เขาสบายใจเกี่ยวกับประเด็นนี้ ชีวิตคู่ของพวกเขาจึงรอดมาได้

ในเมื่อเราพูดถึงการแตกหักของชีวิตคู่ ผมได้สังเกตว่าคนฝรั่งเศสในภาพรวมไม่ว่าจะเป็น ชายหรือหญิง มีปฏิกิริยาโต้ตอบด้วยความสง่างาม เมื่อพวกเขาถูกทิ้ง นี่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคู่แม้ว่า บางครั้งมันหนักหนาจริง ๆ และในกรณีนี้ตรงกันข้ามกับชาวอเมริกัน น้อยมากที่พวกเขาจะรีบไปหา แต่จิตแพทย์

บางครั้งชาวต่างชาติมีความรู้สึกว้าวในเรื่องของความสัมพันธ์ด้านความรัก ชาวฝรั่งเศส ชอบปล่อยให้กลางเลือน เมื่อมันไม่ได้แย่งเงินไป เขาหลีกเลี่ยงที่จะตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ อย่าง ละเอียดลออ ตามแบบของชาวแองโกล-แซกซอน ในช่วงแรก ๆ ที่โรคเอดส์ระบาด มีการตั้งคำถามขึ้น ว่า ถุงยางอนามัยจำเป็นหรือไม่ในระหว่างการทำออรัลเซ็กซ์ โดยหลักแล้วใช่ แต่ชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่ รวมถึงเพื่อนสาวคนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในการรักษาโรคเอดส์นั้นคัดค้าน หนังสือพิมพ์ เลอ มงด์ เผยแพร่บทความหนึ่งหรือสองเรื่องในหัวข้อนี้ แต่ไม่เคยฟันธง สุดท้ายนิตยสาร มารี-แกลร์เสนอวิธีการที่ง่ายที่สุดคือ หลีกเลี่ยงการแปร่งฟันก่อนทำ เพื่อไม่ให้เหงือกมีเลือดออก โคตร ฝรั่งเศส เหมือนที่เราพูดกันที่นิวยอร์ก

XXI

Appelez-moi monsieur le Président

Aux États-Unis, chacun le sait, deux choses nous manquent : le boudin et les usages. Ils ne font pas partie de notre quotidien. Surtout le boudin totalement absent de nos tables. Quant aux bonnes manières, nous avons beaucoup de retard.

Notre président, il est vrai, se fait appeler *Mister President*. Mais on conçoit qu'un homme capable de zigouiller les deux tiers de l'humanité en appuyant sur un seul bouton puisse jouir de certains égards. Pour interpeller un Américain moyen, nous utilisons un simple « *Hey you...* » (Hé, vous...) ou alors nous avons recours à l'universel « Hi » (salut). Les seuls qui disent « *Mister* » chez nous, ce sont des touristes français qui ont dû dormir au lycée pendant les cours d'anglais.

D'où ma difficulté à maîtriser la pratique hexagonale des titres.

Quel était mon étonnement, lors de mon premier séjour parisien, de m'entendre traiter de « monsieur », moi qui avais à peine 20 ans ! Persuadé que « monsieur » était réservé à des gens d'une certaine élégance, je trouvais ces Parisiens bien polis. Il faut dire qu'à Columbus, je n'avais jamais rencontré de « vrais » Français.

Des amis m'ont expliqué par la suite que « monsieur », « madame » ou « mademoiselle » étaient des formules basiques indiquant le minimum de respect, auxquels tous avaient droit. Une espèce de RMI du respect.

C'est ainsi que j'ai appris à dire « Bonjour, madame » à la boulangère. Et celle-ci me répondait « Bonjour, monsieur ». Chouette !

Ensuite, j'ai rencontré quelques petites complications. Fallait-il dire « Monsieur » ou « Monsieur le docteur » chez le médecin ? On m'a conseillé un « docteur », que je trouvais un peu concis. Mais je m'y suis fait.

Un peu plus tard, venu en France comme jeune journaliste, j'ai eu l'occasion de rencontrer des gens très haut placés, qui ne travaillaient pas dans une boulangerie.

Je me suis donc adressé à la première excellence interviewée en utilisant un simple « Ministre », équivalent du « *Minister* » anglais.

บทที่ 21

จงเรียกผมว่า “ท่านประธานาธิบดี”

ทุกคนที่อเมริกา รู้กันว่าสองสิ่งที่เราไม่มีก็คือ ไส้กรอกเลือดและธรรมเนียมปฏิบัติ ทั้งสองสิ่งนี้ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งไส้กรอกเลือดที่ไม่เคยปรากฏบนโต๊ะอาหารของเราเลย สำหรับเรื่องมารยาทที่ตึ้นนั้นเรายังคงล้าหลังอยู่มาก

จริงอยู่ที่ว่าเราต้องเรียกประธานาธิบดีของเราว่า *Mister President* และเราย่อมรู้ว่าคนที่กดปุ่มเพียงปุ่มเดียวก็สามารถฆ่ามวลมนุษยชาติให้ตายได้เกินครึ่งโลกควรได้รับเกียรตินั้น ในการเรียกคนอเมริกันโดยทั่วไปนั้น พวกเราใช้คำง่าย ๆ ว่า “Hey, you...” (เฮ้, คุณ...) หรือไม่กี่ฟังพาคำที่เป็นสากลอย่างคำว่า “Hi” (หวัดดี) พวกเดียวที่พูดคำว่า “Mister” คือพวกนักท่องเที่ยวยุโรปที่แอบหลบตอนเรียนภาษาอังกฤษในโรงเรียนมัธยม

นี่คือที่มาของความลำบากของผมในการจัดการกับธรรมเนียมปฏิบัติของชาวทกเหลี่ยมในการใช้คำนำหน้าชื่อ

ผมแปลกใจขนาดไหนนะหรือ ในวันแรกที่ผมมาพักที่ปารีส แล้วได้ยินคนเรียกผมซึ่งอายุ 20 เศษ ๆ ว่า “ท่าน” ผมเคยมั่นใจว่า คำว่า “ท่าน” เป็นคำที่ใช้สำหรับผู้มีระดับประมาณหนึ่ง ผมจึงคิดว่าคนปารีสเหล่านี้มีความสุขมาก ต้องบอกให้ทราบที่โคลัมบัส ผมไม่เคยเจอคนฝรั่งเศส “ที่แท้จริง”

หลังจากนั้นเพื่อน ๆ ผมได้อธิบายให้ฟังว่า คำว่า “เมอซิเออร์” “มาตาม” หรือ “มาดามว์แซล” เป็นคำเรียกพื้นฐานที่บอกความเคารพขั้นต่ำสุดที่ทุกคนมีสิทธิจะได้รับ เหมือนคำครองชีพขั้นต่ำของการให้เกียรติ

เมื่อเป็นดังนั้นผมจึงได้เรียนรู้ที่จะพูดว่า “สวัสดีครับคุณผู้หญิง” ที่ร้านขายขนมปัง และเธอคนนั้นจะตอบผมกลับมาว่า “สวัสดีค่ะคุณผู้ชาย” ช่างน่ารักจริง ๆ

ต่อมาผมได้พบกับความยุ่งยากเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็คือ เมื่อไปพบแพทย์ ผมจะต้องเรียกหมอว่า “คุณ” หรือ “คุณหมอ” พวกเขาแนะนำให้ผมเรียกว่า “หมอ” เฉย ๆ ซึ่งผมคิดว่ามันดูรวบรัดไปนิด แต่ผมก็เรียกตามนั้น

ต่อจากนั้นไม่นาน เมื่อผมได้มาฝรั่งเศสในฐานะนักข่าวหนุ่ม ผมมีโอกาสดูได้พบกับผู้คนที่มิตำแหน่งสูงมาก ซึ่งไม่ได้ทำงานในร้านขายขนมปัง

ดังนั้นเมื่อผมได้พบกับพลท่านคนแรกโดยใช้คำง่าย ๆ ว่า “รัฐมนตรี” เหมือนกับคำว่า “Minister” ในภาษาอังกฤษ

On m'a tout de suite soufflé qu'il fallait dire « Monsieur le ministre », comme l'on dit « Monsieur l'ambassadeur ». Ah, bon ?

Un jour, une amie française fut consternée en entendant mon fils, tout jeune à l'époque, m'appeler comme d'habitude par mon prénom « Ted ».

« Il faut que cela cesse », me dit-elle, une fois mon fils parti.

« Pourquoi ? »

« Parce que tu es son père. Il doit t'appeler Papa. » Pour elle, le statut de père excluait l'usage du simple prénom. Il fallait un titre.

« Tu n'es pas son camarade de classe », a-t-elle ajouté.

J'ai donc expliqué à mon fils que désormais il devrait me dire « Papa » par respect pour ma qualité de père.

Mais le petit voyou s'est mis à ricaner, et ceci dura plusieurs jours. En plus, il me narguait en disant : « Tu ne préfères pas que je t'appelle Monsieur mon père ? » J'ai finalement abandonné cette tentative de normalisation.

Mes péripéties avec les usages français ne cessèrent pas pour autant. Envoyé chez un spécialiste pour un orteil cassé, je remarquai (difficile en fait de l'ignorer) le florilège de titres qui figurait sur son papier à lettres. À faire rougir de plaisir n'importe quel archiduc de la Cour impériale.

Docteur Pierre-Antoine Mariano-Dubois

Lauréat de la Faculté de Médecine de Paris

A.I.H.P.

Assistant des Hôpitaux de Paris

Ancien attaché de Podologie à l'Hôpital Cochin

Ancien assistant à la Fondation A. de Rothschild

Responsable de l'unité de Podologie de l'Hôpital Américain

Bigre ! Est-ce que j'allais dire « Docteur » en toute simplicité à cette éminente personnalité ? Évidemment, non, J'ai donc dit « Monsieur le professeur ». Il ne me reprit pas.

Je commençais ainsi à partager, avec le général de Gaulle, une certaine idée de la France.

มีคนกระซิบผมทันทีว่าต้องเรียกว่า “ท่านรัฐมนตรี” เช่นเดียวกับที่เรียก “ท่านทูต” อ้าว เหรอ

วันหนึ่งเพื่อนสาวชาวฝรั่งเศสของผมรู้สึกประหลาดใจเมื่อได้ยินลูกชายของผมซึ่งยังเด็กมากในตอนนั้น เรียกผมโดยเรียกแต่ชื่อ “เทด” ตามปกติ

“ไม่ได้นะ” เธอบอกผมทันทีที่ลูกผมเดินออกไป

“ทำไมล่ะ”

“เพราะคุณเป็นพ่อ เขาต้องเรียกคุณว่า พ่อ” สำหรับเพื่อนคนนี้ การเรียกเพียงชื่อเฉย ๆ ใ้กับพ่อไม่ได้ ต้องมีคำนำหน้าด้วย

“คุณไม่ใช่เพื่อนร่วมชั้นเรียนของลูกนะ” เธอพูดต่อ

ตั้งแต่นั้นผมจึงอธิบายให้ลูกชายฟังว่า เขาต้องเรียกผมว่า “พ่อ” เพื่อแสดงความเคารพต่อพ่อ

แต่เจ้าเด็กจอมเกรี้ยวเราะเยาะ และเป็นอย่างนั้นอยู่หลายวัน ยิ่งไปกว่านั้น เขายังเยาะเย้ยผมด้วยการถามว่า “พ่อไม่อยากจะผมเรียกพ่อว่าท่านพ่อหรือครับ” สุดท้ายผมจึงลี้ภัยความพยายามในการทำตามธรรมเนียมปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามการผจญภัยของผมกับธรรมเนียมปฏิบัติของฝรั่งเศสยังคงมีต่อไปเรื่อย ๆ เมื่อนี้วโป้งเท้าผมหัก และถูกส่งตัวไปที่คลินิกเฉพาะทาง ผมสังเกตเห็น (อันที่จริงแล้วมันยากที่จะมองไม่เห็น) ตำแหน่งที่ยาวเป็นบทกวียูบนกระดาดเขียนจดหมาย ซึ่งไม่ว่าขุนนางชั้นสูงคนไหนในยุคอาณานิคมก็จะต้องอายุ

ด็อกเตอร์ ปีแยร์-อ็องตวน มาริอาโน-คูบัวส์

รางวัลเกียรติยศจากคณะแพทยศาสตร์ปารีส

เอ.ไอ.เอช.พี

ผู้ช่วยของโรงพยาบาลปารีส

อดีตแพทย์บาทาวิทยา โรงพยาบาลโกแซ็ง

อดีตผู้ช่วยมูลนิธิโรคตาและระบบประสาท อา. เดอร์ รอทส์ชาด

หัวหน้าหน่วยบาทาวิทยา โรงพยาบาลอเมริกา

โอโฮ แล้วจะให้ผมเรียกแค่ “หมอ” คำเดียวสั้น ๆ กับบุคคลที่โดดเด่นนี้หรือ แน่แน่นอนว่าไม่ได้ ผมจึงเรียกเขาว่า “ท่านอาจารย์หมอ” และเขาก็ไม่ได้ว่าอะไรผม

ด้วยเหตุนี้ผมจึงเริ่มเห็นด้วยกับมุมมองของนายพลเดอโกลที่มีต่อฝรั่งเศส

Et moi, alors ? Toujours sans titre !

Beaucoup plus tard, la fortune me sourit enfin. Lors d'une réunion des copropriétaires de mon immeuble, le gérant me fixa en demandant qui voulait assumer la présidence de l'assemblée, un rôle qui consiste exclusivement à signer le compte rendu de la séance. Tous les autres étaient en train de bavarder.

« Vous êtes d'accord ? », interrogea-t-il. Je ne pouvais refuser.

Quelques jours après, le compte rendu arriva chez moi ainsi libellé : « Monsieur le Président de l'Assemblée Générale des Copropriétaires. »

« Monsieur le Président », me dit effectivement le concierge en me remettant ce document en main propre. Je décelai chez ce fidèle serviteur une nouvelle attitude vis-à-vis de ma personne. Ou une légère ironie, je ne sais pas trop... Quoi de plus normal dans un pays qui compte plus de 500 000 élus et autant de présidents de tous genres, de club bouliste aux associations humanitaires en passant par les sociétés de chasse. En tout cas, attentif aux usages, je lui renvoyai l'ascenseur : « Merci, monsieur le gardien », répondis-je.

Il s'ensuivit une période de bonheur qui dura plusieurs années. Je finis par trouver que ce titre m'allait comme un gant, même si je suis resté au fond très simple et n'oublie jamais mes origines modestes. Bien entendu, je refusais désormais tout tutoiement, car il ne sied pas à un titre comme le mien. Valéry Giscard d'Estaing m'a servi d'exemple.

En bon Américain, figurez-vous que j'éprouvais une certaine satisfaction à entendre : « Bonjour, monsieur le Président », quand je descendais ou montais l'escalier. Ce sont des joies qui n'existent pas chez nous, hélas. Je crois bien que mes voisins français trouvaient eux aussi un certain plaisir à m'honorer, et parfois, avant de sortir, j'écoutais à la porte pour m'assurer qu'il y avait du monde dans l'escalier.

Petit à petit, dans le quartier, on fit comme dans mon immeuble : chez la fromagère, la boulangère, le coiffeur, au tabac du coin, on me rendait les hommages dus à mon auguste position, même si faute d'anneau, je n'offrais pas ma main à baiser.

ถ้าฉันล้มลง ยังไม่มีคำนำหน้าสักที

อีกนานหลังจากนั้น ในที่สุดโชคก็เข้าข้างผม เมื่อมีการประชุมกรรมการผู้พักอาศัยของอาคารที่พักของผม ผู้จัดการมองมาที่ผมพร้อมกับถามว่าใครต้องการจะรับผิดชอบตำแหน่งประธานการประชุม ซึ่งต้องมีหน้าที่ลงชื่อในสรุปการประชุม คนอื่น ๆ กำลังพูดคุยกันอยู่

“คุณตกลงไหม” เขาถาม และผมไม่สามารถปฏิเสธได้

สองสามวันหลังจากนั้น สรุปการประชุมมาถึงที่บ้านผม โดยระบุไว้ว่า “ท่านประธานการประชุมของเจ้าของร่วม”

“ท่านประธาน” ผู้ดูแลตึกเรียกผมอย่างนั้นจริง ๆ พร้อมกับยื่นเอกสารให้ผมกับมือ ผมสังเกตว่าคนรับใช้ผู้ซื้อสตัคคนนี้มีทัศนคติต่อตัวผมที่เปลี่ยนไป หรือเป็นเพียงการประชดประชัดกันเล่น ผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน... มีอะไรที่ธรรมดาเกินไปกว่านี้อีกละ ในประเทศที่มีคนได้รับการเลือกตั้งมากกว่าห้าแสนคน และมีประธานต่าง ๆ มากมาย ตั้งแต่ชมรมกีฬาเบตองจนถึงสมาคมช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์รวมถึงชมรมล่าสัตว์ อย่างไรก็ตาม ด้วยความระมัดระวังในมารยาท ผมจึงตอบแทนเขาโดยการตอบว่า “ขอบคุณครับ ท่านผู้ดูแลตึก”

เวลาแห่งความสุขทอดยาวมานานหลายปี สุดท้ายผมพบว่าคำนำหน้านั้นเข้ากันกับผมได้ดี แม้ว่าลึก ๆ แล้วผมยังคงเป็นคนง่าย ๆ และไม่เคยลืมนึกว่าผมไม่ใช่ลูกหลานผู้ดีมีเงิน แนนอน ตั้งแต่นั้นมาผมจึงปฏิเสธการใช้เธอหรือนาย ในทุกกรณี เนื่องจากมันไม่เหมาะสมกับตำแหน่งของผม ผมมีวาเลรี ฌีการ์ด เดสแต็ง เป็นตัวอย่าง

ด้วยความเป็นชาวอเมริกันแท้ คุณทราบไหมครับว่าผมรู้สึกดีใจเมื่อได้ยินเขาพูดว่า “สวัสดีครับท่านประธาน” ตอนที่ขึ้นหรือลงจากตึก มันเป็นความสุขที่ไม่มีในประเทศของเรา ช่างน่าเสียดาย ผมยังเชื่อด้วยว่าเพื่อนบ้านชาวฝรั่งเศสของผมก็รู้สึกพึงพอใจด้วยเหมือนกันที่ได้ยกย่องผม และบางครั้งก่อนจะออกไปข้างนอกผมจะฟังเสียงที่ประตูก่อนเพื่อให้แน่ใจว่ามีคนอยู่ที่นั่นใด

ในย่านนี้ พวกเขาค่อย ๆ ทำเช่นเดียวกับที่ตึกของผม ไม่ว่าจะเป็นที่ร้านชีส ร้านขนมปัง ร้านทำผม ร้านบุหรี่ยี่ห้อ ๆ พวกเขาให้เกียรติในตำแหน่งอันทรงเกียรติของผม แม้ว่าผมจะไม่ได้ยื่นมือไปให้จับ เพราะไม่มีแหวน

Tout naturellement, je commençai à m'intéresser à ceux de mon rang et suivis avec un vif intérêt la controverse soulevée par Madame Guigou, lorsqu'elle remplissait les plus hautes fonctions au ministère de la justice. Fallait-il dire « le Garde des Sceaux » ou « la Gardienne des Sceaux » ? Devait-on préférer « Madame le ministre » ou « Madame la ministre ». J'ai compris que ces problèmes étaient d'une importance non-négligeable pour les modestes gens de mon quartier, qui m'ont d'ailleurs prié de les éclairer. Je m'exécutai de mon mieux.

Naturellement, en dehors de mon immeuble comme à l'extérieur de mon quartier, j'ai jugé préférable de ne point utiliser mon titre. Cela aurait été prétentieux ! À mon club de tennis, par exemple, j'ai fait comprendre à mon entourage qu'il suffirait d'utiliser la formule démocratique « Monsieur le licencié ». Licencié de la Fédération française de tennis, évidemment.

Mais le bonheur, comme dans les chansons d'amour, ne dure qu'un instant. Pour cause de grippe, j'ai raté l'assemblée générale des copropriétaires suivante et ma qualité de président fut accordée à un autre prétendant, le sinistre individu qui habite au troisième, porte gauche. Déjà le lendemain, on ne me saluait plus que par un « Bonjour, monsieur ». Eprouvant, vous le comprendrez.

En fait, je soupçonne un complot. Peut-être à cause de ma politique en faveur du renouveau du tapis de brosse situé au bas de l'escalier. Voilà comment j'ai appris qu'en matière de copropriété, il n'y avait qu'un moteur, la jalousie. Et que les envieux sont toujours prêts à flinguer ceux qu'ils ont fait roi.

ผมเริ่มจะสนใจผู้คนในระดับเดียวกับผมโดยไม่รู้ตัว และผมติดตามประเด็นที่มาตามกึกก้องตั้งขึ้นอย่างใกล้ชิด เมื่อเธอได้รับตำแหน่งที่สูงที่สุดในกระทรวงยุติธรรม เราควรเรียกเธอว่า “เจ้ากรรมลัญจกร” หรือ “เจ้ากรรมลัญจกรหญิง” แล้วเราควรเรียกว่า “ท่านรัฐมนตรี” หรือ “ท่านรัฐมนตรีหญิง” ผมเข้าใจว่าปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะนิ่งเฉยไม่ได้สำหรับผู้คนระดับล่างในย่านที่ผมอยู่ และพวกเขายังได้ขอร้องให้ผมช่วยอธิบายให้กระจ่างมากขึ้น ผมก็พยายามทำให้ดีที่สุด

แน่นอนว่าไม่ว่าจะอยู่ข้างนอกตึก หรืออยู่ในย่านอื่น ผมเลือกที่จะไม่ใช่ตำแหน่งของผมเลย เพราะมันดูถือตัว เช่น ที่คลับเทนนิสของผม ผมบอกให้คนรอบข้างเข้าใจว่าให้เรียกผมแบบประชาธิปไตยว่า “คุณสมาชิค” ก็พอ แน่นอนว่าหมายถึงสมาชิคสหพันธ์เทนนิสฝรั่งเศส

แต่ความสุขมีแค่ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เหมือนกับในเพลงรัก เนื่องจากผมเป็นใช้หวัดใหญ่ จึงพลาดการประชุมผู้พักอาศัยในครั้งต่อมา ตำแหน่งประธานของผมจึงถูกมอบให้กับผู้มีสิทธิคนอื่น คนซึ่งพักอยู่ชั้น 4 ห้องซ้ายมือ ตั้งแต่วันรุ่งขึ้น ผู้คนก็ทักทายผมด้วยคำว่า “สวัสดีครับคุณ” ถ้าคุณเจอคุณจะเข้าใจ

จริง ๆ แล้ว ผมสงสัยว่ามีการคบคิดกัน บางทีอาจเป็นเพราะนโยบายเปลี่ยนพรหมเช็ดเท้า ไยสังเคราะห์ที่อยู่หน้าบันได นั่นแหละผมได้เข้าใจว่าในแวดวงเจ้าของห้องผู้ถือสิทธิมีความอิจฉาเป็นตัวขับเคลื่อน และความอิจฉานี้ก็พร้อมที่จะทำลายผู้ที่พวกเขาให้เป็นหัวหน้าเสมอ

XXII

L'omerta à la française

Je me dis parfois que la loi du silence, « l'omerta » dont on attribue un peu vite la paternité aux Siciliens est en fait une invention bien française. Imaginez qu'ayant découvert l'Histoire de la Révolution française de Jules Michelet, je me suis plongé dans une biographie de ce grand historien. Une lecture forte intéressante jusqu'à cette petite phrase tout à la fin d'un chapitre « En septembre 1842, Michelet obtient les faveurs de sa servante Marie. » Tiens ? Comment ?

Et puis silence, le plus profond des silences. Un silence dont seuls les Français, historiens ou pas, sont capables. Disparue, Marie. On n'apprend plus rien sur sa liaison (dangereuse ?) avec le maître. Était-elle brune, blonde ? Vécurent-ils heureux ? Lisait-elle ses œuvres ? Interdiction d'en savoir plus. C'est du domaine de la vie privée.

On n'en parle pas. Jamais. Pour un pays moderne, la France conserve pas mal de tabous. Mais de toutes les particularités de la tribu gauloise, aucune ne me bluffe plus que cette curieuse loi du silence sous ses différentes formes. On dirait que le pays entier est soumis au devoir de réserve.

Dans la bonne société, on l'appelle « discrétion ». Invité dans une famille parisienne, je bavarde avec leur petite fille de six ans. Elle n'a jamais vu d'Américain et se met à me poser un tas de questions. Je réponds volontiers avant que la mère n'intervienne fermement.

« Arrête, tu es indiscrète », dit-elle à sa fille, qui se tait instantanément. C'est sans doute ainsi que cette tradition du silence se transmet de génération en génération : un Français apprend très tôt à ne pas poser de questions (par nature indiscrètes). Ici, on ne demandera pas à quelqu'un dont on vient de faire la connaissance ce qu'il fait dans la vie, s'il est marié, s'il a des enfants, encore moins ses opinions politiques. Par contre, on peut parler de la pluie et du beau temps, des vacances et naturellement de bonne chère.

บทที่ 22

ความเจ็บป่สไต้ฝรั่งเศส

บางครั้งผมบอกตัวเองว่า “โอเมอร์ตา” กฎแห่งความเจ็บป่สที่เรารั่ว่นสรุปกันว่ามีที่มา จากชาวเกาะซิติเลียนัน แท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่คิดค้นขึ้นโดยชาวฝรั่งเศส ลองนึกภาพดูว่าเมื่อผมได้รู้จัก กับประวัติศาสตร์การปฏิวัติฝรั่งเศสของฌูลส์ มิเชลเลต์ ผมก็ศึกษาชีวประวัติของนักประวัติศาสตร์ผู้ ยิ่งใหญ่คนนี้ ผมอ่านด้วยความสนใจอย่างมาก จนกระทั่งมาถึงประโยคเล็ก ๆ ท้ายบทที่ว่า “ในเดือน กันยายน 1842 มิเชลเลต์ก็ได้รับสิทธิพิเศษจากสาวใช้ของเขาชื่อมารี” ฮ้า ยังไงนะ

และแล้วทุกอย่างก็เจ็บหายไป ความเจ็บอย่างลึกซึ้ง ความเจ็บชนิดที่มีแต่คนฝรั่งเศส เท่านั้นที่ทำได้ ไม่ว่าจะเป็นนักประวัติศาสตร์หรือไม่ก็สามารถเจ็บแบบนี้ได้ แล้วมารีก็หายไป เราจะ ไม่ได้รู้อะไรมากกว่านี้แล้วเกี่ยวกับความสัมพันธ์ (สาวทหรือเปล่า) ของเธอกับเจ้านาย เธอผมสีน้ำตาล หรือเปล่า หรือว่าสีทอง พวกเขาใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขไหม เธอได้อ่านผลงานของเขาหรือไม่ ห้ามอยากรู้อะไรมากกว่านี้อีก เพราะนั่นเป็นเรื่องส่วนตัว

พวกเขาไม่พูดถึงมัน ห้ามเด็ดขาด สำหรับประเทศสมัยใหม่ ฝรั่งเศสยังคงเก็บเรื่อง ต้องห้ามไว้หลายเรื่อง แต่ความแปลกประหลาดทุกประเภทของพวกเขาเชื้อสายไกล ไม่มีอะไรที่คาใจผม มากไปกว่ากฎประหลาดของความเจ็บ ในรูปแบบต่าง ๆ ของพวกเขา คล้ายกับว่าทั้งประเทศต้องทำ หน้าที่สงวนความลับ

ในสังคมชั้นสูงเราเรียกมันว่า “มารยาท” ผมเคยได้รับเชิญไปในครอบครัวของชาวปารีส และได้คุยกับลูกสาววัย 6 ขวบของพวกเขา เธอไม่เคยเห็นคนอเมริกัน และเริ่มตั้งคำถามกับผม มากมาย ผมตอบอย่างเต็มใจ ก่อนที่แม่ของเธอจะเข้ามาขัดจังหวะอย่างซิงซัง

“พอได้แล้ว อย่าสอดรู้” เธอบอกลูกสาวซึ่งเจ็บทันท้โดยอัตโนมัติ นี่อาจจะเป็นการส่ง ต่อความเจ็บป่สจากรุ่นสู่รุ่น เช่น คนฝรั่งเศสเรียนรู้อย่างรวดเร็วที่จะไม่ตั้งคำถาม (ที่มีลักษณะก้าวก่าย เรื่องส่วนตัว) ที่นี้พวกเขาจะไม่ถามคำถามกับคนที่เพิ่งทำความรู้จักกันว่าทำอาชีพอะไร แต่งงานหรือ ยัง มีลูกไหม และโดยเฉพาะความเห็นเกี่ยวกับการเมือง แต่พวกเขาสามารถพูดเกี่ยวกับฟ้าฝน อากาศ ดี วันหยุดพักผ่อน และแน่นอนเรื่องอาหาร

En revanche, quand un Américain est présenté à un autre, des deux côtés, l'enthousiasme est manifeste ; chacun veut sur le champ tout savoir de l'autre, comme si le nouveau venu pouvait se révéler un ami pour la vie. Lorsqu'un Français rencontre pour la première fois un de ses compatriotes, c'est toujours avec une certaine retenue et même un zeste de méfiance, au cas où ce Judas irait un jour le dénoncer au fisc. On ne sait jamais avec des gens qu'on ne connaît pas, n'est-ce pas ? D'ailleurs, on voit rarement un Français se présenter lui-même. L'intervention d'un tiers est nécessaire pour accomplir une formalité aussi importante.

À croire que les Français, avec toutes les guerres qu'ils ont subies, ont appris à « la boucler » pour ne pas se compromettre avec l'occupant. En public, ils chuchotent (échangent-ils des secrets ?) tandis que le touriste yankee semble braire comme un âne, peu soucieux de ce que les autres peuvent en penser. Dans le métro ou dans un train, bien des voyageurs prennent soin de cacher la couverture de leur livre aux yeux des curieux. Quant à lire un quotidien dans les transports publics, c'est déjà de l'audace. Car vos journaux ont une « tendance » politique, et il est préférable que les gens que l'on ne connaît pas n'en sachent pas trop sur vous. Une attitude qui pourrait expliquer en partie le faible tirage de la presse française.

Le soir tombé, dans les villes et villages de province, on ferme soigneusement stores et volets. De là à imaginer que se dissimulent ainsi des pratiques honteuses, peut-être même des actes incestueux, il n'y a qu'un pas que franchit naturellement tout Américain convaincu, en bon protestant, que la personne qui tire ses rideaux a forcément quelque chose à cacher. Promenez-vous au contraire la nuit dans n'importe quelle banlieue américaine et vous aurez une vue imprenable sur les living-room. Cela ne vaut pas pour autant certificat de bonne vie et bonnes mœurs.

Le Français le plus exemplaire, celui qui vit paisiblement avec sa maman et n'a jamais connu même l'ombre du scandale, protège sa vie privée comme une lionne défend ses petits. S'il vous révèle son prénom, c'est avec autant de circonspection que s'il s'agissait de ses coordonnées bancaires ou de la couleur de son slip.

ผิดกับชาวอเมริกันที่เมื่อทำความรู้จักกับคนอื่น ทั้งสองฝ่ายจะแสดงความกระตือรือร้นอย่างเปิดเผย หมายความว่าแต่ละคนต้องการรู้ทุกอย่างเกี่ยวกับอีกฝ่ายหนึ่งราวกับว่าผู้มาใหม่จะกลายเป็นเพื่อนกันไปตลอดชีวิตได้ เมื่อคนฝรั่งเศสเจอกับเพื่อนร่วมชาติสักคนเป็นครั้งแรก จะมีระยะห่างประมาณหนึ่ง หรืออาจเป็นความไม่ไว้วางใจเล็กน้อยอยู่เสมอ เพราะเจ้าคนนี้อาจทรยศไปรายงานเรื่องภาษีต่อเจ้าหน้าที่ เราไม่รู้หรือว่าคุณแปลกหน้าทำอะไรได้บ้าง ถูกไหม อีกอย่างเราแทบจะไม่เห็นคนฝรั่งเศสแนะนำตัวด้วยตัวเอง ตัวกลางเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำให้พิธีรีตองที่สำคัญ เช่นนี้สำเร็จลุล่วงไป

เป็นไปได้ว่าเมื่อชาวฝรั่งเศสผ่านสงครามหลายต่อหลายครั้ง ทำให้พวกเขาเรียนรู้ที่จะปิดปากเพื่อจะได้ไม่ต้องแสดงตัวตนให้ผู้รุกรานได้รู้ ในที่สาธารณะพวกเขาจะกระซิบกระซาบกัน (แลกเปลี่ยนความลับกันหรือเปล่า) ในขณะที่นักท่องเที่ยวแยงก็จะมีโหวกเหวกเสียงดังอย่างกับเจ๊กตื่นไฟ ไม่ได้ใส่ใจว่าใครจะคิดอย่างไรกับพวกเขา ในรถไฟหรือรถไฟใต้ดิน ผู้โดยสารจำนวนมากจะซ่อนหน้าปกหนังสือจากสายตาอยากรู้อยากเห็นของผู้อื่น สำหรับการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันบนขนส่งสาธารณะนั้น กลายเป็นความกล้าหาญอย่างหนึ่งไปแล้วเพราะหนังสือพิมพ์ที่คุณอ่านสามารถบ่งบอกได้ว่าคุณเป็นฝ่ายใดในเรื่องการเมือง และคุณไม่ควรจะให้คนที่คุณไม่รู้จักได้รู้อะไรเกี่ยวกับตัวคุณมากเกินไป นี่เป็นทัศนคติหนึ่งที่สามารถอธิบายยอดขายที่จำกัดของหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสได้

พอดตกกลางคืน ในเมืองและหมู่บ้านตามต่างจังหวัดจะปิดมู่ลี่และหน้าต่างอย่างมิดชิด คุณแล้วเหมือนจะมีการกระทำที่น่าละอายหรืออาจถึงขั้นการล่วงประเวณีกันในครอบครัวที่อำพรางไว้ก็ได้ ชาวอเมริกันในฐานะที่เป็นโปรเตสแตนต์แทบจะเชื่อได้เลยว่าคนที่ดิ่งฝ่าม่านลงซ่อนอะไรบางอย่างอยู่อย่างแนนอน ตรงกันข้ามเมื่อคุณไปเดินเล่นตอนกลางคืนที่ใดก็ตามแถวซานเมืองอเมริกา คุณจะได้เห็นภาพที่ชัดเจนของห้องนั่งเล่น แต่มันก็ไม่ได้เป็นเครื่องรับประกันพฤติกรรมและธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีได้

ชาวฝรั่งเศสที่เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดคือผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างสงบสุขกับคุณแม่และไม่เคยได้รู้เห็นแม้แต่เงาของข่าวฉาวต่าง ๆ เขาปกป้องชีวิตส่วนตัวราวกับแม่สิงโตที่คอยปกป้องลูก ๆ ถ้าเขาจะเปิดเผยชื่อของเขาให้คุณทราบก็จะทำด้วยความระมัดระวังพอ ๆ กับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีธนาคาร หรือสีกางเกงขั้วในของเขา

Cette réserve traditionnelle des Français leur vaut une réputation de froideur à l'étranger, qui n'est pas toujours justifiée. La France est peut-être la première destination touristique du monde, mais ce n'est pas l'hospitalité hexagonale qui en est responsable. « Les Français peuvent être considérés comme les gens les plus hospitaliers du monde, pourvu que l'on ne veuille pas entrer chez eux », a écrit Pierre Daninos dans Les Carnets du Major Thompson. Ironie à part, j'ai une explication pour un Français, recevoir chez lui implique un cérémonial digne de Fouquet. Certains amis ont attendu des années pour m'inviter, attendant que notre amitié se consolide. Devenus proches, on pouvait me faire dîner « en toute simplicité ». Mais la plupart des Américains le comprennent mal, et nombreux sont ceux qui rentrant d'un voyage en France affirment : « You'll never see the inside of a French home » (comprendre « Vous ne mettrez jamais les pieds dans un foyer français »). Quand j'ai expliqué à un rédacteur de Newsweek, invité à dîner chez des Parisiens assez élégants, qu'il valait mieux éviter d'avoir recours aux toilettes pendant le repas, il a refusé de me croire.

Nous avons donc parfois bien du mal à nous faire à votre réserve naturelle. Une artiste américaine qui habite Paris depuis un certain temps a un jour oublié que l'on ne se comporte pas ici comme à Columbus dans l'Ohio. Elle était assise dans le jardin des Tuileries à côté d'une jeune maman accompagnée d'un enfant trisonique. Ayant grandi avec un frère atteint du même handicap, l'Américaine, émue, et un peu par compassion, aborde le sujet avec sa voisine.

« Mon fils est en parfaite santé ! », s'est indignée la mère française révoltée par cette attitude trop familière, avant de quitter les lieux.

Cette célèbre discrétion présente, m'assure-t-on, bien des avantages car elle favorise cette liberté de mœurs (avoir une maîtresse ou un amant), ou d'opinion, qui ont fait de ce pays une terre de libertés. Je veux bien l'admettre tant il est vrai que c'est en France qu'Oscar Wilde fuyant l'Angleterre où il était persécuté à cause de son homosexualité a choisi de s'installer. Idem pour les jazzmen noirs américains qui, après la guerre, émigrèrent à Paris pour échapper à la discrimination raciale. Mais c'était il y a plus de cent ans dans un cas et plus de cinquante dans l'autre...

การเก็บเนื้อเก็บตัวตามธรรมเนียมของคนฝรั่งเศสนี้ทำให้พวกเขามีชื่อเสียงเรื่องความเย็นชาต่อคนต่างชาติ ซึ่งบางครั้งก็ไม่จริงเสมอไปประเทศฝรั่งเศสอาจจะเป็นจุดหมายปลายทางอันดับหนึ่งด้านการท่องเที่ยวของโลก แต่ชัยชนะนี้ไม่ได้มาจากการต้อนรับที่อบอุ่นของพวกเขา “อาจถือได้ว่าชาวฝรั่งเศสมีการต้อนรับขับสู้ดีที่สุดในโลก ตราบใดที่เราไม่ขอเข้าไปในบ้านของเขา” ปีแยร์ ดาโนโนส ได้เขียนไว้ในหนังสือ *Les Carnets du Major Thompson* นอกจากเป็นการเสียดสีแล้ว ผมมีคำอธิบายว่าสำหรับคนฝรั่งเศสแล้ว การต้อนรับแขกที่บ้านของเขาหมายถึงพิธีการที่สมเกียรติประหนึ่งงานเลี้ยงของฟุเกต์ เพื่อนหลายคนรอคอยมาหลายปีว่าจะเชิญผมไปที่บ้าน รอเพื่อให้มิตรภาพของเรามั่นคงมากขึ้นเสียก่อน เมื่อสนิทกันแล้วเขาจึงให้ผมไปรับประทานอาหารเย็นแบบ “ง่าย ๆ” ได้ แต่คนอเมริกันส่วนใหญ่เข้าใจผิด และมีคนจำนวนมากที่กลับจากการท่องเที่ยวในฝรั่งเศสแล้วบอกว่า “You’ll never see the inside of a French home” (ซึ่งหมายถึง “คุณจะมีทางได้เข้าไปเหยียบในบ้านของคนฝรั่งเศส”) เมื่อผมอธิบายให้กับบรรณาธิการของ *นิวส์วีค* ฟังว่าการรับเชิญไปดินเนอร์ที่บ้านของชาวปารีสที่ค่อนข้างมีฐานะ หากเลี้ยงที่จะขอเข้าห้องน้ำในระหว่างมื้ออาหารได้ก็จะเป็นการดี แต่เขาไม่เชื่อผม

บางครั้งพวกเราทำตัวลำบากกับการไม่เผยตัวที่เป็นธรรมชาติของพวกเขาคุณ วันหนึ่งศิลปินสาวชาวอเมริกันที่อาศัยอยู่ในปารีสมาได้ระยะหนึ่ง เธอหลงลืมไปว่าคนที่นี้ไม่ได้ปฏิบัติตัวเหมือนอยู่ที่โคลัมบัส ที่โอไฮโอ เธอไปนั่งที่สวนตุยเลอร์ส์ ช่าง ๆ มีคุณแม่ยังสาวคนหนึ่งอยู่กับลูกที่เป็นดาวน์ซินโดรม ด้วยความที่เธอเติบโตมากับพี่ชายที่มีความพิการเช่นเดียวกัน สาวอเมริกันคนนี้จึงรู้สึกสะเทือนใจ และค่อนข้างเห็นอกเห็นใจ เธอเข้าไปเลียบเคียงถามถึงเรื่องนี้กับสาวที่นั่งข้าง ๆ

“ลูกชายดิฉันสุขภาพสมบูรณ์ดีนะ” คุณแม่ชาวฝรั่งเศสที่ถูกสับสนประมาท เกิดความขุ่นเคืองใจจากท่าทางที่ละลาบละล้ง จากนั้นเธอก็เดินหนีไป

มีคนยืนยันกับผมว่าความไว้วางใจที่ขึ้นชื่อนี้มีข้อดี เพราะมันทำให้มีเสรีภาพในเรื่องขนบธรรมเนียม (เช่นการมีเมียน้อยหรือซู้รัก) หรือเสรีภาพทางความคิดเห็นซึ่งทำให้ประเทศนี้เป็นดินแดนแห่งเสรีภาพ ผมยอมรับเช่นนั้น เพราะก็จริงอยู่ว่าออสการ์ ไวด์ล หนีจากประเทศอังกฤษที่เขาถูกระรานจากการเป็นรักร่วมเพศ และประเทศฝรั่งเศสเป็นที่ ๆ เขาเลือกมาตั้งถิ่นฐาน เช่นเดียวกับนักดนตรีแจ๊สผิวสีชาวอเมริกันซึ่งได้อพยพไปปารีสหลังสงครามเพื่อหลีกเลี่ยงการเหยียดเชื้อชาติ แต่นั่นมันเมื่อร้อยกว่าปีมาแล้ว และในกรณีหลังก็ 50 กว่าปีมาแล้ว...

Néanmoins, il est en France une caste à laquelle profite indéniablement la loi du silence, le monde politique. Un ministre de l'éducation nationale dont les trois filles sont dans le privé ? Après tout, pourquoi pas, même si cela peut laisser croire à un manque de confiance dans... l'éducation nationale. Plus révélateur est le réflexe immédiat de ses conseillers interrogés par les médias : brandir le « respect de la vie privée ». En clair, l'information n'aurait jamais dû être publiée, cela ne regarde pas les Français. Du bon usage de la défense de la vie privée, dernier recours pour cacher des vérités politiques gênantes.

Mais peut-être le contre-exemple américain y est-il pour quelque chose : Bill Clinton, Gary Hart et bien d'autres hommes politiques ont vu leur intimité étalée dans les médias. Inacceptable pour un Français : son député, c'est un cadre politique et peu importe sa personnalité ou sa vie privée. Aux États-Unis la discipline de parti est secondaire. On élit donc un candidat en son âme et conscience. Ce qui compte vraiment c'est sa « fibre morale », son comportement doit donc être en adéquation avec les valeurs qu'il défend. Et comme nous ne sommes pas français, s'il s'avère être homme marié-coureur de jupons, cela peut effectivement nuire à sa carrière.

La France politique du XXIe siècle pourra-t-elle continuer à maintenir cette barrière hermétique entre vie publique et vie privée ? Peu probable, puisque, depuis Valéry Giscard d'Estaing, tout homme politique aspirant aux plus hautes instances ne manque jamais de cultiver une image d'époux fidèle en se faisant invariablement photographier sur son lieu de vacances avec femme et enfants. Les politiques français vont même plus loin que les Américains avec des conjointes qui conseillent leurs époux-ministres, et exercent, en plus leur influence à partir d'un bureau situé au sein même du ministère. Interrogé sur cette nouvelle tendance, inimaginable pour un citoyen américain, un conseiller de Matignon assurait que tout cela ne faisait que refléter « la vie moderne ». Vraiment ?

En effet, il y a du changement. Un Premier ministre battu à l'élection présidentielle se retire dignement de la vie politique, à l'image du général de Gaulle : c'est très classe. Mais quelques mois plus tard sa deuxième femme, qui prétendait s'être donnée comme mission de « protéger la sphère de l'intime »,

อย่างไรก็ตาม มีคนกลุ่มหนึ่งในฝรั่งเศสที่ได้ประโยชน์จากกฎของความเจียวย่างปฏิเสธไม่ได้ นั่นคือ โลกแห่งการเมืองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนหนึ่งมีลูกสาว 3 คนที่เรียนในโรงเรียนเอกชนหรือ ก็ไม่เห็นแปลกนี้ แม้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้ขาดความเชื่อมั่นใน...การศึกษา ภาครัฐบาล สิ่งที่ทำให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นคือปฏิกิริยาโต้ตอบทันควันของบรรดาที่ปรึกษาของเขาเมื่อสื่อซักถาม เราต้องเคารพ “ชีวิตส่วนตัว” ชัดเจนว่าข้อมูลต่าง ๆ ไม่ควรได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะ เพราะมันไม่เกี่ยวข้องกับคนฝรั่งเศสโดยรวม นับเป็นข้อดีของการปกป้องชีวิตส่วนตัว ที่พึ่งสุดท้ายในการแอบซ่อนความจริงทางการเมืองที่น่าอึดอัด

แต่นั่นอาจมีสาเหตุมาจากอเมริกาซึ่งเป็นตัวอย่างที่ตรงกันข้าม เช่น บิล คลินตัน แกรี ฮาร์ท และนักการเมืองคนอื่น ๆ ที่ชีวิตส่วนตัวถูกนำออกมาแผ่พรายอยู่ในสื่อต่าง ๆ ซึ่งนั่นเป็นสิ่งที่คนฝรั่งเศสรับไม่ได้ ส.ส. ของพวกเขาคือนักการเมือง ไม่ว่าบุคลิกภาพหรือชีวิตส่วนตัวของเขาจะเป็นอย่างไร ที่สหรัฐอเมริกา กฎระเบียบของพรรคเป็นรอง เราจึงเลือกผู้สมัครที่จิตวิญญาณ และสำนึกของเขา สำคัญจริง ๆ คือ “พื้นฐานทางศีลธรรม” ความประพฤติจึงต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกับค่านิยมของเขา และเราไม่ใช่ชาวฝรั่งเศส ดังนั้นถ้าเขาทำให้เห็นว่าเป็นผู้ขายเจ้าชู้ประทุดินทั้งที่แต่งงานแล้ว นั้นอาจสามารถทำลายเส้นทางอาชีพของเขาได้แน่นอน

การเมืองฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 21 จะยังคงรักษาเส้นแบ่งที่ปิดกั้นระหว่างชีวิตสาธารณะกับชีวิตส่วนตัวได้หรือไม่ ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะตั้งแต่วาเลรี ฌิสการ์ด เดสแต็ง เป็นต้นมา นักการเมืองไม่ว่าหน้าไหนที่หวังอำนาจสูงสุดต้องสร้างภาพลักษณ์ของสามีที่ซื้อสัตย์ด้วยการถ่ายรูปกับภรรยาและลูก ๆ ะหว่างไปเที่ยววันหยุดเสมอ นักการเมืองฝรั่งเศสไปไกลกว่านักการเมืองอเมริกันเสียอีก ภรรยาสามารถให้คำปรึกษากับสามีที่มีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีได้ ยิ่งไปกว่านั้นพวกเธอปฏิบัติภารกิจที่โต๊ะทำงานที่ตั้งในกระทรวงด้วยซ้ำ เมื่อถามที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสเกี่ยวกับกระแสสมัยใหม่นี้ ทุกคนยืนยันว่าสิ่งเหล่านั้นสะท้อน “ชีวิตทันสมัย” มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ หรือ พลเมืองชาวอเมริกันยังนึกภาพไม่ออกเลย

มันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริง นายกรัฐมนตรีคนหนึ่งที่พักการเลือกตั้งประธานาธิบดีได้ลาออกจากการเป็นนักการเมืองอย่างสมเกียรติตามภาพลักษณ์ของนายพลเดอโกล คูมีระดับมาก ๆ แต่สองสามเดือนต่อมาภรรยาคนที่สองของเขาซึ่งอ้างว่าภารกิจของเธอคือการ “ปกป้องโลกส่วนตัว”

publie son journal personnel (un best-seller) où il est naturellement question de la campagne de son mari. Et peu de temps après sort une interview de sa première épouse, attribuant l'échec de son ex-mari à son caractère orgueilleux ? La France de la discrète Tante 'Yvonne est bien loin.

En ce qui concerne le politiquement correct, nous les Américains sommes des pionniers, mais les Français vont encore plus loin. Certaines opinions considérées répugnantes (à juste titre) sont interdites par la loi en France. Dans ce domaine, la différence culturelle avec l'Amérique est à son comble car outre-Atlantique nous pensons que ce ne sont ni les politiques ni les juges mais le public qui décide si une idée politique ou historique est sans valeur. (Encore, la loi du marché, me direz-vous.)

En France, c'est souvent aux magistrats qu'incombe cette tâche. Un commentateur exprime des doutes sur les circonstances historiques du génocide des Arméniens ? La communauté arménienne lui fait un procès, et c'est un magistrat qui doit interpréter l'Histoire. Un journaliste de la radio développe un peu trop les positions palestiniennes aux yeux de certains Juifs ? On l'attaque en justice. Un écrivain se livre à une provocation délibérée en traitant l'islam de religion « la plus conne » ? Ce sont les Musulmans qui demandent réparation.

Cette volonté, il me semble, très française de vouloir contrôler l'expression dissimule en fait une vraie peur de la parole et de sa capacité à menacer l'ordre public, voire les institutions de la République. Lorsqu'un président de la République lâche qu'un ministre fréquente trop les « salons », l'effet est si foudroyant que les conseillers de l'Elysée s'affairent pour convaincre le public que le mot n'a peut-être jamais été prononcé. En France, le verbe peut avoir la force d'une bombe, il faut donc le réglementer.

Prenez le négationnisme, il est rejeté par tous les historiens sérieux, mais en le poursuivant devant les tribunaux, au nom de la loi Gayssot, on risque de lui conférer l'attrait du fruit défendu. L'existence même du Front National et le succès de son leader à l'élection présidentielle de 2002 n'ont-ils pas montré que les idées « réprimées » parviennent à proliférer encore mieux dans l'ombre ?

ก็จะเผยแพร่บันทึกส่วนตัว (เป็นหนังสือติดอันดับขายดี) ซึ่งมีเรื่องเกี่ยวกับการหาเสียงของสามีอย่างแน่นนอน และหลังจากนั้นก็มียุทธศาสตร์ของภรรยาคนแรกเกี่ยวกับความล้มเหลวที่มาจากบุคลิกที่หลงตัวเองของอดีตสามีของเธอ ประเทศฝรั่งเศสไม่ได้สงบเสงี่ยมเหมือนสมัยปาอีวอนอีกแล้ว

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมารยาททางการเมือง พวกเราชาวอเมริกันเป็นผู้ริเริ่ม แต่ชาวฝรั่งเศสไปไกลกว่านั้น ความคิดเห็นบางอย่างที่ถูกมองว่าน่ารังเกียจ (ซึ่งก็จริง) ถูกห้ามด้วยกฎหมายในฝรั่งเศส ในเรื่องนี้มีความแตกต่างด้านวัฒนธรรมกับทวีปอเมริกาอย่างยิ่ง เพราะที่อเมริกา พวกเราคิดว่าไม่ใช่ทั้งนักการเมืองทั้งผู้พิพากษา แต่เป็นประชาชนที่จะตัดสินใจว่าแนวคิดทางการเมืองหรือทางประวัติศาสตร์หนึ่งไร้ค่า (นี่คุณก็จะบอกว่าเป็นกฎการตลาดอีกเช่นกัน)

บ่อยครั้งในฝรั่งเศสที่ภาระนี้จะตกเป็นของผู้พิพากษา มีผู้วิพากษ์วิจารณ์กลางแคลงใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในการฆ่าล้างชนชาติอาร์เมเนียใช้ไหม ชุมชนชาวอาร์เมเนียยื่นฟ้องเขา และผู้พิพากษาก็จะต้องเป็นคนตีความประวัติศาสตร์นี้ นักข่าววิหวิเคราะห์กรณีปาเลสไตน์มากไปสักหน่อยในสายตาของชาวยิวบางคน นักข่าวก็ถูกฟ้อง นักเขียนคนหนึ่งทำหายโดยกล่าวว่าศาสนาอิสลามคือศาสนาที่ “เจ๋งที่สุด” ชาวมุสลิมก็ลุกขึ้นมาเรียกร้องให้เยียวยา

ผมคิดว่าความตั้งใจสไตล์ฝรั่งเศสสุด ๆ ที่อยากจะควบคุมการแสดงความรู้สึก แท้จริงแล้วเป็นการปกปิดความกลัวคำพูดและพลังของมันในการคุกคามความสุขในสังคม หรืออาจจะถึงขั้นคุกคามสาธารณรัฐ เมื่อประธานาธิบดีฝรั่งเศสเผยให้ทราบว่ารัฐมนตรีคนหนึ่งไปทำงานมอเตอร์โชว์บ่อยเกินไป ผลกระทบนี้ร้ายแรงมากจนกระทั่งที่ปรึกษาแห่งเอลิเซต้องรีบออกมาชี้แจงเพื่อให้สาธารณชนเชื่อว่าไม่เคยมีใครพูดแบบนั้นซะหน่อย ที่ฝรั่งเศสคำพูดอาจมีพลังเท่าระเบิดหนึ่งลูก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวางกฎเกณฑ์ให้ดี

ลองพิจารณาตัวอย่างของลัทธิปฏิสเตรนิยม ลัทธินี้ถูกปฏิเสธจากนักประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือแต่เมื่อมีการฟ้องต่อศาลยุติธรรมในนามของกฎหมายต่อต้านอาชญากรรมการล้างเผ่าพันธุ์ เกย์โซต์ก็อาจทำให้ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ การมีอยู่ของพรรคขวาจัด และความสำเร็จของผู้นำของเขาในการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี 2002 ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าความคิด “ที่ถูกปราบ” มักแพร่พันธุ์เมื่อมันอยู่ในความมืดหรือ

Un autre cas où l'esprit de réserve s'est imposé est celui de la guerre d'Algérie. Il a permis à la France d'occulter la torture. De retour en métropole, soldats et officiers ont tout simplement gardé le silence.

Les restrictions du droit à l'image sont aussi un dérivé de cette discrétion à la française. « Toute personne dispose d'un droit exclusif sur son image », a décidé la Cour de cassation. Y compris dans un lieu public, ce que n'admettent, pas les sociétés anglo-saxonnes, plus libérales dans ce domaine. Au cours des siècles, seuls trois pouvoirs ont ainsi réussi à mettre l'image sous tutelle : les iconoclastes de l'Empire byzantin, les mollahs, et... la République française.

La télévision veut-elle diffuser un reportage sur les problèmes dans les lycées ? Eh bien, il ne faut surtout pas montrer la physionomie des adolescents, comme s'ils s'agissaient de prisonniers de droit commun. Le téléspectateur verra des corps sans têtes, des visages masqués ou des élèves vus de dos.

Un collègue photographe a été attaqué en justice par un père qui avait reconnu sa fille photographiée dans un parc d'attractions. Impossible pour un Américain de comprendre quel préjudice peut bien subir une petite fille lorsqu'elle est vue dans un lieu de divertissement.

Ce souci exagéré de la vie privée est une véritable manne pour les « people », comme on dit chez vous. Ils sont les seuls au monde à pouvoir s'offrir le beurre et l'argent du beurre. Comment ? En utilisant les magazines quand ils ont besoin de publicité. Et en leur faisant des procès dès qu'ils publient des photos et des articles qu'ils considèrent comme une atteinte à leur vie privée. (C'est-à-dire, peu flatteurs.) Les champions en la matière sont les enfants du prince de Monaco. Si Céline Dion a reversé ses gains juridiques à la lutte contre le cancer, la famille Grimaldi n'a pas la même élégance. Les trois rejetons de Grace Kelly, qui ont aussi du sang américain dans les veines, attaquent volontiers en justice et se voient accorder autour de 700 000 euros par an.

อีกกรณีหนึ่งที่จิตวิญญาณของความเจ็บมีความสำคัญมากนั่นคือความเจ็บในส่วนอง สงครามอัลจีเรีย มันช่วยให้ประเทศฝรั่งเศสซ่อนเร้นความทารุณไว้ได้ เมื่อกลับมาถึงเมืองหลวง ทหาร และเจ้าหน้าที่ต่างก็เจ็บกันหมด

ข้อห้ามในเรื่องของสิทธิในรูปถ่ายเป็นส่วนหนึ่งของความเจ็บสไตน์ฝรั่งเศส ศาลอุทธรณ์ เป็นผู้ตัดสินว่า “ทุกคนมีสิทธิอย่างสมบูรณ์และแต่เพียงผู้เดียวในรูปถ่ายของตนเอง” รวมถึงในสถานที่สาธารณะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวแอ็งโกล-แซ็กซอน ที่ใจกว้างกว่าในเรื่องนี้ ไม่ยอมรับ ในช่วงหลายศตวรรษนี้ ผู้ที่ปกป้องสิทธิในภาพถ่ายสำเร็จมีเพียง 3 ประเภทเท่านั้น ผู้ที่ทำลายรูปเคารพของจักรวรรดิไบเซนไทน์ ผู้รอบรู้ในคำสอนของอิสลาม และ...สาธารณรัฐฝรั่งเศส

วิธีต้องการเผยแพร่สารคดีเกี่ยวกับปัญหาในโรงเรียนมัธยมหรือ ก็ได้แต่ไม่ต้องเปิดเผยใบหน้าของวัยรุ่น รวบรวมว่าพวกเขาเป็นนักโทษคดีอาญา ผู้ชมจะเห็นเพียงแค่ร่างกายไร้ศีรษะ ใบหน้าใส่หน้ากาก หรือเห็นเฉพาะด้านหลังของนักเรียน

เพื่อนช่างภาพถูกฟ้องร้องโดยคุณพ่อคนหนึ่งซึ่งจำลูกสาวของเขาที่ถูกถ่ายภาพขณะอยู่ในสนามเด็กเล่นได้ เป็นไปไม่ได้เลยสำหรับคนอเมริกันที่จะเข้าใจว่าเด็กน้อยคนนั้นได้รับความเสียหายอะไร เมื่อเธอถูกถ่ายภาพในสถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจ

ความกังวลเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวจนเกินเหตุ เป็นอาหารทิพย์อย่างแท้จริงสำหรับ “people” อย่างที่พวกคุณเรียกกัน พวกเขาเป็นพวกเดียวในโลกที่ได้ประโยชน์ทั้งขึ้นทั้งล่อง ทำไมนะ หรือ ก็สามารถใช้นิตยสารเมื่อต้องการโฆษณา แล้วก็สามารถฟ้องนิตยสาร ทันทีที่เผยแพร่รูปภาพและบทความที่พวกเขาพิจารณาแล้วว่าเป็นเหมือนการก้าวล่วงเข้าไปในชีวิตส่วนตัวของพวกเขา (หมายถึงที่ไม่ได้ทำให้พวกเขาดีขึ้น)

แซมเปียนในเรื่องนี้คือลูก ๆ ของเจ้าชายโมนาโก เซลิน ดิออน บริจาคเงินที่ได้จากการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายให้กับการต่อสู้กับโรคมะเร็ง แต่ราชวงศ์กรีมัลดีไม่ได้ส่งงานแบบนั้น ลูก ทั้งสามของเกรซ เคลลี ซึ่งมีเลื้อดอเมริกันในตัวด้วยเช่นกัน ดำเนินการฟ้องร้องอย่างไม่ลังเลและได้รับเงินราว ๆ 7 แสนยูโรต่อปี

En Amérique, on ne tolérerait pas un tel comportement. Nos célébrités peuvent tout se permettre : dépenses somptuaires, luxe inouï, caprices de stars mais, en retour, elles sont tenues de livrer les détails de leur existence. Les paparazzi sont là pour en témoigner et leurs reportages nous font un peu oublier notre existence monotone. Une forme de service public en quelque sorte ! Vie privée ? Allez donc ! Vivre dans un aquarium, c'est la rançon de la gloire pour les stars — partout, sauf en France. Mais j'allais oublier que vous avez réponse à tout. Ce droit à l'image éviterait aux couples illicites de se retrouver en photo dans la presse. Protéger l'adultère, voilà une priorité nationale des plus originales.

Il n'est pas question de changer ces pratiques typiques de la société française ; d'ailleurs, à chaque nation ses hypocrisies. Pourtant, nous les observateurs venus d'ailleurs, sommes convaincus que le Français est en réalité un grand curieux qui a du mal à contrôler sa boulimie, d'où la nécessité d'imposer des contraintes légales. La France, par exemple, est un pays de badauds. Regardez sur l'autoroute, il suffit qu'un conducteur s'arrête sur la bande d'arrêt d'urgence pour se moucher, et tous les autres ralentissent pour voir ce qu'il fait. Résultat : un bouchon monstre. Avec le succès de « Loft Story », même les Français les plus vieux jeux ont compris que leur pays est, comme les autres, peuplé de voyeurs. On a pu remarquer que ceux qui fustigeaient ce reality show le critiquaient avec un luxe de détails laissant soupçonner des spectateurs plus qu'occasionnels.

De nos jours, la télévision vous permet effectivement de donner libre cours à votre curiosité mais dans les limites du living-room avec quelques incursions dans la chambre à coucher. C'est un peu le mariage du voyeurisme et de la discrétion. Dans les magazines et débats télévisés, Jean-Luc Delarue et consorts nous font assister, via leurs invités, au triste spectacle des « choses de la vie » l'enfance maltraitée, le harcèlement sur les lieux de travail, les problèmes de couple. Mireille Dumas, dans son émission « Vie privée, vie publique » faisait subir au patineur Philippe Candeloro un véritable supplice, en le cuisinant sur son côté radin. À la grande joie (inavouée) du public. Cela vaut bien le prix de la redevance.

ในอเมริกาเราไม่นิ่งเฉยต่อพฤติกรรมเช่นนี้ คนมีชื่อเสียงของเราสามารถทำตามใจตัวเองได้ทุกอย่าง เช่น ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย หรือหาอย่างไม่น่าเชื่อ เอาแต่ใจตัวเองแบบดารา แต่ในทางกลับกัน พวกเขาต้องเปิดเผยชีวิตส่วนตัว ปาปาร์ตซีจะเป็นผู้หาหลักฐาน และการรายงานข่าวของพวกนั้นจะทำให้เราลืมชีวิตอันแสนธรรมดาของเราไปได้สักพัก คล้ายกับเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริการสาธารณะเลยแหละ ชีวิตส่วนตัวหรือ พูดอะไรอย่างนั้น การใช้ชีวิตเป็นบุคคลสาธารณะคือค่าจ้างของเกียรตินิยม สำหรับดาราทั้งโลกยกเว้นที่ฝรั่งเศส แต่ผมลืมไปว่าคุณมีเหตุผลให้กับทุกเรื่อง สิทธิในรูปภาพทำให้คู่รักนอกกฎหมายไม่ต้องมีรูปคู่ปรากฏต่อหน้าสาธารณชน การปกป้องการล่วงประเวณีนั้นแหละสิ่งสำคัญอันดับหนึ่งของชาติที่แปลกที่สุด

มันเป็นไปไม่ได้ที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมนี้ในสังคมฝรั่งเศส แต่ที่จริง แต่ละชาติต่างก็มีความหน้าไหว้หลังหลอกทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม พวกเราซึ่งเป็นคนนอกมีความเชื่อว่าคนฝรั่งเศสในความจริงแล้วมีความอยากรู้อยากเห็นอันเวอร์วังที่ยากต่อการควบคุม ซึ่งจำเป็นต้องออกกฎหมายมาควบคุม

ตัวอย่างเช่นประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศของคนมั่งง่าย ลองดูบนทางด่วน แค่นั่งขับรถ คนหนึ่งจอดบนแนวจอดฉุกเฉินเพื่อส่งน้ำมัน คนอื่น ๆ ก็ต้องชะลอรถลงเพื่อมองว่าเขาทำอะไร ผลก็คือรถติดมหาศาล จากความสำเร็จของรายการเรียลลิตีโชว์ “Loft story” แม้แต่คนฝรั่งเศสที่ล้าสมัยที่สุดยังเข้าใจว่าประเทศของพวกเขาเต็มไปด้วยพวกถ้ามองเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ เราสังเกตได้ว่าคนที่ดำเนินรายการเรียลลิตีโชว์นี้ได้วิพากษ์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งจนพวกคนที่ดูผ่าน ๆ ต่างพากันสงสัย

แน่นอนว่าในปัจจุบันทีวีช่วยให้อาหารแก่ความอยากรู้อยากเห็นของคุณได้ แต่จำกั้อยู่แค่นั่งเล่นเท่านั้น หรืออาจจะบุกรุกเข้าไปในห้องนอนได้บ้าง เป็นการผสมผสานกันระหว่างการถ้ามองกับการไม่ประเจิดประเจ้อ ในนิตยสารและรายการสนทนาทางทีวี ฌ็อง-ลุก เดอลารู และคณะทำให้เราได้ชมการแสดงอันน่าเศร้าผ่านแซร์บิเย เป็นการแสดง “เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต” เช่น เด็กที่ถูกทารุณ การล่วงละเมิดในที่ทำงาน ปัญหาชีวิตคู่ มิเรย์ ดูมาส์ ในรายการ “ชีวิตส่วนตัว ชีวิตสาธารณะ” ทำให้นักสเก็ตน้ำแข็งอย่างฟิลิปป์ ก็องเดอโลโร ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแท้จริง โดยการซักถามเขาในส่วนที่เกี่ยวกับความตระหนี่เหนียวของเขา ท่ามกลางความหรรษา (ที่แอบซ่อนไว้) ของผู้ชม นี่สิถึงจะคุ้มค่างับเงินภาษีโทรทัศน์ที่เสียไป

Pour l'étranger, la discrétion française constitue souvent un piège car elle est à sens unique, et l'Américain s'y laisse facilement prendre. Dans un dîner, il se confie volontiers, sans la moindre gêne, tandis que son interlocuteur français l'écoute mais ne dévoile rien en échange. Avec le temps, j'ai néanmoins fini par trouver la réserve des Français reposante. Aux États-Unis, un Américain qui ne peut pas payer 100 euros l'heure pour un psy est condamné à passer un temps considérable en confidences. S'il veut trouver une oreille compatissante, il doit en contrepartie écouter inlassablement ses copines lui raconter pour la énième fois pourquoi leur sœur aînée est une vraie salope, et comment maman a toujours favorisé le petit frère, un bon à rien qui n'a jamais rien fait dans la vie... En France il lui suffit de s'adresser au premier venu qui l'écouterait sans lui infliger en retour un récit détaillé de ses malheurs. Aux USA, dans les lieux publics, il est impossible d'échapper à toutes ces conversations qui se déroulent haut et fort, et ce n'est pas le portable qui va arranger les choses.

À propos de portables, je m'étonne que les autorités françaises ne prennent pas de mesures contre ces mouchards. En voilà une dangereuse atteinte à la vie privée ! Tout époux peut désormais se transformer en détective privé et consulter la liste des appels reçus par son conjoint pendant qu'elle se trouve sous la douche. Et la République laisse faire...

สำหรับชาวต่างชาติ ความเจ็บแบบฝรั่งเศสบ่อยครั้งก็เป็นกับดัก เพราะมันเป็นทางตัน และชาวอเมริกันติดกับได้ง่ายมาก ในการรับประทานอาหารเช้าวันหนึ่ง เขาปรับทุกข์ให้ฟังอย่างไวใจ และเปิดเผย ในขณะที่คู่สนทนาชาวฝรั่งเศสฟังเขาแต่ไม่ได้ให้ข้อมูลส่วนตัวกลับมาเลย แต่เมื่อเวลาผ่านไป สุดท้ายผมมองความเจ็บของคนฝรั่งเศสเป็นเรื่องผอนคลาย ที่สหรัฐอเมริกา คนที่ไม่สามารถจ่ายเงิน 100 ยูโรต่อชั่วโมงให้กับจิตแพทย์ จะต้องใช้เวลาอย่างมากถึงกิจกรรมการปรับทุกข์ ถ้าเขาต้องการมีคนมารับฟังอย่างเห็นใจ เขาก็ต้องทนฟังเพื่อนสาวเล่าเรื่องของหล่อนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยเป็นรอบที่เท่าไรก็ไม่รู้ว่าทำไมพี่สาวคนโตของพวกหล่อนนั้นนิสัยโคตรเลว หรือทำไมแม่ถึงรักแต่น้องชายคนเล็กที่ไม่เคยทำอะไรสำเร็จในชีวิต... ในทางกลับกัน ที่ฝรั่งเศสเขาแค่เล่าความทุกข์ให้ใครก็ได้ฟังโดยไม่ต้องทนรับฟังความทุกข์ของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการตอบแทน ในสหรัฐอเมริกา ตามสถานที่สาธารณะ เป็นไปไม่ได้ที่จะหนีการสนทนาประเภทนี้ซึ่งเกิดขึ้นบ่อย ๆ และโทรศัพท์ก็ไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น

สำหรับโทรศัพท์ ผมแปลกใจที่เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสไม่มีมาตรการต่อต้านพวกสอตแนมเหล่านี้ นี่แหละคือการกระทำที่อันตรายต่อชีวิตส่วนตัว สามีสสามารถกลายร่างเป็นนักสืบและเปิดดูรายการรับโทรศัพท์ของคู่สมรสในขณะที่เธออาบน้ำอยู่ และรัฐก็ปล่อยให้เขาทำ...

XXIII

L'heure ce n'est pas l'heure

Confronté à une montre, le Français y voit tout autre chose que le reste de l'humanité. Pour un Anglo-Saxon, l'heure, c'est un fait indiscutable ; pour les Franco-Latinos, tribu qui peuple les terres au sud de la Belgique, c'est une abstraction. Rendez-vous avec un copain à 15 heures ? Eh bien, 15 heures c'est l'heure où il se met en route. Et moi, je suis déjà sur place, encore une fois piégé.

Pendant des années, j'avais comme partenaire de tennis un Monsieur Laplace (qui ne m'a jamais confié son prénom, mais passons). Si le cours était réservé à 16 h 30, il s'amenait relax vers 16 h 36. Et à peine arrivé, il annonçait solennellement son intention de se rendre aux toilettes. Mais il habitait à 10 minutes du tennis, bon sang ; il n'aurait pas pu s'occuper de sa vessie avant de quitter son domicile ? Résultat, dix minutes de jeu perdues et néanmoins payées. Cela fait-il partie de la guerre psychologique comme ces chefs d'État qui ne veulent à aucun prix décrocher le combiné le premier ? Je ne le crois pas. Il s'agit simplement de la bonne vieille mentalité française — avant l'heure ce n'est pas l'heure. À l'heure non plus d'ailleurs.

Chaque fois que l'étranger croit s'être adapté à ce qu'il faut bien appeler ce phénomène, les Français arrivent à le prendre au dépourvu. L'un des cafés du Jardin du Luxembourg affiche son horaire d'été fermeture à 19 heures. Il n'est que 18 h 40, et, en toute confiance, je commande des cafés. En toute naïveté plutôt, car le tenancier refuse de nous servir, il m'explique, comme si j'étais le dernier des débiles, qu'il y a deux horaires 19 heures, c'est l'heure de clôture pour les dictas déjà servis, pour les autres, c'est 18 h 30, car le processus de fermeture étant entamé, les boissons chaudes ne sont plus disponibles. L'établissement se trouve alors dans un état d' « ouverture-fermeture » que seul un Français est à même de comprendre.

Les progrès de la technologie ne font que conforter cette philosophie du temps.

บทที่ 23

เวลาไม่เป็นเวลา

ตอนดุนาฟิกา คนฝรั่งเศสจะเห็นสิ่งอื่น ๆ ที่มวลมนุษยชาติไม่เห็น สำหรับชาวแอ็งโกลแซกซอน เวลาเป็นสิ่งที่ไม่มีข้อโต้แย้ง แต่สำหรับชาวฝรั่งเศสเชื้อสายละติน คนเฒ่าที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนใต้ของเบลเยียมถือว่าเวลาเป็นนามธรรม การนัดกับเพื่อนตอนบ่ายสามนหรือ จั๊นบายสามก็จะเป็นเวลาที่เขาเริ่มเดินออกจากบ้าน ส่วนผมก็อยู่ที่นั่นดหมายเรียบร้อยแล้ว เป็นอีกครั้งที่ติดกับดักฝรั่งเศส

ในช่วงเวลาหลายปีที่ผมเป็นคู่ตีเทนนิสกับคุณลาปลาซ (ผู้ไม่เคยไว้วางใจที่จะบอกชื่อแก่ผม แต่ก็ช่างมันเถอะ) ถ้าเราจองสนามเทนนิสไว้ตอนสี่โมงครึ่ง เขาจะค่อย ๆ นวยนาดมาถึงตอนสี่โมงสามสิบหก และพอมมาถึงปั๊บ ก็จะบอกอย่างเป็นทางการว่าจะไปเข้าห้องน้ำ แต่บ้านเขาอยู่ห่างจากสนามเทนนิสแค่ 10 นาทีให้ตายเถอะ เขาจะจัดการกับกระเพาะปัสสาวะก่อนออกจากบ้านไม่ได้เลยหรือไง ผลก็คือเสียเวลาเล่นไป 10 นาทีโดยที่เงินก็ต้องจ่าย หรือมันเป็นส่วนหนึ่งของสงครามจิตวิทยาเช่นเดียวกับพวกผู้นำรัฐทั้งหลายที่ไม่ยอมรับโทรศัพท์เป็นคนแรก ผมไม่คิดว่าเป็นอย่างนั้น มันเป็นแค่เรื่องของความคิดแบบเก่า ๆ ของคนฝรั่งเศสที่ว่า ก่อนเวลาแสดงว่ายังไม่ถึงเวลา แต่นี่ตรงเวลาก็ไม่ได้อีกเช่นกัน

ทุกครั้งที่ชาวต่างชาติคิดว่าปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่ต้องเรียกว่าปรากฏการณ์นี้ได้แล้ว เมื่อนั้นแหละ ชาวฝรั่งเศสก็จะเล่นงานเขาโดยไม่ทันได้ตั้งตัว ร้านกาแฟแห่งหนึ่งในสวนลุกซ็องบูร์ติดตารางเวลาช่วงฤดูร้อนว่าปิด 1 หุ่่ม แต่เนื้เพ็งจะ 6 โมง 40 นาที ผมเข้าไปสั่งกาแฟอย่างมั่นใจ ใส่ชื่อและไม่ได้เฉลียวใจเลยสักนิด แต่เจ้าของร้านไม่บริการเราใช้อย่างนั้น รวากับว่าผมเป็นไอ้เซ่อจอมเป็น เขาอธิบายให้ผมฟังว่ามี 2 ตารางเวลา หุ่่มหนึ่งคือเวลาปิดสำหรับลูกค้าที่ได้รับบริการแล้ว สำหรับคนที่มาใหม่ปิดไม่เกิน 6 โมงครึ่ง เพราะกระบวนการในการปิดร้านได้เริ่มขึ้นแล้ว เครื่องดื่มร้อนจึงไม่สามารถทำได้อีก ร้านจึงอยู่ในสภาพ “กึ่งปิด-กึ่งเปิด” ซึ่งมีเพียงคนฝรั่งเศสเท่านั้นที่จะเข้าใจ

ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเพียงแค่นับสนุนแนวคิดเรื่องเวลานี้

Il m'a fallu un an ou deux pour saisir pourquoi le téléphone portable ravit autant ces Français, si peu stressés par leur montre. L'engin permet en effet de ne pas arriver à l'heure sans le désagrément d'avoir à s'excuser. Le coup est simple. En quittant son domicile — déjà en retard — on téléphone pour dire : « J'ai pris un petit retard. » L'autre personne étant avertie, l'horaire convenu n'a plus sa raison d'être. Le retardataire arrive, complètement blanchi et déculpabilisé. Simple, non ?

Par contre, il n'est jamais question en France de se mettre en retard quand il s'agit d'une activité jugée vitale --le déjeuner, par exemple. Essayez de trouver un plombier vers 13 heures pour une urgence. Impossible ! Les Français ont le ventre au diapason. Ils sont tous, mais tous, en train de déjeuner paisiblement ou bruyamment, selon les cas, au même moment. Ces mêmes traînants qui naguère ne voyaient pas la nécessité d'arriver à l'heure abandonnent leurs dossiers à 12 h 30, brûlent les feux rouges, écrasent les grands-mères au passage clouté pour se remplir la panse... C'est l'élan vital dont parlait Henri Bergson.

D'ailleurs, je n'ai jamais entendu parler dans ce pays d'un bureau ou d'une administration qui pratique ce qu'on appelle dans les pays civilisés « la journée continue ». Joindre un employé au téléphone ? Le lundi ? N'y songez point, la semaine n'est pas encore organisée. C'est la standardiste qui est chargée de l'expliquer, et si jamais elle vous passe la personne en question, elle est virée. Le vendredi ? Encore moins. Soit pour cause de RTT, soit parce qu'on boucle plus tôt à cause du week-end ou encore parce que celui que vous souhaitez joindre est en train de rattraper les retards de la semaine. Les autres jours, pas avant 10 heures SVP, car on vient de terminer le deuxième petit café. Et mieux vaut ne pas tenter sa chance après-midi, l'heure du déjeuner approchant. Entre 15 h 30 et 17 heures en revanche, ça peut aller. Bref, au total dix heures et demie de disponibilité par *semaine*.

Vous voulez rencontrer vos amis français ? Là aussi le créneau est mince. Dans l'Hexagone, l'emploi du temps se mesure en tranches de six semaines, maxi. Hélas, il en faut un minimum de sept pour organiser une rencontre.

ผมต้องใช้เวลาปีหรือสองปีถึงจะตามทันว่าทำไมโทรศัพท์มือถือถึงทำให้คนฝรั่งเศสเครียดกับนาฬิกา
น้อยลงและพึงพอใจได้ขนาดนั้น จริง ๆ แล้วเครื่องมือนี้ช่วยให้ไม่ต้องมาถึงตรงเวลาโดยไม่ต้องลำบาก
ใจกับการขอโทษ นับเป็นเรื่องง่าย ในขณะที่กำลังจะออกจากที่พักซึ่งเลยเวลานัดหมายไปแล้ว ก็แค่
โทรมาแจ้งว่า “ฉันจะไปสายนิดหน่อยนะ” ก็ถือว่าแจ้งคนรอแล้ว เวลาที่นัดไว้ก็ยกเลิกไปโดยปริยาย
คนสายก็ไม่มีความผิด ปราศจากมลทิน มันเป็นเรื่องง่าย ๆ ใช่มั้ยล่ะ

ในทางตรงกันข้าม ที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นไปไม่ได้เลยที่จะมาสายในช่วงเวลาของ
กิจกรรมที่มีความสำคัญต่อร่างกาย อย่างเช่น การทานอาหารกลางวัน คุณลองตามหาช่างประปา
สำหรับงานเร่งด่วนตอนประมาณบ่ายโมงสิ ไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะคนฝรั่งเศสมีกระเพาะอาหารที่
สามัคคีกัน พวกเขาทุกคนกำลังทานอาหารกลางวันอย่างสงบ หรือไม่ก็อย่างโหวกเหวก แต่ในทุกกรณี
เขาทานอาหารในเวลาเดียวกัน แม้แต่พวกที่ซัดซ้าซึ่งเมื่อครู่ยังไม่เห็นความจำเป็นของการตรงต่อเวลาก็
รีบทิ้งเอกสารของพวกเขาตอนเที่ยงครึ่ง ฝ่าไฟแดง เร่งเครื่องอย่างแรงใส่ยายแก่ ๆ ที่ทางม้าลายเพื่อ
ไปเติมกระเพาะอาหารให้เต็ม... เป็นความเร่งด่วนแห่งชีวิตที่อึ้งรี แบร์ซซงกล่าวถึง

อีกอย่างผมยังไม่เคยได้ยินว่าในประเทศนี้มีสำนักงานหรือหน่วยงานรัฐที่ปฏิบัติงานแบบ
ที่เราเรียกกันในประเทศคิวไลซ์ว่า “มีบริการตลอดวัน” การติดต่อกับพนักงานทางโทรศัพท์ในวัน
จันทร์หรือ ฝันไปเถอะ เพราะยังไม่ได้เริ่มจัดการอะไรในต้นสัปดาห์ พนักงานรับโทรศัพท์มีหน้าที่
อธิบาย และถ้าเธอดันต่อสายไปยังผู้ที่ คุณจะติดต่อ เธอจะถูกไล่ออก วันศุกร์ล่ะ ยิ่งยากเข้าไปใหญ่ ไม่
ว่าจะเป็นเพราะนโยบายลดชั่วโมงการทำงาน RTT หรือไม่ก็ปิดก่อนข้างเร็วเนื่องจากจะเป็นวันสุด
สัปดาห์ หรืออีกอย่างก็เพราะคนที่คุณอยากติดต่อกำลังตามงานที่ล่าช้าของสัปดาห์ให้ทัน ส่วนวัน
อื่น ๆ ได้โปรดอย่ามาก่อน 10 โมง เพราะเขาเพิ่งจะตีกาแฟแก้วที่สองเสร็จ และจะดีกว่าถ้าไม่
พยายามมาหลังเที่ยงเพราะมันใกล้เวลาทานอาหารกลางวัน ดังนั้นควรไประหว่างบ่ายสามโมงครึ่งถึง
ห้าโมง สรุปลงแล้วมีเวลาทำการรวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมงครึ่งต่อสัปดาห์

คุณอยากจะพบเพื่อนชาวฝรั่งเศสของคุณใช่ไหม ช่วงเวลาว่างก็สั้นเช่นกัน ในดินแดนหก
เหลี่ยม ตารางเวลาจัดไว้สูงสุด 6 สัปดาห์ แต่ไธเอีย อย่างน้อยต้องใช้ 7 สัปดาห์ในการนัดหมาย

À la rentrée, tous les Français font, bien sûr, « leur rentrée », même ceux qui ne sont pas partis en vacances, et surtout les hommes politiques. On doit faire vite pour se voir, mais hélas les vacances — cette grande sieste nationale — marquent encore les esprits, et, tout naturellement, on remet cela après la Toussaint.

C'est justement début novembre que dans une soirée parisienne, j'ai eu le plaisir de rencontrer une charmante brune, originaire de Nantes. Quand je l'ai invitée au restaurant, elle m'a répondu qu'elle était pour l'instant débordée mais que ce serait avec joie après les fêtes de fin d'année.

Janvier venu, c'était jouable mais après les excès financiers ou gastronomiques de décembre ce serait mieux après les vacances de février, n'est-ce pas ?

Je relance ma brune fin février, et j'apprends qu'elle vient d'avoir une promotion — bravo — et qu'elle doit donc faire du zèle, notamment rédiger un gros rapport destiné au directeur à remettre avant Pâques. Elle en a seulement pour six semaines, mais après Pâques, ce sera avec grand plaisir, dit-elle. Son ton, enjoué, est prometteur. Patientons, on finira par y arriver.

Entre Pâques, fête diablement mobile qui affole les agendas, et le mois de mai, rien n'est envisageable, rien, rien, rien, car il y a trop peu de temps. En mai, tout ceux qui ont déjà passé ce mois en France le savent, c'est totalement exclu avec tous ces jours fériés, ces ponts, ces grands ponts, ces innombrables absences, ces semaines en miettes. La brune ne rappelle même pas.

Dernier espoir : la « fenêtre » entre Roland-Garros et le Tour de France, période ensoleillée, période de liesse, période de tous les possibles. Enfin, elle est d'accord puisque au bureau on commence à respirer un petit peu. Cela fait si longtemps qu'on ne s'est pas vu. Mon Dieu, où est partie l'année ?

Mais seulement voilà que depuis sa nomination, elle est obligée de prendre ses vacances en juillet, histoire de se coordonner avec le planning du grand patron. Et moi, je suis un aoûtien confirmé...

ตอนเปิดเทอม แน่แน่นอนว่าชาวฝรั่งเศสทุกคนก็จะมีวันเปิดเทอม แม้ว่าบางคนไม่ได้ออกไปเที่ยวพักผ่อนตอนปิดเทอม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนเมือง เราต้องรีบหาทางพบกัน แต่ทว่าวันหยุดยาว ช่วงพักผ่อนแห่งชาติ ยังฝังแน่นในจิตวิญญาณของฝรั่งเศส และแน่นอนเราต้องเลื่อนออกไปเป็นหลังช่วงหยุดเคาระพบรรพบุรุษ

ตอนต้นเดือนพฤศจิกายนนี้เอง ในงานปาร์ตี้ที่ปารีส ผมได้พบกับสาวผมน้ำตาลน่ารักคนหนึ่ง มาจากเมืองนีองต์ เมื่อผมเชิญเธอให้ไปทานอาหารที่ภัตตาคาร เธอตอบผมว่าช่วงนั้นเธองานยุ่ง และเธอยินดีหากเป็นช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์

เมื่อเดือนมกราคมมาถึง จริง ๆ ก็พอได้ แต่หลังจากใช้เงินมากมายและกินอย่างอัมหมิพีมันจนเกินพิกัดช่วงเดือนธันวาคม ก็ควรนัดเป็นตอนวันหยุดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ดีกว่าจริงไหม

ผมติดต่อกับแม่สาวผมน้ำตาลของผมอีกครั้งตอนปลายกุมภาพันธ์ และผมได้รู้ว่าเธอเพิ่งจะได้เลื่อนตำแหน่ง ยอดเยี่ยมเลย ดังนั้นเธอจึงต้องทำงานหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำรายงานขึ้นโต๊ะที่หัวหน้าสั่งให้ทำให้เสร็จก่อนเทศกาลอีสเตอร์ เธอมีเวลา 6 สัปดาห์ แต่หลังจากอีสเตอร์ เธอบอกว่าเธอยินดีอย่างยิ่ง น้ำเสียงที่ร่าเริงของเธอทำให้มีกำลังใจ ถ้าอดทนวันหนึ่งต้องสำเร็จ

ระหว่างอีสเตอร์ เทศกาลที่ไม่กำหนดวันแน่นอนซึ่งทำให้ตารางนัดหมายแปรปรวน และเดือนพฤษภาคมก็ไม่มีอะไรที่เป็นไปได้ ไม่มี ๆ ๆ เลย เพราะเวลาน้อยเกินไป ในเดือนพฤษภาคม ทุกคนที่เคยมาอยู่ที่ฝรั่งเศสในเดือนนี้จะรู้ดี ทำอะไรไม่ได้เลยเพราะมีทั้งวันหยุดนักขัตฤกษ์ วันหยุดยาว วันหยุดยาวมาก และคนลาหยุดเอง เป็นช่วงสัปดาห์ที่ขาด ๆ วัน ๆ แม่สาวผมน้ำตาลไม่แม้แต่จะโทรกลับมาผม

ความหวังสุดท้ายคือ ช่วงว่างระหว่างการแข่งขันกีฬาเทนนิส French Open กับการแข่งขันจักรยานตูร์เดอฟร็องซ์ ช่วงเวลาแห่งแสงแดด ช่วงเวลาแห่งความยินดีปรีดา ช่วงเวลาที่ทุกอย่างเป็นไปได้ ในที่สุดเธอก็ตอบตกลงเพราะที่ทำงานเริ่มจะมีช่วงพักผ่อนได้เล็กน้อย เป็นเวลายาวนานมากที่เราไม่ได้พบกัน โอ้พระเจ้า เวลาทั้งปีหายไปไหนหนอ

แต่ตั้งแต่เธอได้รับการแต่งตั้ง เธอก็ต้องลาหยุดยาวในเดือนกรกฎาคมเท่านั้น เพราะต้องประสานงานวางแผนกับหัวหน้าใหญ่ แต่ผมนั้นหยุดได้แค่ช่วงเดือนสิงหาคม...

« Alors, après les vacances ? », propose-t-elle, sans même une ombre d'ironie.

C'est cela. Après...

“ถ้างั้นหลังพักร้อนละคะ” เธอเสนอโดยไม่ได้มีแม่แต่แววของการประชดประชัน
ใซ้ันแหละ หลังจาก...

XXIV

Sombres dimanches

Il y a en France deux catégories d'urgences qui n'arrivent que le dimanche soir : un enfant malade et un fumeur en rupture de stock. C'est bien la preuve que Dieu existe mais qu'il a quelque chose de diabolique ! N'étant pas accro à la cigarette, je m'en tiendrai à mon expérience en matière de chasse aux médicaments.

La France, pays de la douceur et de l'art de vivre, offre un autre visage dès que vous avez besoin d'un remède en dehors des heures ouvrables. Il est déjà 19 heures passées, un dimanche pluvieux d'hiver. Le médecin de SOS vient de partir en laissant une ordonnance pour mon fils. « Il vaut mieux commencer le traitement dès que possible », précise-t-il. En d'autres termes, tout de suite. Le fiston, fiévreux, me regarde comme si sa vie reposait désormais entre mes mains. Je sens monter en moi une grosse bouffée d'instinct paternel. Comment pourrait-il en être autrement avec son regard angélique, son visage pathétique de Saint Jérôme souffrant le martyr. Peu importe s'il est presque, ado, il redevient le temps d'un dimanche mon petit bébé !

Me voilà parti à pied dans les rues de Paris, à la recherche d'un pharmacien de garde rive gauche. Rien de plus simple, n'est-ce pas en votre belle République. Il suffit de trouver une officine où sont affichées les adresses des pharmacies de garde du quartier. Je bénis la France, pays de la douceur et de la civilisation... Et son réseau d'apothicaires hors pair. Pas si facile, en fait. Sur la liste, difficilement lisible, faute de réverbère à proximité (je dois demander à un passant de me prêter son briquet), quatre adresses sont indiquées. Commence alors une demi-heure d'errance à travers le quartier. La première pharmacie « de garde » est, elle aussi, fermée. La deuxième idem. Je finis par comprendre qu'être de garde pour les pharmaciens français n'implique pas de demeurer ouvert la nuit.

Je croyais que les pharmacies de garde, à Paris et dans les grandes villes de province, c'était comme l'empire britannique où le soleil ne se couchait jamais. Dans mon quartier pourtant, des pharmacies, on en trouve à tous les coins de rue.

บทที่ 24

วันอาทิตย์อันมืดม่น

ในฝรั่งเศสมีเรื่องเร่ร่อนอยู่ 2 ประเภทที่มักจะเกิดขึ้นเฉพาะในวันอาทิตย์ นั่นคือ เด็กป่วย กับนักสูบที่บุหรืหมด นี่คงเป็นหลักฐานว่าพระเจ้ามีอยู่จริง แต่ท่านมีความร้ายกาจแฝงอยู่เนื่องจากผมไม่ใช่คนติดบุหรื จึงมีประสบการณ์แค่ในเรื่องของการตามล่าหายาให้ลูก

ฝรั่งเศส ประเทศแห่งความนุ่มนวลและศิลปะการดำรงชีพ จะทำให้คุณได้เห็นโฉมหน้าอีกด้านหนึ่งทันทีที่คุณต้องการซื้อยานอกเวลาทำการ ทุ่มหนึ่งแล้วในฤดูหนาว วันอาทิตย์ที่ฝนตก แพทย์ฉุกเฉินเพิ่งจะออกไปโดยทิ้งใบสั่งยาไว้ให้กับลูกชายของผม เขาย้ำว่า “ควรจะเริ่มกินยาทันทีที่เป็นไปได้นะ” หรือพูดอีกอย่างก็คือ ต้องกินยาทันที ลูกชายที่กำลังไข้ขึ้นมองผมราวกับว่าเขาได้ฝากชีวิตของเขาไว้ในมือผมนับแต่นี้ไป สัญชาติญาณของความเป็นพ่อวูบขึ้นมาจนผมรู้สึกได้ จะให้ทำอย่างไรได้กับดวงตาที่ใสซื่อ ใบหน้าที่น่าสงสารของนักบุญเมโรที่เจ็บปวดจากการถูกรบกวนร่างกาย แม้ว่าเขาก็เกือบจะเป็นวัยรุ่นแล้ว แต่เขาก็ย้อนกลับมาเป็นเด็กน้อย ๆ ของผมในวันอาทิตย์นั้น

นั่นแหละที่ทำให้ผมเดินออกไปตามถนนของปารีสฝั่งซ้ายเพื่อหาร้านขายยาฉุกเฉิน น่าจะไม่มีอะไรยากใช้ไหมในประเทศที่สวยงามของพวกคุณ แคะหาร้านขายยาที่ติดป้ายบอกทางไปร้านขายยาฉุกเฉินในย่านนี้ ผมสวดขอบคุณให้ฝรั่งเศส ประเทศแห่งความนุ่มนวลและความศิวิไลซ์... รวมถึงมีเครือข่ายของเภสัชกรที่ไม่มีใครเทียบได้ แต่จริง ๆ แล้วมันไม่ง่ายเลย ในรายชื่อที่อ่านยากนี้ เพราะไม่มีไฟส่องแถวนั้น (ผมต้องขอยืมไฟแช็คจากคนที่เดินผ่านไปมา) มีที่อยู่ร้านขายยา 4 แห่งระบุไว้ การเดินทางครึ่งชั่วโมงอย่างเลื่อนลอยได้เริ่มขึ้น ร้านขายยา “ฉุกเฉิน” ร้านแรกก็ปิดเหมือนกัน ร้านที่สองก็ปิดอีก สุดท้ายผมจึงเข้าใจว่าการเป็นร้าน “ฉุกเฉิน” สำหรับเภสัชกรฝรั่งเศสไม่ได้รวมถึงการเปิดในตอนกลางคืน

ก่อนหน้านี้ผมคิดว่าร้านขายยาฉุกเฉินที่ปารีสและในเมืองต่างจังหวัดใหญ่ ๆ จะเป็นเหมือนกับสหราชอาณาจักรที่พระอาทิตย์ไม่เคยตกดิน ในย่านที่ผมอยู่มีร้านขายยาอยู่ทุกหัวถนน

Quand je me rends à pied à mon bureau, un trajet de 20 minutes, je passe devant au moins sept officines, et je peux en apercevoir une demi-douzaine d'autres au loin. Comment arrivent-ils tous à gagner leur pain quotidien, ces commerçants qui monopolisent la vente de l'aspirine ?

Finalement, place Maubert, je prends un taxi auquel j'explique mon cas. Sans mot dire, il me conduit d'office place Clichy et stoppe devant la Pharmacie Perrault, ouverte 24 heures sur 24. Ce n'est pas tout à fait gagné, car on afflue partout vers cette adresse providentielle — des parents inquiets comme moi, des malades réels ou imaginaires, et même des mendiants qui demandent l'aumône devant la porte.

À l'extérieur, voitures et taxis s'agglutinent, gênant la circulation. Mon chauffeur trouve une place un peu plus loin, mais il n'a pas l'air content à l'idée de m'attendre. « Dépêchez-vous », me somme-t-il. Au moins, il n'est pas hypocrite. Gonflé tout de même alors que le taximètre affiche déjà plus de 26 euros, à cause du tarif week-end.

À l'intérieur, une dizaine de personnes se côtoient dans une ambiance de bousculade. Si les Français se croient tous prioritaires en temps normal, ce sentiment est encore amplifié face à une pathologie. Les autres clients me jettent un coup d'œil méfiant. Ces regards peu accueillants, je les ai déjà croisés en entrant dans la salle d'attente de médecins ou d'avocats. Cela devait être ainsi sous la monarchie quand les suppliants attendaient des jours d'être reçus par un ministre du roi.

Mais revenons à notre pharmacie. Je subodore que bien avant mon arrivée on a déjà dû se disputer âprement les places dans la file d'attente. D'ailleurs c'est une manière de parler, car chacun rôde en toute liberté devant le comptoir en attendant d'être servi par les deux seules blouses blanches de service. Je prends donc soin de « photographier » dans ma tête le visage de mes voisins pour repérer après qui je passerai. Pas facile. Et puis, le petit local regorge de microbes (ou est-ce mon imagination ?) : ces gens sont des malades. Pour sauver mon fils, je vais sûrement attraper la crève. Ou pire.

ตอนที่ผมเดินไปทำงาน ตลอดเส้นทาง 20 นาที ผมผ่านร้านขายยาอย่างน้อย 7 ร้าน และผมยังสังเกตเห็นอีกสักครึ่งโหลได้ในระยะไกล ๆ พวกพ่อค้าผูกขาดขายแอสไพรินเหล่านี้เขาหาเลี้ยงชีพกันได้อย่างไรในแต่ละวัน

สุดท้ายที่จัตุรัสโม่แบร์ ผมขึ้นแท็กซี่ซึ่งผมได้อธิบายปัญหาของผมให้ฟัง เขาพาผมไปยังร้านยาที่จัตุรัสกลิชชี่โดยไม่พูดอะไร และไปหยุดที่ร้านขายยาแปร์โรลต์ซึ่งเปิด 24 ชั่วโมง แต่ก็ยังพูดไม่ได้ว่าสำเร็จซะทีเดียว เพราะมีฝูงชนหลังไหลมาที่อันประเสริฐแห่งนี้โดยไม่ได้นัดหมาย มีทั้งพ่อแม่ที่กำลังเป็นกังวลแบบผม มีทั้งคนป่วยจริง ๆ และคนป่วยมโน หรือแม้แต่ขอทานที่มาขอรับบริจาคเงินหน้าประตู

ด้านนอก รถยนต์และแท็กซี่มาออกกันกีดขวางทางจราจร คนขับแท็กซี่ของผมเจอที่จอดค่อนข้างไกล และเขาทำทางไม่พอใจที่ต้องรอผม “รีบ ๆ หน่อยนะคุณ” เขาขอร้องผม อย่างน้อยเขาก็ไม่เสแสร้ง อย่างไรก็ตาม เขาน่าจะชอบเพราะที่มีเตอร์ระบุค่ารถไว้แล้วถึง 26 ยูโร เนื่องจากเป็นราคาสำหรับวันหยุดสุดสัปดาห์

ด้านในมีคนราวสิบกว่าคนเดินไปเดินมาในบรรยากาศที่เบียดเสียดกัน ชาวฝรั่งเศสทุกคนที่ปกติแล้วเชื่อว่าตนควรได้รับสิทธิพิเศษ ความรู้สึกนี้จะยิ่งเพิ่มทวีขึ้นไปอีกเมื่อป่วย ลูกค้าคนอื่นมองผมด้วยสายตาไม่ไว้วางใจ ผมเคยเห็นสายตาที่ไม่ค่อยเป็นมิตรเหล่านี้ในห้องรอพบแพทย์หรือทนาย สมัยที่อยู่ภายใต้ระบอบราชาธิปไตยที่คนมารอร้องทุกข์กับกษัตริย์คงเป็นแบบนี้

ตัดกลับมาที่ร้านขายยาของเรา ผมเดาว่าก่อนผมจะมาถึง พวกเขาต้องถกเถียงกันอย่างแรงเรื่องคิวที่ยืนรอ ทุกคนเดินไปเดินมาอย่างเสรีหน้าเคาเตอร์เพื่อรอรับบริการจากพนักงานเสื้อขาวเพียงสองคน ผมจึงต้อง “บันทึกภาพ” ไว้อย่างดีว่าผมยืนต่อจากใคร มันไม่ง่ายนะ อีกอย่างห้องเล็ก ๆ นี่ก็เป็นที่แพร่เชื้อโรคอย่างดี (หรือผมคิดไปเองนะ) เพราะมีแต่คนป่วยทั้งนั้น ในการช่วยชีวิตลูกชายผม ครั้งนี้ ผมอาจติดเชื้อหวัดใหญ่หรือโรคที่ร้ายแรงกว่านั้น

Pendant quelques longues minutes, on n'avance pas. Un monsieur, le visage hagard, raconte avec force détails à un préparateur (il est trop jeune pour être pharmacien titulaire) la thrombose dont il a été victime en 1999, ou était-ce en 2000, en tout cas juste après les vacances de l'année en question. Ces nouveaux médicaments qu'on vient de lui délivrer ne risquent-ils pas de faire resurgir un caillot dans ses veines ?

L'officiant lui répond que, dans ce cas, le médecin traitant ne les aurait pas prescrits. Pas rassuré pour autant, il exige avant de régler, qu'on lui lise les notices. Dans son dos, les prunelles roulent en signe de fureur.

« Mais enfin, rien ne vous empêche de vérifier vous-même ! », grommelle un autre client.

« On voit que vous n'avez jamais eu de thrombose, vous ! », rétorque le parano. Silence dans la petite salle. La réplique a dû lui servir bien des fois.

Le préparateur, avec une patience de femme de marin, s'exécute. Pour faire ce travail, il doit piquer sa dose de calmants dans les tiroirs. Lecture faite des contre-indications, le thrombosé finit par s'en aller.

Les autres clients se succèdent, non sans heurts, et je remarque qu'une fois arrivés au comptoir ils s'attardent tous, posant une question ou deux, prenant manifestement plaisir à faire attendre ceux qui sont derrière eux, sans doute par esprit de vengeance.

Après une bonne vingtaine de minutes, je prends mes médicaments et retourne enfin vers mon taxi. « Ce n'est pas trop tôt », grogne le chauffeur.

Six jours sur sept, la France est un délice. Mais le dimanche... Soyons juste : c'est encore pire dans les trois autres pays où j'ai vécu, l'Allemagne et l'Italie. Sans compter Israël où le jour du sabbat les villes deviennent de véritables cimetières. Mais, en France, patrie de la raison et de la laïcité, on pourrait s'attendre à mieux. Hélas, non, car ce sacro-saint repos dominical que l'église n'a plus le droit de nous imposer, les jésuites de la CFDT ou de l'inspection du travail s'en chargent. Avec la complicité des petits commerçants convaincus que leur clientèle, depuis toujours conditionnée, ne serait pas au rendez-vous.

เป็นเวลาหลายนาทีเดียว แต่แฉะไม่ขยับสักนิด ชายคนหนึ่ง ใบหน้าเลื่อนลอย เล่ารายละเอียดมากมายให้เจ้าหน้าที่ฝึกงานฟัง (เขาเด็กเกินกว่าที่จะมีตำแหน่งเป็นเภสัชกร) เกี่ยวกับลิมเลือดที่เขาเป็นในปี ค.ศ. 1999 หรือไม่ก็ ปี ค.ศ. 2000 แต่ที่แน่ ๆ เขาเป็นโรคนี้หลังวันหยุดยาวในปีที่กล่าวถึงเพียงไม่นาน ยาชนิดใหม่ที่แพทย์เพิ่งสั่งให้จะทำให้เกิดลิมเลือดอีกครั้งหรือไม่

คนขายยาตอบเขาว่าหากมีความเสี่ยงแพทย์ที่รักษาคงไม่สั่งยานี้ ชายคนนั้นดูไม่วางใจ ก่อนจ่ายเงินเขาต้องการให้คนขายอ่านฉลากยาให้เขาฟัง ที่ด้านหลังของเขาจึงมีสายตาแสดงความโกรธเกรี้ยว

“นั่นมันเป็นที่ที่คุณต้องตรวจสอบด้วยตัวเอง” ลูกค้าคนอื่นพิมพ์

“คุณไม่เคยเป็นลิมเลือดละสิ” คนซี้กั๊งวลโต้ ห้องเล็ก ๆ เจียบสนิท คำโต้ตอบเช่นนี้ของเขาคงใช้ได้อยู่หลายครั้ง

เจ้าหน้าที่ฝึกงานยอมทำตามด้วยความอดทนอย่างยิ่งยวด ในการทำงานแบบนี้ เขาจะต้องควักยาแก้ปวดหัวออกจากลิ้นชักมากันบ้างล่ะ หลังจากอ่านข้อห้ามในการใช้ยาเรียบร้อยแล้ว ผู้ป่วยโรคลิมเลือดอดทนก็เดินจากไป

ลูกค้าคนอื่น ๆ เดินต่อกันมา กระแทกกระแทกกัน และผมสังเกตว่าเมื่อมาถึงที่เคาเตอร์ทุกคนต่างอ้อยอิ่ง ต้องถามคำถามสองสามคำถาม เห็นได้ชัดเลยว่าต้องการทำให้คนข้างหลังรอ คงเป็นการแก้แค้นรูปแบบหนึ่ง

หลังจากรอประมาณยี่สิบนาที ในที่สุดผมก็ได้ยาและกลับไปที่รถแท็กซี่ “ซ้ำจริง ๆ” คนขับบ่น

6 วันในสัปดาห์ ประเทศฝรั่งเศสคือความสุขสำราญ แต่สำหรับวันอาทิตย์...พูดอย่างยุติธรรมนะ แย่ที่สุดใน 3 ประเทศที่ผมเคยไปอยู่อย่างเยอรมนีและอิตาลีซะอีก ไม่นับอิสราเอลนะ เนื่องจากวันสะบาโตจะทำให้เมืองต่าง ๆ กลายเป็นป่าช้าที่แท้จริง แต่ในฝรั่งเศส ชาติแห่งเหตุผลและการไม่ยึดติดศาสนา เราคิดว่ามันน่าจะดีกว่านี้

แต่ก็ไม่ น่าเสียดาย มันเป็นไปได้เพราะการพักผ่อนอันศักดิ์สิทธิ์วันอาทิตย์ซึ่งโบสถ์ไม่มีอำนาจใด ๆ อีกต่อไป แต่สาวกของสมาพันธ์แรงงานของฝรั่งเศสและสำนักงานเป็นผู้รับผิดชอบสิ่งนี้ และด้วยการสมรู้ร่วมคิดกับพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยที่มั่นใจว่าลูกค้าของพวกเขาซึ่งยอมรับเงื่อนไขมาแต่ไหนแต่ไรจะไม่มาในเวลานั้น

Et, comme de toute façon, l'idéal d'un commerçant français, c'est deux heures d'ouverture par jour, sans baisse de chiffre d'affaires...

D'où le choc inévitable entre le capitalisme qu'on dit à l'anglo-saxonne et cette France qui se veut gardienne des dimanches. Tel fut le cas lors de la grande bataille des Champs-Élysées menée par Patrick Zelnik, alors patron de Virgin Megastore, pour ouvrir son magasin le jour du seigneur. Arguant de la création d'emplois, il avait -fini par obtenir gain de cause. Au grand dam des syndicats, qui CFDT en tête, expliquèrent benoîtement : « Les commerçants peuvent ouvrir quand ils veulent... sauf s'ils font travailler des employés le dimanche. » Suivit un appel à « un geste citoyen » consistant à boycotter les commerces le dimanche. Encore faudrait-il qu'il y ait des boutiques ouvertes...

Incroyable réaction (au moins pour un Américain) ! Quel dédain pour le soi-disant client-roi ! Autrement dit, les consommateurs débordés n'ont qu'à mieux organiser leur emploi du temps. Plus incompréhensible encore, une bonne partie des Français approuvent, sans doute parce qu'ils assimilent le dimanche sans shopping à la qualité de vie made in France.

Effectivement, les États-Unis sont un autre monde. Là-bas, le dimanche est depuis longtemps un jour comme les autres pour les courses ou les urgences pharmaceutiques. Même à Columbus, si vous souffrez d'insomnie à 4 heures du matin, vous pouvez toujours sauter dans votre voiture pour aller jusqu'à Meijer, un grand magasin « discount » de deux hectares, disposant d'un vaste parking, ouvert 24 heures sur 24, tous les jours de l'année, même à Noël. Et il inclut une pharmacie, naturellement ouverte jour et nuit. Barbare, non ?

Bien sûr à cette heure-ci, il n'y a pas foule chez Meijer, mais on peut tout de même y rencontrer une vingtaine de clients dont une famille noire très American-style, avec ses sept enfants. Elle semble se servir du magasin comme d'un musée, d'une boutique et d'une bibliothèque. Les gosses feuilletent les revues de sport et de cinéma. Ici, dans le calme (très étudié) d'un grand magasin américain, ouvert quand on en a besoin, à votre disposition nuit et jour, bercé par les mélodies apaisantes de la muzak, on se sent finalement assez civilisé.

และไม่ว่าอย่างไรก็ตาม อุดมคติของพ่อค้าแม่ค้าฝรั่งเศสก็คือ เปิดร้าน 2 ชั่วโมงต่อวันได้โดยไม่ให้รายได้ลด...

นั่นเป็นที่มาของการปะทะกันระหว่างทุนนิยมที่เราเรียกว่าแบบแองโกล-แซกซอนกับประเทศฝรั่งเศสที่อยากเป็นผู้ปกป้องรักษาวินัยอาทิติย์ เช่นกรณีการต่อสู้ครั้งใหญ่ที่ถนนของเซลิเซ่นา โดยปาทริก แซลนิก เจ้าของห้างสรรพสินค้าเวอร์จินเพื่อขอให้เปิดห้างทุกวันอาทิติย์อันศักดิ์สิทธิ์ หลังจากให้เหตุผลว่ามันจะเกิดการจ้างงานมากขึ้น เขาก็เป็นฝ่ายชนะ สหภาพแรงงานที่นำโดย CFDT ผิดหวังอย่างมากและอธิบายหัวชนฝาว่า “พ่อค้าแม่ค้าสามารถเปิดร้านได้เมื่อพวกเขาต้องการ... ยกเว้นว่าพวกเขาให้ลูกจ้างทำงานวันอาทิติย์” และตามมาด้วย “หน้าที่พลเมือง” ในการคว่ำบาตรร้านค้าที่เปิดในวันอาทิติย์ ถ้ามีร้านเปิดนะ...

เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่เหลือเชื่อ (อย่างน้อยก็สำหรับชาวอเมริกันคนหนึ่ง) นั่นเป็นการหยามเกียรติพวกลูกค้าที่ทำตัวเป็นพระเจ้า พูดอีกอย่างก็คือถ้าพวกผู้บริโภคนั่นก็แค่ไปจัดระเบียบตารางเวลาของตัวเอง สิ่งที่เขาใส่ใจมากขึ้นไปอีกคือ การที่ชาวฝรั่งเศสจำนวนไม่น้อยเห็นด้วย นั่นอาจเป็นเพราะพวกเขามองว่าวันอาทิติย์ที่ปราศจากการซื้อข้าวซื้อของคือชีวิตที่มีคุณภาพตามสูตรของฝรั่งเศส

แน่นอนที่สหรัฐอเมริกาเป็นอีกโลกหนึ่ง ที่นั่นวันอาทิติย์เป็นวันหนึ่งที่เหมือนกับวันอื่น ๆ มาตั้งนานแล้ว ไม่ว่าจะไปจ่ายตลาดหรือไปช้อปปิ้งในกรณีเร่งด่วน แม้แต่ที่โคลัมบัส ถ้าคุณเป็นทุกข์จากการนอนไม่หลับตอนตี 4 คุณก็สามารถกระโดดขึ้นรถเพื่อไปที่เมเยอร์ ศูนย์การค้า “ลดราคา” ขนาดใหญ่ ซึ่งมีขนาด 2 เฮคเตอร์ มีที่จอดรถกว้างขวาง เปิด 24 ชั่วโมง เปิดทุกวันตลอดทั้งปี แม้แต่วันคริสต์มาส และที่นั่นมีร้านขายยาที่เปิดตลอด 24 ชั่วโมง ไร้อารยธรรมใช้ไหมล่ะ

แน่นอนว่าชั่วโมงนี้ไม่มีฝูงชนที่ห้างสรรพสินค้าเมเยอร์ แต่เรายังเห็นลูกค้าราว 20 คน รวมถึงครอบครัวผิวสีแบบอเมริกันจำพร้อมกับลูก ๆ 7 คน ดูเหมือนว่าพวกเขาจะใช้ห้างเสมือนกับเป็นพิพิธภัณฑสถาน เป็นร้านค้า และเป็นห้องสมุด เด็ก ๆ เปิดนิตยสารกีฬา และภาพยนตร์ ที่นั่นในความเงียบสงบ (ที่คร่ำเคร่งมาก ๆ) ของห้างสรรพสินค้าอเมริกันที่เปิดเมื่อเราต้องการ พร้อมทั้งกลางวันกลางคืน ขับกล่อมเราด้วยเสียงเพลงแนวมูซิกเบา ๆ จนเรารู้สึกเหมือนมีอารยธรรมขึ้นมาบ้าง

Un tel système apparaît impensable en France. Dans les gènes des Gaulois il y a apparemment un besoin forcené de faire tout en même temps que les autres. Les Français déjeunent tous à 13 heures, et dînent à 20 heures. Ils prennent des vacances en juillet-août, pour partir et revenir le même jour, Bison futé nonobstant. C'est une espèce d'identification, de marqueur, d'instinct national. Si vous dites à un Parisien que vous avez dîné à 18 h 00 (ce qui m'arrive parfois quand je ne sors pas), il vous regarde avec la même curiosité malsaine que l'on réserve aux malades mentaux.

Cet instinct est si prononcé que les autres activités, même les plus pressantes passent au second plan. Ainsi les toilettes du parc des Buttes Chaumont ferment à midi pour que la dame pipi puisse déjeuner tranquillement. Enfin, c'est fermé pour les femmes, car les hommes, eux, ont le privilège de se soulager aux heures des repas. Et l'égalité entre les sexes ?

Pour vous pas de problème, puisque, on l'a vu, les heures de fermeture et d'ouverture sont inscrites dans vos gènes. Mais les pauvres étrangers, ont bien du mal à s'y retrouver.

Partis en voiture faire une ballade dans l'arrière-pays champenois avec deux copines, elles aussi étrangères, nous avons voulu faire un pique-nique. Il faisait doux, le ciel était dégagé, nous roulions à travers les vignobles. Dimanche à la campagne ! Nous avons quitté Paris sans faire de provisions, pensant qu'il serait plus sympathique de faire le marché sur place, histoire de trouver quelques denrées fleurant bon le terroir, celles que les provinciaux se plaisent à cacher aux Parisiens.

Erreur fatale. On ne traversait que des villages vides de toute activité commerciale, en dehors du café. Les seules boutiques ouvertes, étaient des « Huit à huit », exactement comme à Paris, vendant des chips ou de l'eau minérale. Pas de marché dominical. Finalement, à quelques kilomètres de la ville, on s'arrête pour interroger une jeune mère qui promenait son bébé en poussette.

« Mon pauvre monsieur » fait-elle « le marché, c'est le samedi matin. » Raté pour le pique-nique. Nous avons déjeuné dans un restaurant à Épernay.

ระบบเช่นนี้ไม่มีทางจะจินตนาการถึงได้ในฝรั่งเศส ในถิ่นของชาวโกล ดูเหมือนจะมีความปรารถนาอย่างรุนแรงที่จะทำทุกอย่างในเวลาเดียวกับคนอื่น ๆ คนฝรั่งเศสทุกคนทานอาหารเที่ยงตอนบ่ายโมง และทานอาหารเย็นตอน 2 ทุ่ม พวกเขาเลิกพักผ่อนเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เพื่อออกไปเที่ยวและจะกลับมาในวันเดียวกัน ถึงแม้จะขัดแย้งกับแนวทางการแก้ปัญหาการจราจรก็ตาม มันเป็นการแสดงเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง เป็นการแสดงตัวตน แสดงความเป็นชาติ แสดงความรักชาติ ถ้าคุณบอกกับคนปารีสสักคนหนึ่งว่าคุณทานข้าวเย็นไปแล้วตอน 6 โมงเย็น (ซึ่งบางครั้งผมก็ทำถ้าไม่ได้ออกไปไหน) เขาจะมองคุณด้วยความฉงนสนเท่ห์ราวกับคุณผิดปกติทางจิต

สัญญาณนี้แสดงออกมากซะจนกระทั่งกิจกรรมอื่น ๆ แม้แต่สิ่งที่ด่วนที่สุดก็มาทีหลัง เช่น ห้องน้ำในสวนเดส์บูตส์โซมด์ ปิดตอนเที่ยงเพื่อให้มาตามฉีได้ทานอาหารกลางวันอย่างสงบสุข แต่ต้องขบอกว่าห้องน้ำหญิงเท่านั้นที่ปิด ผู้ชายมีสิทธิพิเศษที่จะได้ปลดทุกข์ในเวลาทานอาหาร แล้วความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหายไปไหน

สำหรับพวกคุณนะไม่มีปัญหาหรอก เพราะเรารู้กันแล้วว่าเวลาปิดเปิดถูกฝังอยู่ในถิ่นของคุณ แต่สำหรับชาวต่างชาติผู้นำสงสารนั้นใช้ว่าจะเข้าใจกันได้ง่าย ๆ

ผมออกไปขับรถเล่นนอกเมืองของปารีสกับเพื่อนสาวสองคนซึ่งเป็นคนต่างชาติเช่นกัน พวกเราอยากไปปิกนิก อากาศดี ท้องฟ้าโปร่ง เราขับรถผ่านไร่องุ่น ชนบทที่สวยงามในวันอาทิตย์

พวกเราออกจากปารีสโดยไม่ได้เตรียมเสบียง ด้วยคิดว่าน่าจะไปซื้อของกินที่นั่นมากกว่าจะได้ไปเจออาหารท้องถิ่น อาหารที่คนต่างจังหวัดชอบซ่อนไม่ให้ชาวปารีสเห็น

เป็นความผิดพลาดครั้งใหญ่หลวง เราได้แต่ผ่านเมืองร้างที่ไม่มีกิจกรรมทางการค้าใด ๆ นอกเหนือจากร้านกาแฟ ร้านค้าเดียวที่เปิดคือร้าน “8 ถึง 8” เหมือนในปารีสเป๊ะ ขายมันฝรั่งทอดกรอบและน้ำแร่ ไม่มีตลาดวันอาทิตย์ สุดท้ายไปต่ออีกไม่กี่กิโลเมตรเราก็ต้องจอดเพื่อสอบถามคุณแม่อิงสาวที่เซ็นรถลูกน้อยมาเดินเล่น

“โอ้ คุณนำสงสารจังค่ะ” เธอว่า “ตลาดมีเช้าวันเสาร์ค่ะ” และแล้วพวกเราก็อดปิกนิกกัน เราทานอาหารกลางวันที่ร้านอาหารในเขตตัวเมืองแอปร์เนย์

Déjeuner ou dîner, en province, cela ne s'improvise pas. Combien de fois, ayant mal calculé les distances ou rencontré des bouchons, suis-je arrivé à destination vers 14 h 30, trop tard et me suis retrouvé dans un café avec un sandwich rassis. Voilà pourquoi les autres conducteurs roulaient aux allures d'un Mirage et me doubaient tous. Ils ne voulaient pas rater leur festin. Un jour, encouragé par une compagne qui avait très, très faim, j'ai demandé plus que courtoisement à un restaurateur provincial s'il ne pouvait pas faire une exception pour nous. Juste un plat sans dessert ? Autant lui demander la lune. Dans son univers, déjeuner à 15 h 00, cela n'existe pas.

Même les responsables américains de Disneyland Paris se sont laissés piéger. Habituels à leurs compatriotes qui déjeunent à n'importe quelle heure entre 11 h 30 et 15 h 30, ils n'avaient pas prévu assez de places dans leurs restaurants, évidemment pris d'assaut à 13 heures. Les Européens, Français en tête, voulaient tous se substantier au même moment.

Maigre consolation pour l'étranger trop souvent abusé par cette religion des horaires, il arrive parfois que les Français se trompent, eux aussi. Un beau soir d'été, notre petit groupe s'est un peu attardé sur les rives de la Loire. Il était déjà 21 heures quand nous avons songé à dîner. Panique des deux Français qui étaient avec nous, comme si on était encore au Moyen Âge et que les châtelains allaient lâcher les chiens le soir. En fait, ce fut bien pire. Penauds, ils ne nous ont trouvé, en guise de festin, qu'un restoroute sur l'A 10. Tristes agapes, une viande de mauvaise qualité, pas assez cuite, des légumes de la veille et un fromage industriel, le tout servi par un personnel hyper-blasé. Bref, un repas comme en font tous les jours les Américains, mais deux fois plus cher. Voilà ce qu'il en coûte chez vous d'oublier la loi sacrée des horaires de repas.

การทานอาหารกลางวันหรืออาหารเย็นในต่างจังหวัดต้องเตรียมการล่วงหน้า ก็ครั้งก็หน แล้วที่ผมคำนวณระยะทางผิด หรือเจอกับรถติด ผมจึงมาถึงจุดหมายปลายทางตอนบ่ายสองโมงครึ่ง มันสายเกินไป และต้องมาจบลงที่ร้านกาแฟกับแซนด์วิชค้างปี นี่คือเหตุผลว่าทำไมคนขับรถคนอื่น ๆ ถึงขับด้วยความเร็วของรถมืราจและแซงผมไปได้ทุกคัน พวกเขาไม่อยากพลาดมื้ออาหารของเขา วันหนึ่งด้วยการเชียร์จากเพื่อนสาวที่กำลังหิวมาก ๆ ผมจึงขอกับเจ้าของร้านอาหารในชนบทแห่งหนึ่ง อย่างสุภาพมาก ๆ ว่าเขาจะยกเว้นให้กับพวกเราได้ไหม ขอแค่อาหาร ไม่ต้องมีขนมหวานก็ได้ ขอดวงจันทร์ยังง่ายเสียกว่า การทานอาหารกลางวันตอนบ่ายสามมันเป็นไปไม่ได้

แม้แต่หัวหน้าชาวอเมริกันของดิสเนย์แลนด์ปารีสก็ยังติดกับดักนี้ ด้วยความเคยชินกับเพื่อนร่วมชาติของตนเองที่ทานอาหารกลางวันเวลาใดก็ได้ในช่วงระหว่าง 11 โมงครึ่ง ถึงบ่ายสามโมงครึ่ง พวกเขาไม่ได้จัดหาที่นั่งไว้ล่วงหน้าอย่างเพียงพอในร้านอาหาร แน่แน่นอนว่าลูกค้าทุกคนเข้าร้านตอนบ่ายโมง ทั้งชาวยุโรป นำโดยชาวฝรั่งเศสทุกคนต้องการเข้ามาทานอาหารในเวลาเดียวกัน

ชาวต่างชาติที่มักโดนกระทำจากตารางเวลาศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว อาจรู้สึกดีขึ้นบ้างเพราะบางครั้งพวกฝรั่งเศสเองก็เจอเหมือนกัน เย็นวันหนึ่งในฤดูร้อน พวกเรากลุ่มเล็ก ๆ ไปถึงริมแม่น้ำลัวร์ เข้าไปเล็กน้อย เป็นเวลาสามทุ่มแล้วตอนที่พวกเราคิดถึงเรื่องการทานอาหารเย็น เพื่อนชาวฝรั่งเศสสองคนที่มากับเรารู้สึกกังวลราวกับว่าเรายังอยู่ในยุคกลางและเจ้าของปราสาทจะปล่อยสุนัขออกมาตอนเย็น แท้ที่จริงแล้วมันเลวร้ายกว่านั้น มีแต่ร้านอาหารบนทางด่วนหมายเลข A 10 เป็นการทานอาหารที่หุดหู่ มีเนื้อคุณภาพแย่ ๆ แฉมไม่สุกอีกต่างหาก ผักก็เป็นของเหลือจากวันก่อน และเนยแข็งอุตสาหกรรม ทุกสิ่งถูกเสิร์ฟด้วยพนักงานที่เฉยชาสุด ๆ สรุปลก็คือเป็นมื้ออาหารเหมือนกับที่คนอเมริกันกินกันทุกวัน แต่แพงกว่าสองเท่า นี่แหละสิ่งที่พวกเราได้รับในประเทศของคุณเมื่อเราลืมหกาศักดิ์สิทธิ์ของเวลาอาหาร

The background of the page features a large, faint, circular seal of Thammasat University. The seal contains the university's name in Thai script at the top and "THAMMASAT UNIVERSITY" in English at the bottom. In the center is a stylized emblem with a crown-like top and a tiered base.

ภาคที่ 2

บทวิเคราะห์

บทนำภาควิเคราะห์

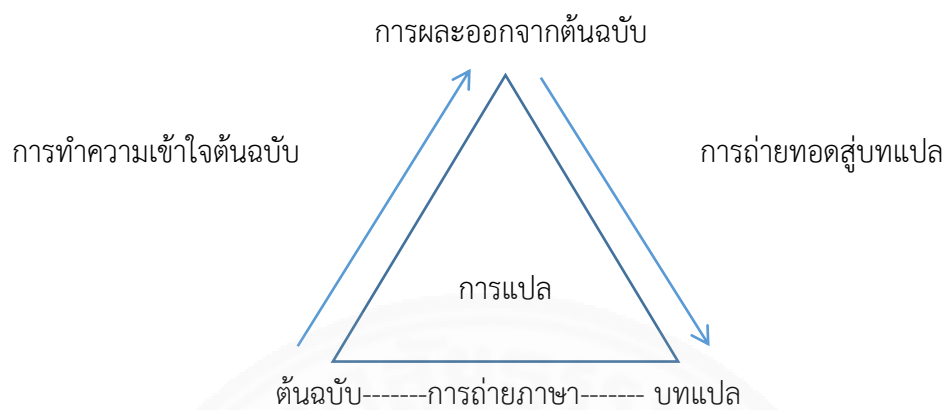
การแปลสรณิพนธ์ จาก *ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐอเมริกา* (*Sacrés Français ! Un Américain nous regarde*) ในส่วนที่เป็นเรื่องสังคมฝรั่งเศสทั้ง 10 บท (จากหน้า 117-185) นี้ ผู้แปลใช้ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie interprétative de la traduction) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่โด่งดังจากสถาบันชั้นสูงด้านการล่ามและการแปล (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs) หรือ E.S.I.T. แห่งกรุงปารีส ปัญญา บริสุทธิ์ได้กล่าวถึงนิยามด้านการแปลของ ดานิกา เซเลสโกวิตช์ (Danica Seleskovitch) ผู้ก่อตั้งและบุกเบิกทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายไว้ในหนังสือทฤษฎีและวิธีปฏิบัติในการแปลว่า “สิ่งที่เราแปลนั้นมีใช้ตัวภาษาหากแต่เป็นความหมายซึ่งผู้ส่งสารต้องการสื่อไปถึงผู้รับ” (2533, หน้า 3) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้กำหนดกระบวนการแปลไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจต้นฉบับ (La compréhension) ในขั้นตอนนี้ถือเป็นปรากฏการณ์แรกของผู้แปลจะต้องปฏิบัติอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้เกิดความเข้าใจต้นฉบับในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเขียน กลวิธีการเขียน ลักษณะเด่นของงานเขียน และความรู้เสริมที่ปรากฏอยู่ในต้นฉบับ เป็นขั้นตอนนำทางให้ผู้แปลเข้าใจทิศทางว่าควรถ่ายทอดต้นฉบับดังกล่าวออกมาอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การผลจากต้นฉบับ (La déverbalisation) ขั้นตอนนี้เป็นอีกหนึ่งขั้นตอนสำคัญ และเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนที่สุดสำหรับผู้แปล เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่อยู่ในกระบวนการทำงานของความคิด และความจำ ไม่มีลักษณะของการทำงานให้เห็นชัดเจน เนื่องจากขั้นตอนนี้เสมือนกับการแยกความเข้าใจที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ออกจากโครงสร้างภาษาของต้นฉบับ กล่าวคือผู้แปลจะเก็บไว้แต่เพียงความหมายและผลกระทบทางอารมณ์เท่านั้น แต่จะไม่ยึดติดกับโครงสร้างภาษาของต้นฉบับ เราจึงเรียกขั้นตอนนี้ว่า การผลจากต้นฉบับ

ขั้นตอนที่ 3 การถ่ายทอดบทแปล (La réexpression) เป็นกระบวนการสุดท้าย เมื่อผู้แปลได้ทำความเข้าใจต้นฉบับอย่างถี่ถ้วนในทุก ๆ ด้าน และสามารถผลออกจากโครงสร้างภาษาต้นฉบับได้แล้ว ขั้นตอนนี้ผู้แปลจะต้องถ่ายทอดความหมายในตัวต้นฉบับออกมาสู่บทแปล โดยถ่ายทอดความคิดของผู้แต่งเสมือนกับเป็นความคิดของผู้แปลเอง นอกจากจะต้องถ่ายทอดเนื้อหาได้ถูกต้องครบถ้วน และตรงตามอัจฉริยลักษณ์ของภาษาปลายทางแล้ว ยังต้องคำนึงถึงอรรถรส และผลกระทบทางอารมณ์ที่มีต่อผู้อ่านให้เท่าเทียมกับต้นฉบับอีกด้วย

จากขั้นตอนทั้งสามขั้นตอนดังกล่าวสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพกระบวนการแปล

บทที่ 1

การทำความเข้าใจมายาคติในบทความวิเคราะห์วัฒนธรรม

บทความวิเคราะห์วัฒนธรรมเริ่มเป็นที่สนใจในวงวิชาการและในสังคมวงกว้าง เมื่อโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาและนักวรรณคดีวิจารณ์ชาวฝรั่งเศสได้ตีพิมพ์ผลงานความเรียงรวมเล่มของเขาในชื่อเรื่อง *มายาคติ* ซึ่งเป็นบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมที่วิพากษ์วิจารณ์สังคมฝรั่งเศสโดยสร้างแนวคิดเรื่องมายาคติมาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคม บทความดังกล่าวมีตั้งแต่เรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันของคนฝรั่งเศส เช่น อาหาร ไวน์ และข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไปจนถึงบทความวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดแบบเก่าของนักวิชาการ เช่น บทความเรื่อง “งานวิจารณ์ที่บอดไป” การวิเคราะห์วัฒนธรรมตามแนวคิดของบาร์ตส์คือ การเปิดโปงสิ่งที่บาร์ตส์เรียกว่า “มายาคติ” ของคนในสังคม นับได้ว่าผลงานของเขาเป็นต้นแบบให้กับนักคิดนักเขียนที่สนใจบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมในเวลาต่อมา

หนังสือรวมบทความเรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐอเมริกา* (*Sacré Français ! Un Américain nous regarde*) ของ เทต สเตนเจอร์ เป็นหนึ่งในหนังสือรวมบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมฝรั่งเศสมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายกับผลงาน *มายาคติ* ของบาร์ตส์ ด้วยเหตุนี้ในการแปลบทความดังกล่าวผู้แปลจึงพิจารณาว่าควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์วัฒนธรรมตามแนวคิดมายาคติ เพื่อให้เข้าใจความหมาย ประวัติความเป็นมา และกระบวนการทำงานของแนวคิดนี้อย่างถ่องแท้โดยมีประเด็นสำคัญที่นำมาศึกษา ดังนี้

1.1 ความหมายและที่มาของแนวคิดมายาคติ

คำว่า มายาคติ หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Mythology เดิมหมายถึงการรวบรวมเรื่องปรัมปรา (myth) เกี่ยวกับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และจารีตประเพณีของชนกลุ่มหนึ่ง และเรียกวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ว่าปรัมปราวิทยา หรือ ปุราณวิทยา (Mythology) ต่อมาในสังคมร่วมสมัยได้นำคำว่า มายาคติ มาใช้ในการศึกษาด้านวัฒนธรรม และวรรณกรรม โดยมายาคติในความหมายนี้มาจากคำสมาสสองคำคือ มายา แปลว่า สิ่งที่ไม่ใช่ความจริง หลอกลวง และคำว่า คติ คือความเชื่อที่สืบทอดกันมา จึงมีความหมายรวมกันว่า ความเชื่อที่ไม่จริง

ในยุคปัจจุบัน มายาคติ จึงหมายถึง ความเชื่อที่เป็นค่านิยมสืบทอดกันมา เป็นความคุ้นชิน หรือการหลงคิดไปว่าเป็นเช่นนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม ทั้งนี้ มายาคติ

ไม่ได้เกิดจากการหลอกลวง หรือการโกหก หากแต่เป็นความเชื่อที่เรานึกคิดกันไปเอง หรือค้นขึ้นไปเองว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมชาติ หรือเป็นสัจธรรม

แนวคิดมายาคติมีรากฐานมาจากแนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) แนวคิดสัญวิทยาศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารของมนุษย์โดยผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ รอบตัวเรา เช่น ภาษา รหัส สัญลักษณ์ และเครื่องหมาย โดยศึกษาในเชิงสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร แนวคิดสัญวิทยาเชื่อว่าการสื่อความหมายระหว่างสิ่งใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นไปตามปัจจัยและสถานะที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม หรือแม้แต่ปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับตัวผู้รับสาร

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดที่เรียกว่า มายาคติ เนื่องจากมายาคติซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมานั้น เกิดขึ้นจากการตีความหรือให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือ กฎกติกามารยาทต่าง ๆ ในสังคมที่แตกต่างกัน และไม่อาจกำหนดหรือบังคับให้ทุกสังคมเข้าใจความหมายตรงกันได้ ทั้งนี้ ไม่สามารถระบุได้ด้วยว่าการตีความแบบใดถูกหรือผิด ดังนั้น การที่สังคมใดสังคมหนึ่งเชื่อไปเองว่าการตีความหรือการสื่อความหมายในแบบของตนเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จึงเรียกว่ามายาคติ ปัจจุบันนอกจากการใช้แนวคิดมายาคติในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแล้ว ยังใช้เพื่อวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมอีกด้วย

1.2 มายาคติในงานวรรณกรรม

วรรณกรรม ซึ่งหมายรวมถึงงานเขียนทุกประเภททั้งที่เป็นบันเทิงคดี (fiction) และสารคดี (non-fiction) มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านเนื้อหา ลีลาการประพันธ์ และจุดมุ่งหมายในการประพันธ์ การแปลผลงานวรรณกรรมไม่ว่าจะเป็นงานประเภทใด ผู้แปลต้องทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของงานชนิดนั้น ๆ เพื่อให้มีแนวทางในการแปลที่ถูกต้อง และไม่บิดเบือนจากต้นฉบับ

หนังสือรวมบทความ เรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐอเมริกา* (*Sacré Français ! Un Américain nous regarde*) จึงถือเป็นงานวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งเขียนในรูปแบบของบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมในสังคมของชาวฝรั่งเศสโดยผ่านมุมมองของนักเขียนชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นมุมมองที่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมของคนทั่วไป แนวคิดมายาคติเข้ามาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับงานวรรณกรรม นับตั้งแต่ที่ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ (ค.ศ. 1915-1980) นักสัญวิทยาและนักวรรณคดีวิจารณ์คนสำคัญของฝรั่งเศสได้เผยแพร่แนวคิดนี้ลงในหนังสือรวมเล่มความเรียง เรื่อง *มายาคติ* ซึ่งเป็นความเรียงที่วิพากษ์วิจารณ์การให้ความหมายกับสิ่งรอบตัวมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมร่วมสมัยของฝรั่งเศส การวิพากษ์วิจารณ์ของบาร์ตส์ทำให้เห็นมุมมองที่แปลกใหม่ และต่างจาก

ความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมขณะนั้น บาร์ตส์ ใช้วาทศิลป์วิเคราะห์และวิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมฝรั่งเศสได้อย่างลุ่มลึก พร้อมกับเปิดโปงความเชื่อบางอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจไปเองว่าเป็นเรื่องจริง บาร์ตส์เชื่อว่าในงานวรรณกรรมทุกประเภทแฝงไว้ด้วยมายาคติไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง เช่น วรรณกรรมเพื่อความรักชาติ หรือวรรณกรรมส่งเสริมความรัก แต่สำหรับวรรณกรรมของบาร์ตส์นั้นมิใช่วรรณกรรมที่ส่งเสริมให้มายาคติที่มีอยู่นั้นแข็งแกร่งขึ้น แต่เป็นวรรณกรรมที่เปิดโปงมายาคติที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม เขาต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านเข้าใจว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ธรรมชาติ แต่เป็นมายาคติ

หนังสือรวมบทความเรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* เล่มนี้ ผู้เขียนตั้งใจเปิดโปงมายาคติที่คนทั่วไปมีต่อสังคมฝรั่งเศส และบอกเล่าข้อเท็จจริงและประสบการณ์ที่ผู้เขียนพบเจอมาด้วยตนเองในขณะที่ทำงานอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งแม้ว่าการเปิดโปงนี้จะเกิดจากสายตาของชาวอเมริกัน และอาจจะขัดต่อภาพลักษณ์ที่ดีของชาวฝรั่งเศส แต่หนังสือเล่มนี้ก็เป็นที่สนใจของชาวฝรั่งเศส ด้วยเหตุผลว่าการวิเคราะห์วัฒนธรรมในมุมมองดังกล่าวกระตุ้นให้ผู้อ่านไม่ว่าจะเป็นชาวฝรั่งเศสหรือไม่ เกิดการตั้งคำถามต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว และเกิดการคิดวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมในแง่มุมต่าง ๆ

1.3 มายาคติกับการวิเคราะห์วัฒนธรรมฝรั่งเศส

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงความจริงรู้งเรื่องของหมู่คณะ ประเทศฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมและความเจริญรุ่งเรือง มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน และเป็นที่รู้จักกันดีในอารยประเทศ มโนทัศน์ที่อารยชนมีต่อประเทศฝรั่งเศสและชาวฝรั่งเศสจึงเป็นมโนทัศน์ที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรือง ความมั่งคั่ง และความเป็นต้นแบบของนานาประเทศ แต่ในความรู้สึกนึกคิดดังกล่าวเป็นสิ่งที่เราได้เรียนรู้ต่อ ๆ กันมาไม่ว่าจะเป็นไปด้วยการศึกษาหรือการบอกเล่า สิ่งเหล่านี้คือมายาคติ

การบอกเล่าของเทต สเตนเจอร์ ในหนังสือรวมบทความเรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* ทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นอีกแง่มุมหนึ่งของประเทศฝรั่งเศส จากประเทศที่สวยงามด้วยศิลปวัฒนธรรม และผู้คนที่มีการศึกษา มีขนบธรรมเนียมที่ดีงาม ผู้อ่านจะได้รับรู้อีกมุมมองหนึ่ง และกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดการคิดวิเคราะห์ และเกิดการตั้งคำถาม เพราะโดยปกติการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศสจากหนังสือหรือสื่อต่าง ๆ ก็เป็นไปตามแบบที่หนังสือหรือสื่อนั้น ๆ ต้องการให้เป็น สื่อจึงทำให้มนุษย์มีโลกทัศน์ที่ต่างกัน (จุฬารัตน์, 2558) เนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้คัดสรรมาแปลเฉพาะบทความในบทสังคม (Société) ผู้แปลจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับมายาคติที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมของสังคมฝรั่งเศสในหลายแง่มุม ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

1.3.1 มายาคติเกี่ยวกับความเป็นเลิศในด้านอาหาร

“Comment voulez-vous gouverner un pays où il existe 258 variétés de fromage?” หรือ “คุณจะปกครองประเทศที่มีเนยแข็งมากกว่า 258 ชนิดได้อย่างไร” เป็นคำกล่าวของประธานาธิบดีชาร์ลส์ เดอ โกล เมื่อปี ค.ศ. 1962 ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในด้านอาหารการกินของคนฝรั่งเศสมาตั้งแต่อดีต มิใช่แค่ความอุดมสมบูรณ์เท่านั้น แต่ประเทศฝรั่งเศสยังได้รับการยอมรับจากทั่วโลกในเรื่องของ La gastronomie française หรือศิลปะอาหารเลิศรส คำว่า Gastronomie (n.f.) หมายถึง Connaissance de tout ce qui se rapporte à la cuisine, à l'ordonnement des repas, à l'art de déguster et d'apprécier les mets (สืบค้นจาก www.larousse.fr) ซึ่งแปลว่าความรู้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับการทำอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการจัดการมืออาหาร ศิลปะในการชิมรส และการติดต่อกับอาหาร ประเทศฝรั่งเศสจึงขึ้นชื่อว่ามีความเป็นเลิศในด้านอาหารมายาวนาน แต่ สเตนเจอร์ได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์แบบบางประการในเรื่องการครัวของฝรั่งเศส ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระยะเวลาในการประกอบอาหารที่ยาวนาน อาหารที่จัดว่าอยู่ในระดับดีนั้นมีราคาแพงมาก เหมาะสำหรับผู้ที่มั่งคั่งเท่านั้น การสนับสนุนอาหารสดใหม่จากฟาร์มและการต่อต้านอาหารขยะของชาวฝรั่งเศสจึงอาจมองได้ว่าเป็นเพียงภาพลวงตาเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 1 À 12 h 40, on peut enfin passer à table. Au total, plus de trois heures de labeur pour un résultat, avouons-le, des plus succulents. Recommencer pareil exercice pour le dîner ? Hors de question ! Le grand ennemi de la gastronomie française ce n'est pas la malbouffe américaine mais la société postindustrielle. Le travail des femmes, les transports, le stress quotidien, tout cela condamne à une course perpétuelle. (หน้า 4)

บทแปล แล้วในที่สุดเราก็ได้ทานอาหารกันตอนเที่ยง 40 นาที รวมแล้วเราต้องเสียแรงกว่า 3 ชั่วโมงกว่าจะสัมผัสผลลัพธ์ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าเลิศรสที่สุดจานหนึ่งที่เดียว แล้วเราจะต้องทำแบบนี้สำหรับอาหารมื้อเย็นอีกไหม ฝันไปเถอะ ศัตรูตัวฉกาจของอาหารฝรั่งเศสอันเลิศรส หาใช่อาหารอเมริกันแน่ ๆ ไม่ แต่เป็นสังคมยุคหลังอุตสาหกรรมต่างหาก ที่ผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน เดินทาง และมีความเครียดในแต่ละวัน ทุกสิ่งทุกอย่างบังคับให้เราต้องเร่งรีบไม่รู้จบ

ผู้เขียนเล่าถึงครั้งหนึ่งซึ่งเขาขอให้เพื่อนชาวฝรั่งเศสทำเมนูอาหารฝรั่งเศสอร่อย ๆ ให้รับประทาน แต่ต้องใช้เวลาในการทำนับตั้งแต่หาซื้อส่วนประกอบจนกระทั่งทำ

สำเร็จ ใช้เวลากว่า 3 ชั่วโมง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการลงทุนลงแรงทำอาหารฝรั่งเศสอาจไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตของคนในปัจจุบัน ที่ต้องทำงานรีบเร่ง

อีกทั้งยังต้องต่อสู้กับความตึงเครียดต่าง ๆ ในแต่ละวัน จึงทำให้คนฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งไม่สามารถทำอาหารต้นตำรับที่ต้องใช้เวลาและความปราณีตได้ และต้องบริโภคอาหารขยะแทนอยู่บ่อย ๆ

ตัวอย่างที่ 2 Le principal résultat d'une victoire des intégristes du vivre et manger au pays serait que la moitié des Français mourraient de faim. A commencer par les moins fortunés, puisque les « vrais produits fermiers » coûtent fort chers. Désolé de vous le dire aussi brutalement, mais la malbouffe en France est essentiellement d'origine française. Dans une grande surface, on compte environ 600 produits laitiers, dont la plupart sont « made in France ». (หน้า 14)

บทแปล ผลลัพธ์หลัก ๆ ของชัยชนะของพวกหัวรุนแรงที่กินอยู่โดยใช้แต่สินค้าในประเทศเท่านั้น คือการที่คนฝรั่งเศสครึ่งหนึ่งต้องหิวตาย เริ่มจากคนที่รวยน้อยที่สุดก่อนเลย เพราะ “อาหารที่มาจากฟาร์มจริง ๆ” นั้นแพงมาก ขอโทษที่ผมต้องพูดตรง ๆ อย่างไม่อ้อมค้อม แต่อาหารขยะในฝรั่งเศสหลัก ๆ แล้วก็มาจากประเทศฝรั่งเศสนั่นแหละ ในห้างสรรพสินค้า มีสินค้าที่ทำจากนมประมาณ 600 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่ “ผลิตที่ฝรั่งเศส”

ผู้เขียนเล่าถึงการรณรงค์ต่อต้านอาหารขยะของฝรั่งเศส โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ได้รับประทานอาหารที่สดใหม่และมีประโยชน์ แต่ความเป็นจริงที่ปรากฏในสังคมฝรั่งเศสคืออาหารสดใหม่ที่มาจากฟาร์มจริง ๆ นั้นมีราคาแพงมาก อีกทั้งอาหารขยะที่อยู่ในห้างสรรพสินค้าของฝรั่งเศสส่วนใหญ่ก็ผลิตโดยคนฝรั่งเศสเอง ปรากฏการณ์นี้ทำให้เห็นว่าคนฝรั่งเศสมีความขัดแย้งกันระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริง

ตัวอย่างที่ 3 Mais si vous avez l'impression que la France, pays des traditions, résiste aux sirènes du roi-hamburger, détrompez-vous. Même si McDonald's voit son chiffre baisser dans certains pays, il n'en est rien dans l'Hexagone. La France, avec ses 950McDo, détient les meilleurs scores, avant les États-Unis. Quel camouflet! (หน้า 6)

บทแปล แต่ถ้าคุณคิดว่าฝรั่งเศส ประเทศแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีจะต่อต้านสัญญาณเรียกของราชาแฮมเบอร์เกอร์ละก็ จงเข้าใจซะใหม่ แม้ว่าร้านแมคโดนัลด์จะเห็นตัวเลขผลกำไรที่ลดลงใน

บางประเทศ แต่มันไม่เกิดขึ้นที่ฝรั่งเศส ประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีแมคโดนัลด์ 950 สาขา ยังครองตัวเลขได้ดีที่สุด สูงกว่าในสหรัฐอเมริกาด้วยซ้ำ น่าขำไหมล่ะ

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในประเทศที่มีประชาชนออกมาคัดค้านการก่อตั้งร้านอาหารขยะ เช่น ร้านแมคโดนัลด์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นการสนับสนุนทุนนิยมและอาหารขยะเหล่านั้นไม่มีคุณค่าเทียบเคียงอาหารเลิศรสของคนฝรั่งเศสได้ แต่สแตนเจอร์ได้เผยความจริงให้เห็นว่าในทางปฏิบัติชาวฝรั่งเศสอาจอุดหนุนร้านแมคโดนัลด์มากกว่าประเทศทุนนิยมอย่างสหรัฐอเมริกาเสียอีก โดยดูได้จากการเปิดสาขาร้านแมคโดนัลด์มากกว่า 950 สาขาทั่วประเทศ

1.3.2 มายาคติเกี่ยวกับสังคมชั้นสูง

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีวัฒนธรรมที่สูงส่งทั้งทางด้านการศึกษา อาหารการกิน หรือแม้แต่การแต่งกาย คำว่า “Haute couture” ซึ่งหมายถึงศิลปะการตัดเย็บชั้นสูงก็มีจุดเริ่มต้นที่ประเทศฝรั่งเศส และเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ภาพลักษณ์ของคนฝรั่งเศสจึงมีความหรูหรา เป็นสังคมของชนชั้นสูง ซึ่งทำให้คนทั่วไปซึมซับว่าสังคมฝรั่งเศสนั้นเป็นสังคมของผู้ดีมีการศึกษานายกย่องเชิดชู แต่ในมุมมองของสแตนเจอร์ สังคมชั้นสูงที่ทั่วโลกยกย่องประเทศฝรั่งเศสนั้นก็มิใช่วิถีชีวิตบางอย่างที่ไม่ได้เป็นไปตามลักษณะที่เราเรียกว่า “สังคมชั้นสูง”

ตัวอย่างที่ 1 Rares, hélas, sont les moments d'élégance quand on ose prendre le volant en France et quelle surprise de voir les Français les plus sensibles, les plus instruits, les plus civilisés, ceux-là même qui pratiquent avec tant de raffinement l'art de la conversation se transformer en homme de Néanderthal dès qu'ils grimpent dans la Renault familiale. (หน้า 18)

บทแปล อนิจจาช่วงเวลาแห่งความสง่างามนั้นช่างหายากเหลือเกิน เมื่อเรากล้าจับพวงมาลัยรถยนต์ในฝรั่งเศส และเราต้องประหลาดใจที่ได้เห็นชาวฝรั่งเศสผู้มีความละเอียดอ่อนที่สุด มีการศึกษาที่สุด มีวัฒนธรรมที่สุด และเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนศิลปะในการสนทนาที่เฉียบแหลมกลายเป็นมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ทันทีที่ได้กระโดดขึ้นไปอยู่บนรถเรโนลต์ที่คุ้นเคย

ผู้เขียนเล่าถึงประสบการณ์การขับรถในปารีส ซึ่งมีความเสี่ยงอย่างยิ่งสำหรับชาวต่างชาติที่ไม่เข้าใจธรรมชาติในการขับรถของชาวฝรั่งเศส และอาจแปลกใจว่าประเทศฝรั่งเศส ประเทศแห่งความศิวิไลซ์นี้ เมื่อผู้คนได้จับพวงมาลัยรถยนต์แล้วกลับทำตัวเสมือนเป็นมนุษย์ยุคโบราณที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา

ตัวอย่างที่ 2 L'idiot ! Encore une fois, j'ai oublié. Je ne suis pas aux États-Unis, paradis du consommateur. Je suis en France où consommer implique souvent un parcours du combattant. Il n'est, ça va de soi, pas question de régler ce sacré pancake mix à cette caisse-ci. Madame la Caissière du rayon pâtisseries, offusquée, me regarde comme si je lui avais fait une proposition indécente. (หน้า 30)

บทแปล จีเงาจริง ผมลืมอีกแล้วว่าผมไม่ได้อยู่ที่อเมริกา สวรรค์ของผู้บริโภค ผมอยู่ที่ฝรั่งเศสซึ่งบ่อยครั้งการบริโภคก็ต้องเดินในเส้นทางของนักต่อสู้ แน่แน่นอนว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่จะจ่ายค่าไอ้เจ้าแป้งแพนเค้กที่แคชเชียร์นี้ คุณนายแคชเชียร์สาวของแผนกขนมหวานมีท่าทางขัดใจและมองดูผมราวกับว่าผมพูดจาไม่สุภาพ

ประเทศฝรั่งเศสเมืองแห่งความศิวิไลซ์ที่คนส่วนใหญ่คิดว่าเจริญก้าวหน้าและพัฒนาแล้ว แท้จริงนั้นยังมีระบบการจัดการบางอย่างที่ไม่ราบรื่นและไม่อำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เช่นตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนพูดถึงระบบการชำระเงินค่าสินค้าในห้างสรรพสินค้า ซึ่งมีการแยกแยะชนิดของสินค้าที่ซับซ้อน และไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้ลูกค้าชำระเงินได้ภายในช่องทางเดียว

ตัวอย่างที่ 3 Reconnaître ses erreurs dans ce pays, c'est perdre la face, subir une humiliation, tomber en disgrâce. Avouer une faute ? Il ne saurait en être question. Ce serait admettre qu'on est un parfait crétin. Un exemple fréquent ? Le Français qui se trompe de numéro de téléphone préfère raccrocher, plutôt que s'excuser. (หน้า 38)

บทแปล การยอมรับผิดในประเทศนี้ถือเป็นการเสียหน้า การถูกสบประมาท การสูญเสียความสง่างาม การสารภาพผิดนะหรือ ไม่มีทาง เพราะมันหมายถึงว่าเราโง่สินดี ตัวอย่างที่เห็นบ่อย ๆ ใช้ไหม ก็คนฝรั่งเศสที่โทรผิดมักจะวางหูทันทีแทนที่จะขอโทษงั้นละ

ในบทนี้ผู้เขียนอธิบายลักษณะนิสัยอย่างหนึ่งของชาวฝรั่งเศสที่เขาได้สัมผัสมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนรู้สึกแปลกใจที่เกิดขึ้นได้ในสังคมที่ดูสมบูรณ์แบบ และผู้คนดูมีมารยาทดี นั่นคือ การไม่ยอมรับความผิด และมีความเคยชินอย่างหนึ่งว่าการยอมรับผิดเป็นเรื่องที่ทำให้เสียหน้า เสียภาพพจน์

ตัวอย่างที่ 4 Parfois l'étranger déclenche inconsidérément ce réflexe, anti-faute. A la caisse d'un Franprix, réalisant que la cliente qui me précédait était partie avec mon paquet de thé, je le fais remarquer à la caissière. Immédiatement, celle-ci se croit mise en cause.

« C'est pas de ma faute ! », réplique-t-elle, inquiète et de m'expliquer comme si j'étais le procureur de la République : « Au-delà du lecteur de code-barres, c'est le client qui est responsable de ses achats. » Ah bon ... (หน้า 42)

บทแปล บางครั้งต่างชาติก็ไปกระตุ้นปฏิกิริยาต่อต้านความผิดนี้อย่างไม่ทันระวัง ที่เคาน์เตอร์ซูเปอร์มาเก็ตพร้อมพริชท์แห่งหนึ่งเมื่อรู้ว่าลูกค้าคนก่อนหน้าผมเอาห่อชาของผมไปด้วย ผมจึงบอกแคชเชียร์ให้ทราบ เธอตัดสินใจว่าเธอถูกกล่าวหาซะงั้น

“ไม่ใช่ความผิดของดิฉันค่ะ” เธอรีบตอบอย่างกังวล และอธิบายให้ผมฟังราวกับว่าผมเป็นอัยการของรัฐว่า “นอกเหนือจากเครื่องอ่านบาร์โค้ด ลูกค้าต้องเป็นผู้รับผิดชอบของที่ซื้อเองค่ะ” อย่างนั้นหรือ...

ผู้เขียนยกตัวอย่างธรรมชาติของการไม่ยอมรับผิดที่มีในคนฝรั่งเศส แม้แต่ผู้ให้บริการอย่างแคชเชียร์ในห้างสรรพสินค้า ซึ่งโดยทั่วไปควรให้ความสำคัญกับลูกค้า และทำให้ลูกค้าพึงพอใจเป็นอันดับแรกแต่สิ่งดังกล่าวนี้จะไม่มีการเกิดขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส ที่มีธรรมชาติของการไม่ยอมรับผิดเป็นปกติ

1.3.3 มายาคติเกี่ยวกับเสรีภาพและความเสมอภาค

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา หลังการปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศฝรั่งเศสนั้นเป็นประเทศที่เชิดชูเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยเฉพาะคำขวัญของชาติฝรั่งเศสที่ว่า เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ (Liberté Égalité Fraternité) จึงไม่อาจโต้แย้งได้ว่าประเทศนี้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพมากเพียงใด แต่เรื่องที่คนส่วนใหญ่ให้คุณค่าว่าเป็นสิ่งที่ดีอย่างเสรีภาพนั้น สแตนเจอร์ได้เผยให้เห็นถึงพิษภัยของการใช้เสรีภาพอย่างเกินขอบเขตซึ่งเกิดขึ้นในสังคมฝรั่งเศส ทำให้เกิดการละเมิดกฎเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ ทั่วไปในสังคมอยู่เสมอ

ตัวอย่างที่ 1 Le point de vente des billets ressemble généralement à un blockhaus de la Wehrmacht: l'État, apparemment incapable de faire respecter la loi, s'abrite derrière des vitres blindées. Curieux. Bien protégés, les agents de la RATP peuvent contempler, à loisir, les nombreuses infractions commises aux tourniquets. Ils se contentent le plus souvent de baisser pudiquement les yeux. Les barrières, simples passoires pour les fraudeurs, ne dissuadent, elles, personne. (หน้า 48)

บทแปล โดยทั่วไปจุดขายตั๋วจะคล้าย ๆ กับบ้านพักของกองทัพอากาศ รัฐบาลซึ่งเห็นได้ชัดว่าไม่สามารถทำให้คนปฏิบัติตามกฎหมายได้ จะหลบอยู่หลังตู้กระจกนิรภัย แปกจริง ๆ เจ้าหน้าที่ของ

บริษัทขนส่งเอกซปารีส RATP ซึ่งได้รับการปกป้องอย่างดี สามารถจ้างมองผู้กระทำผิดตรงประตูหมุนอย่างเพิลิตเพลิน ส่วนใหญ่พวกเขาแค่ปรายตามองอย่างเกรงใจ เครื่องกันเป็นทางผ่านง่าย ๆ สำหรับพวกคนชู้โกง มันก็คขวางใครไม่ได้เลย

ตัวอย่างดังกล่าวเป็นการปล่อยปละละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐจนทำให้ประชาชนละเลยกฎหมาย และทำให้คนฝรั่งเศสเคยชินกับการละเมิดกฎหมาย แม้เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยอย่างการแอบขึ้นรถไฟโดยไม่ซื้อตั๋ว แต่ก็แสดงให้เห็นว่าความคิดเรื่องเสรีภาพของคนฝรั่งเศสนั้นถูกนำมาใช้ในทางที่ผิด หรือเกินขอบเขต

ตัวอย่างที่ 2 Autre exemple d'impunité qui nous stupéfie tous les jours, le traitement réservé à votre classe politique.

Le cas Mitterrand a laissé abasourdis les journalistes américains en poste à Paris au début des années 1990. Un président de la République fait un enfant à sa maîtresse et personne n'en parle. Chapeau ! On enviait votre largeur d'esprit. (หน้า 52)

บทแปล ตัวอย่างของการงดเว้นโทษอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเรางงงวยทุกวันนี้คือการปฏิบัติที่สงวนไว้ให้กับชนชั้นการเมือง

กรณีของประธานาธิบดีมิตแตร์รองทำให้นักข่าวชาวอเมริกันในปารีสตกตะลึงเมื่อต้นปี ค.ศ. 1990 ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐมีลูกกับภรรยาน้อยและไม่มีใครพูดถึง มันยอดเยี่ยมจริง ๆ เราอิจฉาความใจกว้างของพวกคุณ

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงมายาคติทั้งในเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาค กล่าวคือ คนฝรั่งเศสเชิดชูเสรีภาพ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของผู้อื่น แต่ในขณะเดียวกันสิ่งที่ปัจเจกชนทุกคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องผิด หรือเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม แต่กลับไม่มีการพูดถึงหากเรื่องราวนั้นเกิดขึ้นกับชนชั้นการเมือง แสดงให้เห็นว่า “ความเท่าเทียมกัน” ที่ประเทศฝรั่งเศสพูดถึงเป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อ มิได้มีอยู่จริงในสังคม

ตัวอย่างที่ 3 Il fut un temps où les Américains trouvaient en France un havre de liberté, loin de notre sévère puritanisme. À Columbus, il était interdit pour un couple non-marié de prendre une chambre d'hôtel. Un copain américain se souvient encore avec émoi de la première fois où il a fait monter une Française dans sa chambre à Paris. Il

était terrorisé à l'idée de la réaction du personnel, mais la seule question qu'on lui a posée à la réception était : fallait-il un ou deux petits déjeuners pour le lendemain ? « Ce jour-là, j'ai béni le peuple français », m'a-t-il dit. (หน้า 60)

บทแปล ในอดีตคนอเมริกันมองว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นพรมแดนแห่งเสรีภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต่างไปจากความเคร่งครัดด้านขนบธรรมเนียมของเรา ที่โคลัมบัส ห้ามคู่สามีภรรยาที่ไม่ได้แต่งงานพักโรงแรมห้องเดียวกัน เพื่อนชาวอเมริกันคนหนึ่งยังจำได้ดีถึงความรู้สึกครั้งแรกที่เขาพาผู้หญิงฝรั่งเศสขึ้นไปบนห้องนอนที่ปารีส เขารู้สึกกลัวกับปฏิกิริยาของพนักงาน แต่คำถามเดียวที่เขาได้รับจากพนักงานต้อนรับคือ ต้องการอาหารเช้าหนึ่งหรือสองที่สำหรับวันรุ่งขึ้น “วันนั้น ผมสรรเสริญประชาชนฝรั่งเศสอย่างยิ่ง” เขากล่าว

นอกเหนือจากการละเว้นโทษให้กับชนชั้นการเมืองแล้ว ชาวต่างชาติอย่างชาวอเมริกันยังมองด้วยว่าการให้เสรีภาพในประเทศฝรั่งเศสนั้น ยังเป็นเกราะกำบังให้ผู้คนที่อาจไม่เหมาะสมได้อย่างเปิดเผยอีกด้วย ดังนั้น คำว่า “เสรีภาพ” สำหรับบางมุมมองก็อาจกลายเป็นสิ่งที่ส่งเสริมเรื่องราวในเชิงลบก็เป็นได้

ตัวอย่างที่ 4 Encore plus surprenante est la tolérance des Françaises vis-à-vis de leurs mecs. Ils ont tous les droits les mâles français. À diplômes égaux, ils gagnent plus que les femmes. (Dans 5 % des foyers seulement, l'épouse a un salaire plus élevé contre presque 15 % aux États-Unis.) En famille, sans la moindre culpabilité, ils laissent encore tout faire à leur moitié (même si elle aussi travaille) qui est à la fois mère, femme de ménage et caporal-chef des finances domestiques. Sans oublier d'assumer son rôle de maîtresse en titre, au sens purement sexuel. (หน้า 62)

บทแปล ที่น่าประหลาดใจมากเข้าไปอีกก็คือความใจดีของผู้หญิงชาวฝรั่งเศสที่มีต่อผู้ชาย ผู้ชายชาวฝรั่งเศสมีสิทธิทุกอย่าง ในวุฒิการศึกษาที่เท่ากัน ผู้ชายจะได้ค่าตอบแทนมากกว่าผู้หญิง (มีครอบครัวแค่ 5% เท่านั้นที่ภรรยามีเงินเดือนสูงกว่า เมื่อเทียบกับอเมริกาซึ่งมีเกือบ 15%) ในครอบครัวผู้ชายยังคงปล่อยให้คู่ชีวิตทำทุกอย่างโดยไม่มีความรู้สึกผิดแม้แต่น้อยแม้ว่าเธอจะทำงานเช่นกัน เธอเป็นทั้งแม่ แม่บ้าน และหัวหน้าการเงินของบ้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งยังไม่รวมการเป็นภรรยาในเชิงพุดินัย

ตัวอย่างนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายชาวฝรั่งเศสที่มีอยู่เป็นปกติในชีวิตประจำวันจนเป็นความเคยชิน และสังคมฝรั่งเศสก็ปล่อยให้เป็นอย่างนั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ขัดกับแนวคิดเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์

ตัวอย่างที่ 5 Un peu plus tard, venu en France comme jeune journaliste, j'ai eu l'occasion de rencontrer des gens très haut placés, qui ne travaillaient pas dans une boulangerie. Je me suis donc adressé à la première excellence interviewée en utilisant un simple « Ministre », équivalent du « Minister » anglais. On m'a tout de suite soufflé qu'il fallait dire « Monsieur le ministre », comme l'on dit « Monsieur l'ambassadeur ». Ah, bon ? (หน้า 70,72)

บทแปล ต่อจากนั้นไม่นาน เมื่อผมได้มาฝรั่งเศสในฐานะนักข่าวหนุ่ม ผมมีโอกาสดูพบกับผู้คนที่ มีตำแหน่งสูงมาก ซึ่งไม่ได้ทำงานในร้านขายขนมปัง ดังนั้นเมื่อผมได้พูดกับพวท่านคนแรกโดยใช้คำ ง่าย ๆ ว่า “รัฐมนตรี” เหมือนกับคำว่า “Minister” ในภาษาอังกฤษ

มีคนกระซิบผมทันทีว่าต้องเรียกว่า “ท่านรัฐมนตรี” เช่นเดียวกับที่เรียก “ท่านทูต” อ้าว เหรอ

ผู้เขียนเล่าถึงประสบการณ์เมื่อครั้งที่ยังไม่คุ้นชินกับคำว่า Monsieur ซึ่งใช้เรียก นำหน้าชื่อของชาวฝรั่งเศส โดยก่อนหน้านั้นผู้เขียนได้ถามเพื่อนชาวฝรั่งเศสถึงคำเรียกที่เหมาะสมเวลา ไปหาหมอ และได้รับคำตอบว่าสามารถเรียกว่า “Docteur” (คุณหมอ) ได้เลย โดยไม่ต้องมีคำนำหน้า แต่เมื่อผู้เขียนมีโอกาสได้เข้าพบรัฐมนตรีคนหนึ่งของฝรั่งเศส และผู้เขียนเรียกเขาโดยไม่มีคำนำหน้า กลับมีคนโต้แย้งให้แก้ไข ทำให้ผู้เขียนรู้สึกถึงความขัดแย้งกันเองระหว่างทฤษฎีความเสมอภาค และการปฏิบัติจริงในสังคม

1.3.4 มายาคติเกี่ยวกับจิตวิญญานแห่งการวิพากษ์วิจารณ์

คำว่า “L'esprit critique” ซึ่งอาจแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “จิตวิญญานแห่ง การวิพากษ์วิจารณ์” มักจะถูกกล่าวถึงอยู่เสมอในภาษาฝรั่งเศส เป็นคุณสมบัติหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่ามีอยู่ใน คนฝรั่งเศสมาช้านาน ไม่ว่าจะเกิดปรากฏการณ์ใดขึ้นในสังคมตั้งแต่อดีต นักคิด นักปรัชญา และผู้นำ ทางการเมืองทั้งหลายของฝรั่งเศสต่างออกมาแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏการณ์ เหล่านั้นกันอย่างเชี่ยวชาญและเนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบของประชาธิปไตย เป็นผู้นำใน การปฏิวัติล้มล้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรม ทำให้ประเทศฝรั่งเศสขึ้นชื่อว่าเป็นชาติแห่งนักคิด และชาว ฝรั่งเศสก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสุขลุ่มลึก และมีจิตวิญญานแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ที่โดดเด่น

กว่าชาติอื่น ๆ แต่จากการที่สเตนเจอร์ได้ใช้ชีวิตในประเทศฝรั่งเศสค่อนข้างนานทำให้เขามีความคิดและมุมมองที่ต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 1 Un ministre de l'éducation nationale dont les trois filles sont dans le privé ? Après tout, pourquoi pas, même si cela peut laisser croire à un manque de confiance dans... l'éducation nationale. Plus révélateur est le réflexe immédiat de ses conseillers interrogés par les médias : brandir le « respect de la vie privée ». (หน้า 84)

บทแปล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนหนึ่งมีลูกสาว 3 คนที่เรียนในโรงเรียนเอกชนนะ หรือ ก็ไม่เห็นแปลกนี่ แม้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้ขาดความเชื่อมั่นใน...การศึกษามาตรฐบาล สิ่งที่ทำให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นคือปฏิกิริยาโต้ตอบทันควันของบรรดาที่ปรึกษาของเขาเมื่อสื่อซักถาม เราต้องเคารพ “ชีวิตส่วนตัว”

ตัวอย่างที่ 2 Cette volonté, il me semble, très française de vouloir contrôler l'expression dissimule en fait une vraie peur de la parole et de sa capacité à menacer l'ordre public, voire les institutions de la République. Lorsqu'un président de la République lâche qu'un ministre fréquente trop les « salons », l'effet est si foudroyant que les conseillers de l'Elysée s'affairent pour convaincre le public que le mot n'a peut-être jamais été prononcé. En France, le verbe peut avoir la force d'une bombe, il faut donc le réglementer. (หน้า 86)

บทแปล ผมคิดว่าความตั้งใจสไตล์ฝรั่งเศสสุด ๆ ที่อยากจะควบคุมการแสดงความรู้สึก แท้จริงแล้วเป็นการปกปิดความกลัวคำพูดและพลังของมันในการคุกคามความสงบสุขในสังคม หรืออาจจะถึงขั้นคุกคามสาธารณรัฐ เมื่อประธานาธิบดีฝรั่งเศสเผยให้ทราบว่ารัฐมนตรีคนหนึ่งไปทำงานมอเตอร์โชว์บ่อยเกินไป ผลกระทบนี้ร้ายแรงมากจนกระทั่งที่ปรึกษาแห่งเอลิเซต้องรีบออกมาชี้แจงเพื่อให้สาธารณชนเชื่อว่าไม่เคยมีใครพูดแบบนั้นซะหน่อย ที่ฝรั่งเศสคำพูดอาจมีพลังเท่าระเบิดหนึ่งลูก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวางกฎเกณฑ์ให้ดี

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความเชื่อที่ว่าชาวฝรั่งเศสมีจิตวิญญาณแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ต่อเรื่องที่ไม่ถูกไม่ควรนั้น แท้จริงแล้วชาวฝรั่งเศสส่วนหนึ่งมีธรรมชาติของการไว้ตัว ถือตัว จนถึงขั้นที่บางครั้งก็ใช้ความเยียบอย่างไร้เหตุผลต่อสถานการณ์ที่ควรโต้แย้ง หรือควรวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้อง

1.3.5 มายาคติเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน

การมีสภาพแรงงานที่แข็งแกร่ง และการดูแลผลประโยชน์ของคนทำงานได้ดีเยี่ยม รวมถึงการมีจำนวนชั่วโมงขั้นสูงสุดในการทำงานต่อสัปดาห์เพียง 35 ชั่วโมง ทำให้ดูเหมือนว่าประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ห่วงใยในสวัสดิภาพและสุขภาพของประชาชน ในทางกลับกัน การหยุดงานในวันอาทิตย์อย่างเด็ดขาดแม้แต่ร้านขายยาฉุกเฉินกลับเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนในประเทศ เช่นเดียวกับที่สเปนเจอร์ได้ประสบมาด้วยตนเอง

ตัวอย่างที่ 1 La France, pays de la douceur et de l'art de vivre, offre un autre visage dès que vous avez besoin d'un remède en dehors des heures ouvrables. Il est déjà 19 heures passées, un dimanche pluvieux d'hiver. Le médecin de SOS vient de partir en laissant une ordonnance pour mon fils. « Il vaut mieux commencer le traitement dès que possible », précise-t-il. En d'autres termes, tout de suite. Le fiston, fiévreux, me regarde comme si sa vie reposait désormais entre mes mains. Je sens monter en moi une grosse bouffée d'instinct paternel. Comment pourrait-il en être autrement avec son regard angélique, son visage pathétique de Saint Jérôme souffrant le martyr. Peu importe s'il est presque, ado, il redevient le temps d'un dimanche mon petit bébé ! (หน้า 102)

บทแปล ฝรั่งเศส ประเทศแห่งความนุ่มนวลและมีศิลปะการดำรงชีพ จะทำให้คุณได้เห็นโฉมหน้าอีกด้านหนึ่งทันทีที่คุณต้องการซื้อยานอกเวลาทำการ ทุ่มหนึ่งแล้วในฤดูหนาว วันอาทิตย์ที่ฝนตก แพทย์ฉุกเฉินเพิ่งจะออกไปโดยทิ้งใบสั่งยาไว้ให้กับลูกชายของผม เขาย้ำว่า “ควรจะเริ่มกินยาทันทีที่เป็นไปได้นะ” หรือพูดอีกอย่างก็คือ ต้องกินยาทันที ลูกชายที่กำลังไข้ขึ้นมองผมราวกับว่าเขาได้ฝากชีวิตของเขาไว้ในมือผมนับแต่เนิ่นไป สัญชาตญาณของความเป็นพ่อวูบขึ้นมาจนผมรู้สึกได้ จะให้ทำอย่างไรได้กับดวงตาที่ใสซื่อ ใบหน้าที่น่าสงสารของนักบุญเอมโรมที่เจ็บปวดจากการถูกรบกวนร่างกาย แม้ว่าเขาก็เกือบจะเป็นวัยรุ่นแล้ว แต่เขาก็ย้อนกลับมาเป็นเด็กน้อย ๆ ของผมในวันอาทิตย์นั้น

ตัวอย่างที่ 2 Incroyable réaction (au moins pour un Américain) ! Quel dédain pour le soi-disant client-roi ! Autrement dit, les consommateurs débordés n'ont qu'à mieux organiser leur emploi du temps. Plus incompréhensible encore, une bonne partie des Français approuvent, sans doute parce qu'ils assimilent le dimanche sans shopping à la qualité de vie made in France. (หน้า 108)

บทแปล เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่เหลือเชื่อ (อย่างน้อยก็สำหรับชาวอเมริกันคนหนึ่ง) นั่นเป็นการหยามเกียรติพวกที่บอกว่าลูกค้าคือพระเจ้า พูดอีกอย่างก็คือพวกผู้บริโภคนั่นก็แค่ไปจัดระเบียบตารางเวลาของตัวเอง สิ่งที่น่าสนใจยิ่งไปอีกคือ การที่ชาวฝรั่งเศสจำนวนไม่น้อยเห็นด้วย นั่นอาจเป็นเพราะพวกเขามองว่าวันอาทิตย์ที่ปราศจากการซื้อข้าวซื้อของคือชีวิตที่มีคุณภาพตามสูตรของฝรั่งเศส

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้เปิดโปงความจริงบางอย่างที่ซ่อนอยู่ในภาพลักษณ์ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานของคนฝรั่งเศส การห้ามนายจ้างไม่ให้จ้างพนักงานทำงานวันอาทิตย์เพื่อให้พนักงานได้มีเวลาพักผ่อน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดี อย่างไรก็ตาม การปิดทำการทุกที่ในวันอาทิตย์ไม่เว้นแม้แต่ร้านขายยาฉุกเฉินซึ่งเป็นเรื่องความเป็นความตายของมนุษย์อาจแสดงถึงการไม่เตรียมพร้อมและระบบการจัดการที่ไม่ได้เรื่องของคนฝรั่งเศสด้วยเช่นกัน ในขณะที่ถูกจ้างเกือบทั้งหมดได้หยุดพัก มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ประชาชนอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต้องได้รับบริการในวันอาทิตย์อาจเดือดร้อน ซึ่งเป็นสถานะที่ผู้เขียนซึ่งเป็นชาวอเมริกันไม่เข้าใจในระบบการจัดการเช่นนี้ของฝรั่งเศส

1.4 มุมมอง (point of view) กับบทความวิเคราะห์วัฒนธรรม

โดยทั่วไปเมื่อมีการแปลบันทึกคดี เช่น นวนิยายหรือวรรณคดีสิ่งที่จะต้องนำมาวิเคราะห์อยู่เสมอคือ “มุมมอง” ของผู้เล่า หรือที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า point of view ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าเรื่องเล่าหรือเหตุการณ์นั้นเล่าผ่านสายตาใคร ดังนั้น เรื่องราวที่ผู้อ่านได้รับรู้และเข้าใจย่อมแตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้เล่าที่ต่างกัน

การแปลบทความวิเคราะห์วัฒนธรรม เรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* แม้จะเป็นเรื่องเล่าตามข้อเท็จจริง และเล่าจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ประสบพบเจอมา มิได้มีตัวละครใด ๆ ที่แต่งขึ้น แต่ในทัศนะของแฟร์ดิน็อง เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) เห็นว่าความรู้ทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีลักษณะสัมพัทธ์ (relative) หมายถึง ความรู้ทุกประเภทขึ้นอยู่กับมุมมองที่เราเลือกใช้กับความจริงที่เราศึกษา ซึ่งคำว่า “ขึ้นอยู่กับ” หมายความว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่นั่นเอง แต่ก็ไม่ได้แปลว่าความรู้ที่ได้นั้นหลอกลวงจอมปลอมใช้การไม่ได้เสียทั้งหมด (นพพร, 2558) จากภาคผนวกของหนังสือ *มายาคติ* กล่าวไว้ว่า “ไม่มีความรู้ชุดใดที่จะอ้างได้ว่าโอบจับความเป็นจริงไว้ได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน” ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ทำให้ผู้อ่านบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมทั้งหลายกระจางได้ว่าเพราะเหตุใดจึงมีบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมที่เปิดโปงมายาคติในสังคมฝรั่งเศสเกิดขึ้น

และยังเป็นที่นิยมจนถึงปัจจุบัน โดยมิได้คำนึงถึงความ “อคติ” เพราะแนวคิดของโซซูร์นีทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าความรู้ต่าง ๆ หรือปรากฏการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมมีระดับความจริงแท้ที่ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้เล่า นอกจากนี้ ในบางสถานการณ์อาจขึ้นกับมุมมองของผู้อ่านซึ่งจะยอมรับความจริงแท่นั้นมากน้อยต่างกันด้วย เช่นเดียวกับที่ รุจส์สวัตต์ ครองภูมินทร์ ได้กล่าวไว้ว่า “ความจริงไม่มีอยู่ มีอยู่เฉพาะส่วนที่เรารับรู้และมีคนสื่อความหมายออกมาให้เรา” (2558)

ดังนั้น การศึกษามุมมองในบทความวิเคราะห์วัฒนธรรมเรื่องนี้ จึงเป็นการศึกษามุมมองของผู้เขียนคือมุมมองของเทต สเตนเจอร์ ซึ่งเป็นชาวอเมริกัน และมองวัฒนธรรมฝรั่งเศสในฐานะชาวอเมริกันซึ่งเติบโตมาในวัฒนธรรมที่แตกต่าง แม้สเตนเจอร์จะเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น “Francophile” หรือ “ผู้ที่มีความรักในประเทศฝรั่งเศสและภาษาฝรั่งเศส” แต่ตัวเขาก็เติบโตและจบการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ความเข้าใจและความคุ้นชินในเรื่องวัฒนธรรมย่อมแตกต่างจากคนฝรั่งเศส และเขามีสิทธิที่จะแสดงออกถึงมุมมองและความเห็นต่างของเขา ผู้อ่านที่เป็นชาวฝรั่งเศสอาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับมุมมองของเขา นั่นเป็นเพราะชาวฝรั่งเศสเกิดและเติบโตในฝรั่งเศส มีความเข้าใจและคุ้นชินกับวัฒนธรรมของตนเอง จนบางครั้งไม่เคยตั้งคำถามกับความแปลกประหลาด หรือความขัดแย้งแปลกแยกที่มีอยู่ตามความเป็นจริงในสังคม ในขณะเดียวกัน หากผู้อ่านเป็นชนชาติอื่น อาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย อาจจะเชื่อหรือไม่เชื่อผู้เขียนก็ได้ เนื่องจากผู้อ่านแต่ละชาติก็มีมุมมองและคุ้นชินกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

บทที่ 2

กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นในสรณิพนธ์

เรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน*

อารมณ์ชั้นเป็นหนึ่งในวิธีที่จะเพิ่มสีสันให้กับงานวรรณกรรม เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เขียนและผู้อ่านเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกัน เป็นพวกเดียวกัน ผู้อ่านจะเกิดความเพลิดเพลินและมีอารมณ์ร่วมไปกับเรื่องที่อ่าน แม้ว่าโดยทั่วไปการสร้างอารมณ์ชั้นมักจะปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เนื่องจากงานเขียนประเภทบันเทิงคตินั้นมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนคือเพื่อสร้างความบันเทิงและการผ่อนคลาย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการสร้างอารมณ์ชั้นก็ได้กลายเป็นขนบนิยมในงานเขียนหรือวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วที่มีใช้บันเทิงคดีเช่นกัน (เถลิง, 2559, 272)

หนังสือรวมบทความเรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* มีจุดเด่นของเรื่องคือความตลกขบขัน อารมณ์ชั้นของผู้เขียนทำให้ผู้อ่านเกิดความสุขสนุกสนาน และทำให้เรื่องราวที่เล่าน่าติดตาม ในการแปลบทความนี้ ผู้แปลจึงต้องศึกษาค้นคว้ารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ชั้นและกลวิธีการสร้างอารมณ์ของผู้เขียน ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความหมายของอารมณ์ชั้น

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของอารมณ์ชั้นไว้ว่า หมายถึง ลักษณะนิสัยที่มักเห็นเรื่องต่าง ๆ เป็นเรื่องขวนขวาน รากศัพท์เดิมของคำว่าอารมณ์ชั้น มาจากภาษาละตินว่า humor ซึ่งหมายถึง ของเหลว 4 อย่างในร่างกาย ได้แก่ เลือด เสมอ น้ำดีเหลือง และน้ำดีดำ โดยเชื่อว่าของเหลวเหล่านี้มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและสภาพทางอารมณ์ของมนุษย์ ปัจจุบันมีคนให้ความหมายของคำว่าอารมณ์ชั้นไว้แตกต่างกัน และความหมายที่ครอบคลุมที่สุดคือ อารมณ์ชั้น หมายถึง การกล่าวถ้อยคำใดก็ตามของผู้พูดเพื่อกระตุ้นความเข้าใจและผู้ฟังรับรู้ (perceive) ถึงการกระตุ้นความเข้าใจนั้นเช่นกัน (วรรณนิภา, 2558) เพลโตอธิบายต้นกำเนิดของอารมณ์ชั้นว่า อารมณ์ชั้นเกิดจากการผสมกันของอารมณ์ที่หลากหลายของมนุษย์ อาจมีทั้งความสุขและความเจ็บปวดเพราะอารมณ์ชั้นเกิดจากการเลียนแบบลักษณะที่ผิดปกติ หรือเบี่ยงเบนไปจากพฤติกรรมปกติของมนุษย์ (วรรณนิภา, 2558) อารมณ์ชั้นจึงถือเป็นความสามารถในการรับรู้ของแต่ละบุคคล ต้นกำเนิดของทฤษฎีอารมณ์ชั้นมี 3 ประเภท คือ 1) ความไม่เข้ากัน 2) ความเหนือกว่า และ 3) การปลดปล่อย

อารมณ์ชั้นในงานวรรณกรรมนอกจากจะสร้างความสนุกสนาน และความรู้สึกเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านแล้ว มักมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์หรือ

ปัญหาใดปัญหาหนึ่งในสังคม อารมณ์ขันจึงเป็นวิธีการที่วิธีหนึ่งที่ช่วยให้เห็นถึงปัญหาหรือความเลวร้ายที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่นเดียวกับอารมณ์ขันในบทความของสแตนเจอร์เรื่องนี้ ซึ่งบ่อยครั้งใช้เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิดวิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องราวนั้น ๆ ว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ตัวอย่าง Je me souviens d'un jour où, ayant besoin de tissu pour la fenêtre de ma cuisine, j'avale, instruit par l'expérience, une bonne poignée de calmants et me rends dans cette salle des supplices qu'on appelle le quatrième étage du BHV, rue de Rivoli. Ici, c'est l'apogée -du Taylorisme à la française, avec le marquis de Sade en maître des cérémonies. Le royaume de l'inefficacité érigée en système pour torturer le client à petits feux. (หน้า 32)

บทแปล ผมยังจำวันหนึ่งได้ ตอนที่ผมอยากซื้อผ้าสำหรับหน้าต่างในครัว จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ผมต้องกินยาระงับประสาทไปกำมือหนึ่งก่อน แล้วค่อยเดินทางไปยังห้องทรมานซึ่งก็คือที่ชั้น 4 ของห้างขายเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน BHV ที่ถนนริวอลี ซึ่งขายเครื่องใช้ภายในบ้าน สถานที่ที่มีระบบสายพานยอดเยี่ยมที่สุดตามสไตล์คนฝรั่งเศสพร้อมกับความทรมานร่างกายในพิธีการต่าง ๆ อาณาจักรแห่งความไร้ประสิทธิภาพที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อทรมานลูกค้าอย่างช้า ๆ

ตัวอย่างข้างต้นอยู่ในบทที่ผู้เขียนเล่าถึงระบบการซื้อขายของในห้างสรรพสินค้าของฝรั่งเศส ซึ่งมีความยุ่งยากซับซ้อน โดยผู้เขียนพูดติดตลกว่าก่อนจะไปซื้อของในห้างของฝรั่งเศสจะต้องทานยาระงับประสาทไปสักหนึ่งกำมือก่อน แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ยังรู้สึกรู้สีกว่าการซื้อของในห้างของฝรั่งเศสที่เต็มไปด้วยแคชเชียร์หลายประเภท ยังทำให้เกิดความยุ่งยากราวกับว่าการไปซื้อของนั้นเป็นการถูกกักขังอยู่ในห้องทรมานตัวเอง

การสร้างอารมณ์ขันดังที่ได้ยกตัวอย่างนี้ นอกจากเป็นการสร้างความขบขันให้แก่ผู้อ่านแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิดวิพากษ์วิจารณ์ หรือให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงปัญหาได้หาทางแก้ไขและพัฒนาปรับปรุงระบบดังกล่าวให้ดีขึ้นด้วย

2.2 กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร ได้สรุปความหมายของ “กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน” ไว้ว่าหมายถึงวิธีพลิกแพลงการสื่อสารหรือสาระข้อมูลที่ทำให้ผู้พบเห็นหรือรับฟังเกิดอารมณ์ขันหรือสนุกสนาน

คล้ายตามสารหรือสาระข้อมูลที่ผู้แสดงสื่อออกมาโดยอาศัยความรู้และความชำนาญ (2559, น.107) ในกลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้นนั้น ผู้สื่อสารจะต้องเข้าใจกฎเกณฑ์และภาษาของอารมณ์ขึ้น และมีวิธีการเล่นสื่ออารมณ์ขึ้นด้วยการเล่นตลกกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ได้แก่ 1) การเล่นตลกกับภาษา 2) การเล่นตลกกับสามัญสำนึก 3) การเล่นตลกกับอารมณ์ความรู้สึก 4) การเล่นตลกกับเรื่องในชีวิตประจำวัน 5) การเล่นตลกกับกลไกของชีวิต (2559, หน้า 108-109)

2.3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขึ้น

เนื่องจากอารมณ์ขึ้นเป็นความสามารถในการรับรู้ ดังนั้น บุคคลจะเกิดอารมณ์ขึ้นต่อเรื่องที่อ่านได้ มิใช่ขึ้นอยู่กับผู้เขียนเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในตัวผู้อ่านด้วย ดังนี้

2.3.1 ความชอบและความพอใจ เมื่อรสนิยมในการเลือกเรื่องอ่านของแต่ละคนนั้นต่างกัน ความชอบหรือความพึงพอใจในการอ่านเรื่องซ้ำขึ้นจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขึ้น ผู้อ่านที่ชื่นชอบเรื่องที่มีอารมณ์ขึ้นก็จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย

2.3.2 อายุ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขึ้นคือ อายุ ผู้อ่านที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะเข้าใจมุก หรือเรื่องซ้ำขึ้นนั้นได้ดีกว่า และรวดเร็วกว่า ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับมุกนั้น ๆ ด้วย หากเป็นเรื่องของวัยรุ่น ผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่นน่าจะเข้าใจได้ดีกว่าผู้สูงอายุ เพราะเป็นเรื่องที่คุ้นชินในชีวิตประจำวัน และตรงกับวัยของตนเองมากกว่า

2.3.3 ความรู้ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว และเกิดอารมณ์ขึ้นได้ เรื่องซ้ำขึ้นบางเรื่องมีพื้นฐานต่อจากเรื่องเดิมที่เคยเป็นที่รู้จักกันมา หากผู้อ่านไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มาก่อน ก็อาจจะไม่เข้าใจมุกซ้ำขึ้นนั้น เช่น เรื่องซ้ำขึ้นการเมือง

2.3.4 ประสบการณ์ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมุกตลกได้อย่างรวดเร็ว ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าก็จะเข้าใจเรื่องราวซ้ำขึ้นที่อ่านได้มากกว่าผู้ที่ไม่มีประสบการณ์

2.3.5 อารมณ์ของผู้อ่าน โดยปกติผู้อ่านมีอารมณ์ลักษณะใดก็มักจะเลือกเรื่องอ่านในทำนองนั้น เพื่อจะได้ซาบซึ้งกับเรื่องที่อ่านได้โดยเร็ว และรู้สึกมีอารมณ์ร่วมได้ดี หากผู้อ่านเรื่องซ้ำขึ้นอยู่ในภาวะซึมเศร้า ก็อาจเกิดอารมณ์ขึ้นได้ยาก (สืบค้นจากhttp://www.eledu.ssru.ac.th/sirion_ju/pluginfile.php/64/mod_resource/content/1/วรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้น%20.pdf)

2.4 อารมณ์ชั้นที่ปรากฏในต้นฉบับ

เรื่อง *ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* นอกจากจะเป็นการเปิดโปงมายาคติเกี่ยวกับอุปนิสัยของชาวฝรั่งเศสแล้ว ลีลาการเขียนของผู้เขียนยังมีจุดเด่นในด้านของอารมณ์ชั้น แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นอารมณ์ชั้นแนวตลกร้าย แต่อารมณ์ชั้นทุกประเภทถือเป็นจิตวิทยาเชิงบวกซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกสนานและมีอารมณ์คล้อยตามได้ กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นของผู้ประพันธ์ที่พบในเรื่อง ได้แก่

2.4.1 อารมณ์ชั้นจากการอุปมา (l'analogie) หมายถึง การสร้างอารมณ์ชั้นจากการเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง โดยมีคำเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจน เช่น เหมือน ดุจ ราวกับ เป็นต้น โดยมีจุดประสงค์ของการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ตัวอย่างที่ 1 Le lendemain, j'ai cru entendre murmurer dans le petit village : « Le Ricain a mangé du ris de veau. » **Comme un message codé des Résistants pendant la dernière Guerre Mondiale.** (น.10)

บทแปล วันรุ่งขึ้นผมคิดว่าผมได้ยินเสียงซุบซิบในหมู่บ้านเล็ก ๆ นีว่า “หนุ่มมะกันกินต่อมไทม์สลูกวแล้ว” ราวกับเป็นรหัสข้อความของพวกเขาขบวนการต่อต้านในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ผู้เขียนเล่าถึงการให้ความสำคัญต่ออาหารของชาวฝรั่งเศส และชาวฝรั่งเศสมักคิดว่าอาหารของตนเองนั้นเป็นเลิศเหนือชาติใด ๆ เมื่อผู้เขียนยอมรับว่าไม่เคยรับประทานเมนูที่มีชื่อว่า ris de veau หรือต่อมไทม์สลูกว ซึ่งเป็นเมนูที่ชาวฝรั่งเศสยกให้เป็นเมนูพิเศษ ทำให้เกิดความประหลาดใจในหมู่ชาวฝรั่งเศสอย่างยิ่ง เมื่อถึงเวลาที่ผู้เขียนได้ลองชิมเมนูดังกล่าว จึงเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับคนฝรั่งเศส ผู้เขียนจึงเปรียบเสียงซุบซิบของคนฝรั่งเศสเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าเหมือนกับการบอกรหัสของพวกเขาต่อต้านนาซีในสงครามโลกครั้งที่ 2

สังเกตได้ว่าผู้เขียนสร้างอารมณ์ชั้นด้วยการเปรียบเทียบเรื่องอาหารกับสงครามโลกซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญของโลก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าคนฝรั่งเศสนั้นให้ความสำคัญต่ออาหารการกินมากเพียงใด

ตัวอย่างที่ 2 Le Français sait aussi se tenir dans les grands restaurants : il est réservé, et naturel, comme si c'était de la routine. L'inverse de l'Américain en voyage qui,

dans un trois-étoiles parisien, se transforme en véritable péquenot. En manque de bonne cuisine dans son propre pays, **il se comporte comme l'explorateur perdu dans le désert qui tombe sur une oasis.** (หน้า 12)

บทแปล คนฝรั่งเศสยังรู้วิธีการปฏิบัติตัวในร้านอาหารใหญ่ ๆ ด้วย คือเขาจะสงบเสงี่ยมและเป็นธรรมชาติราวกับว่านั่นเป็นชีวิตประจำวันของเขา ในทางกลับกันเมื่อคนอเมริกันไปเที่ยว ในร้านอาหารสามดาวของปารีส เขาจะกลายเป็นพวกบ้านนอกจริง ๆ เพราะที่ประเทศตัวเองไม่มีอาหารอร่อย ๆ แบบนี้ **เขาจึงทำตัวเหมือนนักสำรวจที่หลงทางอยู่ในทะเลทรายแล้วได้พบกับโอเอซิส**

จากตัวอย่างนี้ ผู้เขียนสร้างอารมณ์ขึ้นด้วยการเยาะเย้ยชาติดอเมริกันของตนเองว่าไม่มีอาหารการกินดี ๆ อย่างที่ฝรั่งเศส เมื่อชาวอเมริกันมีโอกาสดำเนินเข้าไปรับประทานอาหารในร้านอาหารฝรั่งเศส จึงตื่นเต้นดีใจราวกับนักสำรวจที่หลงทางในทะเลทรายและได้พบกับโอเอซิส การเปรียบเทียบนี้ทำให้เห็นอารมณ์ขันของผู้เขียนที่มองความแตกต่างระหว่างคนสองชาติอย่างชัดเจน ชาติแรกคือฝรั่งเศสที่มีอาหารการกินดี ๆ ในชีวิตประจำวันจนเป็นเรื่องปกติ แต่สำหรับชาวอเมริกันนั้นการได้มีโอกาสรับประทานอาหารดี ๆ แบบฝรั่งเศสถือเป็นโอกาสที่ยอดเยียม ผู้เขียนสร้างความตลกจากความรู้สึกต่ำต้อยกว่าของชาติดอเมริกันในเรื่องอาหารการกิน

ตัวอย่างที่ 3 “Écouter les Français parler de la gastronomie, c'est un enchantement et leur plaisir — sinon leur savoir — devient contagieux. Le plus fermé, le plus méfiant, le plus réservé des individus sort de sa coquille lorsqu'il est question de recettes. Épanoui, il étale ses connaissances, évoque avec des trémolos des plats mémorables. En ces moments, la France redevient pour un instant celle qui gagne, celle de Valmy et d'Austerlitz.” (หน้า 14)

บทแปล การฟังคนฝรั่งเศสพูดถึงอาหารเลิศรสนั้นเป็นความรื่นรมย์ ความสุขหรือความรอบรู้ของพวกเขาเป็นโรคที่ติดต่อกันได้ คนที่ปิดตัวเองที่สุด ขีระแวงที่สุด สงบเสงี่ยมที่สุดจะออกจากเปลือกหอยของเขาเมื่อมีคนถามเรื่องสูตรอาหาร เขาจะเบิกบาน กระจายความรู้และพูดถึงอาหารที่น่าจดจำพร้อมเอื้อนเอ่ยด้วยลูกคอเพราะพริ้ง ในช่วงเวลานี้เองประเทศฝรั่งเศสจะกลับเป็นประเทศแห่งชัยชนะที่สมรภูมิจาลมและเอาสเตอร์ลิทซ์

จากตัวอย่างนี้ เป็นการตอกย้ำเรื่องการให้ความสำคัญต่ออาหารการกินของคนฝรั่งเศส โดยผู้เขียนเปรียบเทียบลักษณะของคนฝรั่งเศสซึ่งมีความสุขกลุ่มเล็ก และเข้าถึงยาก แต่จะ

เบิกบานร่าเริงกับช่วงเวลาที่เหมาะสมการรบได้ เมื่อตอนที่พวกเขาได้พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องของอาหาร ผู้เขียนสร้างความขบขันให้แก่ผู้อ่านด้วยการเปรียบเทียบช่วงเวลาแห่งความสุขของคนฝรั่งเศส เมื่อได้พูดคุยเรื่องของอาหารร่าเริงกับช่วงเวลาที่ได้รับชัยชนะที่สมรภูมิจึงมีและเอาสเตอร์ลิตซ์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพว่าความรู้สึกเกี่ยวกับอาหารของคนฝรั่งเศสนั้นมีความยิ่งใหญ่เพียงใด

2.4.2 การเสียดสี (la satire) หมายถึงการใช้คำพูดเสียดสีประชดประชัน เพื่อเยาะเย้ยถากถาง เป็นการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของมนุษย์และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ด้วยกลวิธีทางวาทศิลป์ หรือการสร้างอารมณ์ขันเพื่อให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ยังมีจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องผิดพลาดซึ่งน่าจะปรับปรุงแก้ไข (สุนทรี, 2533, หน้า 15-17)

ตัวอย่างที่ 1 Paradoxalement, ce que les Français refusent sur le terrain économique — la mondialisation — ils l'acceptent avec joie dans leur assiette. (หน้า 4)

บทแปล สิ่งที่ขัดแย้งในตัวเองคือโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสปฏิเสธในเชิงเศรษฐกิจ แต่พวกเขายอมรับมันมาใส่ในจานอาหารด้วยความยินดี

ผู้เขียนเสียดสีชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้นำในการต่อต้านโลกาภิวัตน์ เนื่องจากอยากจะอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ และไม่ต้องการสนับสนุนพวกทุนนิยม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าในขณะที่ฝรั่งเศสต่อต้านโลกาภิวัตน์ในแวดวงต่าง ๆ แต่คนฝรั่งเศสรับเอาเรื่องโลกาภิวัตน์มาไว้ในเรื่องอาหารการกินได้ โดยไม่มีใครออกมาทักท้วงจึงเป็นเรื่องที่น่าขัน

ตัวอย่างที่ 2 “Une évidence : si Jésus Christ et ses disciples avaient été français, lors de la Cène, ils auraient longuement évoqué, avant de le rompre, le fameux pain, dans quel four il avait été fait, avec quel genre de blé et ainsi de suite. Le Nouveau Testament n'aurait jamais vu le jour.” (หน้า 8,10)

บทแปล “หลักฐานอย่างหนึ่งคือถ้าพระเยซูและอัครทูตเป็นชาวฝรั่งเศส ในระหว่างอาหารมื้อสุดท้าย ก่อนที่พวกเขาจะหักขนมปังรับประทานกัน คงได้ระลึกถึงขนมปังอันเลื่องชื่อในเตาอบ ข้าวสาลีที่นำมาใช้ และอะไรต่อมิอะไรอีกมากมาย พันธสัญญาใหม่คงไม่เกิดขึ้นได้อย่างทุกวันนี้”

ผู้เขียนสร้างอารมณ์ขันด้วยการเสียดสีเรื่องความชื่นชอบในเรื่องพิธีรีตองและศิลปะในการประกอบอาหารที่คนฝรั่งเศสมีความภาคภูมิใจ แต่ในทัศนะของผู้เขียน เขารู้สึกว่าคนฝรั่งเศสใช้เวลาพูดคุยเรื่องอาหารยาวนานมาก และละเอียดลออเกินไป ผู้เขียนจึงยกตัวอย่างว่าหาก

พระเยซูและอัครทูตทำแบบชาวฝรั่งเศสในระหว่างอาหารมื้อสุดท้าย พันธสัญญาใหม่คงไม่มีวันได้เกิดขึ้น เพราะใช้เวลายาวนานเกินไป

ตัวอย่างที่ 3 “Le principal résultat d'une victoire des intégristes du vivre et manger au pays serait que la moitié des Français mourraient de faim. A commencer par les moins fortunés, puisque les « vrais produits fermiers » coûtent fort chers.” (หน้า 14)

บทแปล ผลลัพธ์หลัก ๆ ของชัยชนะของพวกหัวรุนแรงที่จะกินอยู่โดยใช้แต่สินค้าในประเทศเท่านั้นคือการที่คนฝรั่งเศสครึ่งหนึ่งต้องหิวตาย เริ่มจากคนที่รายน้อยที่สุดก่อนเลย เพราะอาหารที่มาจากฟาร์มจริง ๆ นั้นแพงมาก

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนเสียดสีการรณรงค์ให้รับประทานแต่ของสดใหม่ที่ผลิตในประเทศตนเองของคนฝรั่งเศส โดยเห็นว่าหากคนฝรั่งเศสทำสำเร็จจริง ๆ คนที่จะต้องเดือดร้อนและหิวตายก่อนก็คือคนยากจน เนื่องจากอาหารสดใหม่จากฟาร์มที่ได้รับการรณรงค์ให้รับประทานนั้นมีราคาแพงเกินไป

ตัวอย่างที่ 4 “Ils ont fini par manger, tout en s'appliquant à parler d'autre chose. Mais, j'en suis bien conscient, même si je fais la paix au Moyen-Orient, même si je décroche le Nobel de littérature, je resterai pour toujours à leurs yeux le minus qui a loupé le veau à la normande.” (หน้า 16)

บทแปล “ในที่สุดพวกเขาก็รับประทานโดยพยายามพูดคุยเรื่องอื่น แต่ผมรู้ว่าต่อให้ผมสร้างสันติภาพให้ตะวันออกกลาง หรือต่อให้ผมคว้ารางวัลโนเบล สาขาวรรณกรรมมาได้ แต่ในสายตาของพวกเขาแล้วผมก็ยังคงเป็นไอ้ลูกแมวที่ทำเนือลูกวัวสไตร์นอร์มอนด์พลาด”

ผู้เขียนเล่าถึงช่วงเวลาที่มีโอกาสได้ลงมือทำอาหารฝรั่งเศสให้คนฝรั่งเศสรับประทาน แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และผู้เขียนรู้ตัวดีว่าเรื่องอาหารเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับคนฝรั่งเศส ผู้เขียนจึงใส่อารมณ์ขันด้วยการประชดประชันว่าไม่ว่าเขาจะทำความดีความชอบในเรื่องอื่น ๆ ที่ยิ่งใหญ่มากเพียงใด แต่หากเขาล้มเหลวในเรื่องการครัว คนฝรั่งเศสก็คงยกย่องเขาได้ยาก

ตัวอย่างที่ 5 Si jamais on acceptait les carambolages comme sport olympique, les Français rafleraient toutes les médailles. (หน้า 26)

บทแปล ถ้าเรายอมรับการขับรชนท้ายกันเป็นทอด ๆ ไว้ในกีฬาโอลิมปิกแล้วละก็ คนฝรั่งเศสคงกวาดเหรียญรางวัลจนเกลี้ยงแน่

จากตัวอย่างนี้ ผู้เขียนเสียดสีนิสัยในการขับรบนท้องถนนของคนฝรั่งเศส เนื่องจากเขามีความเห็นว่าคุณฝรั่งเศชอบขับเร็วมาก และเสี่ยงที่จะชนท้ายกันได้ง่าย ๆ จึงประชดประชันด้วยอารมณ์ขันว่าหากการขับรชนท้ายกันเป็นกีฬาหนึ่งในการแข่งขันโอลิมปิก คนฝรั่งเศสจะชนะชาติอื่น ๆ ทุกชาติ

2.4.3 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์หรือ ปฏิพากย์ (la question rhétorique)

หมายถึง การตั้งคำถามเพื่อให้ขบคิดแต่ไม่ได้ต้องการคำตอบ

ตัวอย่างที่ 1 Dans ce pays où l'on se suicide encore pour une étoile perdue comme Vatel jadis à cause d'un repas imparfait, qui a encore le temps de préparer de bons petits plats s'il n'est pas rentier ou chômeur ? (หน้า 2)

บทแปล ในประเทศที่ยังมีคนฆ่าตัวตายเพราะทำดาวมิชลินหายไปหนึ่งดวงเหมือนสมัยที่พ่อครัวใหญ่ว่าแต่ลฆ่าตัวตายเพราะมืออาหารไม่สมบูรณ์แบบ แต่สมัยนี้ใครเขายังมีเวลาทำอาหารอร่อย ๆ งานเล็กงานน้อยอยู่อีกละ นอกจากจะรวล้นฟ้าหรือไม่ก็ว่างงาน

ผู้เขียนตั้งคำถามให้ผู้อ่านได้คิดว่าเมื่ออาหารฝรั่งเศสมีราคาสูงมาก แม้จะเป็นอาหารที่ยอดเยี่ยมเพียงใด แต่คนที่จะสามารถรับประทานได้ก็มีเพียงคนฐานะดีเท่านั้นใช่หรือไม่

ตัวอย่างที่ 2 Pas sensas. En dehors des Américains naïfs, à qui un tel plat-arraque pourrait-il être destiné ? (หน้า 8)

บทแปล ไม่ได้วิเศษอะไรเลย นอกเหนือจากชาวอเมริกันที่ไร้เดียงสาแล้ว อาหารหลอกลวงแบบนี้จะมีไว้ให้ใครกันละ

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับอาหารที่ราคาสูงในฝรั่งเศส แต่รสชาติธรรมดา เป็นอาหารที่มีไว้เพื่อใคร หากไม่ใช่ชาวต่างชาติที่ไม่มีความรู้เรื่องอาหารเช่นชาวอเมริกัน

บทที่ 3

ความรู้เสริมที่สำคัญต่อการถ่ายทอดบทแปล

3.1 ประวัติผู้แต่ง

เทด สเตนเจอร์ หรือ เธโอดอร์ สเตนเจอร์ (Théodore Stanger) เป็นนักข่าวและนักเขียนชาวอเมริกัน เกิดที่เมืองเอเธนส์ ประเทศกรีซ ในปี ค.ศ. 1944 หลังจากที่พ่อของเขาได้ย้ายมาตั้งรกรากที่ประเทศสหรัฐอเมริกาขณะที่เขามีอายุประมาณ 5 ขวบ เขาจึงใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นจนกระทั่งจบการศึกษาที่มหาวิทยาลัยแพรงตัน เนื่องจากสเตนเจอร์เป็นผู้ที่หลงใหลในประเทศฝรั่งเศส หรือที่เรียกกันว่า francophile ในปี ค.ศ. 1960 เขาจึงได้เข้ามาเรียนสาขารรณคดีอังกฤษที่มหาวิทยาลัยปารีสซอร์บอนน์ และได้เริ่มการทำงานสื่อครั้งแรกที่สำนักข่าว United Press International ของสหรัฐอเมริกาประจำกรุงปารีส และในปี ค.ศ. 1981 เขาได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานนิตยสารรายสัปดาห์นิวส์วีคของอเมริกา และได้พำนักในหลายประเทศขณะดำรงตำแหน่ง รวมถึงได้ดำรงตำแหน่ง ณ สำนักงานที่ปารีสเป็นเวลาราว 10 ปี แม้ว่าเขาจะเป็นชาวอเมริกัน แต่ด้วยความรักในประเทศฝรั่งเศสและภาษาฝรั่งเศส อีกทั้งยังแต่งงานกับภรรยาชาวฝรั่งเศส ทำให้เขาได้มีโอกาสสัมผัสกับชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมของคนฝรั่งเศสหลายต่อหลายครั้ง และแต่ละครั้งก็ได้ใช้เวลาหลายปีในการสังเกตและวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศส จนกระทั่งเขามีผลงานเขียนเล่มแรกคือเรื่อง *Sacrés Français ! Un Américain nous regarde* ในปี ค.ศ. 2003 และตามมาด้วยผลงานที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งได้รับการตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ของฝรั่งเศสอีกหลายเล่ม ได้แก่

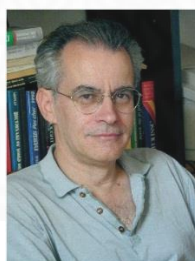
1. *Sacrés Américains ! Nous, les Yankees, on est comme ça* (ค.ศ. 2005)
2. *Un Américain en Picardie* (ค.ศ. 2005)
3. *Sacrés fonctionnaires !, Un Américain face à notre bureaucratie* (ค.ศ. 2006)
4. *Sacrée Maison-Blanche !, Obama, Hillary, McCain et les dessous de la folle politique américaine* (ค.ศ. 2008)
5. *Mister President, Lettre ouverte à Barack Obama* (ค.ศ. 2009)
6. *Sacrées vacances ! Une obsession française* (ค.ศ. 2010)

นอกจากนี้เขายังได้รับเชิญไปออกรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ของประเทศฝรั่งเศส และทุกรายการล้วนเป็นรายการที่ต้องใช้ทั้งทักษะการพูดภาษาฝรั่งเศส

และทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งสิ้น ตัวอย่างรายการโทรทัศน์ที่สเตนเจอร์เคยได้รับเชิญไปออกรายการ มีดังนี้

1. รายการ *On a tout essayé* ออกอากาศช่อง F2 เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 2003
2. รายการทอล์กโชว์ *On n'est pas couché* ออกอากาศทางช่อง France 2 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม ปี ค.ศ. 2006
3. รายการ *Opinions* เป็นรายการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองฝรั่งเศส ออกอากาศช่อง France 24 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม ปี ค.ศ. 2007
4. รายการ *24h PUJADAS l'info en questions* เป็นรายการอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันในประเทศฝรั่งเศส ออกอากาศช่อง LCI (La chaîne Info) ในเครือ TF1 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ปี ค.ศ. 2017

แม้ว่าหนังสือรวมบทความเรื่อง *Sacrés Français ! Un Américain nous regarde* เล่มนี้จะเป็นบทความภาษาฝรั่งเศสที่เขียนโดยชาวอเมริกันอย่างสเตนเจอร์ แต่จากประวัติดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเครื่องการันตีถึงระดับการใช้ภาษาฝรั่งเศสของเขาซึ่งเป็นที่ยอมรับในสื่อหลายแขนง อีกทั้งเนื้อหาของบทความนี้ยังเป็นการเล่าประสบการณ์ และการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนเสมือนว่ากำลังพูดคุยอยู่กับผู้อ่าน ดังนั้น ด้วยรูปแบบของงานเขียนประเภทนี้จึงเน้นที่ภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียนที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน

ภาพที่ 3.1 Ted Stanger

สืบค้นจาก <https://www.babelio.com/auteur/Theodore-Stanger/193236>

3.2 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-ฝรั่งเศส

แม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานพอ ๆ กับประเทศฝรั่งเศส แต่ในช่วงต้นเป็นเพียงทวีปอเมริกาที่ไม่มีบทบาทในสังคมโลกเท่าใดนัก ยังเป็นแค่พื้นที่ที่อังกฤษกับ

ฝรั่งเศสเข้าแย่งกันครอบครองเป็นเจ้าของ และในที่สุดประเทศอังกฤษก็ได้เข้ายึดครองเป็นเจ้าของอาณานิคม จนกระทั่งในวันที่ 4 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1776 ด้วยความช่วยเหลือของฝรั่งเศส จึงได้ประกาศอิสรภาพและเกิดเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้น ในตอนต้นนั้นจึงดูเหมือนว่าสหรัฐอเมริกากับฝรั่งเศสมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ถึงขนาดที่ว่าในวาระครบรอบ 100 ปี วันประกาศอิสรภาพของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1876 ประเทศฝรั่งเศสได้ส่งของขวัญเป็นรูปปั้นเทพีเสรีภาพให้กับสหรัฐฯ เพื่อเป็นการชื่นชมในความกล้าหาญที่ลุกขึ้นต่อสู้ประกาศอิสรภาพจากสหราชอาณาจักรได้ และปัจจุบันนี้เทพีเสรีภาพดังกล่าวก็เป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของเมืองนิวยอร์ก

จนกระทั่งในช่วงเปลี่ยนผ่านศตวรรษที่ 20 สหรัฐอเมริกาเริ่มมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจโลกมากขึ้น และในสงครามโลกครั้งที่ 1 ปี ค.ศ. 1914 สหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมต่อสู้กับฝ่ายพันธมิตร ซึ่งประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย อิตาลี เพื่อเอาชนะฝ่ายมหาอำนาจกลาง ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ออสเตรีย และฮังการี และตอกย้ำอำนาจอันยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกามากขึ้นไปอีก เมื่อสหรัฐฯ เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1939 โดยเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรต่อสู้กับฝ่ายอักษะซึ่งมีประเทศเยอรมนี และญี่ปุ่นเป็นผู้นำ และสหรัฐฯ ได้สร้างความตื่นตะลึงไปทั่วโลกเมื่อเขาจบสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยระเบิดปรมาณูที่เมืองฮิโรชิมา และเมืองนางาซากิ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นระเบิดที่มีพลังทำลายล้างสูงมาก เป็นผลให้ฝ่ายอักษะพ่ายแพ้สงคราม และมีผู้คนบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก

ในเวลานั้นสหรัฐอเมริกาก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจของโลก มีความยิ่งใหญ่เทียบเคียงกับกลุ่มประเทศในยุโรป รวมถึงเทียบเคียงกับประเทศฝรั่งเศสด้วย มีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาโลกในด้านต่าง ๆ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2003 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และฝรั่งเศสเริ่มสั่นคลอน เมื่อสหรัฐฯ ในสมัยของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช และอังกฤษในสมัยของนายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ จับมือกันประกาศสงครามกับอิรัก โดยมีข้ออ้างว่าสงสัยว่าประเทศอิรักแอบครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ และอาจเป็นอันตรายต่อสันติภาพโลก และทั้งสองประเทศต้องการมติจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เพื่อให้การก่อสงครามนี้มีความชอบธรรม แต่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งขณะนั้นมีฌาคส์ ชีรัก เป็นประธานาธิบดี ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของสหรัฐฯ และอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศสจึงเป็นแกนนำในการต่อต้านการทำสงครามในอิรัก เนื่องจากฝรั่งเศสเห็นว่าการก่อสงครามมีแต่ผลเสีย และจะทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก

โดยประธานาธิบดีฌาคส์ ชีรัก ถึงกับประกาศว่า “ผมขออย่าว่าสงครามเป็นวิธีแก้ปัญหาก็เลวร้ายที่สุดเสมอ” (สืบค้นจาก<https://www.bbc.com/thai/international-43486000>) ด้วยเหตุนี้ สหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสจึงมีแนวโน้มที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อกันตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม จากประวัติศาสตร์การทำสงครามอิรักที่กินระยะเวลายาวนานถึง 10 ปี ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างสอง

ประเทศเกิดขึ้นในระดับผู้นำประเทศเท่านั้น เนื่องจากชาวอเมริกันส่วนใหญ่ก็มิได้เห็นด้วยกับการทำสงครามครั้งนั้น อีกทั้งยังออกมาประท้วงเรียกร้องให้ผู้นำของเขาถอนกำลังออกจากอิรักเพื่อสันติภาพของโลกอีกด้วย ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความไม่ลงรอยกันระหว่างสองประเทศไม่ได้ซึมลึกเข้าไปในความรู้สึกของประชาชนชาวอเมริกันและชาวฝรั่งเศส ดังที่สเตนเจอร์ได้กล่าวไว้ในบทสรุปของหนังสือเล่มนี้ว่า

« Voilà, tout est dit ou presque. Tout ce que j'avais sur le cœur au bout de dix années de concubinage- volontaire avec vous. Bien sûr, j'aurais pu aborder une foule d'autre sujets. J'aurais pu me pencher sur le problème (oh combien délicat) des « déjections canines » comme vous dites aujourd'hui, ou sur votre incapacité à parler anglais comme tout le monde. Ai-je été trop agressif ? Je ne le crois pas. Vous aurez, bien sûr compris en me lisant que j'aime la France (et les Français) et ceux qui ne l'ont pas compris sont sans doute des anti-Américains primaires. Ce petit guide de vos bizarreries, vues par un citoyen lambda de la toute puissant Amérique, vous aidera-t-il à comprendre ce grand malentendu qui fait de nos deux pays des frères ennemis ? Mais je l'espère, plus frères qu'ennemis. » (หน้า 224)

บทแปล

“นี่แหละคือทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดที่อยู่ในใจผม หลังจากที่ได้ใช้ชีวิตร่วมกับคุณตลอด 10 ปีอย่างเต็มใจ แน่ใจว่าผมควรจะพูดถึงหัวข้ออื่น ๆ อีกมากมาย่ายกองและควรจะให้ความสนใจปัญหาเกี่ยวกับ “การเก็บอึสุนัข” (โธ่ ละเอียดอ่อนขนาดไหนละ) เหมือนที่คุณพูดอยู่ทุกวันนี้ หรือไม่ก็พูดเกี่ยวกับภาษาอังกฤษที่ไม่ได้เรื่องของคุณ เหมือนกับที่คนอื่น ๆ พูด ผมพูดแรงเกินไปหรือ คิดว่าไม่นะ คุณน่าจะเข้าใจชัดเจนเมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ว่าผมรักประเทศฝรั่งเศส (และคนฝรั่งเศส) คนที่ไม่เข้าใจเรื่องนี้น่าจะเป็นพวกต่อต้านอเมริกันยุคโบราณ หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่นำเสนอความแปลกประหลาดของคุณเล่มนี้ ที่ถูกมองผ่านสายตาของประชาชนคนธรรมดาจากทวีปอเมริกา มหาอำนาจ ไม่ทราบจะช่วยให้คุณเข้าใจความเข้าใจผิดมหัศจรรย์ที่ทำให้เราสองประเทศพี่น้องต้องเป็นศัตรูกันหรือไม่ แต่สำหรับผม ผมหวังว่าเราจะเป็นพี่น้องมากกว่าเป็นศัตรูกัน”

จากข้อความข้างต้น ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และฝรั่งเศสจะเป็นอย่างไรในปัจจุบัน แต่ผู้เขียนได้ยืนยันไว้ในท้ายหนังสือแล้วว่าสิ่งที่เขาบรรยายออกมานั้น ไม่ได้มีจุดเริ่มต้นจากความรู้สึกเป็นศัตรูกัน แต่เริ่มต้นจากความรักเหมือนกับเป็นพี่น้องกัน

3.3 ชื่ออาหาร

3.3.1 le couscous คืออาหารหลักของชาวแอฟริกันเหนือ เช่นประเทศอัลจีเรีย ลิเบีย มอริเตเนีย โมร็อกโก และตูนิเซีย กูสคูสทำมาจากแป้งคล้ายกับตระกูลพาสต้าแต่ถูกบดจนละเอียดเป็นชิ้นเล็ก ๆ เวลารับประทานสามารถนำมาปรุงให้สุกได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว นิยมเสิร์ฟพร้อมสตู

ภาพที่ 3.2 le couscous

สืบค้นจาก <http://www.eatingwell.com/recipe/250409/couscous-with-rutabaga-beef-stew/>

3.3.2 le carpaccio คืออาหารประเภทเนื้อดิบของชาวอิตาลี ส่วนมากมักจะใช้น้ำส้มสายชูหรือน้ำมันมะกอก และน้ำส้มบัลซามิก (น้ำส้มสายชูของอิตาลีหมักด้วยองุ่น) พร้อมกับโรยด้วยชีสแผ่นบาง ๆ ด้านบน ชาวอิตาลีรับประทานเป็นอาหารเรียกน้ำย่อย

ภาพที่ 3.3 le carpaccio

สืบค้นจาก <https://th.stuklopechat.com/eda-i-napitki/40510-karpachcho-eto-izyskannaya-italyanskaya-zakuska-dlya-vashego-prazdnika.html>

3.3.3 le ris de veau คือ ต่อมไทมัส หรือตับอ่อนของลูกวัว ที่สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้หลายชนิด เป็นเมนูหาทานยากของฝรั่งเศส และมีราคาแพง

ภาพที่ 3.4 le ris de veau

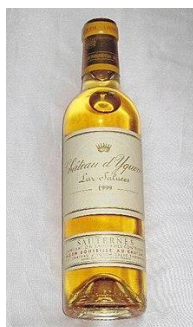
สืบค้นจาก <https://www.likeachef.fr/recette/ris-de-veau-roti-pied-de-veau-braise-infusion-de-cacahuètes-torrefiées-et-estragon>

3.3.4 le Sauternes คือไวน์ขาวรสหวานที่ผลิตในเมืองโซแตร็นส์ แคว้นบอร์โดซ์ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศฝรั่งเศส ไวน์โซแตร็นส์ผลิตจากองุ่น Sémillon, Sauvignon Blanc และ Muscat ที่ผ่านกระบวนการหมักโดยใช้ราที่เรียกว่า “โนเบล รอต” (Noble Rot / pourriture noble) ไวน์ขาวที่ผลิตในบริเวณนี้ได้รับสมญานามว่า “King of white wine” หรือ “ราชาแห่งไวน์ขาว” ไวน์โซแตร็นส์เป็นไวน์ที่นิยมดื่มคู่กับชีสเนื้อนุ่ม และขนมหวานต่าง ๆ

ภาพที่ 3.5 แผนที่แคว้นโซแตร็นส์

สืบค้นจาก <https://th.wine-now.asia/blog/wwlk-sauternes.html>

ภาพที่ 3.6 ไวน์ขาวโซแตรร์นส์

สืบค้นจาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Sauternes_\(wine\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sauternes_(wine))

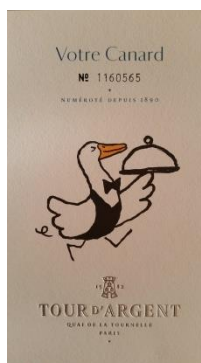
3.4 ชื่อสถานที่

3.4.1 la Tour d'argent คือภัตตาคารชื่อดังของฝรั่งเศส สร้างขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1582 บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแซน เป็นภัตตาคารที่ขึ้นชื่อเรื่องเปิดอัด (Canard à la presse) โดยมีกรรมวิธีคือการนำเปิดไปอบ และเลาะเนื้อออก เพื่อนำกระดูกเปิดเข้าเครื่องอัดให้น้ำภายในกระดูกออกมา และนำน้ำนั้นไปทำน้ำซอสเพื่อราดเนื้อเปิดอย่างอีกทีหนึ่ง และผู้ที่มารับประทานเปิดที่ร้านนี้จะได้รับประกาศนียบัตรที่บันทึกไว้ว่าเปิดตัวที่ได้รับประทานไปนั้นเป็นเปิดตัวตัวที่เท่าไรของร้าน

ภาพที่ 3.7 ภัตตาคาร Tour d'argent

สืบค้นจาก https://en.wikipedia.org/wiki/La_Tour_d%27Argent

ภาพที่ 3.8 ประกาศนียบัตรบันทึกหมายเลขเปิด

สืบค้นจาก https://en.wikipedia.org/wiki/La_Tour_d%27Argent

3.4.2 Leroy-Merlin คือห้างสรรพสินค้าขายสินค้าเกี่ยวกับบ้านและสวน มีสาขาอยู่ทั้งในยุโรป เอเชีย อเมริกาเหนือ และแอฟริกา

3.4.3 Huit à Huit คือร้านสะดวกซื้อในเครือบริษัทคาร์ฟูร์ ตั้งชื่อตามเวลาทำการ คือตั้งแต่ 8 โมงเช้า ถึง 2 ทุ่ม

3.5 ชื่อบุคคลสำคัญ

3.5.1 ฟร็องซัว วาแตล (François Vatel) เกิดเมื่อวันที่ 17 มกราคม ปี ค.ศ. 1631 เป็นคนสนิทของนิโกลาส์ ฟูกเกต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังผู้โด่งดังในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 วาแตลมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องอาหารของพระราชวัง ซึ่งงานใหญ่ที่สุดที่วาแตลได้รับมอบหมายคือการจัดงานเลี้ยงยิ่งใหญ่โดยได้เชิญแขกมางานราว 3,000 คน ที่ปราสาท Chantilly ในปี ค.ศ. 1671 และระหว่างการดำเนินงานเกิดข้อผิดพลาดเกี่ยวกับเรื่องวัสดุในการประกอบอาหารขึ้น ทำให้วาแตลรู้สึกเป็นกังวลและอับอายในการเตรียมงานที่ผิดพลาด เขาจึงฆ่าตัวตายเพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบ วีรกรรมของวาแตลจึงเป็นที่เล่าขานสืบต่อมายาวนาน จนกระทั่งถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์เมื่อปี ค.ศ. 2000 โดยใช้ชื่อเรื่องว่า *Vatel*

3.5.2 โฆเซ โบเว (José Bové) เกิดเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1953 ที่เมืองฌีรงด์ แคว้นนูแวล-อากิแตน (Nouvelle-Aquitaine) ประเทศฝรั่งเศส เขาเป็นทั้งเกษตรกร นักการเมือง และนักเคลื่อนไหว โฆเซ โบเว เป็นหนึ่งในแกนนำนักเคลื่อนไหวที่เข้าไปรื้อถอนทำลายการก่อสร้างร้านแมคโดนัลด์ที่เข้ามาตั้งสาขาที่เมืองมียอ ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งในจังหวัดบ้านเกิดของเขา และโบเวยังเป็นนักต่อต้านทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ด้วย

ภาพที่ 3.9 โฆเซ โบเว

สืบค้นจาก <http://future.wikia.com/wiki/File:Jose-bove.jpg>

3.5.3 แกลร์ ชาซาล (Claire Chazal) เกิดเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1956 เป็นนักเขียน และนักข่าวชาวฝรั่งเศส เคยเป็นผู้ประกาศข่าวในรายการข่าวช่อง TF 1 ของฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991

ภาพที่ 3.10 แกลร์ ชาซาล

สืบค้นจาก https://www.lexpress.fr/actualite/medias/claire-chazal-ex-reine-du-jt_1713627.html

3.5.4 ลีโอแนล โฌสแป็ง (Lionel Jospin) เกิดเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 1937 เป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส และเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 15 ของประเทศฝรั่งเศส

ภาพที่ 3.11 ลีโอแนล โฌสแป็ง

สืบค้นจาก https://fr.wikipedia.org/wiki/Lionel_Jospin

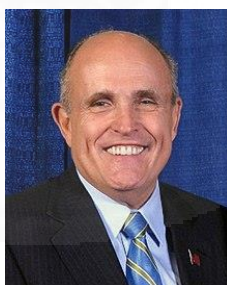
3.5.5 วาเลรี ฌิสการ์ด เดสแต็ง (Valéry Giscard d'Estaing) หรือ VGE เกิดเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1926 ที่ประเทศเยอรมนี เป็นประธานาธิบดีคนที่ 20 ของฝรั่งเศส

ภาพที่ 3.12 วาเลรี ฌิสการ์ด เดสแต็ง

สืบค้นจาก https://fr.wikipedia.org/wiki/Liste_des_présidents_de_la_République_française

3.5.6 รูดี จูเลียนี (Rudy Giuliani) เกิดเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1944 เป็นนักการเมืองชาวอเมริกัน อดีตนายกเทศมนตรีคนที่ 107 แห่งเมืองนิวยอร์ก ผู้ที่มีนโยบาย zero tolerance หรือที่ในภาษาไทยนิยมแปลกันว่านโยบาย “กู่จะไม่ทน” ซึ่งเป็นนโยบายปราบปรามอาชญากรรมในเมืองที่โด่งดังและหลายคนมองว่าได้ผลลัพธ์ที่ดี

ภาพที่ 3.13 รูดี จูเลียนี

สืบค้นจาก https://en.wikipedia.org/wiki/Rudy_Giuliani

3.5.7 เลติเชีย กาสตา (Laetitia Casta) เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1978 เป็นนางแบบและนักแสดงหญิงชื่อดังของฝรั่งเศส

ภาพที่ 3.14 เลติเชีย กาสตา

สืบค้นจาก <https://www.google.com/search?tbm=isch&q=Laetitia%20Casta>

3.5.8 กาเธอริน เปการ์ด (Catherine Pégard) เกิดเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ปี ค.ศ. 1954 เป็นนักข่าวสายการเมืองของฝรั่งเศส เส้นทางอาชีพของเธอส่วนใหญ่อุทิศให้กับการทำงานให้นิตยสารรายสัปดาห์ เลอ ปวงต์ (*Le Point*)

ภาพที่ 3.15 กาเธอริน เปการ์ด

สืบค้นจาก <https://www.afr.com/brand/afr-magazine/how-a-palace-outsider-catherine-pegard-won-over-the-versailles-cultural-crowd-20161013-gs1i6n>

3.5.9 ดอน ขวน (Don Juan) คือ ตัวละครจากเรื่องแต่งเรื่องหนึ่ง ปรากฏขึ้นครั้งแรกในศตวรรษที่ 17 เป็นตัวละครที่เป็นสัญลักษณ์ของความเจ้าชู้และความใคร่ ซึ่งนี้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานเขียนของนักเขียนชื่อดังทั่วโลก

3.5.10 นิโกลาส์ ฟูกเก็ต (Nicolas Fouquet) เกิดเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1615 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีอำนาจและทรัพย์สินมากมายมหาศาล สามารถเป็นเจ้าของคฤหาสน์ที่สวยงามแห่งหนึ่งในฝรั่งเศส ชื่อว่า ปราสาท วอ-เลอ-วิกังต์ (Château de Vaux-le-Vicomte) ฟูกเก็ต ได้เชิญพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ไปชมปราสาทที่แสนงดงามวิจิตรตระการตาของตนเอง จนทำให้พระเจ้าหลุยส์เกิดความสงสัยว่าทำไมฟูกเก็ตซึ่งเป็นแค่รัฐมนตรีแต่กลับได้ครอบครองปราสาทที่ใหญ่กว่ากษัตริย์เสียอีก ทำให้ท้ายที่สุดฟูกเก็ตถูกจับขังคุกตลอดชีวิต ในข้อหาทุจริต (สืบค้นจาก <http://gotomanager.com/content/คฤหาสน์ในปารีส>)

ภาพที่ 3.16 นิโกลาส์ ฟูกเก็ต

(สืบค้นจาก https://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Fouquet#/media/File:Portrait_Nicolas_Fouquet.jpg)

ภาพที่ 3.17 ปราสาทวอ-เลอ-วิกังต์

สืบค้นจาก https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/0_Maincy_-_Ch%C3%A2teau_de_Vaux-le-Vicomte_%282%29.JPG

3.5.11 ปาทริก แซลนิก (Patrick Zelnik) เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1946 เป็นผู้ผลิตเพลงและเป็นผู้ดำเนินการเปิดร้านขายสินค้าในวันอาทิตย์แห่งแรกของถนนของเซลิเซ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งประธานบริษัทเวอร์จิน

ภาพที่ 3.18 ปาทริก แซลนิก

สืบค้นจาก https://fr.wikipedia.org/wiki/Patrick_Zelnik

3.6 อักษรย่อ

3.6.1 PDG ย่อมาจากคำว่า Président directeur général หมายถึงประธานกรรมการ

3.6.2 BHV ย่อมาจากคำว่า Bazar de l'Hôtel de ville คือชื่อห้างสรรพสินค้าในปารีส ขายสินค้าเกี่ยวกับของใช้ภายในบ้าน ตั้งอยู่ที่ถนนริโวลี เขต 4 กรุงปารีส

3.6.3 CFDT ย่อมาจาก Confédération française démocratique du travail หมายถึง สมาพันธ์แรงงานสหพันธ์รัฐฝรั่งเศส

3.6.4 RATP ย่อมาจากคำว่า Régie Autonome des Transports Parisiens หมายถึง องค์การขนส่งมวลชนปารีส

3.6.5 TVA ย่อมาจากคำว่า Taxe sur la valeur ajoutée หมายถึง ภาษีมูลค่าเพิ่ม

3.6.6 PV ย่อมาจากคำว่า procès-verbal หมายถึง ใบสั่งค่าปรับการทำผิดกฎหมายจราจร

3.6.7 RMI ย่อมาจากคำว่า Revenu Minimum d'Insertion หมายถึง เงินช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยกว่าเกณฑ์ ซึ่งเป็นสวัสดิการของรัฐ

3.7 ศัพท์เฉพาะอื่น ๆ

3.7.1 les Maghrébins มาจากคำว่า L'Union du Maghreb arabe หรือสหรัฐอาหรับมาเกริบ เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 5 ประเทศ ได้แก่ อัลจีเรีย ลิเบีย มอริเตเนีย โมร็อกโก และตูนิเซีย

3.7.2 L’instauration des 35 heures หมายถึง การออกกฎหมายควบคุมชั่วโมงการทำงานขั้นต่ำต่อสัปดาห์ของชาวฝรั่งเศส ซึ่งห้ามเกิน 35 ชั่วโมง/สัปดาห์

3.7.3 La chevauchée des Walkyries คือทำนองเพลงที่มีลักษณะตื่นเต้นเร้าใจ นิยมใช้ประกอบการแสดงละครเวที หรือภาพยนตร์ แต่งทำนองโดย ริชาร์ด วากเนอร์ คีตกวีเอกชาวเยอรมัน ในศตวรรษที่ 19

3.7.4 La loi Évin คือ กฎหมายต่อต้านการสูบบุหรี่และดื่มแอลกอฮอล์ของฝรั่งเศส ตั้งชื่อตาม Claude Évin รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นผู้เสนอกฎหมายนี้ ในสมัยประธานาธิบดีฟร็องซัวส์ มิตแตร์ร็องด์ โดยมีการห้ามโฆษณา ห้ามแจกจ่ายบุหรี่และแอลกอฮอล์ในที่สาธารณะ และห้ามขายแก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี พร้อมกับขึ้นราคาสินค้าเหล่านี้ และใส่สโลแกนกำกับบนหีบห่อสินค้าว่า “nuit gravement à la santé” หมายถึง “เป็นอันตรายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพ”

3.7.5 la taxe audiovisuelle คือ ภาษีใช้บริการโทรทัศน์ซึ่งเป็นกฎหมายบังคับใช้ในบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ อิตาลี เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการเก็บภาษีรูปแบบหนึ่ง เพื่อนำเงินรายได้นั้นไปสนับสนุนและพัฒนาองค์กรแพร่ภาพกระจายเสียงสาธารณะในยุโรป

3.7.6 l’affaire Mazarine คือ เรื่องราวของประธานาธิบดีฟร็องซัวส์ มิตแตร์ร็องด์ ที่มีบุตรสาวนอกสมรสแอบซ่อนไว้ ชื่อว่ามาซารีน หรือชื่อเต็มว่า Mazarine Mitterrand Pinget

3.7.7 la grosse pomme มาจากคำว่า “The Big Apple” ในภาษาอังกฤษ แปลตรงตัวว่า แอปเปิ้ลผลใหญ่ ซึ่งเป็นฉายาของเมืองนิวยอร์ก เฟสบุคของสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้อธิบายว่า เนื่องจากนิวยอร์กเป็นเมืองใหญ่และมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เหมือนกับแอปเปิ้ลลูกใหญ่หอมหวานที่ใคร ๆ ก็อยากได้มาครอบครอง

3.7.8 le jour du sabbat หมายถึง วันสะบาโต เป็นวันสำคัญของศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์ ซึ่งมีความเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลก 6 วัน และหยุดพักในวันที่ 7 ดังนั้นในวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งหมายถึงวันอาทิตย์ จึงเป็นวันพักผ่อนที่ไม่ควรประกอบกิจการงานอื่น ๆ นอกจากการอธิษฐาน การอ่านพระคัมภีร์ และการขอบคุณพระเจ้า

บทที่ 4

การถ่ายทอดคำศัพท์และสำนวนที่มีความซับซ้อน

การถ่ายทอดคำศัพท์และสำนวนจะเกิดปัญหาเมื่อคำหรือสำนวนในภาษาต้นฉบับมีความซับซ้อนทางด้านวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมของแต่ละชาตินั้นแตกต่างกัน สิ่งที่มีในวัฒนธรรมหนึ่ง อาจไม่ปรากฏหรือไม่เป็นที่รู้จักในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง จึงเป็นเรื่องยากที่จะสามารถถ่ายทอดคำและสำนวนเหล่านั้นออกมาให้เกิดความเข้าใจกระจ่างชัดแก่ผู้อ่านในภาษาปลายทางได้ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (2546) กล่าวในบทความเรื่อง การแปล : ฤๅญแจสู่โลกาภิวัตน์ว่า “การแปลที่ถูกต้องคือการเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของทั้งภาษาแม่และภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี สามารถเทียบได้ว่าถ้าภาษาอื่นใช้ดังนี้ ภาษาไทยพูดว่าอย่างไร” ผู้แปลจึงต้องพิจารณาถึงการถ่ายทอดคำศัพท์และสำนวนต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนอย่างระมัดระวัง เมื่อทราบความหมายของภาษาฝรั่งเศสแล้ว จำเป็นต้องพิจารณาด้วยว่าลักษณะของความหมายนั้นในภาษาไทยนิยมใช้อย่างไร

ภาษาฝรั่งเศสที่ใช้ในบทความเรื่อง *ฝรั่งเศสสวยงาม มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* นี้ โดยส่วนใหญ่เป็นภาษาพูด จึงปรากฏคำศัพท์และสำนวนจำนวนมากที่มีความหมายไม่ตรงกับความหมายในพจนานุกรม หรือไม่สามารถอธิบายได้ด้วยความหมายตามพจนานุกรมได้ แต่ต้องพิจารณาตามบริบทของเรื่อง และบริบทความเข้าใจของคนไทย โดยจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.1 การถ่ายทอดคำสรรพนาม

เนื่องจากในบทความของสเตนเจอร์นี้ คำสรรพนามที่ใช้มากที่สุดคือคำว่า Je ซึ่งใช้แทนตัวผู้เขียน คำว่า Nous ใช้แทนตัวผู้เขียนรวมถึงชาวอเมริกันคนอื่น ๆ และคำว่า Vous ซึ่งใช้แทนชาวฝรั่งเศส การที่ผู้เขียนใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า Je และแทนชาวฝรั่งเศสด้วยสรรพนามบุรุษที่ 2 คือ Vous ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับผู้เขียน และใกล้ชิดกับเรื่องที่เล่ามากขึ้น เสมือนว่าผู้เขียนกำลังสื่อสารกับผู้อ่านโดยตรง แม้ว่าคำว่า Vous ในเนื้อเรื่องจะมีความหมายสื่อถึงผู้อ่านชาวฝรั่งเศส แต่กลวิธีการเขียนที่ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 ก็เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านทุกคนรู้สึกว่ากำลังพูดคุยกับผู้เขียนตลอดเวลา

ผู้แปลถ่ายทอดคำสรรพนาม Je ด้วยคำว่า “ผม” แม้ว่าคำว่า Je ในภาษาฝรั่งเศส มิได้บ่งบอกเพศของผู้พูด แต่ในภาษาไทยมีการแบ่งคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ที่ใช้แทนตัวผู้พูดมากมาย เช่น ฉัน ดิฉัน ผม กระผม หนู เป็นต้น ซึ่งในภาษาไทยมีเกณฑ์มากมายที่ใช้ในการแบ่งคำสรรพนาม เช่น เพศ อายุ สถานภาพ ถิ่นที่อยู่ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ในการถ่ายทอดภาษาฝรั่งเศสคำว่า “Je”

เป็นภาษาไทย ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “ผม” เพื่อระบุเพศให้ผู้อ่านเข้าใจได้ทันทีว่าผู้เขียนเป็นผู้ชาย ส่วนคำว่า nous และ vous ผู้แปลถ่ายทอดว่า “พวกเรา” และ “พวกคุณ” ตามลำดับ เพื่อให้ตรงตามความนิยมใช้ในภาษาไทย

4.2 การถ่ายทอดคำเรียกชาวอเมริกัน

4.2.1 Outre-Atlantique ความหมายตามพจนานุกรมคือ « De l'autre côté de l'Atlantique : par rapport à l'Europe, en Amérique du Nord, et en particulier aux États-Unis. » (Le Petit Larousse, 1993) ซึ่งหมายถึงอีกฟากฝั่งหนึ่งของมหาสมุทรแอตแลนติก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทวีปอเมริกาเหนือ และประเทศสหรัฐอเมริกาแต่หากผู้แปลถ่ายทอดตรงตัวว่า “อีกฟากฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก ความหมายจะคลุมเครือ ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ “Outre-Atlantique” แบบเจาะจงลงไปว่า “สหรัฐอเมริกา” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายตรงกัน

ตัวอย่าง Il faut dire que les Asiatiques et les Maghrébins, tout comme les importateurs des fast-food **d'Outre-Atlantique**, ont trouvé la faille de la restauration française : la paresse notoire des restaurateurs qui obligent le client à se nourrir dans un créneau limité à quatre heures par jour.(หน้า 6)

บทแปล ต้องบอกว่าชาวเอเชียและชาวอาหรับนั้นก็เหมือนกับผู้นำเข้าอาหารฟาสต์ฟู้ดจาก **สหรัฐอเมริกา** ที่พบจุดอ่อนของร้านอาหารฝรั่งเศส นั่นคือความขี้เกียจอันเป็นที่เลื่องลือ ลูกค้าถูกบังคับให้เข้าไปรับประทานอาหารในช่วงเวลาที่จำกัด เพียง 4 ชั่วโมงต่อวัน

4.2.2 Ricain ความหมายตามพจนานุกรมคือ “Terme injurieux pour désigner un habitant des États-Unis d'Amérique” หมายถึง คำเรียกที่เป็นภาษาพูด ใช้เรียกผู้ที่อยู่อาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ “ricain” ว่า “มะกัน” เนื่องจากในภาษาไทย ภาษาพูดที่นิยมใช้เรียกชาวอเมริกันคำหนึ่งคือ “มะกัน” และตามบริบทที่ผู้เขียนกล่าวถึงนั้น คำดังกล่าวหมายถึงตัวผู้เขียนเอง ผู้แปลจึงถ่ายทอดว่า “หนูมะกัน”

ตัวอย่าง Le lendemain, j'ai cru entendre murmurer dans le petit village : « **Le Ricain** a magé du ris de veau. » (หน้า 10)

บทแปล วันรุ่งขึ้นผมคิดว่าผมได้ยินเสียงซุบซิบในหมู่บ้านเล็ก ๆ นี่ว่า “หนุ่มมะกันกินสมองลูกวัวแล้ว”

4.2.3 le yankee ความหมายตามพจนานุกรม คือ “Les habitants aux États-Unis” หมายถึงผู้อยู่อาศัยในสหรัฐอเมริกา และเนื่องจากคำว่า “yankee” หรือ “แยงกี้” นี้เป็นสมญานามที่คนทั่วโลกรู้จักกันดีว่าหมายถึงชาวอเมริกัน ใช้ทั้งในความหมายดีและเป็นเชิงเสียดสี ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ “Yankee” ด้วยการทับศัพท์ว่า “แยงกี้” ตามความนิยมใช้ของคนไทย

ตัวอย่าง En public, ils chuchotent (échantent-ils des secrets ?) tandis que le touriste **yankee** semble braire comme un âne, peu soucieux de ce que les autres peuvent en penser. (หน้า 80)

บทแปล ในที่สาธารณะพวกเขาจะกระซิบกระซาบกัน (แลกเปลี่ยนความลับกันอย่างนั้นหรือ) ในขณะที่นักท่องเที่ยวแยงกี้จะโหยกโหยกเสียงดังอย่างกับเจ๊กตีนไฟ

4.3 การถ่ายทอดคำเรียกชาวฝรั่งเศส

4.3.1 l'Hexagone ความหมายตามพจนานุกรมคือ “Polygone qui a six angles et, par conséquent, six côtés.” หมายถึง รูปหกเหลี่ยม แต่ในบริบท ผู้เขียนมิได้กล่าวถึงรูปหกเหลี่ยมทั่วไป แต่หมายถึงประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากแผนที่ประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะเหมือนรูปหกเหลี่ยม ดังนั้น คำว่า L'hexagone จึงเป็นฉายาหนึ่งของประเทศฝรั่งเศส ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ “l'hexagone” ว่า “ดินแดนหกเหลี่ยม” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าหมายถึงประเทศฝรั่งเศส

ตัวอย่าง Je ne sais pas si vous l'avez remarqué mais l'**Hexagone** fourmille de caisses et chacune est un véritable royaume. (หน้า 30)

บทแปล ผมไม่รู้ว่าพวกคุณได้สังเกตไหม แต่ดินแดนหกเหลี่ยมนี้ยุบยับไปด้วยเคาเตอร์คิดเงิน และแต่ละเคาเตอร์ก็มีอาณาจักรเป็นของตนเอง

4.3.2 La tribu gauloise คำว่า “la tribu” ความหมายตามพจนานุกรมคือ “Agglomération de familles vivant dans la même région, ou se déplaçant ensemble, ayant un système politique commun, des croyances religieuses et une langue

communes, et tirant primitivement leur origine d'une même souche" (Le Petit Larousse, 1993) ซึ่งหมายถึง การรวมกลุ่มของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน อพยพเคลื่อนย้ายไปพร้อมกัน มีระบบการเมือง ความเชื่อทางศาสนา และใช้ภาษาเดียวกัน โดยมีเชื้อสายรากเง้ามาจากแหล่งเดียวกัน ส่วนคำว่า "gauloise" เป็นคำคุณศัพท์ที่มาจากคำว่า Gaule ซึ่งเป็นเชื้อสายดั้งเดิมของชาวฝรั่งเศส ดังนั้น ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ "la tribu gauloise" ว่า "พวกเชื้อสายโกล"

ตัวอย่าง Mais de toutes les particularités de **la tribu gauloise**, aucune ne me bluffe plus que cette curieuse loi du silence sous ses différentes formes. (หน้า 78)

บทแปล แต่ความแปลกประหลาดทุกประเภทของ**พวกเชื้อสายโกล** ไม่มีอะไรที่คาใจผมมากกว่ากฎประหลาดของความเงียบ ในรูปแบบต่าง ๆ ของพวกเขา

4.4 การถ่ายทอดคำอุทาน

4.4.1 Hélas ความหมายตามพจนานุกรมคือ « exprime le regret face à une situation malheureuse. C'est une plainte, une expression de déception ou de tristesse. » (Le Petit Larousse, 1993) หมายถึงคำที่ใช้แสดงความเสียใจในสถานการณ์ที่ทุกข์ยาก เป็นคำบ่นคร่ำครวญ และเป็นการแสดงความผิดหวังหรือเสียใจ

ตัวอย่างที่ 1 On commence à faire les courses à 9 heures pile. Première visite au supermarché du coin'. **Hélas**, il y manque la moitié des ingrédients, en particulier ces têtes de poisson indispensables au fumet. (หน้า 2)

บทแปล เราเริ่มไปจ่ายตลาดตอน 9 โมงตรง ที่แรกคือที่ซูเปอร์มาเก็ตใกล้ ๆ **แต่น่าเสียดาย** เรายังขาดส่วนผสมอีกตั้งครึ่งหนึ่ง ที่ขาดไม่ได้เลยก็คือหัวปลาเพื่อทำให้น้ำซุปหอม

ตัวอย่างที่ 2 En tout cas, ce ne sont pas les Américains qui vont leur disputer ce titre : comme je l'ai déjà dit, nous n'avons que deux espèces, le jaune et l'orange. Si le plateau de fromages a tendance à disparaître des restaurants (**hélas**), [...] (หน้า 12)

บทแปล และอย่างไรก็ตาม คนอเมริกันก็คงไม่ใช่ฝ่ายที่จะชิงตำแหน่งนี้ได้ ก็อย่างที่ผมได้บอกไปแล้วว่าเรามีชีสแค่ 2 ชนิดเท่านั้น คือ เหลืองกับส้ม หากเมนูชีสมีแนวโน้มจะหายไปจากร้านอาหาร (**ซึ่งน่าเสียดาย**)

4.4.2 hein ความหมายตามพจนานุกรมคือ « Sollicite d'une façon pressante une réponse à une interrogation, marque l'étonnement, la surprise, le doute, une demande d'explication, marque la satisfaction, sert de renforcement à un ordre, un avertissement » (Le Petit Larousse, 1993) ซึ่งหมายถึงการขอคำตอบด้วยวิธีการกดดัน แสดงความประหลาดใจ ความสงสัย และการขอคำอธิบาย

ตัวอย่างที่ 1 On vous avait déjà intoxiqués avec le Coca-Cola (il n'y a pas que les touristes américains qui boivent ce sirop infect aux terrasses des cafés, **hein** ?) (หน้า16)
บทแปล เราวางยาพวกคุณด้วยโค้กแล้ว (ไม่ใช่มีแค่นักท่องเที่ยวอเมริกันหรือน้ำที่ดื่มเจ้าน้ำหวานห่วย ๆ นี่ที่เธอเรสร้านกาแฟ **จริงไหมละ**)

4.4.3 Bravo ความหมายตามพจนานุกรมคือ « Expression de l'approbation. Acclamation, applaudissement, vivant... » (Le Petit Larousse, 1993) หมายถึง การแสดงความยินดี การเห็นชอบด้วย หรือความชื่นชม แต่ในบริบทที่ผู้เขียนกล่าวถึง เป็นเหตุการณ์เกี่ยวกับอุบัติเหตุการขับซึ่รถบนท้องถนนที่เสี่ยงอันตรายของชาวฝรั่งเศส รวมถึงคนเดินถนนที่ไม่ระมัดระวังรถยนต์ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงในเชิงลบ ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ Bravo ! ด้วยคำว่า “ช่างเก่งกันเหลือเกิน” เป็นการอุทานในเชิงประชดประชัน

ตัวอย่างที่ 1 Le bolide passe à quelques millimètres de l'homme qui esquisse une légère rotation du buste. Et tous deux continuent leur chemin. C'est fini, **bravo** ! Un magnifique ballet qui tue tout de même un millier de piétons par an. (หน้า28)

บทแปล และแล้วรถที่ซึ่งมาเต็มทีก็เลยแทบจะเฉี่ยวคนที่กำลังเดินขนาดไปแบบเส้นยาแดงผ่าแปด แล้วพวกเขาก็เดินทางต่อไป เรื่องก็มีเท่านี้ **ช่างเก่งกันเหลือเกิน** การเต้นบัลเลต์ที่ยอดเยี่ยม...ซึ่งได้สังหารเหล่าคนเดินถนนตายไปในปีหนึ่ง ๆ เป็นพันคน

4.5 การถ่ายทอดคำภาษาอังกฤษที่ปรากฏในต้นฉบับ

เนื่องจากบทความ *ฝรั่งเศสสามานย์ มองผ่านหนึ่งสายตาวอเมริกัน* เป็นเรื่องราวที่เขียนขึ้นโดยผู้เขียนชาวอเมริกัน แม้จะเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส ก็ยังมีข้อความภาษาอังกฤษปรากฏปะปนอยู่

ในต้นฉบับด้วย ในการถ่ายทอดคำภาษาอังกฤษในต้นฉบับ ผู้แปลเลือกที่จะคงข้อความภาษาอังกฤษเหล่านั้นไว้

ตัวอย่าง 1 Chez nous, une lady ou un gentleman sait avouer son erreur et dire « I'm sorry » (je regrette). Dans une entreprise américaine, on se bat même parfois pour assumer un échec, histoire de montrer qu'on est conscient de ses responsabilités et surtout **team player** (qu'on a l'esprit d'équipe). (หน้า 38)

บทแปล ที่บ้านเรา คุณสุภาพสตรีหรือสุภาพบุรุษรู้จักสารภาพผิดและกล่าวคำว่า “I'm sorry” (ฉันเสียใจ) ในบริษัทอเมริกัน บางครั้งต้องต่อสู้เพื่อให้เขายอมให้เรารับผิดชอบความล้มเหลว เพราะมันเป็นเรื่องของการแสดงออกถึงความตระหนักรู้ในการรับผิดชอบ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น **team player** (ความเป็นทีมเวิร์ค)

ตัวอย่าง 2 Un conseil, aux États-Unis, chers amis français, soyez prudents : respecter toutes les lois. **Because a rule is a rule** (une règle est une règle comme on dit à Columbus) (หน้า 52)

บทแปล เพื่อนชาวฝรั่งเศสที่รัก จงระมัดระวังนะ คำแนะนำเมื่ออยู่ในสหรัฐอเมริกาคือจงเคารพข้อกฎหมายทุกข้อ **Because a rule is a rule** (กฎคือกฎ เช่นเดียวกับที่คนเขาพูดในโคลัมบัส)

การคงรูปแบบข้อความภาษาอังกฤษไว้ตามต้นฉบับ ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยได้ทราบถึงที่มา และตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนที่จงใจใช้คำภาษาอังกฤษ นอกจากนี้จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำภาษาอังกฤษที่ผู้เขียนใช้เป็นคำง่าย ๆ และใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วไป จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการอ่านของผู้อ่านชาวไทย

4.6 การถ่ายทอดคำศัพท์และสำนวนที่มีความซับซ้อน

คำศัพท์และสำนวนบางสำนวนในภาษาฝรั่งเศสไม่สามารถแปลออกมาเป็นภาษาไทยอย่างตรงตัวได้ เนื่องจากมีบริบททางวัฒนธรรมแฝงอยู่ หากแปลตรงตัวผู้อ่านชาวไทยอาจไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง ผู้แปลจึงต้องทำความเข้าใจคำศัพท์และสำนวนเหล่านั้นทั้งความหมายตรง และความหมายโดยนัย ซึ่งเป็นความหมายที่ตรงกับบริบทของเรื่องที่กล่าวถึงมากที่สุด เพื่อถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจได้อย่างถูกต้อง โดยจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.6.1 une étoile perdue ตามบริบทของเรื่องที่คุณเขียนเล่ามานั้น *une étoile* ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงดาวบนท้องฟ้า แต่ผู้เขียนหมายถึงดาวรับประกันความอร่อยของบริษัทมิชลินซึ่งจะมอบให้แก่ร้านอาหารทั่วโลกที่ผ่านมาตรฐานความอร่อยตามเกณฑ์ที่บริษัทตั้งขึ้น และมิชลินสตาร์เป็นเครื่องหมายรับประกันความอร่อยที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก เมื่อผู้แปลถ่ายทอดความหมายของคำว่า *une étoile perdue* ผู้แปลจึงถ่ายทอดแบบตรงตัวว่าดาวมิชลิน

ตัวอย่างที่ 1 Dans ce pays où l'on se suicide encore pour **une étoile perdue** comme Vatel jadis à cause d'un repas imparfait, qui a encore le temps de préparer de bons petits plats s'il n'est pas rentier ou chômeur ?” (หน้า 2)

บทแปล ในประเทศที่ยังมีคนฆ่าตัวตายเพราะทำดาวมิชลินหายไปหนึ่งดวงเหมือนสมัยที่วาทเลฆ่าตัวตายเพราะมีอาหารไม่สมบูรณ์แบบ แต่สมัยนี้ใครเขาจะยังมีเวลาทำอาหารอร่อย ๆ งานเล็กงานน้อยอยู่อีกละ นอกจากจะรวลั่นฟ้าหรือไม่ก็ว่างงาน

4.6.2 un porte-jarretelles ความหมายตามพจนานุกรมคือ “Sous-vêtement féminin composé d'une ceinture étroite, qui supporte les jarretelles.” (Le Petit Larousse, 1993) หมายถึงชุดชั้นในของผู้หญิงมีเข็มขัดเส้นเล็ก ๆ ไว้ดึงส่วนที่เป็นถุงน่อง ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Garter belt เดิมใช้เป็นสายรัดถุงน่องขึ้นมาจนถึงต้นขาเพื่อไม่ต้องใส่ถุงน่องทั้งตัว ต่อมาเป็นเพียงสายที่ใช้รัดต้นขาเพื่อความสวยงาม มีลวดลายหลากหลาย ซึ่งอุปกรณ์ชนิดนี้ไม่มีในวัฒนธรรมไทย ดังนั้นไม่สามารถแปลตรงตัวว่าสายรัดถุงน่องหรือสายดึงถุงน่องได้ ผู้แปลจึงหาข้อมูลเกี่ยวกับอุปกรณ์ชนิดนี้ พร้อมทั้งหาภาพประกอบทำให้ทราบว่าอุปกรณ์ชนิดนี้นิยมใช้รัดต้นขาเพื่อความสวยงาม ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำศัพท์นี้ว่า “สายรัดต้นขา”

ตัวอย่าง Rares sont, en effet, les Françaises qui se sentent offensées si leur amoureux leur demande de mettre **un porte-jarretelles**. Aux États-Unis, une telle proposition s'attirerait une réponse sèche du genre : « Pourquoi ? Je ne suis pas attirante sans ce truc-là ? » (หน้า 62)

บทแปล สาวฝรั่งเศสน้อยคนที่จะรู้สึกโกรธถ้าคนรักของพวกเขาขอให้ใส่สายรัดต้นขา ในสหรัฐอเมริกา ข้อเสนอแบบนี้อาจจะก่อให้เกิดคำตอบห้วน ๆ เช่น “ทำไมหรือ ฉันจะไม่น่าดึงดูดใจถ้าไม่มีไอ้สิ่งนี้หรือยังงั้น”

ภาพที่ 4.1 สายรัดต้นขา

สืบทัดจาก <https://board.postjung.com/881458.html>

4.6.3 Monsieur, Madame

คำว่า Monsieur (เมอซิเออร์) และ Madame (มาดาม) ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Mister และ Mrs. ตามลำดับ ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าเป็นคำนำหน้าชื่อเพื่อบอกสถานะ เช่น Monsieur ตรงกับคำนำหน้าชื่อผู้ชาย “นาย” และ Madame ตรงกับคำนำหน้าชื่อผู้หญิงที่แต่งงานแล้วคือ “นาง” เช่นเดียวกับในภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมการเรียกบุคคลด้วยคำนำหน้าว่า Monsieur และ Madame ในภาษาฝรั่งเศสมีความหมายมากกว่าการใช้เป็นคำนำหน้าชื่อเพื่อบอกสถานะ กล่าวคือ คนฝรั่งเศสใช้คำว่า Monsieur และ Madame เพื่อแสดงความสุภาพและเป็นการให้เกียรติคู่สนทนา โดยใช้คำว่า Monsieur เป็นคำเรียกผู้ชาย สำหรับผู้หญิงจะใช้ 2 คำ ได้แก่คำว่า Madame สำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหรือเป็นผู้อาวุโส และใช้คำว่า Mademoiselle สำหรับผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน อย่างไรก็ตาม ตามวัฒนธรรมของชาวฝรั่งเศส หากไม่แน่ใจว่าผู้ที่สนทนาด้วยแต่งงานแล้วหรือไม่ เพื่อเป็นการไม่เสียมารยาทควรใช้คำเรียกว่า Madame เท่านั้น ยกเว้นว่าคู่สนทนาเป็นคนใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้ การถ่ายทอดคำว่า Monsieur และ Madame เป็นภาษาไทย จึงมีความซับซ้อน เนื่องจากในภาษาไทยการเรียกคำนำหน้าชื่อ นาย นาง หรือนางสาว ใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการหรือในเอกสารราชการเท่านั้น ไม่ได้มีความหมายในเชิงให้เกียรติเหมือนในภาษาฝรั่งเศส ในทางกลับกัน คำเรียกที่แสดงความสุภาพและการให้เกียรติในภาษาไทย นิยมใช้คำว่า “คุณ” หรือ “ท่าน” หรืออาจจะเพิ่มคำอธิบายว่า “คุณผู้ชาย” สำหรับถ่ายทอดคำว่า “Monsieur” และ “คุณผู้หญิง” สำหรับถ่ายทอดคำว่า “Madame” ดังนั้น ในการถ่ายทอดคำเรียกดังกล่าว ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอดให้ตรงกับคตินิยมใช้ในภาษาไทย

ตัวอย่างที่ 1 C'est ainsi que j'ai appris à dire « Bonjour, **madame** » à la boulangère. Et celle-ci me répondait « Bonjour, **monsieur** ». Chouette! (หน้า 70)

บทแปล เมื่อเป็นดั่งนั้นผมจึงได้เรียนรู้ที่จะพูดว่า “สวัสดีครับ**คุณผู้หญิง**” ที่ร้านขายขนมปัง และเธอคนนั้นจะตอบผมกลับมาว่า “สวัสดีค่ะ**คุณผู้ชาย**” ช่างน่ารักจริง ๆ

อย่างไรก็ตาม ในการถ่ายทอดคำว่า “Monsieur” และ “Madame” ยังต้องพิจารณาถึงสถานะของผู้ฟังด้วย

ตัวอย่างที่ 2 Tout naturellement, je commençai à m'intéresser à ceux de mon rang et suivis avec un vif intérêt la controverse soulevée par Madame Guigou, lorsqu'elle remplissait les plus hautes fonctions au ministère de la justice. Fallait-il dire « le Garde des Sceaux » ou « la Gardienne des Sceaux » ? Devait-on préférer « **Madame le ministre** » ou « **Madame la ministre** ». (หน้า 76)

บทแปล ผมเริ่มจะสนใจผู้คนในระดับเดียวกับผมโดยไม่รู้ตัว และผมติดตามประเด็นที่มาจากกฏตั้งขึ้นมาอย่างใกล้ชิด เมื่อเธอได้รับตำแหน่งที่สูงที่สุดในกระทรวงยุติธรรม เราควรเรียกเธอว่า “เจ้ากรมฉันทุจกร” หรือ “เจ้ากรมฉันทุจกรหญิง” แล้วเราควรเรียกว่า “**ท่านรัฐมนตรี**” หรือ “**ท่านรัฐมนตรีหญิง**”

จากตัวอย่างข้างต้น เมื่อคำว่า “Madame” ใช้หน้าหน้าคนที่มีความสูง เช่น รัฐมนตรี ผู้แปลจึงถ่ายทอดเป็นภาษาไทยว่า “ท่าน” เพื่อให้เหมาะสมกับสถานะและความนิยมใช้ของคนไทย

4.6.4 Le leitmotiv ความหมายตามพจนานุกรมคือ “Formule, idée qui revient sans cesse dans un discours, une œuvre littéraire, une conversation, etc.” (Le Petit Larousse, 1993) หมายถึง คำพูดหรือความคิดที่แสดงออกมาตลอดเวลา ในการพูด ในผลงานวรรณกรรม หรือในการสนทนา ในด้านของการแสดง คำ “leitmotiv” หมายถึง การสร้างประโยควลี หรือการกระทำบางอย่างให้ตัวละครพูดซ้ำ ๆ จนกลายเป็นคุณลักษณะของตัวละครที่ผู้ชมจดจำได้ตามบริบทของเรื่อง ผู้เขียนเล่าว่าคนฝรั่งเศสมีคำพูดที่พูดเป็นประจำจนเป็นความเคยชิน และทุกคนจดจำได้ ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ “leitmotiv” ว่า “ประโยคเด็ด” เนื่องจากในภาษาไทย สำหรับคำหรือประโยคที่ผู้พูดชอบพูดบ่อย ๆ จนเป็นความเคยชิน นิยมใช้สำนวนว่า “ประโยคเด็ด”

ตัวอย่าง Normal, depuis le berceau, le Français apprend à refuser la responsabilité de toute faute, qu'elle soit légère ou lourde. Passé trois ans, le leitmotiv du petit Gaulois est : « C'est pas ma faute. » (หน้า 40)

บทแปล เป็นเรื่องปกติ เพราะตั้งแต่แบเบาะ ชาวฝรั่งเศสเรียนรู้ที่จะปฏิเสธการรับผิดในข้อบกพร่องทุกอย่าง ไม่ว่าจะหนักหรือเบา หลังจากอยู่มาได้ 3 ปี ผมก็รู้ว่าประโยคเด็ดของชาวโกลคือ “ฉันไม่ผิด”

4.6.5 Vichy ความหมายแรกหมายถึงชื่อเมืองที่ตั้งอยู่ในแคว้นโอแวร์ญ-โรน-แอลป์ ภาคกลางของฝรั่งเศส นอกจากนี้เมื่อพูดถึงคำว่า Vichy ยังอาจหมายถึงน้ำแร่ ซึ่งเป็นของขึ้นชื่อของเมือง และหมายถึงฝ่ายลายตารางสัญลักษณ์ประจำเมืองอีกด้วย อย่างไรก็ตามในบริบทที่ผู้เขียนใช้คำว่า Vichy นั้น ผู้เขียนเล่าถึงทัศนคติที่ชาวฝรั่งเศสมีต่อกฎหมายบ้านเมือง เมื่อผู้แปลสืบค้นข้อมูลแล้วพบว่า คำว่า Vichy ยังมีความหมายที่เกี่ยวข้องในด้านการเมืองการปกครองอีกด้วย กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1940 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 พื้นที่ของประเทศฝรั่งเศสส่วนใหญ่ถูกครอบครองโดยพวกนาซีเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศสขณะนั้นนำโดยนาย ฟิลิปป์ เปแต็ง นายกรัฐมนตรี ได้ก่อตั้งรัฐบาลฝรั่งเศสซึ่งเป็นรัฐบาลเผด็จการ หรือรัฐบาลชาตินิยมฝรั่งเศสขึ้นที่เมือง Vichy ซึ่งยังเป็นโซนอิสระที่ไม่ถูกครอบครอง ดังนั้นคำว่า Vichy จึงถูกมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของเผด็จการด้วย

จากบริบทในเรื่องซึ่งผู้เขียนกล่าวถึงชาวฝรั่งเศสที่ไม่เคารพกฎหมาย ไม่ทำตามกติกาสังคม และเห็นตำรวจเป็นแค่เพียงสัญลักษณ์ของเผด็จการ ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ “Vichy” ว่า “เผด็จการ”

ตัวอย่าง En France, non. Ici, c'est plutôt l'ordre public qui a mauvaise réputation. Et lorsque son représentant ose pointer son nez, il est de bon ton de le narguer puisque, pour de nombreux Français, il ne mérite pas le respect. La police c'est toujours un peu Vichy. (หน้า 48,50)

บทแปล แต่ในฝรั่งเศสไม่เป็นเช่นนั้น ที่นี้กฎของสังคมมักมีชื่อเสียงในทางลบซะมากกว่า และเมื่อมีตัวแทนจากรัฐเข้ามายุ่ง ก็จะถูกแฉและแหยมเล่นไปตามธรรมเนียม เพราะสำหรับชาวฝรั่งเศสจำนวนมาก เจ้าหน้าที่รัฐไม่สมควรได้รับความเคารพ ตำรวจก็เป็นพวกเผด็จการหน่อย ๆ เสมอ

4.6.6 le laxisme ความหมายตามพจนานุกรมคือ “Attitude de quelqu'un qui est excessivement indulgent, tolérant” (Le Petit Larousse, 1993) หมายถึง ทัศนคติที่มีเมตตากรุณา หรือมีการผ่อนผันมากเกินไป จากเรื่องผู้เขียนกล่าวถึงนิสัยอย่างหนึ่งของชาวฝรั่งเศสคือการยินยอมให้คนในสังคมละเมิดกฎหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่เอาผิด ผู้แปลจึงถ่ายทอดคำ

“laxisme” ว่า “การเพิกเฉย” ตามความหมายในพจนานุกรมคลังคำที่ว่า “เพิกเฉย” หมายถึง ไม่ทำการที่ควรทำ” (นวรรณ พันธเมธา, 2559)

ตัวอย่าง Vous aimez les fraudeurs comme vous aimez ceux qui ont pris le maquis sous l'Occupation. Ce laxisme est peut-être la soupape indispensable à un peuple doté d'un grand passé révolutionnaire qui rejette l'ordre à l'anglo-saxonne. (หน้า 50)

บทแปล พวกคุณชอบคนซี้โกงเหมือนกับที่ชอบพวกองค์กรใต้ดินระหว่างที่อยู่ภายใต้จักรวรรดินิยม การเพิกเฉยต่อกฎหมายนี้อาจจะเป็นสิ่งหลอเลี้ยวที่จำเป็นสำหรับชนชาติที่มีอดีตอันยิ่งใหญ่ในเรื่องของการปฏิวัติ และไม่ยอมรับระเบียบวินัยแบบแองโกล-แซ็กซอน

4.7 การถ่ายทอดความหมายเฉพาะที่เกิดจากการใช้เครื่องหมายวรรคตอน

4.7.1 les guillemets «...» หรือในภาษาไทยเรียกว่าเครื่องหมายอัฒประกาศ โดยใช้สัญลักษณ์ “...” ตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน เครื่องหมายอัฒประกาศในภาษาไทยมีไว้เพื่อแสดงว่าข้อความดังกล่าวเป็นคำพูด หรือความคิด หรือแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจว่าเป็นการยกคำพูดของผู้อื่นมา นอกจากนี้ยังมีการใช้เพื่อเน้นย้ำคำ หรือสำนวนที่มีความหมายเฉพาะอีกด้วย

จากเรื่อง *ฝรั่งเศสสามานย์* มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐอเมริกา นี้ ผู้เขียนใช้เครื่องหมายอัฒประกาศในหลายวัตถุประสงค์ และในการถ่ายทอดข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศดังกล่าว โดยส่วนใหญ่ผู้แปลยังคงรักษาเครื่องหมายนั้นไว้ เพื่อให้บทแปลคงเอกลักษณ์เดิม และดึงดูดความสนใจผู้อ่านได้เท่าเทียมกับต้นฉบับ

ตัวอย่าง Je suis prié de patienter « quelques petites minutes » ou d'en profiter pour faire d'autres achats.

Après un bon quart d'heure, «ma » vendeuse revient. (หน้า 36)

บทแปล พวกเธอขอให้ผมคอย “สักครู่” หรือไม่กี่เลือกดูสินค้าอื่นไปพลาง ๆ ก่อน
หลังจากผ่านไปนานราว 15 นาที พนักงานขาย “ของผม” ก็กลับมา

แม้ว่าส่วนใหญ่ในภาษาไทยใช้เครื่องหมายอัฒประกาศสำหรับข้อความที่เป็นคำพูด แต่เนื่องจากในตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนจงใจใช้เครื่องหมายอัฒประกาศเพื่อเน้นย้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงประชดประชัน ผู้แปลจึงคงรักษาเครื่องหมายนั้นไว้ เพื่อให้อารมณ์ของบทแปลตรงกับต้นฉบับ

4.7.2 les points de suspension (...) หรือเครื่องหมายจุดไข่ปลา ส่วนใหญ่ใช้เพื่อแสดงให้ผู้อ่านเข้าใจว่าข้อความนั้นยังมีต่อไปอีก แต่ละเอาไว้เพียงเท่านั้น หรือแสดงการละข้อความที่ไม่ประสงค์จะบอกออกมาตรง ๆ (ให้ผู้อ่านคิดเอง) จากสรณิพนธ์เรื่องนี้ พบว่ามีการใช้เครื่องหมายไข่ปลาในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสอยู่หลายจุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง Ah ! Le Français et sa voiture, quel couple... Si l'on en croit les sondages, ils sont très nombreux à parler à leur automobile. (หน้า 18)

บทแปล ไข่แล้วครับ คนฝรั่งเศสกับรถยนต์ช่างเข้ากันดีอะไรอย่างนี้... หากเราเชื่อผลสำรวจจะพบว่าคนฝรั่งเศสจำนวนมากชอบพูดกับรถยนต์

จากตัวอย่างข้างต้น การใช้เครื่องหมายจุดไข่ปลาในต้นฉบับเป็นการใช้ต่อจากกลุ่มคำ quel couple ซึ่งในภาษาฝรั่งเศสใช้แสดงการอุทาน ในที่นี้เป็นการอุทานเพื่อแสดงอาการอ่อนเพลียใจว่าคนฝรั่งเศสกับรถยนต์นั้นไม่สามารถจะแยกจากกันได้เลย ผู้เขียนใช้เครื่องหมายจุดไข่ปลาแทนคำวิจารณ์ (ให้ผู้อ่านคิดต่อเอง) ผู้แปลพิจารณาว่าเครื่องหมายจุดไข่ปลาในภาษาไทยในบริบทนี้ก็สามารถสื่อความหมายได้ใกล้เคียงกับต้นฉบับ จึงคงการใช้เครื่องหมายดังกล่าวไว้ตามต้นฉบับ

4.7.3 le tiret - หรือเครื่องหมายยัติภาค ราชบัณฑิต (2551) ได้อธิบายการใช้เครื่องหมายยัติภาคไว้ ดังนี้

- ใช้ในความหมายว่า “และ” หรือ “กับ” เพื่อบอกความสัมพันธ์ของคำสองคำ
 - ใช้ขยายความ
 - ใช้ในความหมายว่า “ถึง” เพื่อแสดงช่วงเวลา จำนวน สถานที่ ฯลฯ
- เช่นเดียวกับเครื่องหมายยัติภังค์
- ใช้แทนคำว่า “เป็น”
 - ใช้แสดงลำดับย่อยของรายการที่ไม่ต้องการใส่ตัวอักษร หรือตัวเลขบอกลำดับข้อ

การใช้เครื่องหมายยัติภาคในภาษาฝรั่งเศสบางครั้งอาจแตกต่างจากธรรมเนียมในภาษาไทย ดังเช่นในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง Paradoxalement, ce que les Français refusent sur le terrain économique — la mondialisation — ils l'acceptent avec joie dans leur assiette. (หน้า 4)

บทแปล สิ่งที่ขัดแย้งในตัวเองคือ “โลกาภิวัตน์” เป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสปฏิเสธในเชิงเศรษฐกิจ แต่พวกเขายอมรับมันมาใส่ในจานอาหารด้วยความยินดี

ในตัวอย่างข้างต้น เครื่องหมายยัติภาคในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสใช้เพื่อขยายความและเน้นข้อความ โดยจะใส่เครื่องหมายดังกล่าวก่อนและหลังข้อความที่จะเน้น (— la mondialisation —) แต่ในภาษาไทย มักไม่ค่อยพบการใช้ลักษณะดังกล่าว ผู้แปลจึงใช้เครื่องหมายอัฒประภาคแทน

4.7.4 les parenthèses (...) หรือเครื่องหมายวงเล็บ (นขลิขิต) มีหลักการใช้ที่หลากหลาย ในที่นี้จะกล่าวถึงหน้าที่ของวงเล็บที่ใช้สำหรับงานเขียน กล่าวคือ ใช้เพื่อต้องการขยายความเพิ่มเติมข้อความข้างหน้าให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในเรื่อง *ฝรั่งเศสสามัญ* มองผ่านหนึ่งสายตาสหรัฐฯ นี้ ผู้แปลพบว่ามีการใช้เครื่องหมายวงเล็บเพื่อจุดประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ เพื่ออธิบายความหมายของคำที่อยู่หน้าวงเล็บ และเพื่อขยายความของประโยคที่อยู่ข้างหน้าเพิ่มเติม

ตัวอย่างที่ 1 Tout juste bonne pour les foodies (*fines gueules*). (หน้า 10)

บทแปล ทำเพื่อพวกฟู้ดดี(นักชิม) เท่านั้นที่ชอบ

ตัวอย่างที่ 2 En famille, sans la moindre culpabilité, ils laissent encore tout faire à leur moitié (*même si elle aussi travaille*) qui est à la fois mère, femme de ménage et caporal-chef des finances domestiques. (หน้า 62)

บทแปล ผู้ชายยังคงปล่อยให้คู่ชีวิตทำทุกอย่างโดยไม่มีความรู้สึกผิดแม้แต่น้อย แม้ว่าเธอจะทำงานเช่นกัน เธอเป็นทั้งแม่ แม่บ้าน และหัวหน้าการเงินของบ้านในเวลาเดียวกัน

การใช้เครื่องหมายวงเล็บในตัวอย่างที่ 1 มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายความหมายของคำภาษาอังกฤษที่อยู่ข้างหน้า ผู้แปลจึงเลือกที่จะคงรักษาการใช้วงเล็บไว้เหมือนกับต้นฉบับ

ในขณะที่ตัวอย่างที่ 2 เป็นการใช้เครื่องหมายวงเล็บเพื่อขยายความเพิ่มเติมจากประโยคข้างหน้า และใจความของประโยคมีความสอดคล้องกัน ผู้แปลจึงถ่ายทอดโดยการถอดข้อความออกจากวงเล็บ

บทที่ 5

การถอดเสียงและการทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส

การทับศัพท์ หมายถึง การถอดอักษร (Transliteration) และการถอดเสียง (Transcription) หมายถึง การจับคู่เสียงอ่านของภาษาหนึ่งไปยังรูปแบบการเขียนของอีกภาษาที่ใกล้เคียงที่สุด เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์ “หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส ฯลฯ ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2535 นั้น ตอนหนึ่งในคำนำได้กล่าวไว้ว่า

“...ราชบัณฑิตยสถานตระหนักดีว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นนี้ แม้จะได้พิจารณาถ้อยแถลงกันอย่างรอบคอบแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องและครอบคลุมปัญหาการทับศัพท์ได้ทุกกรณี แต่เพื่อให้การเขียนทับศัพท์เป็นมาตรฐานเดียวกัน การนำหลักเกณฑ์นี้ไปใช้เป็นคู่มือย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และลดปัญหาหลงได้บ้าง”

จากข้อความข้างต้นทำให้ผู้แปลทราบดีว่าหลักการทับศัพท์โดยถ่ายถอดเสียงตามราชบัณฑิตยสถานนั้น ยังคงพบปัญหาอยู่บางประการ เช่น ปัญหาอันเกิดจากความเห็นไม่ตรงกัน ปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องทางการใช้ภาษา ปัญหาที่เกิดจากคำพ้องกับภาษาไทย และปัญหาที่เกิดจากเสียงที่ไม่มีในภาษาไทย เป็นต้น ดังนั้นการเขียนทับศัพท์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันจึงเป็นเรื่องยาก แต่สิ่งสำคัญคือไม่ว่าผู้แปลจะเลือกใช้หลักการทับศัพท์แบบใด ก็ควรใช้อย่างสม่ำเสมอ

ด้วยเหตุนี้ ในการแปลสรรนิพนธ์จากเรื่อง *ฝรั่งเศสสวยงามนั้ มองผ่านหนึ่งสายตาอเมริกัน* นี้ ผู้แปลจึงจะยึดหลักการเทียบเสียงพยัญชนะและสระตามเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถานเป็นหลัก เพื่อให้มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและมีความสม่ำเสมอตั้งแต่ต้นจนจบ ในส่วนที่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมหลักการอื่น ๆ ผู้แปลจะได้อธิบายในหัวข้อต่อไป

5.1 หลักการถ่ายถอดเสียงตามราชบัณฑิตยสถาน

ตามประกาศราชบัณฑิตยสถานปีพุทธศักราช 2553 มีหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสสามารถเปรียบเทียบการถอดเสียงพยัญชนะ และสระเป็นภาษาไทยได้ ดังนี้

พยัญชนะ

B = บ	C (ตามตัวสระ a o u) = ก	C (ตามตัวสระ e i) = ช
Ch = ช	Cr = คร	D = ด
F = ฟ	G (ตามตัวสระ a o u) = ก	G (ตามตัวสระ e) = ฌ

i) = ฦ	GN = ฦ	H = ฦออกเสียง
J = ฦ	K = ฦ	K (ตามด้วย r) = ค
Ks (ตัวสะกด) = ฦ	L = ล	M = ม
N = น	Mne = น	P = ป
P (ตามด้วย r) = พ	Qu = ฦ	T = ต
T (ตามด้วย r) = ท	tt = ต	R = ร
S (พยัญชนะต้น) = ซ	S (ตัวสะกด) = ส	V(พยัญชนะต้น) = ว
V (ตัวสะกด) = ฦ	Vre = ฦ	W = ว
X (ตัวสะกด) = ส	X (ระหว่างสระ) = ซ	Xe = ฦ
Z = ซ		

สระ

a (เมื่อตามด้วยพยัญชนะโฆชะ)	อ่านออกเสียง	อะ
a (เมื่อเป็นพยางค์เปิด)	"	อา
au	"	โอะ
ain	"	แอ็ง
e (เมื่อเป็นพยางค์เปิดหรือพยัญชนะโฆชะ)	"	แอะ
e	"	เอ
en	"	เอ็ง
eo	"	ออ
i (เมื่อตามด้วยพยัญชนะโฆชะ)	"	อิ
i (เมื่อเป็นพยางค์เปิด หรือตามด้วย พยัญชนะโฆชะ)	"	อี
in	"	แอ็ง
o	"	โอะ
o (เมื่อตามด้วย พยัญชนะโฆชะ)	"	เอะ
o (เมื่อเป็นพยางค์เปิด หรือตามด้วยพยัญชนะโฆชะ)	"	ออ
u (เมื่อตามด้วยพยัญชนะโฆชะ)	"	อุ

u (เมื่อเป่นพยางคเปิด	”	อุ
หรือตามดวยพยัญชนะโฆษะ)		
y (เมื่อตามดวยพยัญชนะอโฆษะ)	”	อุ
y (เมื่อตามดวยพยัญชนะโฆษะ)	”	อุ
y (เมื่อเป่นพยางคเปิด)	”	อุว

พยัญชนะไทยประกอบด้วยเสียง 21 เสียง แบ่งเป็น พยัญชนะอโฆษะ หมายถึง เสียง พยัญชนะที่เมื่อเปล่งเสียงออกมาแล้ว เสียงไม่ก้อง และเส้นเสียงไม่สั่น ได้แก่ เสียง /ก/ /ค/ /จ/ /ช/ /ซ//ต//ท//บ//ป//ฟ//อ//ฮ/ และพยัญชนะโฆษะ หมายถึงเสียงที่เมื่อเปล่งออกมาเป็นเสียงก้อง และเส้นเสียงสั่นเมื่อเปล่งเสียง ได้แก่ เสียง /ง//ย//ด//น//พ//ม//ร//ล//ว/

5.2 หลักการถ่ายทอดตัวอักษรตามภาษาฝรั่งเศส

ในการถ่ายทอดชื่อเฉพาะภาษาฝรั่งเศส ตามประกาศของราชบัณฑิตยสถานจะคงไว้เฉพาะเสียงอ่านในภาษาฝรั่งเศส เช่น Jacques Chirac ถ่ายทอดเป็น ฉัก ชีรัก ซึ่งตรงกับการออกเสียงในภาษาฝรั่งเศส แต่ผู้อ่านจะไม่เห็นภาพว่าหากเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสแล้วจะมีตัวอักษรอะไรบ้าง ดังนั้นในส่วนของการถ่ายทอดชื่อเฉพาะ ผู้แปลจึงเพิ่มเติมหลักการทับศัพท์แบบยึดตามตัวอักษรภาษาฝรั่งเศสด้วย ดังนี้

Cours des Halles	ถ่ายทอดเป็น กูร์ส เดส์ ฮาลส์
Sainte Menehould	ถ่ายทอดเป็น แซ็งต์ เมอนูลด์
Varennes	ถ่ายทอดเป็น วาแรนส์
Jacques Chirac	ถ่ายทอดเป็น ฉากส์ ชีรัก
Catherine Pégard	ถ่ายทอดเป็น กาเธอริน เปการ์ด
Pierre-Antoine Mariano-Dubois	ถ่ายทอดเป็น ปีแยร์-อ็องตวน มาริอาโน-ดูบัวส์
Jules Michelet	ถ่ายทอดเป็น ฌูลส์ มิเชเลต์
Pierre Daninos	ถ่ายทอดเป็น ปีแยร์ ดานินอส
Mireille Dumas	ถ่ายทอดเป็น มิเรย์ ดูมาส์
Perrault	ถ่ายทอดเป็น แปร์โรลต์
Des Buttes Chaumont	ถ่ายทอดเป็น เดส์ บุตส์ โชมงต์

5.3 หลักการถ่ายทอดโดยเพิ่มคำอธิบาย

เมื่อยึดหลักการทับศัพท์แบบยึดตามเสียงของราชบัณฑิตยสถาน และยึดตามตัวอักษรของภาษาฝรั่งเศสแล้ว แต่หากการทับศัพท์บางคำซึ่งใช้หลักการทั้งสองแล้วยังเกิดปัญหาต่อความเข้าใจของผู้อ่าน กล่าวคือ เมื่อมีการทับศัพท์เฉพาะคำที่ปรากฏในต้นฉบับแล้ว ผู้อ่านอาจยังไม่เข้าใจว่าสิ่งที่กล่าวถึงนั้นคืออะไร ผู้แปลจึงต้องเพิ่มเติมคำอธิบายที่เกี่ยวกับสิ่งนั้นไว้ข้างหน้าเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างละเอียดมากขึ้น ดังนี้

Valmy	ถ่ายทอดเป็น	สมรภูมิลวามี
la Motte-Picquet	ถ่ายทอดเป็น	สถานีรถไฟใต้ดินลามอตต์-ปิเกต์
Leroy-Merlin	ถ่ายทอดเป็น	ห้างสรรพสินค้าเลอรัวีย์-แมร์แล็ง
l'Express	ถ่ายทอดเป็น	หนังสือพิมพ์เอ็กซ์เพรส
Roland-Garros	ถ่ายทอดเป็น	การแข่งขันเทนนิสเฟรนช์โอเพน
Le Tour de France	ถ่ายทอดเป็น	การแข่งขันจักรยานตูร์เดอฟร็องซ์
Meijer	ถ่ายทอดเป็น	ศูนย์การค้าเมเยอร์
Épernay	ถ่ายทอดเป็น	เขตตัวเมืองเอแปร์เนย์

5.4 หลักการถ่ายทอดตามความนิยม

แม้ว่าจะมีการใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์เพื่อให้เหมาะสมกับภาษาฝรั่งเศสในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว แต่สำหรับคำทับศัพท์ที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในทุกชาติทุกภาษา ผู้แปลจะถ่ายทอดคำทับศัพท์เหล่านั้นตามความนิยมใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

Descarte	ถ่ายทอดเป็น	เดการ์ต
Oscar Wilde	ถ่ายทอดเป็น	ออสการ์ ไวลด์
Renault	ถ่ายทอดเป็น	เรโนลต์
Rudy Giuliani	ถ่ายทอดเป็น	รูดี จูเลียนี
Bill Clinton	ถ่ายทอดเป็น	บิล คลินตัน
Gary Hart	ถ่ายทอดเป็น	แกรี ฮาร์ท
Céline Dion	ถ่ายทอดเป็น	เซลีน ดิออน
Grace Kelly	ถ่ายทอดเป็น	เกรซ เคลลี

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. *สัณยวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2555.

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. *อารมณ์ขันในงานเขียนสารคดี การวิเคราะห์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

บาร์ตส์, โรลิ่งด์. *มายาคติ*. บรรณาธิการโดย นพพร ประชากุล. แปลโดย วรรณพิมล อังคศิริสรพ.

กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2551.

ปัญญา บริสุทธิ์. *ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติในการแปล*. กรุงเทพมหานคร: หจก.ธรรมกลการพิมพ์, 2533.

ผ่องศรี ลือพร้อมชัย. *การแปลให้เก่ง*. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2559.

ราชบัณฑิตยสถาน. *หลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและเครื่องหมายอื่น ๆ*

หลักเกณฑ์การเว้นวรรค หลักเกณฑ์การเขียนคำย่อ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

พิมพ์ครั้งที่ 7 (แก้ไขเพิ่มเติม), กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2551.

เลเดแรร์, มาริอานน์ และคณะ. *ศาสตร์การแปล รวมบทความเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ*. บรรณาธิการโดย

นพพร ประชากุล. แปลโดย จิรพรรษ์ บุญเกียรติ และคณะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. *การแปลกุญแจสู่โลกาภิวัตน์และรวมผลงานแปล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. 2551.

วิทยานิพนธ์

วรรณนิภา วงศ์ปัญญา. “มิติบริบทในการกระตุ้นอารมณ์ขันในการแสดงตลกเดี่ยว”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2558.

รุจษ์สวัสดิ์ ครอบภูมินทร์. “มายาคติในบทเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน,

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

สุนทรี สังข์อยู่ท. “การวิเคราะห์ลักษณะเสียดสีในร้อยกรองไทยปัจจุบัน”. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2533.

Books and articles

Larousse, Pierre. *Le Petit Larousse illustré*. Paris : Larousse, 1993.

Lederer, Marianne. *La Traduction aujourd'hui*. Paris : Hachette, 1994.

JUGNET Gabriel. *La traduction*. Bangkok: Kasetsart university.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

จอห์น นพดล วศินสุนทร. “โรลิ่ง บาร์ตส์ มายาคติในแบบหลังโครงสร้างสัญวิทยา.” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2561. จาก <http://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/roland-barthes-myth-post-structural.html>.

สิริอร จุลทรัพย์. “วรรณกรรมปัจจุบัน วรรณกรรมสื่ออารมณ์ขัน.” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2561. จาก http://www.eledu.ssru.ac.th/sirion_ju/pluginfile.php/64/mod_resource/content/1/วรรณกรรมสื่ออารมณ์ขัน%20.pdf.

หนังสือพิมพ์ เลอมงด์. “Ted Stanger, L’Américain de service.” สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2561. จาก https://www.lemonde.fr/culture/article/2005/09/22/ted-stanger-l-america-in-de-service_691695_3246.html.

หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. “คฤหาสน์ในปารีส.” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2561. จาก <http://gotomanager.com/content/คฤหาสน์ในปารีส>.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสุภามาส โสมูล
วันเดือนปีเกิด	25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2551: อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประสบการณ์ทำงาน	2553-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ (ภาษาฝรั่งเศส) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร 2552-2553 เจ้าหน้าที่ประสานงาน สถาบันการ ต่างประเทศสราญรมย์ กระทรวงการต่างประเทศ